ఉప వేదాలు

ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము

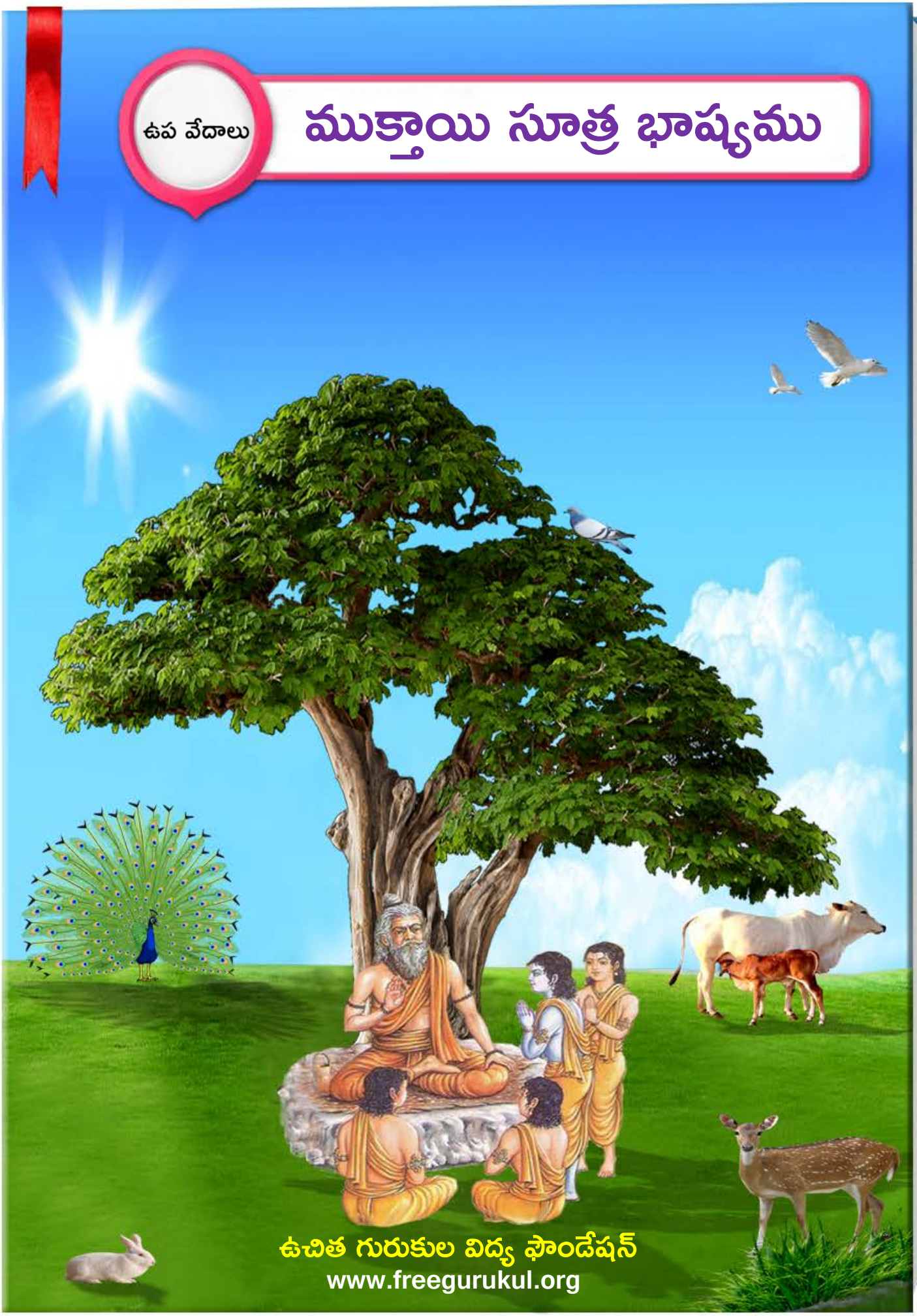

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

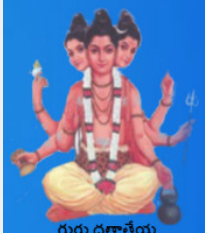
గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజి

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

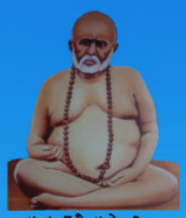
గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ శారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయిబాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

Free Gurukul

"ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్" ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in
2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్ధం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org Mobile App: Free Gurukul email: support@freegurukul.org
Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

" మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికి అందించబడాలి "

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

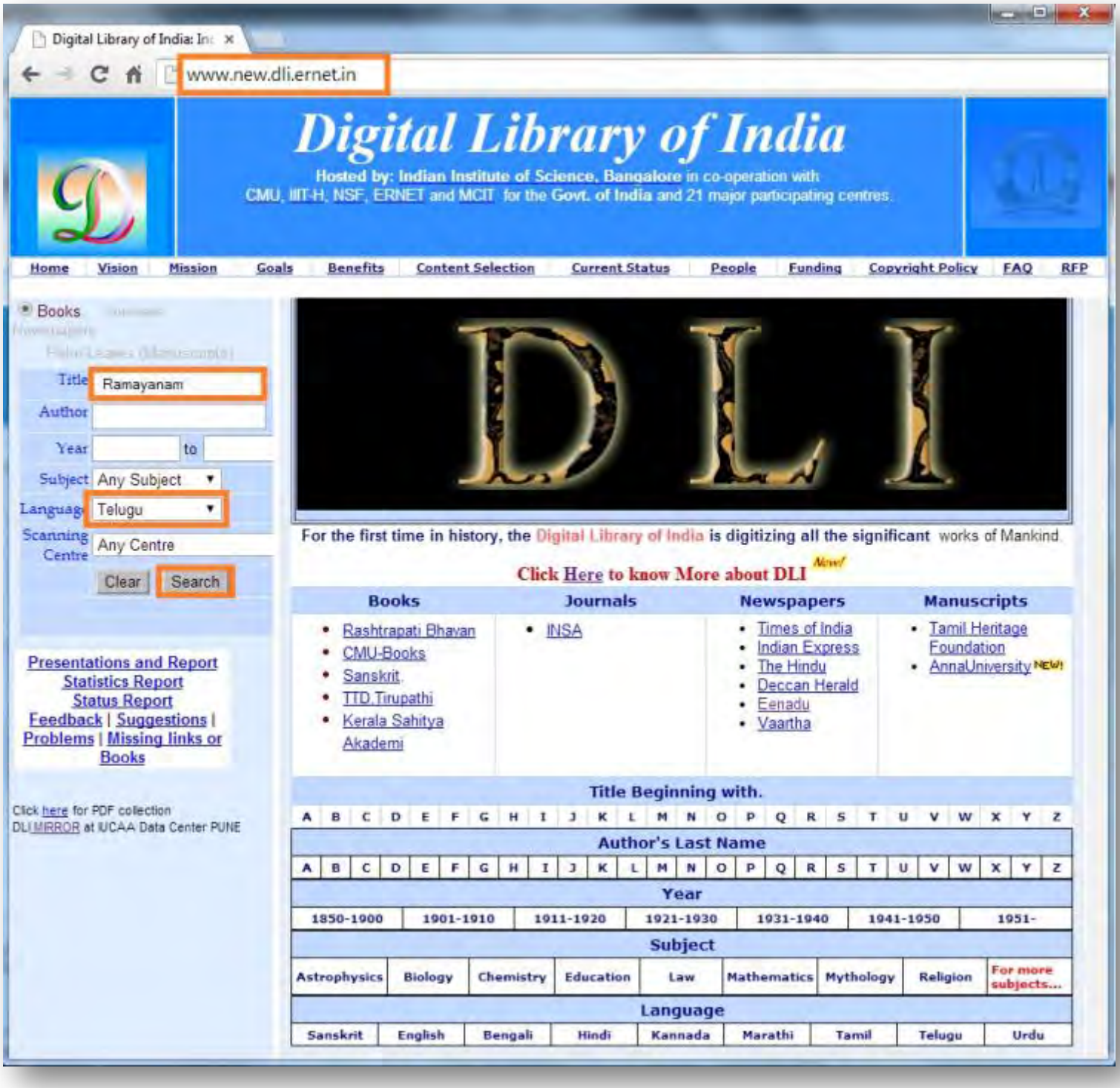

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము

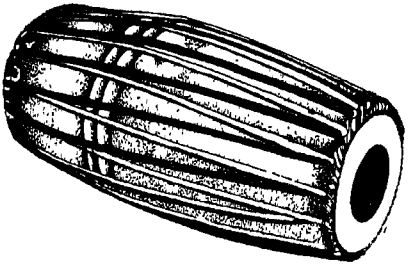

గ్రంథకర్త
ధర్మాల రామమూర్తి

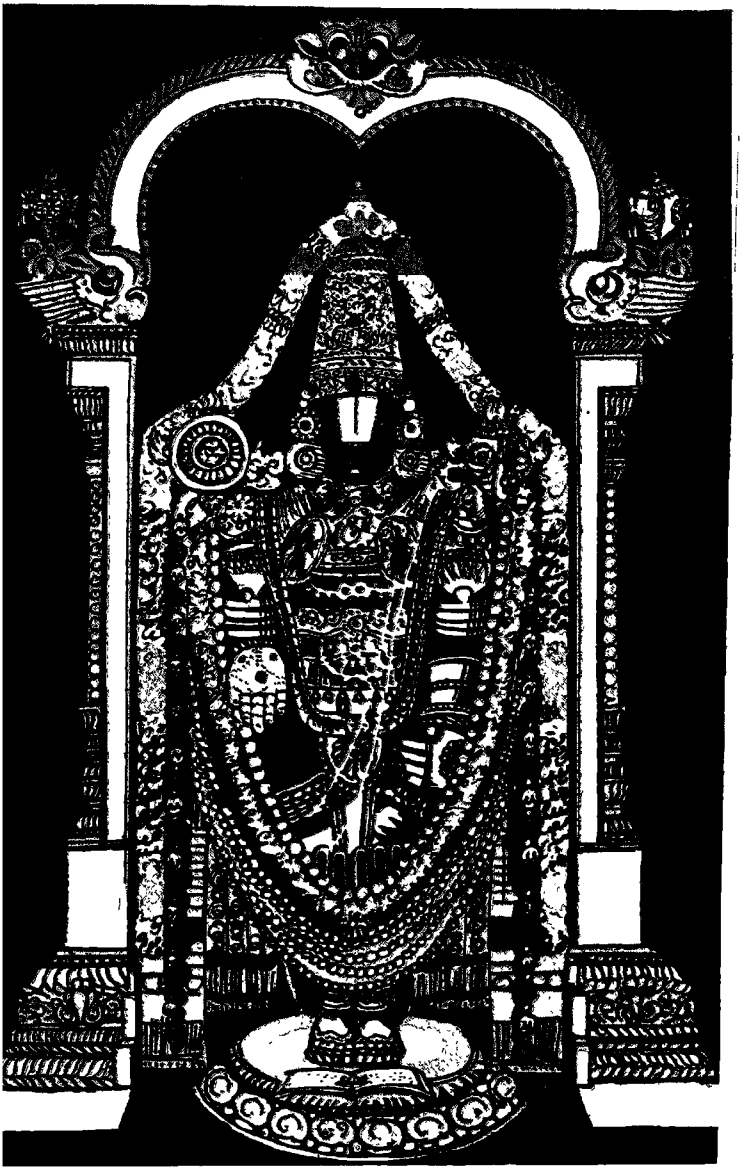

శ్రీ శ్రీ శ్రీ వీరవేంకట సత్యనారాయణ స్వామి

శ్రీ శ్రీ శ్రీ షిరిడి సాయిబాబావారు

గ్రంథకర్త

కీ. శే. శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తి

గ్రంథకర్త జ్యేష్ఠ కుమారుడు మరియు సహగ్రంథకర్త
శ్రీ ధర్మాల వెంకటేశ్వరరావు

ఉపోద్ఘాతము

మా తండ్రిగారైన స్వర్గీయ శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తి గారు "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" అను గ్రంథము రచించి 1973 సం॥లో ప్రథమ ముద్రణ గావించిరి. ఆ ప్రతులు ఇప్పుడు లభ్యపడనందున నేను ఈ ద్వితీయ ముద్రణకు ఆలోచించవలసి వచ్చినది. ఈ మృదంగ విద్యలో నేను కూడా అవసరమగు విద్వత్తును సంపాదించి, మా తండ్రిగారికి కూడా గురువు గారైన శ్రీ ముళ్ళపూడి లక్ష్మణరావు గారి వద్ద గురుకుల విద్యా పద్ధతిలో విద్య నభ్యసించితిని ఈ ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము మొదటి ముద్రణ విషయములో విద్యా విషయకంగాను, ఆర్థిక సేకరణలోనూ, ఇతరత్రా అన్ని విధములా మా తండ్రిగార్కి సంపూర్ణ సహకారము అందించి గ్రంథ విషయ ప్రచారమునకు అనేక విధముల కృషి చేసినాను. ఈ మృదంగ విద్య మా సోదరులో నాకొక్కడికే అబ్బినది నేను ఈ విద్య శాస్త్రబద్ధముగా నేర్చుకుని, తగు పరిశోధన చేసి దేశములో మృదంగ విద్వాంసుడిగాను, మృదంగ విద్యా బోధనోపాధ్యాయుడిగాను తగు గుర్తింపు పొందియున్నాను. చాలామంది సంగీత, మృదంగ విద్వాంసులు, విద్యార్థులు, సంగీతాభిమానులు ఈ గ్రంథము ద్వితీయ ముద్రణ చేసినచో అనేక మందికి ఉపకరించును గాన ముద్రించుమని నన్ను కోరుటచే, అనేక శ్రమదమాదుల కోర్చి ఈ "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" ద్వితీయ ముద్రణకు ఉపక్రమించితిని.

ప్రథమ ముద్రణ ఉపోద్ఘాతములో ఆ ముద్రణలో సహాయపడినవారు, ఇతర వివరములన్నీ పూర్తిగా ఇచ్చియున్నాము. ప్రథమములో ముద్రించిన గ్రంథమును తిరిగి యథాతథంగా ముద్రించుట చేత మరల వాటి గురించి ఈ ద్వితీయ ముద్రణలో వ్రాయనవసరము లేదనుకుంటను.

సంగీత, నృత్య, వాద్య కళాకారుల లోకమునకు కీర్తన (పల్లవి)లో జాగాకు ముందు ముక్తాయిని పంపకము చేయుట అత్యంతావసరమై యున్నది. అట్టి ముక్తాయి పంపకము పలు విధములుగల పలు ముక్తాయిలకు ఒకే సూత్రముచే ఏ జాతినైననూ, ఏ ప్రయోగమునైననూ గుణకము చేయు పద్ధతిని గురుముఖతః తెలిసికొనుటయే కర్తవ్యముగ నున్నది.

సుబోధకులగు గురువులల్ప సంఖ్యాకులుగా నున్నారు అట్టితరి విద్యార్థి లోకమునకు ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము ఎంతేని అవసరమని తోచి చాలా శ్రమతో కూడిన పని అయినప్పటికి భగవదానుగ్రహమున, గురుకటాక్షమున మా తండ్రిగారైన స్వర్గీయ శ్రీధర్మాల రామమూర్తిగారు, నేను మృదంగ వాద్యములో బాల్యమునుండి నేర్చుకుని కృషి చేసి గడించిన అనుభవములను ఈ గ్రంథ రూపమున నెల్లరకు నుపయుక్తముగా నుండుటకై ప్రచురించుట జరిగినది.

ముక్తాయి యనగ ముమ్మారనుట అని అర్థము. అనగా ఒక జాతిని గాని - శబ్దముల సాముదాయక పదమును గాని ముక్తాయిగ అనవచ్చును. అట్టి ముక్తాయి 5 జాతులలో ఏదో ఒక జాతి శ్రేణికి చెందును. చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణములనెడి జాతి పంచకములో అంత్యజాతి సంకీర్ణ జాతియని పేర్కొనబడినది. ఈ జాతి అక్షర సంఖ్య 9. త్రిశ్ర జాతికి 3. చతురశ్ర జాతికి 4. అని వ్యవహారము. అట్టితరి త్రిశ్ర, సంకీర్ణ, చతురశ్ర జాతుల అక్షర సంఖ్య గుణకముచే 108 సూత్రములు కల్గినవి. అనగా 3x9=27; 27x4=108. ఇందు ప్రతి ఒక్కొక్క సూత్రమునకు వివిధ ముక్తాయిల కలయికతో కూడి యుండును.

శాస్త్రజన్యములై - సంప్రదాయ సిద్ధములై - లయ సౌందర్య ప్రకాశవంతములై యుండెడి 1. చతురశ్రగమన ముక్తాయి - 2. త్రిశ్రగమన ముక్తాయి - 3. త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి - 4. జాతి చ, త్రి, త్రి. పైకాలము - 5. విన్యాస ముక్తాయి - 6. నిశ్శబ్ద విన్యాసముక్తాయి - 7. చతురశ్ర త్రికాలము - 8. త్రిశ్రత్రికాలము - 9. మిశ్రత్రికాలము -10. ఖండత్రికాలము - 11. సంకీర్ణత్రికాలము - 12. త్రికాలజాతి త్రికాలము - 13. చ, త్రి, త్రి. పైకాలముల మూడు ముక్తాయిలు - 14. ముక్తాయిగ త్రికాలము - 15. 3+2+1 గ తగ్గింపు - 16. జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు - 17. జాతి 1 కా. సంకీర్ణ (9) అక్షరముల కాపు, 2 కా. మిశ్ర (7) అక్షరముల కాపు, 3 కా. ఖండ (5) అక్షరముల వంతున కాపుగ త్రికాలము - 18. 3వ కాలమున జాతి అక్షరమునకు 9+7+5 వంతున కాపు -- 19. 1,2,3,4,5 కాలముల ముక్తాయి పంచకము - 20. జాతి

6+5+4+3+2+1 గ తగ్గింపు - 21 జాతి 2 కా 1 సారి, 2 కా. కాపు - 3 కా 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 4 కా 3 సార్లు. ఇట్టి వివిధ మాదిరిలు గల ముక్తాయిల సంపుటితో 108 సూత్రములు నిర్ణయింపబడినవి.

గ్రంథమున పద ప్రయోగములను సులభముగ గ్రహించుటకు గాను ప్రతి సూత్రమునకు లెక్క చేయు పద్ధతి, వివిధ ముక్తాయిలకు సోదాహరణముగ క్రియావిభాగముతో వివరింపబడినది. అట్టి జాతి గమనమునకు

ఉదాహరణములు :-

1 వ కాలము :	-	కి;, | ట;, | త;, | క;, |
2 వ కాలము :	-	కి,ట, | త,క, |
3 వ కాలము :	-	కిటతక |
4 వ కాలము :	-	కిటతక
5 వ కాలము :	-	కిటతక
6 వ కాలము :	-	కిటతక

పాఠకులకు ప్రకరణము సులభ గ్రాహ్యమగుటకు గాను ప్రతిసూత్రమున అయిదు జాతులకు ఉదాహరణము లీయబడినవి. అట్టి ఉదాహరణ జాతుల వరుస శ్రేణిగ 5,6,7,8,9 సంఖ్యలు గల ఖండ, త్రిశ్ర, మిశ్ర, చతురశ్ర, సంకీర్ణ జాతులే గాక అధికముగ ముందు చతురశ్రజాతి అక్షరసంఖ్య కూడ ఇవ్వబడినది. ఈ చతురశ్రజాతి గమనము చదువరులకు వెంటనే గ్రహించుటకుగాను క్రియావిభాగ గమనమున అయ సులువగునని సూచించడమైనది.

గ్రంథమందలి ముక్తాయిలు ఏతాళమునకును నిర్ణయింపబడలేదు. కాని ప్రతిముక్తాయి ఇన్ని క్రియలు ఇన్ని అక్షరములు గలదని వివరింపబడినది. ప్రతి తాళమునకు ప్రతి

ముక్తాయి వినియోగించవచ్చును. ఎట్లనగా! ఆయా తాళములకు గల క్రియల సంఖ్యలో ముక్తాయికి గల క్రియల సంఖ్యను తీసివేయగా మిగిలిన క్రియలను త్రోసి, ముక్తాయి ఎత్తుగడ చేయవలెనని తెలియదగును.

అనుబంధములో 1 గతిభేదజాతి ఏకవారము, 2. గతిభేద ముక్తాయి, 3 గతిభేద త్రికాలము, 4. ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలము, 5. పదే పదే వాడెడి వరుసక్రియలు గల త్రిశ్రరూపక, చతురశ్రరూపక, త్రిశ్రత్రిపుట, చతురశ్రత్రిపుట, ఖండత్రిపుట తాళములకు ముక్తాయిలు, 6. పై తాళములకు ముఖ్య సూత్రములు – మొదటి విధము, రెండవ విధము, మూడవ విధము, 7. తాళ క్రియాక్షరములకు తగ్గింపులు, 8. తగ్గింపు ముక్తాయిలు, 9. ప్రతితాళమున ఒకే ఆవృతమునకు ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయిలు, తగ్గింపులు, 10. కాలపైకాల జాతి గమన ముక్తాయి, 11. జాతి వివిధ గమన ముక్తాయి సమగ్రహ సమమునకును, 12. ఆదితాళమున ఏ గతిలో ఆజాతి ముక్తాయి.

మఱియు 13. సరళీస్వర త్రికాలమార్గము, 14. సరళీస్వర త్రికాల గమన త్రికాల మార్గము, 15. సరళీస్వరము త్రిశ్రరూపకతాళమున పంచగతిభేద క్రియాగమనము, 16. ఆదితాళమున త్రికాలగమన త్రికాలపల్లవి, 17. త్రిశ్రరూపకతాళమున ద్విగతిభేద అనాగత పల్లవి, 18. పంచనడపల్లవి, 19. లఘు, ద్రుత, అను ద్రుతాంగముల లయ విలోమ త్రికాల శబ్దపల్లవి. 20. అనులోమ విలోమ త్రికాల పల్లవి, 21. సమలోమ త్రికాల పల్లవి, 22. గతిభేద గమన గ్రహ పరిమాణ ప్రకరణము, 23. గతిభేదగమన పరిమాణ పథకము, 24. గతిభేదగమన ముక్తాయి, 25. షట్కాల గమనము, 26. షట్కాల ముక్తాయి, 27. తగ్గింపుగ త్రికాలము, హెచ్చింపుగ ముక్తాయి మొదలగు పెక్కు విషయములు సమకూర్చబడి వివరింపబడినది.

1966 సం.లో 'మృదంగతత్త్వము' అను గ్రంథము తెలుగులో మాచే రచింపబడి ప్రకటింపబడినది. ఆ గ్రంథము పెక్కుమంది విద్వాంసులచే, కళాకారులచే ప్రశంసలు పొందిన విషయము చదువరులకు ద్యోతకమే. ఆ మృదంగతత్త్వము నందలి ముక్తాయి

ప్రకరణమునందు కొన్ని ముక్తాయిలు మాత్రమే వివరింపబడినవి. కాని, యీ గ్రంథమునందు 108 సూత్రములుగా నిర్ణయించి వివరణోదాహరణములు విస్పష్టముగ సూచించుటయైనది. ఈ గ్రంథమున ఒక యనుక్రమణికతో నూటయెనిమిది సూత్రములకు ముక్తాయివివరణము భాష్యరూపముగ రచింపఁబడినది. కావున 'ముక్తాయి సూత్రభాష్యము' అను నామకరణము అన్వర్థమగుచున్నది

దేశములో అనేకమంది మహా విద్వాంసులు ఈ గ్రంథమును పరిశీలించి వారి వారి అమూల్యములగు అభిప్రాయములను యొసంగియుండిరి. అవి యథాతథముగ ఈ గ్రంథమున ప్రచురించడమైనది.

ఈ గ్రంథ ప్రథమ ముద్రణకు సహకరించిన వారికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుచూ వారి వారి పేర్లు ప్రథమ ముద్రణలో వివరించితిమి.

ఈ ద్వితీయ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయము అందించిన శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన కార్యవర్గమువారికి, నిర్వహణాధికారిగార్కి, తత్సంబంధిత అధికారులందరికీ నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాము.

మరియూ ఈ ద్వితీయ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయము అందించిన H.E.H.'ది నిజామ్స్ ఛారిటబుల్ ట్రస్టు, హైదరాబాద్ వారికి నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

శ్రీ సిరిపూర్ పేపర్ మిల్సు వారు ఈ గ్రంథ ముద్రణకు కొంత పేపరు విరాళముగ నిచ్చినందున ఆ యాజమాన్యము వారందరికీ నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

ఈ గ్రంథముద్రణకు తమ అమూల్యమగు సలహా సహకారము అందించిన శ్రీ బి.వి. రామారావుగార్కి, శ్రీ వి.యస్. రవిగార్కి, శ్రీ ఎమ్. కమలనాయుడుగార్కి, శ్రీ యం. సూర్యనారాయణమూర్తిగార్కి, శ్రీ పి. వామనరావుగార్కి, శ్రీ జి. సుబ్బారావుగార్కి తదితర పెద్దలకు, ప్రత్యక్షంగానూ, పరోక్షంగానూ సహకరించిన వారందరికీ నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

ఈ గ్రంథము నందు మరికొన్ని విషయములు విద్యార్థులకు ఉపయోగకరముగ నుండుననే ఉద్దేశ్యముతో అనుబంధములో చేర్చినాను. అందు ముఖ్యమైనవి ఏమనగా మరికొన్ని శబ్ద పల్లవులు, కొన్ని ముక్తాయిలు.

భగవంతుని అనుగ్రహము వల్లనూ, మా తండ్రిగారైన స్వర్గీయ శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తి గారు, మా గురుదేవులైన స్వర్గీయ శ్రీ ముళ్ళపూడి లక్ష్మణరావుగార్ల ఆశీర్వాద బలము వల్లనూ ఈ ద్వితీయ ముద్రణ చేసి ప్రజలకు అందించ గలిగినందులకు సంతోషముగా నున్నది.

ఈ గ్రంథమును కలియుగ దైవమైన ఆ ఏడుకొండల వేంకటేశ్వర స్వామి వారి దివ్య పాద పద్మములకు అంకితమిచ్చే భాగ్యము నాకు కలిగినందుకు ధన్యుడనైతిని.

మృదంగము, సంగీతము నందు ఆసక్తి గలవారు ఈ గ్రంథమందలి విషయములను గ్రహించి లబ్ధి పొందగలరని నా విశ్వాసము.

ఈ గ్రంథమున ఏవైన పొరపాట్లు దొర్లియుండవచ్చును. సహృదయులగు విద్వాంసులు వాటిని తెలిపినచో పునర్ముద్రణయందు వాటిని సవరించుకొనగలమని మనవి చేయుచున్నాను.

ఎందరో మహానుభావులు - అందరికీ వందనములు.

ఇట్లు

బుధజన విధేయుడు

ధర్మాల వెంకటేశ్వరరావు

అభినందనలు

(MESSAGES)

K. V. Subbarao, B. A., F. C. A.
CHARTERED ACCOUNTANT

MARUTHI NILAYAM,
R. R. Pet, ELURU-2

Secretary: A. P. State Federation of Music Sabhas, Vijayawada.

President: Sri Thyagaraja Gana Sabha, Eluru.

Mrudangam Player.

గ్రంథ ప్రశంస

మిత్రులు శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తిగారిచే నూతనముగ రచింపబడిన "ముక్తాయి సూత్రభాష్యము" అను గ్రంథమును ఆమూలాగ్రముగ చూచితిని. ఈ గ్రంథము ఒక పథకము ననుసరించి 108 సూత్రములుగా క్రోడీకరింప బడినది. ఒక్కొక్క సూత్రము క్రింద ఆసూత్రముచే గుణించుటవలన ఏరకము ముక్తాయిగాని, ముక్తాయిలుగాని వచ్చునో వివరించి దానికి ఉదాహరణములు కూడ సూచించినారు. సూత్రమునకు ఉదాహరణ పూర్వక వివరణము భాష్యమనుభావములో తమ గ్రంథమునకు శ్రీ ధర్మాల రామ మూర్తిగారు "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" అని సముచిత నామ మిడినారు.

ఈ గ్రంథమున జాతిభేద ముక్తాయిలు, గతిభేద ముక్తాయిలు ఉదా: చతురశ్ర గమన ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి; కాలము మార్పుతో ముక్తాయిలు ఉదా: త్రికాల ముక్తాయి, చతురశ్ర త్రికాల ముక్తాయి, త్రిశ్రత్రికాల ముక్తాయి, త్రికాలజాతి త్రికాల ముక్తాయిలు; కాపు మార్పుతో ముక్తాయిలు ఉదా: విన్యాస ముక్తాయి, నిశ్శబ్ద విన్యాస ముక్తాయి, ఒకటవ కాలమున తొమ్మిది అక్షరముల కాపు - రెండవ కాలమున ఏడు అక్షరముల కాపు - మూడవకాలమున అయిదు అక్షరముల కాపుగల ముక్తాయి; ఇవియేగాక వరుసక్రియల ముక్తాయిలు, తాళవంచక ముక్తాయిలు, తగ్గింపు ముక్తాయిలు, జాతి వివిధ రూపగమన ముక్తాయిలు కూడ ఇందు వివరింపబడినవి. దీనితో పాటు సంగీతా ధ్యేతలకు చక్కని లయ హస్తగత మగుటకు సరళీస్వరములు సామాన్యముగ వాడుకలోనున్న చతురశ్ర గమన జాతి త్రికాలముపాడు పద్ధతితోపాటు తదితర మయిన జాతి త్రికాలములు పాడు పద్ధతులుకూడ వ్రాయబడినవి.

మఱియు,విద్వాంసుల కుపయుక్తమగు త్రికాలపల్లవి, గతిభేదపల్లవి, పంచనడపల్లవి క్రొంగ్రొత్త దనముతో అనులోమ- విలోమ- సమలోమ పల్లవులుకూడ తత్తకారముతో ఉదహరింప బడినవి. క్లిష్టము, సాంకేతికము అగు నిట్టి సులభ లభ్యముగాని అనేకవిషయము లిందు చేర్చబడుటచే "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" ఒకవిశిష్ట సంగీత గ్రంథముగ నిర్మాణమైనది.

శ్రీరామమూర్తిగారు ఈ గ్రంథమును నాకు చూపించి ఇందలి కొన్ని భాగములను దయతో ప్రదర్శించి కడు ఆనందమును కలుగజేయుటయే గాక ఇందలి వివిధ ముక్తాయిలు పల్లవులు మొదలగునవి ఆచరణ యోగ్యములని రుజువుచేసినారు. వారు ఇతఃపూర్వము "మృదంగ తత్త్వము" అను ఉద్గ్రంథమును రచించి, ప్రచురించి మృదంగ విద్యకు ఎనలేని మేలుచేసినారు. అందలి ముక్తాయి ప్రకరణమును విస్తృతపరచి, విశేష శ్రమచేసి తమ స్వానుభవమును-మృదంగవాద్యజ్ఞానమును ఆధారము చేసికొని ఎంతయో ఆలోచనాశక్తిని వెచ్చించి ఈతూరి ఈ 'ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము' ను వెలువరించుటలో వారు చూపిన దీక్షకు, కార్యశూరతకు, కళాసేవాభిలాషకు నా హృదయపూర్వక అభినందనలు.

అనన్య సామాన్యమైన శాస్త్రగ్రంథ మగుటచే నిది అవశ్యముగ విద్వాంసులకు పఠన పాఠన యోగ్యమైన దనియు, గ్రంథ భాండాగారములయందు ఆరాధనీయమైన దనియు, చెప్పుటలో అతిశయోక్తి లేదు. గ్రంథకర్తలగు శ్రీరామమూర్తిగారు నాదతనుడగు నా పరమశివుని కృపకు పాత్రులగుదురు గాక !

ఏలూరు
28-8-78

కంభంమెట్టు వెంకట సుబ్బారావు

Mahamahopadhyaya Vainika Sikhamani
EMANI SANKARA SASTRI, B.A.
Chief Music Producer & Director
National Orchestra A. I. R.
NEW DELHI

10-B, Have Lock Sqhare
NEW DELHI - 1
15-6-'71

I know Sri Dharmala Ramamurti garu for a long time. He has written an interesting work entitled "Muktayi Sutra Bhashyam" a treatise on the Rhythm aspect of our Music and has eloborated the various calculations very useful for an ardent student of Mridangam

He has explained the intricate details in a tabular form which is really praiseworthy and very useful for musicians also.

I wish him all success in his endeavour to get this published in a book form.

Emani Sankara Sastry

Ganasudhakara, Gandharva Gana Vithakar
Gandharva Kalanidhi Geetha Kala Bharati
Padmasri Mangalampalli Bala Murali Krishna
Asthana Vidwan Tirupathi Devasthanam.

MADRAS - 6
18-3-1972

మృదంగతత్త్వగ్రంథకర్త

శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తిగారు "ముక్తాయి సూత్రభాష్యము" అనుగ్రంథమును రచించి సంగీత సరస్వతికి ఎనలేని ఆనందాన్ని చేకూర్చి, సంగీతప్రపంచానికి మహోపకారంగావించి ధన్యులైనారు. మానవుల మనోవికాసానికై ఉపాసింపబడి, ప్రదర్శింపబడే గానఫణితికి, తాళము అందు లయ విన్యాసముల ప్రక్రియలలో ముక్తాయిలు ముఖ్యాంశములై యున్నవి. ఒకానొక విన్యాసక్రమానికి సంతృప్తి నిచ్చేటటువంటిది ముక్తాయి. "ముక్తిదాయి" ముక్తాయి అని నా అభిప్రాయము.

ఇట్టిముక్తాయిలు సలక్షణముతో మాత్రాసహితంగా సూత్రములువ్రాసి కృతికర్తల మిత్రవర్యులై కృతకృత్యులైరి.

ఈగ్రంథమును ఎల్లరూ గ్రహించి విషయమును అవగాహనచేసికొనుట అత్యావశ్యకము.

బాల మురళీకృష్ణ
18-3-72

ముక్తాయిసూత్ర విషయానుక్రమణిక

వరుస సంఖ్య	గుణకము మాత్ర భిన్నసంఖ్య	ప్రయోగము - ప్రయోగార్థము	పుట సంఖ్య
		మంగళాచరణము	1
1.	1	:- జాతిని ఈ 1 చే గుణించిన - చతురశ్రగమన ఏకవారము వచ్చును.	2
2.	$1\frac{1}{4}$	:- ఖండగమన ఏకవారము వచ్చును.	3
3.	$1\frac{1}{2}$	:- A :- 4 వ కాలములో ముక్తాయి వచ్చును.	4
		B :- 3 కాలం, 4 కాలం జాతి ఏకవారము వచ్చును.	
4.	$1\frac{3}{4}$	:- జాతి ప్రథమకాలపుక్రియలను $1\frac{3}{4}$ చేగుణించిన త్రికాల క్రియలువచ్చును.	5
5.	2	:- A :- జాతిత్రిశ్రం, త్రిశ్రపై కాలమువచ్చును. అనగ త్రి. $1\frac{1}{3}$, త్రి. పై $\frac{2}{3}=2$.	6
		B :- త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయివచ్చును. అనగ $\frac{2}{3}+\frac{2}{3}+\frac{2}{3}=2$.	
6.	$2\frac{1}{4}$	:- 5 వ కాలమున, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలమున జాతివచ్చును.	7
7.	$2\frac{1}{2}$	:- చతురశ్ర పై కాలమున, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాలమున జాతివచ్చును.	8
8.	$2\frac{3}{4}$	:- A :- 3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లువచ్చును.	9
		B :- 5 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి వచ్చును.	
9.	3	:- A :- చతురశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.	11
		B :- జాతి చ, త్రి, త్రి. పై కాలము వచ్చును.	
10.	$3\frac{1}{4}$	:- 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా, త్రిశ్రం, త్రి. పై కాలమునజాతి ఏకవారము వచ్చును.	12
11.	$3\frac{1}{2}$	:- A :- చ, చ. పై, త్రి,త్రి. పై కాల జాతి ఏకవారమువచ్చును.	13
		B :- మధ్యమకాల క్రియలను $3\frac{1}{2}$ చే గుణించిన త్రికాలక్రియలువచ్చును.	
12.	$3\frac{3}{4}$	:- 3 కా. ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి వచ్చును.	15
13.	4	:- A :- త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.	16
		B :- 2 వ కాల చతురశ్రము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును.	
		అనగ తాళక్రియలజతి 2 కా. చ, త్రి, త్రిపై. 1 ఆవృతమగును.	

14. $4\frac{1}{4}$:— 5 కా. జాతి ఏకవారము, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. 17

15. $4\frac{1}{3}$:— 3 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి వచ్చును. 18

16. $4\frac{2}{3}$:— A :- 5కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. 19

B :- 2కా. 1సారి, 3కా. 2సార్లు, 5కా. 3సార్లు.

17. 5 :— A :- జాతిఏకవారము, త్రిశ్రగమనముక్తాయి వచ్చును. 21

B :- విన్యాసముక్తాయి.

18. $5\frac{1}{4}$:— A :- జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ కాపుతో అనిన త్రిశ్ర త్రికాలము 23

వచ్చును.

B :- 3కా. ముక్తాయి, 4కా. ముక్తాయి, 5కా. ముక్తాయివచ్చును.

19. $5\frac{1}{2}$:— 2కా. 1సారి, 3కా. 2సార్లు, 4కా. 3సార్లు వచ్చును. 25

20. $5\frac{3}{4}$:— 3కా. ముక్తాయి, 5కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రపైకాలముక్తాయి వచ్చును. 26

21. 6 :— A :- జాతిఅక్షరమునకు $3+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగతగ్గింపు 28

వచ్చును.

B :- త్రిశ్రగమనముక్తాయి, త్రిశ్రపైకాలముక్తాయి వచ్చును.

22. $6\frac{1}{4}$:— A :- 5కా. జాతిఏకవారము, త్రిశ్రగమనముక్తాయి, త్రి. పైకాల 30

ముక్తాయి వచ్చును.

B :- 5కా. ముక్తాయి, 4కా. జాతిఏకవారము, 3కా. ముక్తాయి,

త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పైకాలజాతి ఏకవారము.

23. $6\frac{1}{2}$:— జాతి అక్షరమునకు $3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరమువంతున కాపుగ 33

తగ్గింపు వచ్చును.

24. $6\frac{3}{4}$:— 3కా. 1సారి, 4కా. 2సార్లు, 5కా. 3సార్లు, త్రిశ్రగమనముక్తాయివచ్చును. 34

25. 7 :— A :- త్రికాలము వచ్చును. 36

B :- విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రం, త్రి.పైకాలము వచ్చును.

26. $7\frac{1}{4}$:— 5కా. జాతిఏకవారము, చ.ముక్తాయి, త్రిశ్రగమనముక్తాయి వచ్చును. 38

27. $7\frac{1}{2}$:— A :- విన్యాసముక్తాయి, చ.పై, త్రిశ్రం, త్రి.పైకాలము జాతివచ్చును. 39

B :- చ.పైకాలము, చతురశ్రము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలము, త్రిశ్ర

ముక్తాయి వచ్చును.

28. $7\frac{3}{4}$:- A :- త్రికాలము, 5కా. ముక్తాయి వచ్చును. 41

B :- చ. ముక్తాయి, 5కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమనముక్తాయి వచ్చును.

29. 8 :- A :- జాతి 2కా. 1సారి, 2కా. కాపు - 3కా. 2సార్లు, 4కా. కాపు - 4కా. 3సార్లు వచ్చును. 43

B :- ముక్తాయి, జాతిఅక్షరమునకు 3 అక్షరములవంతున కాపుగను, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలము వచ్చును.

C :- 3+2+1, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

30. $8\frac{1}{4}$:- జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, చతురశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 45

31. $8\frac{1}{2}$:- త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి వచ్చును. 46

32. $8\frac{3}{4}$:- A :- ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి వచ్చును. 47

B :- జాతిఅక్షరమునకు $5+2\frac{1}{2}+1\frac{1}{4}$ అక్షరమువంతునకాపుగ ఖండ త్రికాలము వచ్చును.

33. 9 :- A :- ముక్తాయి, 3+2+1 × వచ్చును. 50

B :- విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 4+3+2 × వచ్చును.

D :- త్రికాలము, త్రి, త్రి. పై వచ్చును.

E :- చతురశ్ర, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలముల ముక్తాయిలు మూడు

34. $9\frac{1}{4}$:- జాతి అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 54

35. $9\frac{1}{2}$:- 2కా. 1సారి, 3కా. 2సార్లు, 4కా. 3సార్లు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 55

36. $9\frac{3}{4}$:- 5కా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమనముక్తాయివచ్చును. 57

37. 10 :- A :- ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును. 58

B :- జాతి 3+2+1, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 4+3+2+1గతగ్గింపు వచ్చును.

D :- జాతి 1కా. 1సారి, 2కా. 1సారి, త్రిశ్రముక్తాయి.

38. $10\frac{1}{4}$:- విన్యాసముక్తాయి, జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము వచ్చును. 62

39. $10\frac{1}{2}$:- జాతిఅక్షరమునకు $4+3+2+1+\frac{1}{2}$ గ తగ్గింపు వచ్చును. 64

40. $10\frac{3}{4}$:- 5 కా. ముక్తాయి, 3కా. ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును. 65

41. 11 :- A :- త్రికాలము, త్రిశ్రగమనముక్తాయి వచ్చును. 67

B:- 1 కా. 1సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు వచ్చును.

C :- 2 కా. ముక్తాయి, 3. కా. ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి.

D :- విన్యాసముక్తాయి, $3+2+1$గతగ్గింపు వచ్చును.

42. $11\frac{1}{4}$:- A:- 5 కా. ముక్తాయి, జాతిఅక్షరమునకు $4+3+2+1+\frac{1}{4}$అక్షరము 68
వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచును.

B :- 2 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి,
5 కా. ముక్తాయి వచ్చును.

43. $11\frac{1}{2}$:- A :- ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి వచ్చును. 72

B :- జాతి $3+2+1$ కాపు, 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు,
4 కా. 3 సార్లు వచ్చును.

44. $11\frac{3}{4}$:- 5 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 74

45. 12 :- A :- త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 76

B :- జాతిఅక్షరమునకు $5+4+3$ గ తగ్గింపు వచ్చును.

C :- ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

D :- జాతిఅక్షరమునకు $3+2+1$ గ తగ్గింపు త్రిశ్రగమన
ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి వచ్చును.

46. $12\frac{1}{4}$:- A :- 5కా. జాతిస్వరవారము, జాతి $4+3+2+1$ అక్షరము 79
వంతున కాపుగను, త్రిశ్రం, త్రిశ్రపైకాలము వచ్చును.

B :- జాతిఅక్షరమునకు $7+3\frac{1}{2}+1\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ
మిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

47. $12\frac{1}{2}$:- త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 81

48. $12\frac{3}{4}$:- త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి వచ్చును. 83

49 13 :- A :- త్రికాలము, $3+2+1$ కాపుగ వచ్చును. 85

B :- 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు,
త్రి, త్రి. పై. వచ్చును.

C :- 3+2+1, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

D :- ముక్తాయి, 4+3+2+1 × తగ్గింపు వచ్చును.

50. $13\frac{1}{4}$:- జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కావు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కావు - 86
4 కా. 3 సార్లు, & 3+$1\frac{1}{2}$+$\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

51. $13\frac{1}{2}$:- 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 88

52. $13\frac{3}{4}$:- జాతి మొదటి కాలమున అక్షరమునకు (సంకీర్ణ) 9 అక్షరముల 90
వంతున కాపుగను, 2 కా. మిశ్ర 7 కాపుగను, 3 కా. ఖండ 5
కాపుగను వచ్చును.

53. 14 :- A :- ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 92

B :- ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి,
త్రి. పై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 5+4+3+2 × తగ్గింపు వచ్చును.

54. $14\frac{1}{4}$:- త్రికాలము, జాతి 3+$1\frac{1}{2}$+$\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రపైకాల 95
ముక్తాయి వచ్చును.

55. $14\frac{1}{2}$:- 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 తగ్గింపు వచ్చును. 97

56. $14\frac{3}{4}$:- 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన 99
ముక్తాయి వచ్చును.

57. 15 :- A :- ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 101

B :- 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు &
త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 5+4+3+2+1 తగ్గింపు వచ్చును.

D :- 6+5+4 తగ్గింపు వచ్చును.

E :- 3+2+1, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి.

58. $15\frac{1}{4}$: – జాతి 4+3+2+1 & 3+$1\frac{1}{2}$+$\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును. 102

59. $15\frac{1}{2}$:- ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి. 104

60. $15\frac{3}{4}$:- A :- 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస 106
ముక్తాయి వచ్చును.

B :- జాతి అక్షరమునకు 9+$4\frac{1}{2}$+$2\frac{1}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ
సంకీర్ణ త్రికాలము వచ్చును

61. 16 :— A :- ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 వచ్చును. 108
B :- జాతి అక్షరమునకు 6+4+3+2+1 తగ్గింపు వచ్చును.

62. 16¼ :— జాతి 3+1½+¾ × త్రిశ్రత్రికాలము, 1కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 113
3 కా. 3 సార్లు.

63. 16½ :— 4 కా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, 115
3+2+1 × తగ్గింపు వచ్చును.

64. 16¾ :— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 × 117
తగ్గింపు వచ్చును.

65 17 :— త్రికాలము, 3+2+1 & త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 119

66. 17¼ :— జాతి 3+1½+¾ కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, చతురశ్రగమన త్రికా 120
లము, విన్యాసముక్తాయి వచ్చును.

67. 17½ :— జాతి 6+4+3+2+1+½ & త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి వచ్చును. 122

68. 17¾ :— 5 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 × తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన 124
ముక్తాయి వచ్చును.

69. 18 :— త్రికాలము, 3+2+1 & విన్యాసముక్తాయి వచ్చును 126

70. 18¼ :— జాతిఅక్షరమునకు 3+1½+¾ × త్రిశ్రత్రికాలము, 4+3+2, 127
త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

71. 18½ :— 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి. 129

72. 18¾ :— 5కా. ముక్తాయి, 6+4+3+2+1, త్రిశ్రం, త్రి. పైకాలమువచ్చును. 131

73. 19 :— జాతి అక్షరమునకు 6+5+4 త్రిశ్రగమన ముక్తాయివచ్చును. 133

74. 19¼ :— జాతి 3+1½+¾ × త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, 134
త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

75. 19½ :— 4 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+5+4+3 × తగ్గింపు వచ్చును. 136

76. 19¾ :— 5 కా. ముక్తాయి, 6+5+4 × తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి. 138

77. 20 :— జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2 అక్షరమువంతున కాపుగ 140
తగ్గింపు వచ్చును.

78. 20¼ :— జాతి అక్షరమునకు 3+1½+¾ కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రత్రికాలము, 141
ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి వచ్చును.

79. $20\frac{1}{4}$:- 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 143
6+4+3+2+1 అక్షరమువంతున కాపుగతగ్గింపు వచ్చును.

80. $20\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 3+2+1 గ తగ్గింపు, 145
విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రి. పైకాలముక్తాయి.

81. 21 :— A :- జాతి అక్షరమునకు (9) సంకీర్ణ కాపుగను, (7) మిశ్రకాపుగను, 147
5 అక్షరముల వంతున ఖండ కాపుగను 3 వ కాలగమనముగ
వచ్చును.

B :- చతురశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము
అనగ $7+5\frac{1}{4}+8\frac{3}{4}=21$. గ వచ్చును.

C :- జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 కాపుగ వచ్చును.

D :- ముక్తాయిగ త్రికాలము అనగ మూడుకాలముల
ముక్తాయిలు మూడు.

82. $21\frac{1}{4}$:— జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ గత్రిశ్రత్రికాలము, 6+4+3+2+1 గ తగ్గింపు. 150

83. $21\frac{1}{2}$:— జాతి అక్షరమునకు $6+5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరమువంతున 152
కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

84. $21\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము వచ్చును. 154

85. 22 :— A :- జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4 కాపుగ వచ్చును. 156

B :- త్రికాలము, 3+2+1 గ తగ్గింపు, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్ర
గమన ముక్తాయి వచ్చును.

86. $22\frac{1}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి. 3 కా. ముక్తాయి 2 కా. 157
ముక్తాయి, 3+2+1 గ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

87. $22\frac{1}{2}$:— 4 కా. ముక్తాయి, జాతిఅక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరమువంతున 160
కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

88. $22\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, 7+6+5+4 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు. 161

89. 23 :— ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి వచ్చును. 163

90. $23\frac{1}{4}$:— 5+4+3+2+1 కాలముల ముక్తాయిలు వచ్చును. 165

91. $23\frac{1}{2}$:— జాతిఅక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగతగ్గింపు, చ. పై, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును. 167

92. $23\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రపై కాలమున ముక్తాయి వచ్చును. 169

93. 24 :— ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 4 కా. 3 సార్లువచ్చును. 171

94. $24\frac{1}{4}$:— జాతి $3+1\frac{1}{4}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము, 5+4+3+2+1 × తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 173

95. $24\frac{1}{2}$:— త్రికాలజాతి త్రికాలము వచ్చును. 175

96. $24\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 6+5+4+3+2+1 కాపుగ తగ్గింపు. 179

97. 25 :— A :- ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, 3+2+1, త్రికాలము వచ్చును. 181
B :- 7+6+5+4+3 × తగ్గింపు వచ్చును.

98. $25\frac{1}{4}$:— 5, 4, 3, 2, 1 కాలముల ముక్తాయిలు, త్రిశ్రపై కాలమున ముక్తాయి వచ్చును. 184

99. $25\frac{1}{2}$:— 4 కా. ముక్తాయి, 6 కా. ముక్తాయి, అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 వంతున తగ్గింపు వచ్చును. 186

100. $25\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 9+7+5 కాపుగతగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 188

101. 26 :— జాతి 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగతగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 190

102. $26\frac{1}{4}$:— జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయిగ త్రికాలము. 192

103. $26\frac{1}{2}$:— 4 కా. ముక్తాయి, జాతి 7+6+5+4+3 వంతున తగ్గింపు. 194

104. $26\frac{3}{4}$:— జాతిఅక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ × సంకీర్ణత్రికాలము, 1కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు వచ్చును. 196

105. 27 :— ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రగమనముక్తాయి, త్రి. పై ముక్తాయి. 198
106. $27\frac{1}{4}$:— జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ గ త్రిశ్రత్రికాలము, 7+6+5+4 గ తగ్గింపు. 200
107. $27\frac{1}{2}$:— 4 కా. ముక్తాయి, నిశ్శబ్దవిన్యాసముక్తాయి, 6+5+4+3+2+1 గ తగ్గింపు. 202
108. $27\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి. 204

అనుబంధము :— 207

1. గతిభేద జాతి ఏకవారము ,,
2. గతిభేద ముక్తాయి 208
3. గతిభేద త్రికాలము 209
4. ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలము 210
5. వరుస క్రియలుగల తాళములకు ముక్తాయి 212
6. ముఖ్యసూత్రములు మొదటి విధము 214
,, రెండవ విధము 219
,, మూడవ విధము 225
7. తాళక్రియాక్షరములకు తగ్గింపు వివరణము 230
8. త్రిశ్రజాతి రూపక తాళమున తగ్గింపు త్రికాలము 231
చతురశ్రజాతి రూపక ,, ,, ,, 232
త్రిశ్రజాతి త్రిపుట ,, ,, ,, ,,
చతురశ్రజాతిత్రిపుట(ఆది),, ,, ,, 233
ఖండజాతి త్రిపుట ,, ,, ,, ,,
9. త్రిశ్రరూపక తాళమున జాతి అక్షరమునకు 3,2,1 గ తగ్గింపు ముక్తాయి 234
చతురశ్రరూపక ,, ,, 4,3,1 ,, ,, 236
త్రిశ్రత్రిపుట ,, ,, 4,3,2 ,, ,, 238
ఆది ,, ,, 4,3,2,1 ,, ,, 242
ఖండత్రిపుట ,, ,, 5,4,3 ,, ,, 247

	త్రిశ్రరూపక తాళమున ఏగతిలో ఆజాతి అక్షరమునకు 4, 3, 2, 1 తగ్గింపు	249
	చతురశ్ర రూపక ,, ,, ,, 3, 2, 1 ,,	251
	త్రిశ్రత్రిపుట ,, ,, ,, 4, 2, 1 ,,	252
	చతురశ్రత్రిపుట ,, ,, ,, 6, 4, 3, 2, 1 ,,	254
	ఖండత్రిపుట ,, ,, ,, 5, 3, 1 ,,	256
10.	కాల, పైకాల జాతిరూపగమన ముక్తాయి	258
11.	జాతి వివిధరూపగమన ముక్తాయి	261
12.	ఆదితాళముస ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి	263
13.	సరళీస్వర త్రికాల జాతి మార్గము	265
14.	సరళీస్వర త్రికాలగమన త్రికాల మార్గము	267
15.	సరళీస్వరము త్రిశ్రరూపక తాళమున పంచగతిభేద క్రియాగమనము	268
16.	త్రికాలగమన త్రికాల పల్లవి వివరణము	269
	,, ,, పల్లవి క్రియాగమనము ఆదితాళము	271
17.	త్రిశ్రరూపక తాళమున ద్విగతిభేద అనాగత పల్లవి	274
18.	,, ,, పంచనడ పల్లవి	276
19.	లఘు - ద్రుత - అను ద్రుతాంగముల విలోమలయ త్రికాల శబ్దపల్లవి	277
20.	అనులోమ విలోమ త్రికాల పల్లవి వివరణము	278
	,, ,, ,, పల్లవి	279
21.	సమలోమ త్రికాల పల్లవి వివరణము	280
	త్రిశ్రజాతి ఝంపితాళమున సమలోమ త్రికాలపల్లవి	281
22.	గతిభేదగమన గ్రహపరిమాణ ప్రకరణము	282
23.	గతిభేదగమన పరిమాణ పథకము	284
24.	గతిభేద గమన ముక్తాయి	285
25.	షట్కాల గమనము	,,
26.	షట్కాల ముక్తాయి	288
27.	తగ్గింపుగ త్రికాలము హెచ్చింపుగ ముక్తాయి	295
28.	పారిభాషికపదములు	297

ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము

సంకేతములకు వివరణము

వి :— దిగువ వివరింపదగు ఐదుజాతుల ముక్తాయిలకు ఒకేసూత్రముచే గుణించెడి విధానము ననుసరించి అట్టి సూత్రములకు ముక్తాయి రూపభేద ప్రస్తారముతో ముక్తాయిని గ్రహించుటకుగాను ప్రతిసూత్రమునకు వివరణోదాహరణ పథకములతో సూచింపబడుచున్నది.

మఱియు, సోదాహరణమునందు సంకేతముల గుర్తులను గ్రహించినచో ప్రకరణము సులభగ్రాహ్యమగునని దిగువసూచన.

సంకేతము		గుర్తు
ప్రతి క్రియకు	:—	—
ద్రుతమునకు - లఘువునకు	:—	|
ఆవృత్తాంతమునకు	:—	||
పైకాలమునకు అనగ 2 అక్షరములను 1 అక్షరముగ లెక్కకు	:—	———
రెట్టింపు పైకాలమునకు అనగ 4 అక్షరములను 1 అక్షరముగ లెక్కకు	:—	═══
ఒక అక్షర కాలమునకు	:—	,
రెండక్షరముల కాలమునకు	:—	;
ముక్తాయి మధ్యకు, కావునకు	:—	▶
జాగా అక్షరముల విడువునుండి పల్లవి ఎత్తుగడకు	:—	★
ద్రుతము	:—	O
లఘువు	:—	|
ఒక అక్షరమును మూడక్షరముల వంతున అనుష్ఠించుటకు	:—	3
,, రెండక్షరముల ,, ,,	:—	2
,, ఒకఅక్షరము ,, ,,	:—	1
చతురశ్రమునకు	:—	చ
త్రిశ్రమునకు	:—	త్రి
చతురశ్ర పైకాలమునకు	:—	చ. పై
త్రిశ్ర పైకాలమునకు	:—	త్రి. పై

గుర్తులు

వి :— వివరణము	చ :— చతురశ్రము
ఉ :— ఉదాహరణము	త్రి :— త్రిశ్రము
గ :— గతి	మి :— మిశ్రము
క్రి :— క్రియ	ఖం :— ఖండము
అ :— అక్షరము	సం :— సంకీర్ణము

అ క్ష ర వి వ ర ణ

(6) తదిగిణతొం :— చివర అక్షరము "తొం" అనునది ఒక అక్షరముగ గ్రహించ వలెను.

(7) తద్దింగిణతొం :— "ద్దిం" అను ద్విత్వాక్షరము పరమందుండుటచే వెనుకనున్న "త" రెండక్షరములుగ గ్రాహ్యము.

మఱియు తం, ధిం, తొం, నం, ఝుం అనెడి శబ్దములను ఒక అక్షరముగను, తాం, ధీం, తోం, నాం, ఝూం అనెడి శబ్దములను రెండక్షరములుగను గ్రహించ దగును.

గమనిక :— ఈ ప్రకరణమునందు ముక్తాయిలు సమమగుటకుగాను ప్రారంభ క్రియలో సమగ్రహ సమముకాని ముక్తాయిలకు ముందు త్రోసేఅక్షరముల కాపు తెలియుటకు గాను కామాలువేయబడి, ముక్తాయిఎత్తుగడ సూచింపబడినది. ఇట్టి విధానము ప్రతి సూత్రమునకు క్రింద సోదాహరణమున క్రియాక్షర విభాగముగ వివరింప బడినది. ప్రతి తాళమునకు ప్రతిముక్తాయి వినియోగింప బడునని గ్రహించునది.

గుణకము అనగ ముక్తాయి అక్షరముల మొత్తపుసంఖ్య వచ్చుటకు - జాతి అక్షర సంఖ్యను గుణించెడి సంఖ్యగా తెలియనగును.

ముక్తాయి సూత్రభాష్యము

ముక్తాయి సూత్రభాష్యము

మంగళాచరణము

శ్లో॥ నానామూర్తిర్లయోయత్ర యతినాంస్యాత్కళానిధౌ
తం దక్షిణం శివం నౌమి చిత్తవృత్తిమయంధ్రువమ్॥

తాత్పర్యము

కళలకు స్థానమై యెవనియందు యతులకు పలుదారులుగా చిత్తము లయ మగునో, అట్టి దక్షిణామూర్తి రూపుఁడు శాశ్వతుఁడునగు శివునకు నమస్కరించుచున్నాను.

వివరణము

దక్షిణము, వార్తికము మున్నగు పలుదారులు గలదై గురువు, లఘువు మున్నగు కళలకు స్థానమై సమస్రోతోవహాదియతులును, ద్రుత, మధ్య, విలంబములను లయములును, కలదై చిత్తవ్యాపార ప్రచురమై మంగళ ప్రదమైన శాశ్వతునకు నమస్కరించుచున్నాను.

1. సూత్రము 1

వివరణము :— జాతి అక్షర సంఖ్యను 1 చే గుణించిన - చతురశ్రగమన ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4 × 1 = 4	—	1
5	5 × 1 = 5	3 - ; ,	2
6	6 × 1 = 6	2 - ;	2
7	7 × 1 = 7	1 - ,	2
8	8 × 1 = 8	—	2
9	9 × 1 = 9	3 - ;,	3

ఉదాహరణము :—

ఖం. 5 :— ;, - త । దిగిణతోం ॥ త

త్రి. 6 :— ; - తధిం । , గిణతోం ॥ త

మి. 7 :— , - తద్దిం । , గిణతోం ॥ త

చ. 8 :— తధీంగి । , ణాతోం ॥ త

సం. 9 :— ;, - త । , దీంగి । , ణాతోం ॥ త

2. సూత్రము $1\frac{1}{4}$

వి :— క్రియ ఒకటికి ఖండగమనము వేయుచు జాతి అక్షర మక్షరమునకు $1\frac{1}{4}$ అక్షర కాలము నిలిపే కాపుగ అనుటయని అర్థము. అట్టి కాపు అక్షరసంఖ్య యగు $1\frac{1}{4}$ చే ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యను గుణించిన ఖండగమన జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times1\frac{1}{4}=5$	———	1
5	$5\times1\frac{1}{4}=6\frac{1}{4}$	$5\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;;,	2
6	$6\times1\frac{1}{4}=7\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;;;	2
7	$7\times1\frac{1}{4}=8\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	2
8	$8\times1\frac{1}{4}=10$	———	2
9	$9\times1\frac{1}{4}=11\frac{1}{4}$	$8\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;;,	3

ఉదా :—

4 :— కి;; టు;; తు;; కు;; ॥ త

5 :— ;;;;;;;, - తు;; । ది;; గి;; ణు;; తొం;; ॥త

6 :— ;;;;; - తు;;ధిం;; । ;;;గి;;ణు;;తొం;; ॥ త

7 :— ;;, - తు;;;;, దిం;; । ;;,గి;;ణు;;తొం;; ॥ త

8 :— తు;;ధీం;;;;గి;; । ;;,ణు;;;;తొం;; ॥ త

9 :— ;;;;;;;, - తు;; । ;;,దీం;;;;గి;; । ;;,ణు;;;;తొం;; ॥ త

3. సూత్రము $1\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4వ కాలములో ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు, 8 కాలం, 4 కాలం జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times1\frac{1}{2}=6$	2 - ;;	2
5	$5\times1\frac{1}{2}=7\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	2
6	$6\times1\frac{1}{2}=9$	3 - ;;;	3
7	$7\times1\frac{1}{2}=10\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	3
8	$8\times1\frac{1}{2}=12$		3
9	$9\times1\frac{1}{2}=13\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	4

ఉదా :— రెండు కళల చౌకగమనము

A. నాల్గవ కాలము ముక్తాయి :—

4:— ;; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । త

5:— , - తదిగిణతొం - తది । గిణతొం _ తదిగిణతొం । త

6:— ;;; తధిం । , గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం । త

7:— ;,తద్ధింగి । ణతొం - తద్ధింగిణ । తొం - తద్ధింగిణతొం । త

8:— తధింగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । త

9:— ;;,- తద్ధిం । ,గీణాతొం-త, । ధీంగీణాతొం-త । ,ధీంగీణాతొం । త

B. 8 కాలం, 4 కాలం జాతి ఏకవారము.

4:— ; - కిట । తక - కిటతక । త

5:— , - త,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగిణతొం । త

6:— ;,-త । ధీంగిణ । తొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7:— ;,-త,;దిం । ;,గి,ణ,తొం । ,-తద్ధీంగిణతొం ॥ త

8:— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగీణాతొం ॥ త

9:— ;;,-త; । ,దిం;,గి; । ,ణ;,తొం,-త ।, దీంగీణాతొం ॥ త

4. సూత్రము $1\frac{3}{4}$

వి:— జాతియొక్క ప్రథమకాల క్రియల సంఖ్యను $1\frac{3}{4}$ చే గుణించిన త్రికాల క్రియలు వచ్చును. అట్టి క్రియలలో జాతి అక్షరములను త్రికాలముగ వివరింపబడుచున్నది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times1\frac{3}{4}=7$	———	7
5	$5\times1\frac{3}{4}=8\frac{3}{4}$	1 - ,	9
6	$6\times1\frac{3}{4}=10\frac{1}{2}$	2 - ;	11
7	$7\times1\frac{3}{4}=12\frac{1}{4}$	3 - ; ,	13
8	$8\times1\frac{3}{4}=14$	———	14
9	$9\times1\frac{3}{4}=15\frac{3}{4}$	1 - ,	16

ఉదా :—

4:— ;,।ట;,।త;,।క;,।;,ట,।త,క,।;టతక।త

5:— ,-త;।,ది;।,గి;।,ణ;।,తొం;।,-త,ది।,గి,ణ।,తొం,-త।దిగిణతొం।త

6:— ;-త,।;ధీం।;;।;గి,।;ణ,।;తొం,। ;-త,।ధీం;।గి,ణ,।తొం, -తధిం।,గిణతొం।త

7:— ;,త।;;।;,దిం।;;।;,గి;,ణ।;,తొం।;,-త।;,దిం।;,గి।,ణ,తొం।;,-తద్ధిం।,గిణతొం।త

8:— త;,।ధీం;।;;।గీ;।;;।ణా;।;।తొం;,।-త,ధీం।;గీ।;ణా।;తొం,।-తధీంగి।,ణాతొం।త

9:— ,-త;।;;।,దిం;।;;।,గి;।;;।,ణ;।;;।,తొం;।,-త;।,దిం;।,గి;।,ణ;।,తొం,-త।,దీంగి।,ణాతొం।త

5. సూత్రము 2

వి :— జాతిని 2 చే గుణించిన త్రిశ్రం, త్రిశ్ర పైకాలము వచ్చును. అనగ త్రిశ్రమునకు $1\frac{1}{3}$, త్రిశ్ర పైకాలమునకు $\frac{2}{3}$. మఱియు, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి కూడ వచ్చును. అనగ $\frac{2}{3}+\frac{2}{3}+\frac{2}{3}=2$

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోపి అక్షరములు	క్రియలు
4	4×2= 8	———	2
5	5×2= 10	2 - ;	3
6	6×2= 12	———	3
7	7×2= 14	2 - ;	4
8	8×2= 16	———	4
9	9×2= 18	2 - ;	5

ఉదా :-

A. త్రి, త్రి. పై. 4:— కిటత । క- కిటతక ॥త

5:— ;- త.దిగి,ణ,తొం, - తదిగిణతొం ॥త

6:— తధీం । గిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:— ;- త;ి,దిం;,గి,ణ,తొం, - త,ి,దిం,గిణతొం ॥త

8:— తధీం । గీణ । , తొం- తధిం । , గీణాతొం ॥త

9:— ;- త;ి,దిం;,గి;,ణ;ి,తొం, - త,దిం,ి,గి,ణ,తొం ॥త

B. త్రి. పై ముక్తాయి ;—

4:— కిటతక-కిటతక-కిటతక ॥త

5:— ;- తదిగిణతొం-తదిగిణతొం-తదిగిణతొం ॥త

6:— తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:— ;- త,దిం|,గిణతోం-త, | దింగిణతోం-త|,దింగిణతోం ॥త

8;— తధింగిణ|,తోం-తధింగి|,ణాతోం-తదిం|,గిణాతోం ॥త

9:— ;- త,దిం|,గిణాతోం|తద్దింగి|ణాతోం-త,దిం|,గిణాతోం ॥ త

6. సూ త్ర ము $2\frac{1}{4}$

వి :— జాతి ఒకపర్యాయముగ త్రిశ్రగమనముగను - త్రిశ్రపై కాలముగను' 5 వ కాలముగను అనుటకు. 5 వ కాలగమనము ముందు ప్రారంభముగ గ్రహించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times2\frac{1}{4}=9$	3 - ;,	3
5	$5\times2\frac{1}{4}=11\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	3
6	$6\times2\frac{1}{4}=13\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;;;	4
7	$7\times2\frac{1}{4}=15\frac{3}{4}$	$\frac{1}{2}$ - ,	4
8	$8\times2\frac{1}{4}=18$	2 - ;	5
9	$9\times2\frac{1}{4}=20\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;	6

ఉదా :—

4:— ;, - కిటతక | కిటత | క - కిటతక ॥ త

5:— ;,-తదిగిణతోం - త,దిం|,గి,ణ,తోం|, - తదిగిణతోం ॥ త

6:— ;;;;;-తధిం |గిణతోం | తధిం గిణతోం | తధింగిణతోం ॥ త

7:— ,-తద్దింగిణతోం - త;|,దిం;,గి|,ణ,తోం, - త|,దింగిణతోం ॥ త

8;— ;- తధింగిణాతోం - | తధిం |గిణ|,తోం - తధిం|,గిణ తోం ॥ త

9:— ;;;;;;;,త|,దింగిణాతోం - త;|,దిం;,గి|,;ణా|,తోం, - త,దిం|,గిణాతోం ॥ త

7. సూత్రము $2\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే ప్రతిజాతి చతురస్రపై శాలముగను - త్రిస్రగమనముగను- త్రిశ్ర పైశాలముగను అనుటకుగాను గ్రహించుచుంది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోపి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times2\frac{1}{2}=10$	2 - ;	3
5	$5\times2\frac{1}{2}=12\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	4
6	$6\times2\frac{1}{2}=15$	1 - ;	4
7	$7\times2\frac{1}{2}=17\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;	5
8	$8\times2\frac{1}{2}=20$		5
9	$9\times2\frac{1}{2}=22\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;	6

ఉదా :—

చ.పై. త్రి. త్రి.పై

4:— ;- కిటతక । కిటత । క - కిటతక ।త

5:— ;;;,-తదిగిణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం।, - తదిగిణతొం ।త

6:— ;-తధింగిణతొం । తధిం । గిణతొం । తధింగిణతొం ।త

7:— ;;,-త,దిం।,గిణతొం - త;।,దిం;గి।,ణ,తొం, - త।,దింగిణతొం ।త

8:— తధింగిణాతొం । తధిం । గిణ।,తొం - తధిం । ,గిణాతొం ।త

9:— ;,-తద్దింగి।,ణాతొం - త;।,దిం;గి।;,ణా,।,తొం, - త,దిం।,గిణాతొం ।త

8. సూత్రము $2\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే A:- జాతి 3 కాలము 1 సారి, 4 కాలము 2 సార్లు, 5 వ కాలము 3 సార్లు వచ్చును. మఱియు B – 5వ కాలం ముక్తాయి, త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	లెయలు
4	$4\times2\frac{3}{4}=11$	1 _ ,	3
5	$5\times2\frac{3}{4}=13\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;;,	4
6	$6\times2\frac{3}{4}=16\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$ - ;;;,	5
7	$7\times2\frac{3}{4}=19\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	5
8	$8\times2\frac{3}{4}=22$	2 - ;	6
9	$9\times2\frac{3}{4}=24\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{2}$ - ;;;;;,	7

ఉదా :—

A:- 3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు.

4:— ,-కిటత । క - కిటతక-కిటతక - కిటతక-కిటతక-కిటతక । త

3కా. 4కా.

5:— ;;;;,-తక;,ది; । ,గి;,ణ;,తొం;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం, - త,ది,గి,ణ,తొం।, -

5కా.

తదిగిణతొం-తదిగిణతొం-తదిగిణతొం । త

3. కా. 4. కా.

6:— ;;;,-త । ,ధిం;గి,ణ।,తొం, - తధిం।గిణ । తొం-తధిం।గిణతొం -

5 కా.

తధిం । ,గిణతొం-తధిం।గిణతొం-తధిం।గిణతొం । త

3 కా. 4 కా.

7:– ;,-త;;;,ది౦;; । ;,గి;,ణ;,తొం;, – త । ;,దీం;గి,ణ,తొం,-త;।,దీం;గి,ణ,తొం, –

5 కా.

తద్ధీంగి । ణతొం-తద్ధీంగిణతొం-తద్ధీంగిణతొం ॥త

8:– ;తధిం ।, గీణ ।,తొం- తధీంగి ।,ణాతొం-తధీంగి ।,ణాతొం-

తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం-తధీంగీణాతొం ॥త

9:– ;;;;;;,-త; । ;;,దీం;;;గీ,।;;,ణా;;;తొం; ।, – త;,దీం;గీ;ణా, ।, తొం,-త;,దీం;గీ;ణ ।

;,తొం, – తద్ధీంగీణాతొం-త, । దీంగీణాతొం-తద్ధీంగీణాతొం ॥త

B.– 5వ కాలముక్తాయి, త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి:-

5 కా. త్రి.పై

4:– ;; – కిటతక – కిటతక – కిటతక । కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥త

5;– ;;;;, – తదిగిణతొం – తది । గిణతొం – తదిగిణతొం –

తదిగి । ణతొం – తదిగిణ । తొం – తదిగిణతొం ॥త

6:– ;;;;;; – తధిం ।,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం ।

తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:– ;, – తద్ధీంగిణతొం – తద్ధీంగిణ । తొం – తద్ధీంగిణతొం –

త,ది౦ ।,గిణతొం – త, । దీంగిణతొం – త ।,దీంగిణతొం ॥త

8:– ; – తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం ।

తధీంగీణ ।,తొం – తధీంగి ।,ణాతొం – తధిం ।,గీణాతొం ॥త

9:– ;;;;;, – త,ది౦ ।, గీణాతొం తద్ధీంగీణాతొం – త ।, దీంగీణాతొం –

త,ది౦।,గీణాతొం-।తద్ధీంగి । ణాతొం-త,ది౦ ।,గీణాతొం ॥త

9. సూ త్ర ము 3

వి :— A:- ఈ సూత్రముచే గుణించిన చతురశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు B:- చ. త్రి. పై కాలము వచ్చును.

గణిత విధానము :— చ — త్రి — త్రిపై

$1 + 1\frac{1}{3} + \frac{2}{3} = 3$

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×3= 12	———	3
5	5×3= 15	1 - ,	4
6	6×3= 18	2 - ;	5
7	7×3= 21	3 -.;,	6
8	8×3= 24	———	6
9	9×3= 27	1 - ,	7

ఉదా :—

A. ముక్తాయి

4:— కిటతక । కిటతక । కిటతక ॥త

5:— , - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం ॥త

6:— ; - తధిం । , గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । , గిణతొం ॥త

7:— ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త,దిం । , గిణతొం ॥త

8:— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । , ణాతొం ॥

9:— ,-త,దిం ।, గీణ । , తొం - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥త

B. చ. త్రి, త్రి. పై, గమనము:—

4:— కిటతక | కిటతక - కిటతక ।త

5:— ,-తదిగి । ణతోం - త,ది।,గి,ణ,తోం।,తదిగిణతోం ।త

6:— ;-తధిం । ,గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీంగిణతోం ।త

7:— ;,-తి।,దీంగి । ణతోం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, - త । ,దీంగిణతోం ।త

8:— తధీంగి।,ణతోం । తధీం।గీణ।,తోం - తధిం । ,గీణతోం ।త

9:— ,-త,ది।,గీణ।,తోం - త;।,దీం;గి।;,ణ,।,తోం, = త,ది।,గీణతోం । త

10. సూత్రము $3\frac{1}{4}$

వి: — ఈసూత్రముచే 5వ కాలములో ముక్తాయి, 4వ కాలం, త్రిశ్రం, త్రి త్ర పై కాలమున జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	తీయులు
4	$4\times3\frac{1}{4}=13$	3 - ;,	4
5	$5\times3\frac{1}{4}=16\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;,	5
6	$6\times3\frac{1}{4}=19\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ;	5
7	$7\times3\frac{1}{4}=22\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	6
8	$8\times3\frac{1}{4}=26$	2 - ;	7
9	$9\times3\frac{1}{4}=29\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	8

ఉదా :—

4:— ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక . కిటతక । - కిటత । క - కిటతక ।

5:— ;;;;;;;, - త । దిగిణతోం - తగిదిణతోం - తదిగిణతోం -

త । దిగిణతోం = త,ది । ,గి,ణ,తోం । , - తదిగిణతోం ।త

6:— ; - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం -
తధీంగిణతోం । - తధీం । గిణతోం। - తధీంగిణతోం ।త

7:— ;;,-తద్ధీంగిణతోం-తద్ధీం । గిణతోం-తద్ధీంగిణతోం - త,దిం।,గిణతోం -
త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, - త । ,దీంగిణతోం ।త

8:— ;- తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం-తధీంగీణాతోం। - తధీంగీణాతోం। -
తధీం । గీణ । ,తోం - తధిం । ,గీణాతోం ।త

9:— ;;;;;,-తద్ధీంగి।,ణాతోం-తద్ధీంగీణాతోం-త,దిం।,గీణాతోం - తద్ధీంగి।,ణాతోం -
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త,దిం । ,గీణాతోం ।త

11. సూత్రము $3\frac{1}{2}$

వి :— చతురశ్ర - చతురశ్రపైకాల, త్రిశ్ర-త్రిశ్రపైకాలజాతివేర వారము వచ్చును. మఱియు, మధ్యమకాల క్రియలను 8వ చే గుణించిన త్రికాల క్రియలు వచ్చును. ఈ త్రికాల పోదాహరణము 7వ సూత్రమునందు చూపబడును.

గమనిక:— చతురశ్ర - చ.పై.కాలము త్రిశ్ర,త్రి.పైకాలముగను క్రియా విభాగము గ్రహించుచుంది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×3½= 14	2 - ;	4
5	5×3½= 17½	2½ ;;,	5
6	6×3½= 21	3 - ;,	6
7	7×3½= 24½	3½ - ;;;,	7
8	8×3½= 28	——	7
9	9×3½=31½	½ - ,	8

ఉదా :-

4:- ;- కి,ట, । త,క, - కిటతక । కి,ట,త, । క, - కిటతక ॥త

5:- ;;,- త,ది । ,గి,ణ,తొం, - త । దిగిణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । ,- తదిగిణతొం ॥త

6:- ;,- త, । ధీం;గి,ణ, । తొం, - తధీంగిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:- ;;;,- త । ;,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త,దిం । ,గిణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం,
త । ,దీంగిణతొం ॥త

8:- తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీం । గీణా।,తొం - తధిం ।, గీణాతొం ॥త

9:- ,-త;,దీం, । ,గీ;ణా, । ,తొం, - త,దీంగి । ,ణాతొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, -
త,దిం । ,గీణాతొం ॥త

12. సూత్రము $3\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 3వ కాల ముక్తాయి, 5 కాలముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times3\frac{3}{4}=15$	1 - ,	4
5	$5\times3\frac{3}{4}=18\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	5
6	$6\times3\frac{3}{4}=22\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	6
7	$7\times3\frac{3}{4}=26\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	7
8	$8\times3\frac{3}{4}=30$	2 - ;	8
9	$9\times3\frac{3}{4}=33\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	9

ఉదా :—

4:— ,- కిటత । క-కిటత । క - కిటత । క-కిటతక - కిటతక-కిటతక ॥త

5:— ;;,-త;,ది;,గి;,ణ;,తొం;, - త;,ది;,గి;,ణ;,తొం;, - త;,ది;,గి;,ణ;,తొం;,-
తదిగిణతొం-తదిగిణతొం-తదిగిణతొం ॥త

6:— ;,-త,ధీం,,గి,ణ,తొం, - త,,ధీం;గి,ణ,,తొం,-త,ధీం,,గి,ణ,తొం, -
తధిం,,గిణతొం-తధీంగిణతొం-తధింగిణతొం ॥త

7:— ;;;,-త;;;,దిం,;;;,గి;,ణ;,తొం,;, - త;;;,దిం;;;;;గి;,ణ;,తొం;, -
త;;;;,దిం;;;,గి;,ణ;,తొం;, - తద్దీంగిణతొం-తద్దీంగిణతొం-తద్దీంగిణతొం ॥త

8:— ;-తధిం,,గిణ,,తొం-తధిం,,గిణ,,తొం-తధిం,,గిణ,,తొం -
తధీంగిణాతొం,తధీంగిణాతొం-తధీంగిణాతొం ॥త

9:— ;;;;,-త;;;;,దీం;;;;గి;;;,,ణ;;;తొం;, - త;;;;,దీ;;;గి;;;,,;;;,ణ;;;తొం;,, -
త;;;,దీం;;;,,గి;;;ణ;;;,,తొం;,- తద్దీంగిణాతొం-త,దీంగిణాతొం-తద్దీంగిణాతొం॥త

13. సూత్రము 4

వి:— ఈ సూత్రముచే గుణించిన 1:- త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 2:- 2వ కాల చతురశ్రము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలముగ జాతివచ్చును. అవగ ప్రతి కాళ క్రియల జతి 2 కా. చతురశ్రము, త్రి,త్రి. పై కాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	లోపే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×4= 16	——	4
5	5×4= 20	——	5
6	6×4= 24	——	6
7	7×4= 28	——	7
8	8×4= 32	——	8
9	9×4= 36	——	9

ఉదా:—

A. త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4:-తిరిత । క-తిట । తక-తి । ఠతక ।త

5:- తదిగి । ణతొం-త । దిగిణ । తొం-తది । గిణతొం ।త

6:— తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీ ం। గిణతొం ।త

7:— త,దిం । ,గిణ । తొం-త, । దీంగి । ణతొం-త । ,దీం । గిణతొం ।త

8:- తధీం। గిణ ।, తొం-త । ధీంగి ।, ణా । తొం-తధిం ।, గి । ణాతొం ।త

9:— త,దిం।,గి । ణాతొం । త,దిం । ,గి। ణాతొం । త,దిం । ,గి । ణాతొం ।త

B:- 2కా, త్రి, త్రి. పై :-

4:- కిట । తక । కిటత । క- కిటతక ॥త

5:- తది । గిణ । తొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - తదిగిణతొం ॥త

6:- తధిం । ,గి । ణతొం । -తధీం । గిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:- త, । దీం । గిణ । తొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ,దీంగిణతొం ॥త

8:- తధిం । ,గి । ,ణ । ,తొం । - తధీం।గిణ । ,తొం - తధిం । ,గిణాతొం ॥త

9:- త,।దీం।గి।ణా।తొం - త;।,దీం;గి।;,ణా,।,తొం, - త,దిం।,గిణాతొం ॥త

14. సూత్రము $4\frac{1}{4}$

వి:- ఈ సూత్రముచే 5వ కాల జాతి ఏకవారము, త్రిత్రముక్తాయి నచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times4\frac{1}{4}=17$	3 – ;,	5
5	$5\times4\frac{1}{4}=21\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ – ;;;;,	6
6	$6\times4\frac{1}{4}=25\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;;;	7
7	$7\times4\frac{1}{4}=29\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;,	8
8	$8\times4\frac{1}{4}=34$	2 – ;;;	9
9	$9\times4\frac{1}{4}=38\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	10

ఉదా :-

4:- ;, - కిటతక । కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥త

5:- ;;;;, - తదిగిణతొం । తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥త

6:— ;;;; - తధీంగిణతోం | తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం ॥త

7:— ;;;, - తద్దీంగిణతోం | త,దిం|,గిణ|తోం - త,|దీంగి|ణతోం - త|,దీం|గిణతోం ॥త

8:— ;;;; - తధీంగిణాతోం | తధీం|గిణా,తోం - త|ధీంగి|,ణా|తోం-తధీం|,గి|ణాతోం ॥త

9:— ;;;, - తద్దీంగిణాతోం | త,దిం|,గి|ణాతోం|త,దిం|,గి|ణాతోం|త,దిం|,గి|ణాతోం ॥త

15. సూత్రము $4\frac{1}{2}$

వి: — ఈ సూత్రమునే కిన నాల ముక్తాయి 4వ కాల ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times4\frac{1}{2}=18$	2 - ;	5
5	$5\times4\frac{1}{2}=22\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	6
6	$6\times4\frac{1}{2}=27$	1 - ,	7
7	$7\times4\frac{1}{2}=31\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$,	8
8	$8\times4\frac{1}{2}=36$		9
9	$9\times4\frac{1}{2}=40\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	11

ఉదా :-

4:— ; - కిట | తక - కిట | తక - కిట | తక - కిటతక | కిటతక - కిటతక ॥త

5:— ;, - త,ది,గి | ,ణ,తోం, - త,ది | ,గి,ణ,తోం, - త | ,ది,గి,ణ,తోం | ,
తదిగిణతోం - తది | గిణతోం తదిగిణతోం ॥త

6:— , - తధీం | గిణతోం - త | ధీంగిణ | తోం - తధీం | గిణతోం -
తధీం | ,గిణతోం - తధీంగి | ణతోం - తధీంగి|,తోం ॥త

7:— , - త;,దీం, । ,గి,ణ,తొం, - త । ;,దీం;గి ।,ణ,తొం, - త; । ,దీం;గి,ణ ।,తొం, -
తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణ । తొం - తద్దీంగిణతొం ॥త

8:— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । -
తధీంగిణాతొం । తధీంగిణాతొం । తధీంగిణాతొం ॥త

9:— ;;;, - త ।;,దీం;గి । ;,ణా;తొం । , - త;,దీం, ।,గి;ణా, ।,తొం, -
త;,దిం । ;,గి;ణ । ;,తొం, - త,దిం ।,గిణాతొం -
త, । దీంగిణాతొం - త ।,దీంగిణాతొం ॥త

16. సూత్రము $4\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే A:- 5 వ కాల ముక్తాయి, త్రిత్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు, B:- జాతి 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు 5 కా. 8 సార్లు వచ్చును.

గమనిక :— B. లో 7-9 జాతులుక్రియ 1 16 కళలు చొప్పున గమనము. అందు 2 కా. లో అక్షరము 8 మాత్రలు, 3 కా. 4 మాత్రలు, 5 కా. 1 మాత్ర గను క్రియావిభాగము చేయబడినదిగ గ్రహించవలెను.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times4\frac{3}{4}=19$	1 - ;;	5
5	$5\times4\frac{3}{4}=23\frac{3}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ,	6
6	$6\times4\frac{3}{4}=28\frac{1}{2}$	$\frac{5}{6}\frac{1}{2}$ - ;;;;;;	8
7	$7\times4\frac{3}{4}=33\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	9
8	$8\times4\frac{3}{4}=38$	2 - ;;;;	10
9	$9\times4\frac{3}{4}=42\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	11

ఉదా :-

A:- 4 :- ;; - కిటతక - కిటతక - కిటతక । -

కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :- , - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం । -

తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :- ;;;;;; - తధిం । , గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । -

తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :- ;;;;, తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం । -

త, దిం । , గిణ । తొం - త, । దీంగి । ణతొం - త । , దీం । గిణతొం ॥ త

8 :- ;;;; - తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । -

తధీం । గీణ । , తొం - త । ధీంగి । , ణా । తొం - తధిం । , గీ । ణాతొం ॥ త

9 :- ;;, - తద్దీంగీణాతొం - త, । దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం । -

త, దిం । , గీ । ణాతొం । త, దిం । , గీ । ణాతొం । త, దిం । , గీ । ణాతొం ॥ త.

B:- 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు గల ముక్తాయి :-

4 :- , కి, ట । , త, క । , - కిటత । క - కిటత । క -

కిటతక - కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :- , - త;;ది; । , గి, ;ణ; । , తొం, ; - త, ది । , గి, ణ, తొం, త । , ది, గి, ణ, తొం । , -

తదిగిణతొం తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :- ;;;, - త । , ; ధీం ;, । ;, గి;, ణ । ;, తొం;, - త । , ధీం, గి, ణ । , తొం, - త, ధీం, । , గి,

ణ, తొం, - తధిం । , గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :- ;;;;;, - త;; । ;;; ;;, దీం;, । ;;;;;, గి ; ; । :, ణ ;;;, తొం ;; । ;, - త;;;, దీం;, । ;,

గి;, ణ;, తొం;, - త । ;;;, దీం;;;గి । ;, ణ;, తొం;, -

తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ; - త, । ధీం; । గీ; । ణా; । తొం, - తధిం । ,గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణ । , తొం-
తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;, - త ;;;;; । ;;, దీం ;;;;, । ;;, గీ ;;;;, । ;;, ణా ;;;;, । ;;, తొం ;;;, -
త; । ;;, దీం; ;;గీ, । ;;,ణా;;;తొం; । ,త;;;, దీం;;, । , గీ;;; ణా;;, । ,తొం;, -
తద్దీంగీణాతొం - త, । దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం ॥ త

17. సూ త్ర ము 5

వి :— 5 సూత్రముచే గుణించిన A :- జాతిఏకవారము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు, B:- విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. విన్యాసమనగ జాతి సశబ్దమని, అజాతి అక్షరములను కాపు (ఆపు) చేసి, మరల సశబ్దమని, కాపుచేసి, తిరిగి సశబ్దమనుట. మూడు సశబ్దముల మధ్య రెండు నిశబ్దములు వచ్చును.

మనిక :— నిశ్శబ్దమునకు - ఏజాతికి ఎన్ని అక్షరములో అన్ని "త" తో కూడిన కామాలతో సోదాహరణ క్రియావిభాగమున గ్రహించవలెను.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×5= 20	———	5
5	5×5= 25	3 - ;,	7
6	6×5= 30	2 - ;	8
7	7×5= 35	1 - ,	9
8	8×5= 40	———	10
9	9×5= 45	3 - ;,	12

ఉదా :–

A:– జాతి ఏకవారము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి :–

4 :– కిటతక । -కిటత । క – కిట । తక – కి । టతక ॥ త

5 :– ;, – త । దిగిణతొం । – తదిగి । ణతొం – త । దిగిణ । తొం – తది । గిణతొం ॥ త

6 :– ; – తధిం । ,గిణతొం । – తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :– , – త,దిం । ,గిణతొం । – త,దిం । ,గిణ । తొం – త, । దీంగి । ణతొం – త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగి । ,ణాతొం । – తధీం । గీణ । ,తొం – త । ధీంగి । ,ణా । తొం – తధిం । ;గీ । ణాతొం ॥ త

9 :– ;, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం । – త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

B:- విన్యాస ముక్తాయి :–

4 :– కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 ;– ;, – త । దిగిణతొం । త;, । , – తదిగి । ణతొం – త, । ;, – త । దిగిణతొం ॥ త

6 :– ;- తధిం|,గిణతొం|త;,|; – తధిం|,గిణతొం|త;,|; – తధిం|,గిణతొం ॥ త

7 :– ,– త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, – త । ,దీంగి । ణతొం – త, । ;; । , – త,దిం । , గిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగి|,ణాతొం|త;, । ;;|తధీంగి |,ణాతొం|త;, । ;;|తధీంగి|,ణాతొం ॥ త

9 :– ;, – త |,దీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । ,–త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । ;; । ;, – త । ,దీంగి |_,ణాతొం ॥ త

18 సూత్రము $5\frac{1}{4}$

వి:- ఈ సూత్రమున A:- జాతిఅక్షరమునకు 3 + $1\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ వంతున అనిన త్రిశ్ర గమన త్రికాలము వచ్చును. మఱియు, B :- 3 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయిగ వచ్చును.

గమనిక:- A. ఉదాహరణమున 4, 6, 8- క్రియకు 8 కళలవంతున- జాతిఅక్షరము 6, 3 $1\frac{1}{2}$ మాత్రల గమనముగను 5, 7, 9- క్రియకు 16 కళలవంతున- జాతి అక్షరము 12, 6, 3 మాత్రల గమనముగను వివరింప బడుచున్నది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times5\frac{1}{4}=21$	3 ;;;	6
5	$5\times5\frac{1}{4}=26\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;,,,	7
6	$6\times5\frac{1}{4}=31\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	8
7	$7\times5\frac{1}{4}=36\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	10
8	$8\times5\frac{1}{4}=42$	2 - ;;	11
9	$9\times5\frac{1}{4}=47\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	12

ఉదా :-

A :- 3+$1\frac{1}{2}$+$\frac{3}{4}$ గతికాలము:-

4 :- ;;; - 3, | ;;టు;; | ; తు;;, | కు;;, - 3, | ,టు;తు;కు | ; - కి;టు;తు;కు; ॥త

5 :- ;;;, - తు;;;; | ;,ది;;;;;,గి | ;;;;;,ణు;; | ;;;,తో;;;; | ;, -
తు;;,ది;;;,గి | ;;,ణు;;,తో;; | , - తు;ది;గి;ణు;తో;; ॥త

6 :– , – త;;,ధిం | ;;;; | ;, గి;; | , ణ;;,తొం | ;;, –
త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; – త, | ,ధీం;;గి;ణ;తొం; ॥త

7 :– ;;;;;, – త; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;; | ;;,తొం;;;;; | , –
త;;;;;,దీం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తొం;;, – త;; | ,దీం;;గి;ణ;తొం; ॥ త

8 :– ;; – త;, |;ధీం;; | ;;;గీ | ;;;; | ; ణా;; | ;;;తొం, | ;; –
త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;;|,తొం; – త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; ॥త

9 :– ;,–త;;;;;; | ;;;;;,దీం;, | ;;;;;;;; | ;,గీ;;;;;, | ;;;;;,ణా;, | ;;;;;;;;; | –
;, తొం;;;;;, – త | ;;;;;,దీం;, | ;;;,గీ;;;, | ;,ణా;;;;;తొం | ;;, –
త;;,దీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; ॥త

B :– 3-4-5 కాలముల ముక్తాయిలు మూడు:–

4 :– ;, – కి | టతక – కి | టతక – కి | టతక – కిట | తక – కిటతక – కిట | తక
కిటతక – కిటతక – కిటతక ॥ త

5 :– ;;;, – త;,ది;,గి | ;,ణ;,తొం;, – త;,ది | ;,గి;,ణ;,తొం;, –
త | ;,ది;,గి;,ణ;, తొం | ;, –
త,ది,గి,ణ,తొం, – త,ది | ,గి,ణ,తొం, – త,ది,గి,ణ,తొం | , –
తదిగిణతొం – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :– , – త,ధీం;గి | ,ణ,తొం, – త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | , – త,ధీం;గి | ,ణ,తొం, –
తధీం| గిణతొం – తధీంగిణ | తొం – తధీంగిణతొం –
తధిం | ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;;;;;- త; | ;;,దీం;;;గి; | ,ణ;,తొం;, - త;;; | ,దీం;;;గి;,ణ; | ,తొం;, -
త;;;,దీం, | ;;;గి;,ణ;,తొం; | , -
త;, దీం;గి,ణ,తొం, - త | ;,దీం;గి,ణ,తొం, - త; | ,దీం;గి,ణ,తొం, -
తద్దీంగి | ణతొం - తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ;; త,ధీం|;గీ;ణా|;తొం, - త,ధీం|;గీ;ణా|; తొం, - త,ధీం|;గీ;ణా|;తొం, -
తధీంగి | ,ణాతొం - తధీంగి | ,ణాతొం - తధీంగి |,ణాతొం -
తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం ॥త

9 :— ;, త;;;, దీం;, | ;,గీ;;;ణా;, | ;,తొం;, - త;;;,దిం | ;;;, గీ;;;ణ | ;;;,తొం;, -
త;;|;,దీం;;;గీ;,|ణా;;;తొంc;,-త|;,దీం;గీ;ణా;తొం|,-త;,దీం;గీ;ణా,|,తొం,-
త;, దీం;గీ;ణ |;,తొం, - తద్దీంగీణాతొం - త, | దీంగీణాతొం - తద్దీం
గీణాతొం ॥ త

19. సూత్రము $5\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే గుణించిన జాతి 2 కా 1సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times5\frac{1}{2}=22$	2 - ;	6
5	$5\times5\frac{1}{2}$ $27\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	7
6	$6\times5\frac{1}{2}=33$	3 - ;,	9
7	$7\times5\frac{1}{2}=38\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	10
8	$8\times5\frac{1}{2}=44$	———	11
9	$9\times5\frac{1}{2}=49\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	13

ఉదా :—

3 కా. 1 సారి, 5 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు జాతిగమనము

4:— ; - కి, । ట,త, । క, - కిట । తక - కిట । తక - కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :— , - త;,ది; ।,గి;,ణ; ।,తొం;, - త,ది ।,గి,ణ,తొం, - త ।,ది,గి,ణ,తొం ।, -
తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - త ।,ధీం, ।,గి,ణ ।,తొం, - త । ధీంగిణ । తొం - తధీం । గిణతొం -
తధిం ।, గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త;; । ;,దీం;, । ;,గి;, ణ । ;,తొం;, - త । ;,దీం;గి ।,ణ,తొం, -
త; ।,దీం;గి,ణ ।,తొం, -
తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణ । తొం - తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం ।
తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;, - త; । ;;,దీం, । ;;,గీ,।;;,ణా, । ;;,తొం;।, - త;,దీం,।,గీ;ణా, । ,తొం, -
త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తొం, -
త,దిం । ,గీణాతొం - త, । దీంగీణాతొం - త । ,దీంగీణాతొం ॥ త

20. సూత్రము $5\frac{3}{4}$

వి :— ఈ పక్షి సూత్రముచే గుణించిన ముక్తాయి, 5 కాలం ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి వచ్చును. రెండుకళలచౌకగమనములయగఅనిన క్రియావిభాగము నులభ గ్రాహ్యమగును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే లక్షితములు	క్రియలు
4	$4 \times 5\frac{3}{4} = 23$	1 – ,	6
5	$5 \times 5\frac{3}{4} = 28\frac{3}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;	8
6	$6 \times 5\frac{3}{4} = 34\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;	9
7	$7 \times 5\frac{3}{4} = 40\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;	11
8	$8 \times 5\frac{3}{4} = 46$	2 – ;	12
9	$9 \times 5\frac{3}{4} = 51\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	13

ఉదా :–

8 కాలం, 5 కాలం, త్రి. పై కాలమున ముక్తాయిలు మూడు

3 కా. 5 కా.

4 :– ,– కిటత । క – కిటత । క – కిటత । క – కిటతక – కిటతక – కిటతక ।

త్రి. పై

కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :– ;;;;;; – త; । ,ది;,గి;,ణ;,తొం; । , – త;,ది;,గి;,ణ; । ,తొం;, –

త;,ది;,గి; । ,ణ;,తొం;, –

తదిగిణతొం – తది । గిణతొం – తదగిణతొం – తదిగి । ణతొం –

తదిగిణ । తొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ; త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, – త । ,ధీం;గి,ణ । ,తొం, – త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, –

తధిం । ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ।

తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;;;;;;;, – త । ;;;,దీం;;;గి । ;,ణ,;తొం;, – త;;; । ;,దీం;;;గి,;ణ । ;,తొం ;, –
త;;;,దిం । ;;;,గి;,ణ;,తొం । ;, –
తద్దీంగిణతొం – తద్దీంగిణ । తొం – తద్దీంగిణతొం – త,దిం । ,గిణతొం – త, ।
దీంగిణతొం – త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధిం । ,గీణ । ,తొం – తధిం । ,గీణ । ,తొం – తధిం । ,గీణ । ,తొం –
తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం । – తధీంగీణ । ,తొం –
తధీంగి । ,ణాతొం – తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :– ,– త;;;,దీం;;, । ,గీ;;;ణా;;, । ,తొం;, – త;;;,దీం, । ;;,గీ;;;ణా, ।;;,తొం;, –
త;;; । ,దీం;;;గీ;;, । ,ణా;;;తొం;, – త,దిం । ,గీణాతొం – తద్దీంగీణా
తొం – త । ,దీంగీణాతొం –
త,దిం । ,గీణాతొం – । తద్దీంగీ । ణాతొం – త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

21. సూ త్ర ము 6

వి :– A:– జాతి అక్షరమక్షరమునకు 3+2+1 అక్షరము వంతున గమనము వచ్చును. B:– త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాలముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×6= 24	———	6
5	5×6= 30	2 – ;	8
6	6×6= 36	———	9
7	7×6= 42	2 – ;	11
8	8×6= 48	———	12
9	9×6= 54	2 – ;	14

ఉదా :–

A:– జాతి 3+2+ 1 గమనము

4 :– కి;ట । ;త, । ,క; । కి,ట, । త,క, । కిటతక ॥ త

5 :– ; – త, । ,ది; । గి;ణ ।;తొం, ।,–త,ది ।,గి,ణ ।,తొం, – త । దిగిణతొం ॥ త

6 :– త;ధిం । ;; ।,గి; ।ణ;తొం । ;– త,। ధీం; ।గి,ణ, । తొం,–తధిం। ,గిణతొం ॥ త

7 :– ; – త, । ;; । దీం; । ;గి, ।,ణ; । తొం; – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , – త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :– త;ధిం । ;; ।,గి; । ;,ణ । ;; ।,తొం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :– ; – త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; ।ణా; । ;తొం, ।,– త; ।,దీం, ।,గీ, ।,ణా, । ,తొం, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

B:– త్రిశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి

4 :– కిటత । క – కిట । తక – కి । టతక ।
కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :– ;, – త,ది । ,గి,ణ,తొం ।, – త,ది,గి ।,ణ,తొం, – త । ,ది,గి,ణ ।,తొం, – తదిగి ।ణతొం – తదిగిణ । తొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :– తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ।
తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త;ఱ,టం;గి|,ణ,తొం, - త |;,దిం,|,గి,ణ,తొం|,-త;,దిం|;,గి,ణ | ,తొం, -
త,దిం |,గిణతొం - త, | దింగిణతొం - త | ,దింగిణతొం ‖ త

8 :— తధిం | గిణ | ,తొం - త | ధింగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గి | ణాతొం |
తధింగిణ | ,తొం - తధింగి | ,ణాతొం - తధిం | ,గిణాతొం ‖ త

9 :— ;, - త; | ,దిం;గి | ;,ణా, | ,తొం, - త; | ,దిం;గి | ;,ణా, | ,తొం, -
త; | ,దిం;గి | ;,ణా, |, తొం, -
త,దిం |,గిణాతొం | తద్దింగి | ణాతొం - త,దిం | ,గిణాతొం ‖ త

౨౭. సూత్రము $6\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే A:— 5వ కాలం జాతి ఏకవారము, త్రిశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి వచ్చును.

B - 5వ కాలములో ముక్తాయి, 4 కా. జాతి ఏకవారము, 3 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పైకాలమున జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times6\frac{1}{4}=25$	3 - ;,	7
5	$5\times6\frac{1}{4}=31\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	8
6	$6\times6\frac{1}{4}=37\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;;;	10
7	$7\times6\frac{1}{4}=43\frac{3}{4}$	1 - ,	11
8	$8\times6\frac{1}{4}=50$	2 - ;;;;	13
9	$9\times6\frac{1}{4}=56\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	15

ఉ దా :—

II :- 5 కా. జాతి ఏకవారము, త్రిశ్ర ముక్తాయి, త్రి. పై కాల ముక్తాయి

4 :— ;, - కిటతక | - కిటత | క = కిట | తక - కి | టతక | కిటతక - కిట | తక -
కిటతక || త

5 :— ;, - - తదిగిణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం | ,- త,ది,గి | ,ణ,తొం, -
త | ,ది,గి,ణ | ,తొం, -
తదిగి | ణతొం - తదిగిణ | తొం - తదిగిణతొం || త

6 :— ;;;;; - తధీంగిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం |
తధంగిణతొం | తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం || త

7 :— ,- తద్దీంగిణతొం - త; | ,దీం;గి | ,ణ,తొం, - త | ;,దిం, | ,గి,ణ,తొం | ,-
త;,దిం | ;,గి,ణ | ,తొం, -
త,దిం | ,గిణతొం - త, | దీంగిణతొం - త | ,దీంగిణతొం || త

8 :— ;;;; - తధీంగీణాతొం | - తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం -
తధిం | ,గీ | ణాతొం | -
తధీంగీణ | ,తొం - తధీంగి | ,ణాతొం - తధిం | ,గీణాతొం || త

9 :— ,;;;;;;, - త | ,దీంగీణాతొం - త; | ,దీం;గి | ;,ణా, | ,తొం, - త; | ,దీం;గి |
;,ణా, | ,తొం, - త; | ,దీం;గి | ;,ణా, | ,తొం, -
త,దిం | ,గీణాతొం | తద్దీంగీ | ణాతొం - త,దిం | ,గీణాతొం || త

B :— 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. జాతి ఏకవారము, 3 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాలములో జాతి ఏకావారము

5 కా. 4 కా. 3 కా. త్రి.

4:— ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక । కిటతక । కిటతక । కిటత । క

త్రి. పై.

- కిటతక ॥ త

5 :— ;, - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం -

త । దిగిణతొం । తదగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , -

తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;;;;; - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం -

తధిం । ,గిణతొం । - తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । -తధీం । గిణతొం ।

తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— , - తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం - త । ,దీంగిణతొం - తద్దీంగి । ణతొం

త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం -

త;।,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ;- తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । - తధీంగీణాతొం । -

తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి ! ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం ।

గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;;;, - త । ,దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణా । తొం - తద్దీంగీణాతొం -

త,దిం । ,గీణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గీణా । తొం -

త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త; । ,దీం;గి । ;ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

23. సూత్రము $6\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 3 + 2 + 1, చతురస్రపై కాలము వచ్చును. అనగ 3, 2, 1, $\frac{1}{2}$ తగ్గింపు ముక్తాయి అనబడును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times6\frac{1}{2}=26$	2 - ;	7
5	$5\times6\frac{1}{2}=32\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	9
6	$6\times6\frac{1}{2}=39$	1 - ,	10
7	$7\times6\frac{1}{2}=45\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	12
8	$8\times6\frac{1}{2}=52$	———	13
9	$9\times6\frac{1}{2}=58\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	15

ఉదా :—

3 + 2 + 1, చ. పై కాలము

4 :— ;- కి, । ,ట; । త;క । ; - కి, । ట,త, । క, - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;;, - త । ;;,ది; । ;,గి;; । ,ణ;;,తొం । ;;, - త; । ,ది;,గి; । ,ణ;,తొం; । ,- త,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ,త; । ధీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త ।,ధీం, । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ధీంగిణ । తొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;, - త; । ;;;; ।,దీం;;, । ;;,గి; । ;,ణ;; । ,తొం;;, - త । ;;;,దిం । ;;;,గి । ;,ణ;,తొం । ;, - త;,దిం । ;,గి,ణ,తొం । ,- తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీంగీణాతోం ॥ త

9 :— ;, - త;; । ;;;,దిం । ;;;; । ;,గీ;, । ;;;,ణ । ;;;; । ;,తోం;; । , - త;;; । ,దీం;;, । ,గీ;;, । ,ణా;;, । ,తోం;, - త; । ,దీం;గీ, । ,ణా;తోం, - త । ,దీంగీణాతోం ॥ త

24. సూత్రము $6\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్ర ముక్తాయి వచ్చును. రెండు కళల చౌకగమనము గనడిపించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times6\frac{3}{4}=27$	1 - ,	7
5	$5\times6\frac{3}{4}=33\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;	9
6	$6\times6\frac{3}{4}=40\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;	11
7	$7\times6\frac{3}{4}=47\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;	12
8	$8\times6\frac{3}{4}=54$	2 - ;	14
9	$9\times6\frac{3}{4}=60\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{4}$ - ;;;;;	16

ఉ దా :—

3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్ర ముక్తాయి :-

4 :— ,- కిటత । క - కిటతక - కిట । తక - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :- ;;;;, - త;,ది; | ,గి;,ణ;,తొం;, - త,ది | ,గి,ణ,తొం, - త,ది,గి,ణ,తొం | ,-

తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం | - తదిగి | ణతొం -

త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ॥ త

6 :- ;;;, - త | ,ధీం;గి,ణ | ,తొం, - తధీంగిణ | తొం - తధీంగిణతొం -

తధం | ,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం | తధీం | గిణతొం |

తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ॥ త

7 :- ;, - త;;;;;; | ;,దిం;;;;; | ;,గి;;;,ణ;; | ;,తొం;;;, - త;; | ;,దిం;;;,

గి;,ణ | ;,తొం;, - త;;;,దిం | ;;;,గి;,ణ;,తొం | ;, -

తద్దింగిణతొం-తద్దింగిణ | తొం - తద్దింగిణతొం - త,దిం|,గిణతొం -

త, | దింగిణతొం - త | ,దింగిణతొం ॥త

8 :- ;- త, | ధీం; | గీ; |ణా; | తొం, - తధం | ,గీణ | ,తొం - తధం | ,గీణ |,తొం -

తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం-తధీంగీణాతొం | - తధీంగీణ|,తొం-

తధీంగి | ,ణాతొం - తధం | ,గీణాతొం ॥ త

9 :- ;;;;;;, - త; | ;;;,;;,దీం, |;;;;;;,గీ, | ;;;,;;,ణా, | ;;;;;;,తొం; |;;, -

త;;;,దీం,|;;,గీ;;;ణా, |;;,తొం;, - త;;;|, దీం;;;గీ;;, | ,ణా;;;తొం;,

త,దిం | ,గీణాతొం - తద్దింగీణాతొం - త | ,దింగీణాతొం -

త,దిం | ,గీణాతొం | తద్దింగీ | ణాతొం - త,దిం | ,గీణాతొం ॥ త

25. సూత్రము 7

వి :— ఈసూత్రముచే గుణించిన A - త్రికాలము వచ్చును. B - చతురశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. C - విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పైకాలము వచ్చును.

గమనిక :— ఇందు B సూత్రమునకు 3, 4 సూత్రముల సోదాహరణము కలియక సమానముగాన ఇందు ఉదహరించుటలేదు.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×7= 28	———	7
5	5×7= 35	1 - ,	9
6	6×7= 42	2 - ;	11
7	7×7= 49	3 - ;,	13
8	8×7= 56	———	14
9	9×7= 63	1 - ,	16

ఉదా :—

A - త్రికాలము

4 :— తి;, । టు;, । తో;, । కు;, । - తి,ట, । త,క, । - తిటతక ॥ త

5 :— , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,- త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, । త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;- త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :– ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । ,– త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :– త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం ॥త

9 :– ,– త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । ,– త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, – త। ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

C – విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము

4 :– కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । – కిటత । క – కిటతక ॥ త

5 :– ,తదిగి । ణతొం – త, । ;, – త । దిగిణతొం । త;, । ,తదిగి । ణతొం – త,ది । ,గి,ణ,తొం । ,– తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ;– తధిం ।,గిణతొం । – త;,।; – తధిం ।,గిణతొం । – త;, । ;–తధిం ।,గిణతొం । – తధీం । గిణతొం । – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;, – త । ,దీంగి । ణతొం – త,। ;; । , – త,దిం ।,గిణతొం । – త;, । ;, – త । ,దీంగిణతొం – త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, – త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ;; । – తధీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ;; । – తధీంగి ।,ణాతొం । – తధీం । గీణ । ,తొం – తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :– ,– త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । ;; । ;, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ;; । , – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త;। ,దీం;గి । ;,ణా, ।,తొం, – త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

26. సూత్రము $7\frac{1}{4}$

వి :- ఈసూత్రముచే గుణించిన 5 వ కాలం జాతి ఏకవారము, చతురశ్ర గమన ముక్తాయి, త్రిశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షరముల సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times7\frac{1}{4}=29$	3 — ;,	8
5	$5\times7\frac{1}{4}=36\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	10
6	$6\times7\frac{1}{4}=43\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ;	11
7	$7\times7\frac{1}{4}=50\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	13
8	$8\times7\frac{1}{4}=58$	2 - ;	15
9	$9\times7\frac{1}{4}=65\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	17

ఉదా :-

5 కాలం జాతి ఏకవారము, చతురశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :- ;, - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । -కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :- ;;;;;;;, - త । దిగిణతొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం । -

తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :- ;- తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । , గిణతొం । -

తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :- ;;, - తద్దింగిణతొం - త।,దింగి।ణతొం - త,।దింగిణ।తొం - త,దిం ।,గిణతొం। -

త,దిం ।,గిణ । తొం - త, । దింగి । ణతొం - త ।,దిం । గిణతొం॥ -

8 :- ;- తధీంగిణాతొం । - తధీంగి।,ణాతొం।తధీంగి।,ణాతొం।తధీంగి।,ణాతొం । -

తధీం । గిణ । ,తొం - త । ధీంగి ।,ణా । తొం - తధిం ।,గి । ణాతొం ॥ త

9 :- ;;;;;, - తద్దింగి ।,ణాతొం - త,దిం ।,గిణ ।,తొం - త, । దింగి । ణాతొం -

త ।,దింగి ।,ణాతొం । -

త,దిం ।,గి । ణాతొం । త,దిం ।,గి । ణాతొం । త,దిం ।,గి । ణాతొం ॥ త

27. సూత్రము $7\frac{1}{2}$

వి :– **A** – విన్యాస ముక్తాయి, చతురశ్ర పై కాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును. B – చతురశ్రపై కాలము, చ, త్రి, త్రి. పై కాలమున జాతి ఏకవారముగను త్రిశ్ర గమనములో ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times7\frac{1}{2}=30$	2 – ;	8
5	$5\times7\frac{1}{2}=37\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	10
6	$6\times7\frac{1}{2}=45$	3 – ;,	12
7	$7\times7\frac{1}{2}=52\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	14
8	$8\times7\frac{1}{2}=60$	——	15
9	$9\times7\frac{1}{2}=67\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	17

ఉ దా :–

A – విన్యాస ముక్తాయి, చ. పై, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము

వి. చపై. త్రి. త్రిపై.

4 :– ;- కిట । తక-త,।;- కిట।తక - త,।;కిట।తక - కిటతక । - కిటత।క - కిటతక॥త

6 :– ;;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం, - త । ;;;; ।, - త,ది,గి,ణ । ,తొం, -
త;; । ;;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం, -
త । దిగిణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ;, - త।ధీంగిణ।తొం - త;।;, - త।ధీంగిణ । తొం - త;।;, - త।ధీంగిణ।తొం -
తధీంగిణతొం । - తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;;;, - త । ;,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త; । ;;;; । ;, - త;, దిం । ;,గి,ణ,తొం ।,-
త;;; । ;;;, - త । ;,దీం;గి । ,ణ,తొం, -
త,దిం । ,గిణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీంగీణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - తధిం।,గీణాతొం॥ త।

9 :— ,- త;,దీం, । ,గీ;ణా, । ,తొం, - త;; । ;;;; । ;;, - త; । ,దీం;గీ, । ,ణా;తొం, - త । ;;;; । ;;;; । , - త;,దీం, । ,గీ; ణా, ।,తొం, - తద్దీంగి । , ణాతొం - త; ।,దీం;గి । ;,ణా, ।,తొం, - త,దిం ।,గీణాతొం ॥ త

B - చ. పై, చ, త్రి, త్రి. పై, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :— ;- కిటతక । కిటతక । కిటత । క-కిటతక । - కిటక । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;, - తదిగి । ణతొం - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం।, - తదిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ;, - తధిం ।,గిణతొం - తధిం ।,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీంగిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - త । ,దీంగిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ,దీంగిణతొం । త,దిం । , గిణ । తొం - త, । దీంగి । ణతొం - త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగీణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణాతొం । తధీం । గీ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । , గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ,- తద్దీంగీణ । ,తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం । త,దిం । , గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

28. సూత్రము $7\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచేA త్రికాలము, 5 వ కాలం ముక్తాయి వచ్చును.

B చ. 3 కా. ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

గమనిక :— బేసి జాతులు రెండుకళల చౌకగమనముగ అనుష్ఠించిన లయ సౌందర్యము సొంపుగ నుండును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times7\frac{3}{4}=31$	1 - ,	8
5	$5\times7\frac{3}{4}=38\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	10
6	$6\times7\frac{3}{4}=46\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	12
7	$7\times7\frac{3}{4}=54\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	14
8	$8\times7\frac{3}{4}=62$	2 - ;;	16
9	$9\times7\frac{3}{4}=69\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	18

ఉదా :—

A- త్రికాలము, 5 కా. ముక్తాయి

4 :— ,-కి;,ట;,త;,క;,-కి,ట,త,క, - కిటతకి - కిటతక - కిటతక - కిటతక ॥త

5 :— ;;, - త;;;;, | ;;,ది,;;;; | ;;,గి;;;;; | ;;,ణ;;;;; | ;;,తొం;;;;; |;;, -
త;;;,ది; | ;;,గి;;;,ణ;|;;,తొం;;;, - త;|,ది;,గి;,ణ;,తొం; | , -
తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - త;; | ;,ధిం;; | ;,;;; | ;,గి;; | ;,ణ;; |;,తొం;; | ;, -
త;,ధిం | ;,;;గి | ;,ణ;,తొం | ;, - త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, -
తధిం |,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - త;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;; | ;;;,గి;;;; | ;;;,ణ;;;; |
;;;,తొం;;;; | ;;;, - త;;;;| ;;;,దీం;;;, | ;;;,గి;;;,ణ|;;;,తొం;;;, -
త| ;;;,దీం;;;గి|;,ణ;,తొం;, - తద్దీంగి|ణతొం - తద్దీంగిణతొం -
తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ;; - త;, | ;;ధీం; | ;;;; | ;;గీ; | ;;;; | ;;ణా; | ;;;; | ;;తొం;, | ;; -
త;, | ధీం;;; | గీ;;; | ణా;;; | తొం;, - త,ధీం|;గీ;ణా|;తొం, -
తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;, - త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;, | ;;;;;;;; | ;;;;,గీ;;, | ;;;;;;;; |
;;;;,ణా;;, | ;;;;;;;; | ;;;;,తొం,;; | ;;;;, - త;;; | ;;;;,దీం;;,|
;;;;,గీ;;, | ;;;;,ణా;;, | ;;;;,తొం;;; |, - త;;;,దీం;;, |,గీ;;;
ణా;;, |,తొం;, - తద్దీంగీణాతొం - త, | దీంగీణాతొం -
తద్దీంగీణాతొం ॥త

B- చ. ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి, త్రి. ముక్తాయి

4 :— , - కిటత | క - కిటత | క - కిటత | క - కిటతక - కిటతక -కిటతక | -
కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;;,-త;,ది;,గి;|,ణ;,తొం;,-త;,ది;|,గి;,ణ;,తొం;,-త;|,ది;,గి;,ణ;,తొం; |,-
తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం |- తదిగి | ణతొం -
త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ॥ త

6 :– ;, – త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, – త । ,ధీం;గి,ణ । ,తొం, – త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, –

తధిం । ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం । –

తధీం । గిణతొం । – తధీం । గిణతొం । – తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :– ;;;, – త;;;,దిం । ;;;,గి;,ణ;,తొం । ;, – త;;;,దీం;, । ;,గి;,ణ;,తొం;, –

త । ;;;,దీం;;;గి । ;,ణ;,తొం;,–తద్ధీంగి । ణతొం – తద్ధీంగిణతొం –

తద్ధీంగిణతొం । – త,దిం । ,గిణ । తొం – త, । దిం,గి । ణతొం –

త । ,దిం, । గిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధిం । ,గీణ । ,తొం – తధిం । ,గీణ । ,తొం – తధిం । ,గీణ । ,తొం –

తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం–తధీంగీణాతొం। –తధీం।గీణ।,తొం–

త । ధీంగి । ,ణా । తొం – తధిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

9 :– ;;;;,–త;;; ।,దీం;;;గీ;;;। ,ణా;;;తొం;,–త; । ;;,దీం;;;గీ, । ;;,ణా;;;తొం; । , –

త;;;,దీం;;, । ,గీ;;;ణా;;, । ,తొం;, – తద్ధీంగీణాతొం –

త, । దీంగీణాతొం – తద్ధీంగీణాతొం । – త,దిం । ,గీ । ణాతొం ।

త,దిం । ,గీ । ణా తొం । – త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

29. సూ త్ర ము 8

వి :– ఈసూత్రముచే A– జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు, 4 కా. 3 సార్లు వచ్చును. B– నిశ్శబ్ద విన్యాస ముక్తాయి, ముక్తాయి వచ్చును. C– ముక్తాయి, జాతి 3 అక్షరముల వంతునకాపుగ, త్రిశ్ర, త్రి. పై కాలముగ వచ్చును. D– జాతి 3+2+1, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

గమనిక :— ఇందు ప్రతి ప్రయోగము - జాతి అక్షర సంఖ్యకు రెట్టింపు క్రియలతో సమగ్రహసమ మగును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×8= 32	——	8
5	5×8= 40	——	10
6	6×8= 48	——	12
7	7×8= 56	——	14
8	8×8= 64	——	16
9	9×8= 72	——	18

ఉదా :—

A- జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు, 4 కా. 3 సార్లు

4 :— కి,ట, । త,క, ।-త;,।;; ।-కిటతక । కిటతక ।- త;,-కిటతక । కిటతక-కిటతక ॥ త

5 :— త,ది, । గి,ణ, । తొం,-త, । ;; । ;; । - తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త;, । ,- తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, ।-త;, ।;; । ;; ।-తధీంగి । ణతొం-తధిం । ,గిణతొం । - త;;, - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, -త, । ;; । ;; । ;; । - తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త;, । ;, - తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణ । తొం - తద్దీంగిణతొం ॥త

8 :— త,ధిం, । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । -త;, । ;; । ;; । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి।,ణాతొం।-త;;;,।-తధీంగీణాతొం।తధీంగీణాతొం।తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— త;,। దీం;।గీ;।ణా;।తొం,-త,।;;।;;।;;।-తద్దీం।గీణా।తొం-త,దిం।,గీణ।,తొం - త;;।;;,-త,దిం । ,గీణాతొం-త,।దీంగీణాతొం-త।,దీంగీణాతొం ॥ త

30. సూత్రము $8\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 3 + 1 $\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, చతురశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	త్రియలు
4	$4\times8\frac{1}{4}=33$	3 - ;;;	9
5	$5\times8\frac{1}{4}=41\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;,	11
6	$6\times8\frac{1}{4}=49\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	13
7	$7\times8\frac{1}{4}=57\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;,	15
8	$8\times8\frac{1}{4}=66$	2 - ;;	17
9	$9\times8\frac{1}{4}=74\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	19

ఉ దా :—

3 + 1 $\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రి కాలము, చతురశ్ర గమన ముక్తాయి

4 :— ;;; - కి, | ;;టు;, | ;తు;;, | కు;;, - కి, | ,టు;తు;కు |; - కి;టు;తు;కు; | -
కిటతక | కిటతక | కిటతక ॥ త

5 :— ;;;;;, - తు;; | ;;;,ది;;;; | ;,గి;;;;;,ణ | ;;;;;,తొం;; | ;;;, -
తు;;,ది;|;,గి;;,ణ;;;,తొం|;;,-తు;ది;గి;ణ,|;తొం; - తదిగి | ణతొం -
తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;;, - తు; | ;,ధీం;, | ;;;,గి | ;;;ణ; | ;,తొం;;|, - తు;ధీం;|;గి;ణ; | తొం; -
తు;ధీం;;గి|;ణ;తొం;-తధిం|,గిణతొం|తధీంగి|ణతొం-తధిం|,గిణతొం॥త

7 :— ;;;;, - తు;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, |;;;;.గి;;; | ;;,ణ;;;;; |, తొం;;;;;, -
తు; | ;;;;,దీం;;, | ;;,గి;;,ణ;; |,తొం ;;,-తు;.దీం.|;.గి;ణ;తొం; -
తు|,దీంగి | ణతొం - తు, | దీంగిణ | తొం - తు,దిం |,గిణతొం ॥ త

8 :— ;; - త;, | ;ధీ;; | ;;;గీ|;;;;|;ణా;;|;;తొం,|;; - త;ధి|;;,గీ,|;,ణా;,|,తొం; - త,ధీ;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - తధీంగి|,ణాతొం | తధీంగి|,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం || త

9 :— ;;;, - త;;;; | ;;;;;;,ది|;;;;;;;;|;;;,గీ;;;,|;;;;;;;,ణ|;;;;;;;|;;;,తొం;;;;|;, - త;;;;;,ది|;;;;;,గీ;,|;;;,ణా;;;,|,తొం;; - త;;,ది|;;,గీ;;ణా;,|,తొం; - త,ది|,గీణ|,తొం-త,|దీంగి|ణాతొం-త|,దీంగి|,ణాతొం || త

31. సూత్రము $8\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే త్రికాలము, 4 వ కాలములో ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times8\frac{1}{2}=34$	2 - ;	9
5	$5\times8\frac{1}{2}=42\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;.	11
6	$6\times8\frac{1}{2}=51$	1 - ,	13
7	$7\times8\frac{1}{2}=59\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	15
8	$8\times8\frac{1}{2}=68$		17
9	$9\times8\frac{1}{2}=76\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	20

ఉదా :—

త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి :—

4 :— ;- కి, | ;టు,|;త,|;క, | ;- కి, | టు,త, | క,-కిటు|తక-కిటుతక|కిటుతక-కిటుతక || త

5 :— ;, - త;; | ;,ది;;|;,గి;; | ;,ణ;; | ;,తొం;;|; , - త;,ది | ;,గి;,ణ | ;,తొం;, - త|,ది,గి,ణ,తొం|,-తదిగిణతొం-తది|గిణతొం-తదిగిణతొం ||త

6 :— ,- త; | ,ధీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , - త,ధిం | ;;గి | ,ణ,తోం | ,-
తధీం|గిణతోం - తధి|,గిణతోం-తధీం|గి|ణతోం-తధీం|గి|ణతోం || త

7 :— ,- త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తోం;;; | , -
త;;;|,దీం;;, | ,గి;,ణ;| ,తోం;, - త;|,దీం;గి,ణ|,తోం, -
తద్దీం|గి | ణతోం - తద్దీం|గిణ | తోం - తద్దీం|గిణతోం || త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గి; |;; | ణ; | ;; | తోం;, | - త,ధీం | ;గి | ;ణ | ;తోం, | -
తధీం|గి,ణతోం|తధీం|గిణతోం|తధీం|గిణతోం|తధీం|గిణతోం || త

9 :— ;;;, - త | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,గి|,;;;|,;;,ణ | ;;;,|;;;,తోం|.;;, -
త | ;;;,దిం| ;;;,గి|;;;,ణ|;;;,తోం | ;, - త;,గి|,గి;,ణ | ;,తోం, -
త,దిం | ,గిణతోం - త, | దీం|గిణతోం - త | ,దీం|గిణతోం || త

32. సూ త్ర ము $8\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే A- ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి వచ్చు ను. B- జాతి అక్షరమక్షరమునకు 5 + 2 $\frac{1}{2}$ + 1 $\frac{1}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ ఖండత్రికాలము వచ్చును.

ఉదా :—

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	త్రియలు
4	$4 \times 8\frac{3}{4} = 35$	1 - ,	9
5	$5 \times 8\frac{3}{4} = 43\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	11
6	$6 \times 8\frac{3}{4} = 52\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	14
7	$7 \times 8\frac{3}{4} = 61\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	16
8	$8 \times 8\frac{3}{4} = 70$	2 - ;	18
9	$9 \times 8\frac{3}{4} = 78\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	20

A- ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి

4 :- ,- కిటత । క - కిటత । క - కిటత । క - కిటత । క - త; । , - కిటత । క - త; ।,- కిటత । క - కిటతక - కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :- ,- త;,ది;,గి;,ణ; । ,తొం;,-త;,ది;,గి; । ,ణ;,తొం;,-త;,ది; । ,గి;,ణ;,తొం;, - త;।,ది;,గి;,ణ;,తొం;।,- త;;;;;;;; । ;;, - త;,ది;,గి; । ,ణ;,తొం;, - త;;; । ;;;;;;, - త; । ,ది;,గి;,ణ;,తొం; । , - తదిగి-తొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :- ;;;,-త । ,ధీం;గి,ణ । ,తొం,-త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం,-త । ,ధీం;గి,ణ । ,తొం, - త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, - త । ;;;; । ;, - త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, - త । ;;;; । ;, - త,ధీం, । ,గి,ణ,తొం, - తధీం । ,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :- ;;;;;, - త;; । ;,దీం;;;గి;,ణ । ;,తొం;, - త;;;,దిం । ;;;,గి;,ణ;,తొం । ;, - త;;;,దీం;, । ;,గి;,ణ;,తొం;, - త । ;;;,దీం;;;గి । ;,ణ;,తొం;, - త;; । ;;;;;;;; । ;;;, - త;;;,దిం । ;;;,గి;,ణ;,తొం । ;, - త;;;;;; । ;;;;;;;,-త । ;;;,దీం;;;గి।;,ణ;,తొం;,-తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణతొం - తద్దీ.గిణతొం ॥ త

8 :- ;- తధిం । ,గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;- తధిం । , గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;తధిం ।,గీణ । ,తొం - తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;;,-త;;;;,దీం, | ;;;,గీ;;;;,ణా, | ;;;,తోం;; - త;;;; | ,దీం;;;,గీ;;; | ,ణా;;;;తోం;; -
త;;;;,దీం;;;,గీ;;;, ,ణా;;;;తోం;;,-త;;;;,దీం;;;, | ,గీ;;;;,ణా;;;, |,తోం;;; -
త;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;; - త;;;; | ,దీం;;;,గీ;;;, | ,ణా;;;;తోం;;; -
త, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; |,- త;;;;,దీం;;;, | ,గీ;;;;,ణా;;;, |,తోం;;; -
తద్దీంగీణాతోం - త, | దీంగీణాతోం - తద్దీంగీణాతోం ॥ త

B - 5 + 2 ½ + 1 ½ × ఖండత్రి కాలము

4 :— ,- కి; | ;టు, | ;,త | ;; |కి;, | ,- కి;;టు | ;;త;, |,కి;; - కి;, |,టు;;త;;కి;; ॥ త

5 :— ,- త;;;;;;;; | ;;;,ది;;;;; | ;;;;;,గి;;; | ;;;;;;,ణ; | ;;;;;;;;; |,తోం;;;;;;; | ;;; -
త;;;;,ది | ;;;;,గి;;; |;,ణ;;;;,తోం; | ;;;, - త;;ది;, |,గి;;ణ;;;తోం;; ॥ త

6 :— ;;;, - త | ;;;; | ,ధీం;;, | ;;;; | ;;;,గి; | ;;;;,ణ | ;;;; |,తోం;;; | ;, - త;;; |
ధీం;;; | ;గి;;;ణ | ;;;తోం;, | , - త;;ధీం;;;, | ,గి;;ణ;;;తోం;; ॥ త

7 :— ;;;;;, - త ,| ;;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;;, | ;;;;;,గి;;; |
;;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;, | ;,తోం;;;;;;; | ;;;; - త;;;;; |,;;;;;,దీం;, |
;;;;;;;;,గి | ;;;;,ణ;;; | ;,తోం;;;;, - త; | ;;; దీం;;;, |,గి;;ణ;;;తోం;; ॥ త

8 :— ;- త, | ;,ధిం | ;; | ;; |,గీ, | ;; |;,ణ | ;; |;; |,తోం;| ,- త;; |;ధీ ;;; |
;,గి;, | ;;;,ణా, | ;;;,తోం | ;;- త;;ధీం, |;;; గీ;;;, | ,ణా,;;;;తోం;; ॥ త

9 :— ;;;, - త;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;గీ;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;,ణా, |;;;;;;;;, |;;;;;;;;; | ;;;తోం;;;;;; | ;;;, -
త;;; | ;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;;; | ,గీ;;;;;;, | ;; ణా;;;;, |
;;;;,తోం;;; | ;,- త;;;;;,దీం, | ;;;;,గీ;;;, | ,ణా;;;;;తోం;; ॥ త

33. సూత్రము 9

వి :— ఈసూత్రముచే A- ముక్తాయి, 3+2+1 వచ్చును B - విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్ర ముక్తాయి వచ్చును. C - జాతి 4 | 3 + 2 గ వచ్చును. D - త్రికాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలము వచ్చును E - ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి.పై. ముక్తాయి అనగ చ, త్రి, త్రి. పైకాలముగ ముక్తాయిలు మూడు అని గ్రహించునది.

గమనిక :— దిగువ A - B - D - E ప్రయోగములకు ఉదాహరణము వివరించడమైనది. C జాతి అక్షరము చొప్పున అనునది

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×9= 36	———	9
5	5×9= 45	3 - ;,	12
6	6×9= 54	2 - ;	14
7	7×9= 63	1 - ,	16
8	8×9= 72	———	18
9	9×9= 81	3 - ;,	21

ఉ దా :—

A - ముక్తాయి, 3 + 2 + 1 గ తగ్గింపు

4 :— కిటతక | కిటతక | కిటతక | -కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక ॥ త

5 :— ;, - త | దిగిణతొం | తదిగిణ | తొం - తదిగి | ణతొం - త, | ,ది; | గి;ణ | ;తొం, | ,- త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;- తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం | - త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం | ;- త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం॥ త

7 :— ,- త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;;। దీం; । ; గి, । ,ణ; ।తొం; - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । ,- త,దిం । , గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - త;ధిం । ;; । , గీ , । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । ,- త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

B - విన్యాస ముక్తాయి, శ్రేష్ఠ ముక్తాయి

4 :— కిటతక । - త;, । - కిటతక । - త;, । - కిటతక । - కిటతక । క - కిట । తక - కి । టతక॥ త

5 :— ;, - త । దిగిణతొం । - త;, ।,- తదిగి । ణతొం - త, । ;,- త । దిగిణతొం । తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ;- తధిం । ,గిణతొం । -త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం । - త;, । ;- తధిం । , గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ,- త,దిం । ,గిణతొం । - త;, । ;,- త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । ,-త,దిం । ,గిణతొం । - త,దిం । ,గిణ । తొం - త, । దీంగి । ణతొం - త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । - త,, । ,, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గిణ । తొం - త । దీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । ,- త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । , గీ । ణాతొం ॥ త

D - త్రికాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పైకాలము

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటత । క - కిటతక ॥ త

5 :— ;,-త । ;,ది । ;,గి । ;,ణి । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । ,- తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । ,తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;- త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, ।; తొం, । ;-త,ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । , గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ,- త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,_ త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ,; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం।గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త ।

9 :— ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ,- త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

E - చ. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక - । కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :– ;, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ ।'తొం - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం ।
,త,ది,గి । ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగి । ణతొం -
తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ;- తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । -
తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం ।
తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ,- త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి ।
,ణ,తొం, - త । ;, - దీం, । ,గి,ణ,తొం । , - త;,దిం ।
;,గి,ణ । ,తొం, - త,దిం । ,గిణతొం-త, । దీంగిణతొం-త।,దీంగిణతొం। త

8 :– తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీం । గిణ-।,తొం -
త । ధీంగి ।,ణా । తొం - తధిం । .గి । ణాతొం । - తధీంగిణ । ,తొం -
తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గిణాతొం ॥ త

9 :– ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గిణా । తొం - త,దిం । ,గిణ । ,తొం -
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, -
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గిణాతొం ।
తద్దీంగి ,ణాతొం - త,దిం । ,గిణాతొం ॥ త

34. సూత్రము $9\frac{1}{4}$

వి :— జాతి అక్షరమ క్షరమునకు $3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ అక్షరము వంతునకాపుగ త్రిత్ర త్రికాలము, త్రిత్ర ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times9\frac{1}{4} = 37$	3 - ;;;	10
5	$5\times9\frac{1}{4} = 46\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	12
6	$6\times9\frac{1}{4} = 55\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	14
7	$7\times9\frac{1}{4} = 64\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	17
8	$8\times9\frac{1}{4} = 74$	2 - ;;	19
9	$9\times9\frac{1}{4} = 83\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	21

ఉ దా :—

$3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిత్ర త్రికాలము, త్రిత్రముక్తాయి

4 :— ;;; - కి, | ;;టు;, | ;తో;;, | క;;, - కి, | ,టు;త;క | ; - కి;టు;త;క; | -

కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;;;, - త;;;; | ,,ది;;;;,గి | ;;;;;,ణ;; | ;;;,తొం;;;; | ;, - త;;,ది;;,గి |

;;,ణ;;,తొం;; |, - త;ది;గి;ణ;తొం; | - తదిగి | ణతొం - త |

దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ॥ త

6 :— ,- త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;, - త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; -

త, | ,ధీం;;గి;ణ;తొం; | - తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం |

తధీం | గిణ,తొం ॥ త

7 :— ;;;;;;, - త; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;; | ;;,తోం;;;;; | , -

త;;;;;,దీం, | ;; ;;,గి;;,ణ | ;;.తోం;;, - త;; | ,దీం;;గి;ణ;తోం; | -

త,దిం | , గిణ | తోం - త, | దీంగి | ణతోం - త | ,దీం |గిణతోం ॥ త

8 :— ;; - త;, | ;ధీం;; | ;;;గీ | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తోం, | ;; - త;ధిం | ;;,గీ , |

;.ణా;, | ,తోం; - త;ధీం;, | .గీ;;ణా;;తోం; | - తధీం | గీణ |

,తోం - త | ధీంగి | ,ణా | తోం - తధిం | ,గీ | ణాతోం ॥ త

9 :— ;, - త;;;;;; | ;;;;;,దీం;, | ;;;;;;;; | ;,గీ;;;;, | ;;;;..ణా;, | ;;;;;;;; |

;,తోం;;;;;, - త | ;;;;;,దీం;, | ;;;.గీ;;;, | ;.ణా;;;;;తోం | ;;, -

త;;,దీం;, | ,గీ;;ణా;;తోం; | త,దిం | ,గీ | ణాతోం| త,దిం|

, గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం ॥ త

35. సూత్రము $9\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే 3 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times9\frac{1}{2}=38$	2 - ;	10
5	$5\times9\frac{1}{2}=47\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	12
6	$6\times9\frac{1}{2}=57$	3 - ;,	15
7	$7\times9\frac{1}{2}=66\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	17
8	$8\times9\frac{1}{2}=76$	———	19
9	$9\times9\frac{1}{2}=85\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	22

ఉదా :—

జాతి 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :— ; - కి, | టతత, | క, - కిట | తక - కిట | తక - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ,- త;,ది; | ,గి;,ణ; | ,తొం;, - త,ది | ,గి,ణ,తొం, - త | ,ది,గి,ణ,తొం |, - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తదిగిణతొం | - తదిగి | ణతొం-త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ॥ త

6 :— ;,- త | ,ధీం, | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ధీంగిణ | తొం - తధీం | గిణతొం - తధీం | ,గిణతొం - తధీంగి | ణతొం - తధీంగిణతొం | - తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ॥ త

7 :— ;,- త;; | ;,దీం;, | ;,గి;,ణ | ;,తొం;, - త | ;,దీం;గి | ,ణ,తొం, - త; | ,దీం;గి,ణ | ,తొం, - తద్ధీంగి | ణతొం - తద్ధీంగిణ | తొం-తద్ధీంగిణతొం | - త,దిం | ,గిణ | తొం - త, | దీంగి | ణతొం - త | ,దీం | గిణతొం ॥ త

8 :— త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీంగీణాతొం | తధీ-గీణాతొం | తధీంగీణాతొం | - తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

9 :— ;;, - త; | ;;,దీం, | ;;,గీ, | ;;,ణా, | ;;,తొం; | , - త;,దీం, | ,గీ,ణా, | ,తొం, - త;,దిం | ;,గీ;ణ | ;,తొం, - త,దిం | ;,గీ ణాతొం - త, | దీంగీణాతొం - త | ,దీంగీణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

36. సూత్రము $9\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోపే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times9\frac{3}{4}=39$	1 - ,	10
5	$5\times9\frac{3}{4}=48\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;;,	13
6	$6\times9\frac{3}{4}=58\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;;;	15
7	$7\times9\frac{3}{4}=68\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	18
8	$8\times9\frac{3}{4}=78$	2 - ;	20
9	$9\times9\frac{3}{4}=87\frac{3}{4}$	$\frac{1}{2}$ - ;	22

ఉ దా :—

5 కా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— ,- కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । -।
కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - త । దిగిణతొం ।
త;, । ,- తదిగి । ణతొం - త, । ;, - త । దిగిణతొం । -
తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ;;; - తధీంగిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం।
త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం । త;, । ;-తధిం । ,గిణతొం । -
తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;;;;, - త । ,దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం - త,దిం । , గిణతొం - త,దిం ।
, గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; ।
,- త,దిం । , గిణతొం । - త,దిం । , గిణ । తొం - త, । దీంగి ।
ణతొం - త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :— ;- తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం ।
త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । -
తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । , ణా । తొం - తధిం । .గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ,- తద్దీంగీణాతొం - తద్దీంగీ । ణాతొం - తద్దీంగీణాతొం - త । ,దీంగి ।
,ణాతొం । త;, । ;; । ,- త,దిం । ,గీణ । ,- తొం - త, । ;; ।
;,- త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం ।
,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

37. సూత్రము 10

వి :— ఈసూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును. B - జాతి 3 + 2 + 1, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. C - జాతి 4 + 3 + 2 + 1 గ వచ్చును. D - జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 1 సారి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరము	త్రియలు
4	4×10 = 40	——	10
5	5×10 = 50	2 - ;	13
6	6×10 = 60	——	15
7	7×10 = 70	2 - ;	18
8	8×10 = 80	——	20
9	9×10 = 90	2 - ;	23

ఉ దా :—

A - ముక్తాయి, త్రికాలము

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి,ట, । త,క, ।
– కిటతక ॥ త

5 :— ;– తది । గిణతొం – త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం – త; । ,ది; । ,గి; ।
,ణ; । ,తొం; । ,– త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, – త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— తధీంగి । ణతొం – తధిం । , గిణతొం । తధీంగి । ణతొం – త, । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;– త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం ।
, గిణతొం ॥ త

7 :— ;– త, । దీంగిణ । తొం – త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం – త । ;; ।
;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;,– త । ;,దిం । ;,గి ।
,ణ,తొం । ,– త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ధీం; ।
;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం,।
– తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;– త, । దీంగీ । ణాతొం – త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గీణా । తొం – త;,।
;; । ,దీం, । ;; ।,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం;।,– త;। ,దీం, ।
,గీ, । ,ణా, । ,తొం, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

B - జాతి 8 + 2 + 1, త్రికళ ముక్తాయి

4 :— కి;ట । ;త, । ,క; । – కి,ట, । త,క, । – కిటతక । – కిటత । క – కిట । త క – కి।
టతక ॥ త

5 :— ;- త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । ,- త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । , గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;- త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;,దిం । ;,గి । , ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం । - త,దిం । ,గిణ । తొం - త, । దీంగి । ణతొం - త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :— త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొ; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ;- త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । ,-త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

C - జాతి 4 + 3 + 2 + 1 గమనము

4 :— ;, । ట;, । త;, । క;, । - క;ట । ;త, । ,క; । - క,ట, । త,క, । కటతక ॥ త

5 :— ;- త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;- త, । ,దిం; । గి;ణ । ;తొం, । ,-త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, ।- త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ;- త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;- త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;- త, । ;; । దీం; । ;గి, । , ణ; । తొం; - త । ;,దిం । ;, గి । ,ణ,తొం । ,- త,దిం । , గిణతొం ॥ త

8 :– త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; ।
,తోం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :– ;–త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ;– త, । ;; । దీం; ।
;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । ,– త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా , ।
,తోం, – త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

D – జాతి 1కా. 1సారి, 2కా. 1సారి, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :– కి;, । టు;, । త;, । క;, ।–కి,టు, । త,క, ।–కిటత । క–కిట । తకి–కి । టతక ॥ త

5 :– ; – త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ది,గి, । ణ,తోం, । – తదిగి ।
ణతోం – త । దిగిణ । తోం – తది । గిణతోం ॥ త

6 :– త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । – త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, । – తధీం ।
గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :– ;– త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తోం, । –
త,దిం । ,గిణ । తోం – త, । దీంగి । ణతోం–త । , దీం । గిణతోం ॥ త

8 :– త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తోం, । – తధీం । గీణ । ,తోం – త । ధీంగి । ,ణా । తోం–తధిం ।
,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :– ;– త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ;–త, । ;దీం । ;గీ ।
;ణా । ;తోం, । – త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । , గీ । ణాతోం ।
త,దిం । , గీ । ణాతోం ॥ త

38. సూత్రము $10\frac{1}{4}$

వి :- ఈసూత్రముచే విన్యాసముక్తాయి, $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times10\frac{1}{1}=41$	3 - ;;;గ	11
5	$5\times10\frac{1}{1}=51\frac{1}{1}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	13
6	$6\times10\frac{1}{1}=61\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	16
7	$7\times10\frac{1}{1}=71\frac{3}{1}$	$\frac{1}{4}$ - ,	18
8	$8\times10\frac{1}{1}=82$	2 - ;;	21
9	$9\times10\frac{1}{1}=92\frac{1}{1}$	$3\frac{3}{1}$ - ;,,,;;;,,	24

ఉ దా :-

విన్యాస ముక్తాయి, జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున త్రిశ్రత్రికాలము

4 :- ;;; - కి, । టు,తు,కు,- తు, । ;;; - కి, । టు,తు,కు,- తు, । ;;; - కి, । టు,తు,కు,- కి, । ;;టు;, । ;తు;;, । కు;;, - కి, । ,టు;తు;కు । ; - కి;టు;తు;కు; ॥ త

5 :- ;,- తు;,ది;,గి;,ణ । ;,తొం;, - తు;;;; । ,;;;;;, - తు;,ది । ;,గి;,ణ;,తొం;, - త । ;;;;;;;;; । ;, - తు;,ది;,గి;,ణ । ;,తొం;, - తు;;;; । ;,ది;;;;;;,గి । ;;;;;;,ణ;; । ;;;,తొం;;;;; । ;, - తు;;,ది;;,గి । ;;,ణ;;,తొం;; । ,- తు;ది;గి;ణ;తొం; ॥ త

6 :— ;;, - త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | ,- తగ;; | ;;,- త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | ,-
తగ;; | ;;, - త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | ,- తగ;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; |
,ణ;;,తొం | ;;, - త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; - త, |,ధీం;;గి;ణ;తొం; ॥ త

7 :— ,- త;;;,దీం;;, | ,గి;,ణ;,తొం;, - త; | ;;;;;;;; | ;;;;, - తగ;; | ,దీం;;;గి;,
ణ; | ,తొం;, - త;;;;; | ;;;;;;;; | ,- తగ;;,దీం;;, | ,గి;,ణ;,తొం;, -
త; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;; | ;;,తొం;;;;
తగ;;;;,దీం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తొం;;,-తగ;; | ,దీం;;గి;ణ;తొం; |

8 :— ;; -త,ధీం | ;గి;ణా | ;తొం, - త;, | ;;;; | ;; - త,ధీం | ;గి;ణా | ;తొం,-
త;, | ;;;; | ;; - త,ధీం | ;గి;ణా | ;తొం, - త;, | ;ధీం;; |;;;గి | ;;;
;ణా;; | ;;;తొం, | ;; - త;ధిం | ;;,గి, | ;,ణా;, | ,తొం; -
త;ధీం;, | ,గి;;ణా;;తొం; ॥ త

9 :— ;;;;;;;,-త | ;;;,దీం;;;గి | ;;;,ణా ,;తొం | ;, - తగ;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;, -
తగ;;;,దిం | ;;;,గి;;;ణ | ;;;,తొం;, - తగ;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;,త | ;;;,దీం
;;;గి | ;;;,ణా;;;తొం |;, - తగ;;;;;; | ;;;;;,దీం;, | ;;;;;;;;; | ;,గి;;;;;, |
;;;;;,ణా;, | ;;;;;;;;; | ;,తొం;;;;;, - త | ;;;;;,దీం;, | ;;;,గి;;;, | ;,ణా
;;;;;తొం | ;;, - తగ;;,దీం;, | ,గి;;ణా;;తొం; ॥ త

39. సూత్రము $10\frac{1}{2}$

వి :— జాతి $4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరమువంతున కనుసముగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times10\frac{1}{2}=42$	2 - ;	11
5	$5\times10\frac{1}{2}=52\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	14
6	$6\times10\frac{1}{2}=63$	1 - ,	16
7	$7\times10\frac{1}{2}=73\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	19
8	$8\times10\frac{1}{2}=84$		21
9	$9\times10\frac{1}{2}=94\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	24

ఉ దా :—

జాతి $4+3+2+1+\frac{1}{2}$ తగ్గింపు

4. 3. 2. 1.

4 :— ;- శ, । ;ట, । ;త, । ;గ, । ;- శ, । ,ట; । త;క । ;- శ, । ట,త, । క, - శిట । తక - శిటతక ॥ త

5 :— ;;;, - త । ;;;,ది । ;;;,గి । ;;;,ణ । ;;;,తొం । ;;;, - త । ;;,ది; । ;,గి;; । ,ణ;;,తొం । ;;, - త; । ,ది;,గి; । ,ణ;,తొం; । ,- త,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ,- త; । ,ధీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,-త; । ధీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ,ధీం, । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ధీంగిణ । తొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;, - త; । ;;;; । ;;,ధీం, । ;;;; । ;;,గి; । ;;,ణ; । ;;,తొం; । ;;, - త; । ;;;; । ,ధీం;;, । ;;,గి; । ;,ణ;; । ,తొం;;, - త । ;;;,ది० । ;;;,గి । ;,ణ;, తొం । ;, - త;,ది० । ;,గి,ణ,తొం । , - తద్ధీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ: । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । -త:ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం;। - త.ధీం । ; గీ । ; ణా । ; తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీంగీణాతోం ॥ త

9 :— ;, - త;; । ;;;; । ;,దీం;, । ;;;: । ;,గీ:, । ;;;, । ;,ణా,, । ;;;; । ;,తోం;; । ;, - త;; । ;;;,ధిం । ;;;; । ;,గీ., । ;;,,ణ । ;;;; । ;,తోం;; । ,- త;;; । ,దీం;;, । ,గీ,;, । ,ణా:.. । ,తోం., - త; । ,దీం;గీ, । ,ణా;తోం, - త । ,దీంగీణాతోం ॥ త

40. సూత్రము $10\frac{3}{4}$

వి :— 5 వ కాలములో ముక్తాయి, శికా. ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 10\frac{3}{4} = 43$	1 - ,	11
5	$5 \times 10\frac{3}{4} = 53\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	14
6	$6 \times 10\frac{3}{4} = 64\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;;;;;	17
7	$7 \times 10\frac{3}{4} = 75\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	19
8	$8 \times 10\frac{3}{4} = 86$	2 - ;	22
9	$9 \times 10\frac{3}{4} = 96\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	28

ఉదా :-

5 కా. ముక్తాయి. 8కా. ముక్తాయి. త్రికాలము

4 :- - కిటతకి - కిటతకి - కిటతకి - కిటతకి | కిటతకి | కిటతకి | - కిః. టః.

తః. కః. - కిటః. తః.కి | - కిటతకి ॥ త

5 :- ;;;; - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తొ |

దిగిణతొం | కిదిగిణ తొం - తి. | .ది. |.కి: .ణ. | .తొం: | .-తి.గి

.గి.ణ .తొం - తి దిగిణతొం ॥ తి

6 :- ;;;;;; - తధిం గిణతొం - తధింగిణతొం - తధ్ధింగిణతొం కిధ్ధి :

ణతొం - తధిం .గిణతొం తధ్ధింగి ణతొం - తి. ;ధ్ధిం .. ;, . ;

ణ, ;తొం, .- త. ధ్ధిం; గి.ణ. తొం. - తధిం .గిణతొం ॥ తి

7 :- ;, - తద్ధింగిణతొం - తద్ధింగిణ తొం - తద్ధింగిణతొం - త. ధింగిణ తొం-

త.ధిం .గిణతొం తద్ధిం గిణతొం - త ;; ;.ధిం ;. ;.గి ;.ణ ;

;;తొం ;. - త ..ధిం ..గి .ణ.తొం .- త.ధిం .గిణతొం ॥ త

8 :- .- తధ్ధింగిణతొం తధ్ధింగిణతొం - తధ్ధింగిణతొం - తధ్ధింగి .ణతొం ।

తధ్ధింగి ;.ణతొం । తధ్ధింగి | .ణతొం - తి:. ధ్ధిం; ;; గి; ; ;; |

ణ; ; ;; ।తొం:. |-తి.ధ్ధిం ;గి ;ణ ;;తొం. -తధ్ధింగి .ణతొం ॥ త

9 :- ;;;;;; - తి.ధిం ;గిణతొం - తద్ధింగిణతొం - త ;ధింగిణతొం - తి, |

ధింగి ణతొం - త .ధింగి | .ణతొం | తద్ధిం | గిణ ; తొం - తి; |

;; .ధిం, |;; .గి, | ;; ;ణ, ;; ;తొం; ;- తి; | .ధిం, |;గి, |

.ణ. ;తొం, - త ;ధింగి .ణతొం ॥ త

41. సూత్రము 11

వి :— ఈసూత్రముచే A - త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. B - 1కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు వచ్చును. C - 2 కా.ముక్తాయి, 3కా.ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి వచ్చును. D - విన్యాస ముక్తాయి. 3+2+1 × వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×11 = 44	——	11
5	5×11 = 55	1 - ,	14
6	6×11 = 66	2 - ;	17
7	7×11 = 77	3 - ;,	20
8	8×11 = 88	——	22
9	9×11 = 99	1 -	25

ఉదా :—

B - జాతి 1కా. సారి. 2కా. 2సార్లు. 3 కా. 3 సార్లు

4 :— కి:. । ట;, । త:, । క'. - కి.ట, । త.క, । - కి.ట, । త.క, । -
కిటతక । కిటతక । కిటతక ॥ త

5 :— .- త: । ,ది; । .గి: .ణ: । .తొం: । .- త,ది .గి.ణ । ,తొం, - త । .ది,గి ।
.ణ.తొం । ,- తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— .- త. :ధీం । .: :గి. .ణ. :తొం, । :-త. ధీం: । గి.ణ, । తొం,-త,।
ధీం. । గి,ణ. తొం - తధం .గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం ।
,గిణతొం । త

7 :— ;, - త | ;; | ;,దిం ;; | ;,గి ;,ణ ;,తోం త | ;,దిం | ;,గి ;,ణ,తోం
,-త, | ,దీం, ,గి,ణ ,తోం, - త ,దిం [illegible]
త, | దీంగిణ తోం - త,దిం ,గిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ,ధీం; | ,; | గీ, ;; | ణా, ;; తోం;, | - త,ధీం ,గీ | ;ణా | ,
;తోం, | - త,ధీం ;గీ | ;ణా ,తోం - [illegible]
తధీంగి ,ణాతోం తధింగి ణా [illegible]

9 :— ,- త; | ;; | ,దీం; ;; | ,గీ, ,, ,ణ, ;; ,తోం; , - త, ,దీం, |
,గీ, | ,ణా, | ,తోం, - త | ;,దిం ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | , - త,దిం |
,గీణ | ,తోం - త, | దీంగీ | ణాతోం - త | ,దీంగి | ,ణాతోం ‖ త

42. సూత్రము 11[1]

వి :— ఈసూత్రముచే A - 5కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమక్షరమునకు 4 - 3 + 2 + 1 + ½ అక్షరమువంతున x మనసుగ వచ్చును. B - 2కా. ముక్తాయి, 3కా. ముక్తాయి, 4కా. ముక్తాయి, 5కా. ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times11\frac{1}{4}=45$	8 - ;,	12
5	$5\times11\frac{1}{4}=56\frac{1}{4}$	$8\frac{3}{4}$ - ;;;;;;,	15
6	$6\times11\frac{1}{4}=67\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	17
7	$7\times11\frac{1}{4}=78\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	20
8	$8\times11\frac{1}{4}=90$	2 - ;	23
9	$9\times11\frac{1}{4}=101\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	26

ఉదా :–

A – 5కా. ముక్తాయి. జాతి 4+3+2+1+½ × గమనము

4 :– ,, – కిటతక కిటతక – కిటతక – కి. ;ట ;త. ;క. | . – కి ; ,ట; |
త;క ;– కి. ట,త. క. – కిట తక – కిటతక ॥ త

5 :– ;;;;;;;; – తి | దిగిణతొం – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం – త | ;;;,ది |
;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తొం | ;;;, – త | ;,,,ది. ;,గి;, | ;ణ;;,తొం | ;;;–
త, | ,ది,,గి; | ;ణ;;,తొం, | , – త,ది,గి,ణ | ,తొం, – తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ,– తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం – తధిం | ,గిణతొం – త;;, | ,ధీం;; | ,,;; |
;గి;;, | ;ణ;;, | ;తొం,,, | , – త;,, | ధీం,;; | ,;గి;, ,ణ;,, తొం;;, –
త, | ;ధీం;; | ,గి;,ణ, | ,తొం,, – త, | ధీం,గి,ణ, తొం, – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;;, – తద్ధీంగిణతొం – తద్ధీం | గిణతొం – తద్ధీంగిణతొం – త; | ;;;, ;;,దీం,|
;;;; | ;;,గి; | ;;,ణ, | ;, తొం, | ;;, – త; ;;;, ,దీం;;, | ;;,గి, |
;,ణ;, | ,తొం;;, – త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;,ణ;,తొం | ,, – త,,దిం |
;,గి,ణ,తొం | , – తద్ధీంగిణతొం ॥ త

8 :– ,– తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం – తధీంగిణాతొం | – త,, | ధీం, | ;; | గి; |
;; | ణా; | ;; | తొం;, | – త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ;; | ,తొం, | –
త,ధీం | ;గి | ,ణా | ;తొం, | – తధీంగి | ,ణాతొం | – తధీంగిణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;, - తధ్ధీంగి ,ణాతోం - తధ్ధీంగి ణాతోం - త,ది ,గిణాతోం - త,; |
,దీం', ,;;, ,గి;, ;;;; ;,ణా;, | ;;;, | ;,తోం;; | ;, -
త;; | ;;;,దిం | ;;, | ,గి;, | ,;;,ణ | ,,,; | ,తోం;; | , - త;;; |
,దీం;;, ,గి;, ణా;;, | ,తోం;, - త; | ,దీం;గి, | ,ణా,తోం, -
త | ,దీంగిణాతోం ॥ త

B - జాతి 2, 3, 4, 5 కాలములలో ముక్తాయిలు 4

4 :— ;, - కి ,టత | ,క, - కి | ,టత | ,క, - కి | ,టత | ,క, - కి | టతక -
కి | టతక - కి | టతక - కిట ,తక - కిటతక - కిట | తక - కిటతక -
కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :— ,,;,,, - త | ;;;,దిగ;;,గి ,;;,ణ;;;,తోం | ;;;, - త,;;;,ది | ;;;;,గి;;;,ణ |
;;;,తోం;;;, - త | ;;;,దిగ;;;,గి | ;;;,ణ;;;,తోం | ;;;, - త;,ది,,గి |
,,ణ;,తోం;, - త;,ది ,గి;,ణ;,తోం,, - త | ;,దిగ;,గి;,ణ;,తోం |
;, - త,దిగి,ణ,తోం, - త,ది | ,గి,ణ,తోం, - త,దిగి,ణ,తోం | ,-
తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ,- త;;ధీం, | ;;;గి, | ,ణ;,తోం; | ,- త;;ధీం, | ;;;గి; | ,ణ;,తోం; |, - త;;ధీం,|
,;;గి; | ,ణ;,తోం; | , - త,ధీం;గి | ,ణ,తోం, - త,ధిం | ;;గి,ణ,తోం |, -
త,ధీం;గి | ,ణ,తోం, - తధీం | గిణతోం - తధీ-గిణ | తోం - తధీంగి
ణతోం - తధిం | ,గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;;,- త;;;;, | ;;;దీం;;;;, | ;;;గి;;;,ణ; | ,,,తోం;;;, - త; | ;;;;;;;,దీం, |
;;;;;;,గి; | ;;;,ణ;;;,తోం; | ;;, - త;;;;; | ;;;దీం;;;;, | ;;;గి;;;,ణ; |

;;,తొం;;;, - త; | ;;,దీం;;;గి; | ,ణ;,తొం;, - త;;; | ,దీం;;;గి;,ణ; |
,తొం;, - త;;;,దీం, | ;;,గి;,ణ;,తొం; | , - త;,దీం;గి,ణ,తొం, - త |
;,దీం;గి,ణ,తొం, - త; | ,దీం;గి,ణ,తొం, - తద్ధీంగి | ణతొం-తద్ధీంగిణతొం -
తద్ధీంగిణతొం ॥ త

8 :- ;; - త;, | ధీం;;; | గీ;;; | ణా;;, | తొం;, - త,, | ధీం;;, | గీ;;; | ణా;;; |
తొం;, - త;, | ధీం;;; | గీ;;, | ణా;;; | తొం;, - త,ధీం | ;గీ;ణా | ;తొం, -
త,ధీం | ;గీ;ణా | ;తొం, - త,ధీం | ;గీ;ణా | ;తొం, - తధీంగి | ,ణాతొం -
తధీంగి | ,ణాతొం - తధీంగి | ,ణాతొం - తధీంగిణాతొం | తధీం
గిణాతొం - తధీంగిణాతొం ॥ త

9 :- ;;;;;, - త;; | ;;;;;,దీం,, | ;;;;;,గీ;, | ;;;;;,ణా;, | ;;;;,తొం;; | ;,-త,,;;;;|
;,దీం;;;;;, | ;,గీ;;;;, | ;,ణా;;;;;, | ;,తొం,;;, - త;; | ;;;;;,దీం;, |
;;;;;,గీ;, | ;;;;;,ణా;, | ,;;;;,తొం;; | ;, - త;;;,దీం;, | ,,గీ;;;ణా;, |
;,తొం;,. - త;;;,దిం | ;;;,గీ;;;ణ | ;;;,తొం;,-త;; | ;,దీం,,;గీ,, | ;,ణా;; ;
తొం;, - త | ;,దీం;గీ;ణా;తొం | , - త;,దీం;గీ;ణా, | ,తొం, - త;,దీం;
గీ;ణ|;,తొం, - తద్ధీంగీ ణాతొం -త, | దీంగీణాతొం - తద్ధీంగీణాతొం ॥ త

43. సూత్రము $11\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము. 4కా. ముక్తాయివచ్చును. B - జాతి 3+2+1 అక్షరమువంతున కాపుగము, 2కా. 1సారి. 3కా. 2సార్లు, 4కా. 3సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times11\frac{1}{2}=46$	2 - ;	12
5	$5\times11\frac{1}{2}=57\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	15
6	$6\times11\frac{1}{2}=69$	3 - :,	18
7	$7\times11\frac{1}{2}=80\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;.	21
8	$8\times11\frac{1}{2}=92$	— —	23
9	$9\times11\frac{1}{2}=103\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	26

ఉదా :—

A - ముక్తాయి, త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి

4 :— ;- కిట । తక - కిట । తక - కిట । తక - కి, । ;ట, । ;త, । ;క, । ;- కి, । ట,త, । క, - కిట । తక - కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం,-త । ,ది,గి,ణ,తొం । ,- త,ది,గి,ణ । ,తొం, - త;;।;,గి;; । ;,గి;; । ;,ణ;; । ;, తొం;; । ;,-త;,ది । ;,గి;,ణ।;,తొం;, - త । ,ది,గి,ణ,తొం । ,- తిదిగిణతొం - తది । గిణతొం -తదిగిణతొం ॥ త

6 :— :, - త । ధీంగిణ । తొం - తధీం । గిణతొం - త । ధీంగిణ । తొం - త; । ,ధీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,- త,ధిం । ;,గి । ,ణ,తొం ।, - తధీం । గిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం-తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - త | ;,దీం;గి | ,ణ,తోం, - త; | ,దీం;గి,ణ | ,తోం, -త;,దిం | ;,గి,ణ,
తోం | ,- త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తోం;;; | , - త;;; |
,దీం;;, | ,గి;,ణ; | ,తోం;, - త; | ,దీం;గి,ణ | ,తోం,-తంద్దీగి | ణతోం -
తద్దీంగిణ | తోం - తద్దీంగిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం | తధింగి | ,ణాతోం | - త;, | ధీం; |
;; | గి; | ;, | ణా; | ;; | తోం;, | - త,ధీం | ;గి | ;ణా | ;తోం, | -
తధీంగి | ,ణాతోం | - తధీంగిణాతోం | తధీంగిణాతోం | తధింగిణాతోం ॥ త

9 :— ,-త;,దీం, | ,గి;ణా,|తోం,-త;,దిం | ;,గి;ణ | ;,తోం,-త; | ,దీం;గి, | ,ణా;తోం, -
త | ;;;; | ;;;,దిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,ణ | ;;;; | ;;;,తోం | ;;;, -
త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;;;,ణ |;;;,తోం | ;, - త;,దిం | ;,గి;ణ | ;,తోం, -
త,దిం | ,గిణాతోం - త, |దీంగిణాతోం - త | ,దీంగిణాతోం ॥ త

B - జాతి 3+2+1 కాపుగను, 2కా. 1సారి, 3కా. 2సార్లు, 4కా. 8సార్లు

4 :— ;- కి, | ,టు; | త;క | ;- కి, | ట,త, | క, - కిట | తక - కి, | ట,త, | క, -
కిట | తక - కిట | తక - కిటతక | కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - త; | ;,దిగ | ,గి;;,ణ | ;;,తోం; | ;, - త;,ది | ;,గి;,ణ | ;,తోం;, - -
త | ,ది,గి,ణ,తోం | , - త;,ది; | ,గి;,ణ; | ,తోం;, - త,ది | ,గి,ణ,తోం, -
త | ,ది,గి,ణ,తోం, | , - తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదగిణతోం ॥ త

6 :— ;, - త | ;ధీం | ;; | గి;ణ | ;తోం, | ,- త,ధిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , - తధీం |
గిణతోం - త | ,ధీం, | ,గి,ణ | ,తోం, - త | ధీంగిణ | తోం - తధీం |
గిణతోం - తధిం | ,గిణతోం - తధీంగి | ణతోం - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;;;; - త | ;;;; | ;,దీం;; | ;;;,గి | ;;;ణ; | ;;తొం;; | , - త;;; | ,దీం;;; | ,గి;;ణ; | ,తొం;; - త; | ,దీం;గి;;ణ | ,తొం, - త;; | ;,దీం;; | ;;గి;;ణ | ;;తొం;; - త | ;,దీం;గి | ,ణ,తొం, - త; | ,దీం;గి,ణ|,తొం, - తద్దీంగి | ణతొం - తద్దీంగిణ | తొం - తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి |,ణాతొం | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి |,ణాతొం | తధీంగి |,ణాతొం | - తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ,- త,;; | ;;,దీం, |;;;; | ,గీ;;, |;;,ణా, | ;;;; | ,తొం;;, - త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తొం | ;; - త;,దిం |;,గీ;ణ | ;,తొం, - త; |;;,దీం, | ;;,గీ, | ;;,ణా, |;;,తొం; | , - త;,దీం, | ,గీ;ణా, | ,తొం, - త;,దిం | ;,గీ;ణ | ;,తొం, - త,దిం | ,గీణాతొం - త, | దీంగీణాతొం - త | ,దీంగీణాతొం ॥ త

44. సూత్రము $11\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిత్ర ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times11\frac{3}{4}=47$	1 - ,	12
5	$5\times11\frac{3}{4}=58\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;	15
6	$6\times11\frac{3}{4}=70\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;	18
7	$7\times11\frac{3}{4}=82\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;	21
8	$8\times11\frac{3}{4}=94$	2 - ;	24
9	$9\times11\frac{3}{4}=105\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;	27

ఉదా :–

5 కా. ముక్తాయి. త్రిశ్రనటము. త్రిశ్రముక్తాయి

4 :– .– కిటతక – కిటతక – కిటతక | – కి;. . ట:, త;, |క:, –కి,ట, | త,క, |–
కిటతక | – కిటత క – కిట తక – కి ట తక ‖ త

5 :– .., – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం – త | దిగిణతొం –తి: |.గి; . ,గి: | ,ణ: |
.తొం | .– త.ది | ,గి.ణ | .తొం. – త | దిగిణతొం –తదిగి | ణతొం –
త | దిగిణ | తొం – తది | గిణతొం ‖ త

6 :– .;; – తదీంగిణతొం – తధీ గి ణతొం – తధీంగిణతొం – త , | ;ధీం | ;; |
:గి. | ;ణ, | :తొం. | ,– త, | ధీం; |గి,ణ, |తొం, –తధిం | ,గిణతొం |–
తధీం | గిణతొం | – తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ‖ త

7 :– .;;, – తధీంగిణతొం – త, | ధీంగిణతొం – తదీంగిణతొం – త | :, | ;,దం | ;; |
:,గి | :,ణ | ;,తొం | :, –త | ; ,–o| ;,గి | ,ణ.తొం| ,–త,ది |,గిణతొం | –
త,దిం | ,గిణ | తొం – త, | దీంగి | ణతొం – త | ,దీం | గిణతొం ‖ త

8 :– ,– తధీ గిణాతొం | తధీంగిణాతొం – తధీ గిణాతొం | – త , | ధీం, | ;; |
గి; | ;, | ణా; | ;; | తొం;, | – తధీం | :గి | ;ణా | ;తొం, |–తధీంగి | ణాతొం|–
తధీం | గిణ | .తొం – త | ధీ గి | ,ణా |తొం – తధం | ,గి | ణాతొం ‖ త

9 :– ;;;;, – తధీంగిణ | ,తొం – తధీంగిణాతొం – తధీంగి | .ణాతొం – త, | ;; |
,దీం, |;; | ,గి, | :; | ,ణా, | ;, | ,తొం; | ,– త; | ,దిం, | ,గి, |
.ణా. |,తొం, –త | ,దీ గి | ,ణాతొం | – త,దిం | ,గి, | ణాతొం |
త,దిం | ,గి | ణాతొం | త,దిం | ,గి | ణాతొం ‖ త

45. సూత్రము 12

వి :— ఈసూత్రముచే A - త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి వచ్చును. B - జాతి 5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ వచ్చును. C - చతురశ్రముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. D - 3+2+1, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరముతో	క్రియలు
4	4×12= 48	——	12
5	5×12= 60	——	15
6	6×12= 72		18
7	7×12= 84	——	21
8	8×12= 96	——	24
9	9×12= 108	——	27

ఉదా :—

A - త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కి;, । టు;, । తె;, । కొ;, । - కి,టు, । త,కొ, । - కిటతకొ । - కిటతకొ । త;, । కిటతకొ । త;, । కిటతకొ ॥ త

5 :— త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - తది । గిణతొం - త।దిగిణతొం । త;, । , - తదిగి । ణతొం - త, । ;,త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । -తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం । త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— త;, । ;; । దీం; ।;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం,-
త, । దీంగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । - త;, । ;, - త । ,దీంగి ।
ణతొం-త, । ,; । ,- త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గి; । ;; । ణా, । ;; । తొం ;, । — త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం,।-
తధీ గి । ,ణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । - తధీంగి ।
,ణాతొం । త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— త;, । ;; । దీం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । దీం; । గి; ।
ణా; । తొం, - త, । దీంగి । ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । త;, ।
;; । ,- త,దిం । ,గి-ణ । ,తొం - త, । ;; । ;,త । ,దీంగి ।,ణాతొం ॥ త

B – జాతి 5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ

4 :— కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క ॥ త

5 :— త;, । ,ది; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తొం;, । ,- త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం;।
,- త; । ది;గి । ;ణ । ,తొ ; ॥ త

6 :— త;, । ,ధీ, । ;; । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ;- త, । ;ధీ । ;; । ;గి, । ;ణ,।
,;తొం, । ;- త, । ,ధీ, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; ॥ త

7 :— త;, । ;; । ;దీం । ;; । ;; । గి;, । ,ణ; । ;తొం, । ;, - త । ;: । ,,దిం । ;; ।
;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;: । ,దీ, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; ॥ త

8 :— త,, । ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీ;।
;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;ధీం । ;; ।,గి,। ;,ణ । ;; ।,తొం;॥త

9 :— త;, । ;; । ;దీం । ;; । ;; । గి; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । తొం;, । ,- త; । ;; ।
,దీ, । ;; ।,గి, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । ,- త: । ;,దిం । ;; । ,గి ,।
;,ణ । ;; । ,తొ ; ॥ త

D - 8+2+1, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాలముక్తాయి

4 :- కి;ట | ;శ, | ,శ; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక | - కిటతక - కిట | తక - కిటతక || త

5 :- త;ది | ;గి, | ,ణ; | తొం; - త | ,ది,గి | ,ణ,తొం | ,- తదిగి | ణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం | ,- త,ది,గి | ,ణ,తొం, - త | ,ది,గి,ణ | ,తొం, - తదిగి | ణతొం - తదిగిణ | తొం - తదిగిణతొం || త

6 :- త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం | ;- త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం | - తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | - తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం || త

7 :- త;, | ;దీం | ;; | గి;ణ | ;తొం, | ,- త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ,దీంగి | ణతొం - త; | ,గి;గి | ,ణ,తొం, - త | ;,దీం, | ,గి,ణ,తొం | ,- త;,దిం | ;,గి,ణ | ,తొం, - త,దిం | ,గిణతొం - త, | దీంగిణతొం-త | ,దీంగిణతొం || త

8 :- త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | , గీ | ణాతొం | - తధీంగీణ | ,తొం - తధీంగి | ,ణాతొం - తధిం | ,గీణాతొం || త

9 :- త;, | ;దీం | ;; | గీ; | ;ణా | ;; | తొం; - త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | , - త,దిం | ,గీణ | ,తొం - త; | ,దీం;గి | ;,ణా, | ,తొం, - త; | ,దీం;గి ;,ణా, | ,తొం, - త; | దీం;గి | ;,ణా, | తొం, - త,దిం | ,గీణాతొం తధీ గీ | ణాతొం - త,దిం | ,గీణాతొం || త

46. సూత్రము $12\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే A - 5 కాలంజాతి ఏకవారము, జాతి 4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగను, త్రి,శ్రం, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును. B - జాతి $7+3\frac{1}{2}+1\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ మిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షరసంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times12\frac{1}{4}=49$	3 - ;;;	13
5	$5\times12\frac{1}{4}=61\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;	16
6	$6\times12\frac{1}{4}=73\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	19
7	$7\times12\frac{1}{4}=85\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;	22
8	$8\times12\frac{1}{4}=98$	2 - ;;	25
9	$9\times12\frac{1}{4}=110\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	28

ఉదా :—

A - 5 కాలం జాతి ఏకవారము, జాతి 4+3+2+1 కాపుగను, త్రి, త్రి పై కాలము

4 :— ;, - కిటతక | కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిటతక || త

5 :— ;;;;;, - తదిగిణతొం | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త;ది | ;గి, | ,ణ; | తొం; - త | ,ది,గి | ,ణ,తొం | , - తదిగి | ణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం | , - తదిగిణతొం || త

6 :— ;;, - తధింగిణతొం | - త;, | ధిం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం | ;- త, | ధిం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | , గిణతొం | - తధిం | గిణతొం | - తధి గిణతొం || త

7 :— ;;;;, - తద్ధీంగిణతోం | - తత్, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | -తత్,
[illegible] | [illegible] ;తోం, ,- తత్ | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తోం, - త |
,దింగి | ణతోం - తత్ | ,దీం;గి | ,ణ,తోం, - త | , ధింగిణతోం ॥ త

8 :— ;- తధీంగీణాతోం | - తత్, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | -తత్;ధిం
;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | -తధీ,గి
,ణాతోం | - తధీం | గీణ | ,తోం - తధిం | ,గీణాతోం ॥ త

9 :— ;;;, - తద్ధీంగీణాతోం | - తత్, | ;; | దీం; | ;; | గీ; | ;;| ణా; | ;; | తోం;, |
తత్, | ;దిం | ;; | గీ; | ;ణా | ;; | తోం; - త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ
;,తోం | ,- త,దిం | ,గీణ | ,తోం - తత్ | ,దీం;గి | ;,ణా, | ,తోం,
త,దిం | ,గీణాతోం ॥ త

B - జాతి $^{7}+ 1\frac{1}{2} + 1\frac{3}{4}$ × మిశ్రగతికాలము

4 :— ;;; - త, | ;;;; | ;;టు;, | ;;;; | ;త;;, | ;;;; | ;;;;, | ;;; - త, | ;;,టు; |
;;త;, | ;,త;; | ; - తి;;;లు;; | ;త;;;;;; ॥ త

5 :— ;;;;;, - త;; | ;;;;;;;; | ;;;,గి;;;; | ;;;;;;;, | ;,గి;;;;;; | ;;;;;;;;;ణ | ;;;;;;;
;;;;;;,తోం;; | ;;;;;;;; | ;;;, - త;;;; | ;;,దిగ;;;; | ;,గి;;;;;; |
,ణ;;;;;,తోం | ;;;;;;, - త; | ;;దిగ;;;గి;; | ;ణ;;;తోం;;; ॥ త

6 :— ;;, - త; | ;;;; | ;,ధీం;, | ;;;; | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;,ణ; | ;;;; |
;,తోం;; | ;;;; |, - త;;; | ధీం;;; | ;;;గి, | ;;,ణ; | ;;తోం;, | ;, -
త;;;ధీం, | ;;;;;, గి; | ;ణ;;;తోం;;; ॥ త

7 :— ;;;;, - త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;;;,గి;;; | ;;;;;;;;; | ;;,ణ;;;;;; | ;;;;;;;;; | ,తొం;;;;;;;; | ;;;;;;; -
త; | ;;;;;;;;; | ;;;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;;; | ;;,గి;;;;; | ;,ణ;;;;;; | ,తొం;;;;;, -
త | ;;;;;;;,దీం, | ;;;;;,గి;; | ;ణ;;;,తొం;;; ॥ త

8 :— ;; - త;; | ;;;; | ;;;ధీం;; | ;;;; | ;;;; | ;;;గి | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;ణా;; |
;;;; | ;;;; | ;;తొం, | ;;;; | ;; - త;; | ;;ధీం;; | ;;;; | ,గి;;; | ,,,,ణ |
;;;; | ;;,తొం; | ;; - త;;;ధిం | ;;;;;;,గి, | ;;;;;,ణా;, | ;;;;,తొం;;; ॥ త

9 :— ;;;, - త;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;
;;;,గి;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;
;;;,తొం;;;; | ;;;;;;;; | ;; - తి;;;;;; | ;;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;;;,గి;; |
;;;;;;;; | ;;;,ణా;;; | ;;;;;;;; | ;,తొం;;;;;; | , - త;;;;;;,దిం | ;;;;;;,గి, |
;;;;;;,ణా;; | ;;;;;,తొం;;; ॥ త

47. సూత్రము $12\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	ప్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times12\frac{1}{2}=50$	2 - ;	13
5	$5\times12\frac{1}{2}-62\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	16
6	$6\times12\frac{1}{2}=75$	1 - ,	19
7	$7\times12\frac{1}{2}=87\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	22
8	$8\times12\frac{1}{2}=100$	————	25
9	$9\times12\frac{1}{2}=112\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ;;;,	29

ఉదా :—

త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— ;- కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ;- కి, | ;ట,త, | క, - కిట | తక -
కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;, - త;; | ;,ది;; | ;,గి;; | ;,ణ;; | ;,తొం;; | ;, - త;,ది | ;,గి;,ణ | ;,తొం;, -
త | ,ది,గి,ణ,తొం | , - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తదిగిణతొం | -
తదిగి | ణతొం - త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ॥ త

6 :— ,- త; | ,ధీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | ,- త,ధిం | ;,గి | ,ణ,తొం | ,-
తధీం | గిణతొం - తధిం | ,గిణతొం - తధీంగి | ణతొం - తధీంగిణతొం | -
తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ॥ త

7 :— ,- త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తొం;;; | , - త;;; | ,దీం
;;, | ,గి;,ణ; | ,తొం;, - త, | ,దీం;గి,ణ | ,తొం, - తద్దీంగి | ణతొం -
తద్దీంగిణ | తొం - తద్దీంగిణతొం | - త,దిం | ,గిణ | తొం - త, | దీంగి |
ణతొం - త | ,దీం | గిణతొం ॥ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గి; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | -
తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం | -
తధీం | గిణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గి | ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;, - త | ;;;; | ;;;,దిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,ణ | ;;;; | ;;;,తొం | ;;;,-
త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తొం | ;, - త;,దిం | ;,గి;ణ | ;,తొం, -
త,దిం | ,గిణాతొం - త, | దీంగిణాతొం - త | ,దీంగిణాతొం | -
త,దిం | ,గి | ణాతొం | త,దిం | ,గి | ణాతొం | త,దిం | ,గి | ణాతొం ॥ త

48. సూ త్ర ము $12\frac{3}{4}$

వి :– ఈసూత్రముచే త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయివచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times12\frac{3}{4}=51$	1 – ,	13
5	$5\times12\frac{3}{4}=63\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	16
6	$6\times12\frac{3}{4}=76\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	20
7	$7\times12\frac{3}{4}=89\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ – ;;;;;,	23
8	$8\times12\frac{3}{4}=102$	2 – ;;	26
9	$9\times12\frac{3}{4}=114\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	29

ఉదా :–

త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి

4 :– ,– కి; | ,ట; | ,త; | ,క; | ,– కి,ట | ,త,క | , [illegible] 5 | క – కిటత | క –
త; | ,– కిటత | క – త; | ,– కిటత | క – [illegible] తక – కిటతక || త

5 :– ,– త;;;;;;;; | ,ది;;;;;;;; | ,గి;;;;;;;; | ,ణ;;;;;;;; [illegible] ;;;; | , – త;;;,ది
;;; | ,గి;;;,ణ;;; | ,తొం;;;; – త;,ది; | ,గి [illegible] – త; | ,ది;,గి
;,ణ;,తొం; |, – త;;;;;;;; | ;;, – త;,ది;,గి; [illegible],తొం;, – త;;; | ;;;;;;; –
త; | ,ది;,గి;, ;,తొం; |, – తదిగిణతొం – [illegible] – తదిగిణతొం || త

6 :– ;;;, – త | ;;;,ధిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;; [illegible] – త | ;,ధీం;, |
;,గి;,ణ | ;,తొం;, – త | ,ధీం;గి,ణ | ,తొం, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం,–త |
;;;; | ;, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, – త | ;;;; [illegible] – [illegible] | ,గి,ణ,తొం, –
తధిం | ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీం [illegible]

7 :- ;;;;;; - త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;

తొం;;; | ;;;;;; - త;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; |

త;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - త | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; -

;;;;;;;;; | ;;;; - త;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - త;;;;;;;; | ;;;;;;;;; -

త|;;;;;;;;;|;;;;;;;;;;- తద్ధ్ధంగిణతొం-తద్ధ్ధంగిణతొం-తద్ధ్ధంగిణతొం॥ త

8 :- ;; - త;;; | ;;ధ్ధం;; | ;;;;; | ;;గి;; | ;;;;; | ;;;;; | ;;;;; | ;;;;; | ;;;;; | ;; - త;;; |

ధ్ధం;;; | గి;;; | ణా;;; | తొం;;; - త.ధ్ధం | ;గి;ణా | ;తొం;;; - త;ధ్ధం | ;గి;

ణా | ;తొం;;;-త;;; | ;;;;; | ;;;;; | ;;-త;ధ్ధం | ;గి;ణా | ;తొం;;;-త;;; | ;;;;; | ;; -

త;ధ్ధం | ;గి;ణా|;తొం;;; - తధ్ధ్ధ-గి;ణాతొం | తధ్ధంగి;ణాతొం-తధ్ధ్ధ గి;ణాతొం॥త

9 :- ;;; - త;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; |

[illegible] త్రము 13

[illegible] 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ [illegible] 4వ [illegible] 3 కాం. 3 కాలు, త్రిశ, త్రిశపై కాలమువచ్చును. [illegible] 3+1. 3 న్యాసము [illegible], త్రిశపై కాల ముక్తాయి వచ్చును. D - ముక్తాయి, 4+3 [illegible] 1 అక్షరమువంతున కాపుగ వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోడి అక్షరములు	క్రియలు
4	[illegible] 52	—	13
	5×13 = 65	3 - ;,	17
6	6×13 = 78	2 - ;	20
7	7×13 = 91	1 - ,	23
8	8×13 = 104	3 - ,,	26
9	9×13 = 117		30

[illegible] :—

[illegible] శికాలము, జాతి 3+2+1 × గమనము

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట ।;త, ।,క; । - కి,ట, । త,క, । కిటతక ॥ త

5 :— ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి ।,ణ,తొం ।,-తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;- త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;- త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ,- త; | [illegible] | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | ,- త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,[illegible] ,దీంగి | ణతొం - త, | ;; | దీం; | ;గి, | ,ణ; | తొం; - [illegible] | ,ణ,తొం | , - త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :— త;, | [illegible] | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | -త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - [illegible]ం | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | , తొం; | - త, [illegible] ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;, - త | ;; | ; [illegible] | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, - త | ;,దిం | ;,గీ | [illegible],తొం | ,- త,దిం | ,గీణ | ,తొం - త, | ;; | దీం; | ;గీ | ;; | ణా; + [illegible]ం, | ,- త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ,దీంగి | ,[illegible]ం | త

50. సూత్రము $13\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి 2కా. 1సారి, 2కా. జాతికాపు, 3కా. 2సార్లు, 4కా. జాతికాపు, 4కా. 3సార్లు, $3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రతికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	[illegible] $13\frac{1}{4} = 53$	3 - ;,	14
5	$5 \times 13\frac{1}{4} = 66\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	17
6	[illegible] $1\frac{1}{4} = 79\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	20
7	[illegible] $13\frac{1}{4} = 92\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	24
8	[illegible] $\times 13\frac{1}{4} = 106$	2 - ;	27
9	[illegible] $13\frac{1}{4} = 119\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	30

ఉదా :—

2కా. 1సారి, 2కా. జాతికాపు, 3కా. 2సార్లు, 4కా. జాతికాపు, 4కా. 3సార్లు, 3+1½+2½ × త్రిశ్రత్రికాలము

4 :— ;,- కి | ,టు,త | ,క, - త | ;; |;, - కి | టతక - కి | టతక - త, | ; - కిటతక - కిట | తక - కిటతక - కి, | ;;టు; | ;తక;; | క;;; - కి, | ,టు;తక |; - కి;టు;క;క; ‖ త

5 :— ;;;; -త;;;;గి | ;;;;గి;;;;ణ | ;;;;తొం;;;; - త | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;; - తి;;ది;;గి | ;ణ;;తొం;; - తి;;ది | ;;గి;;ణ;;తొం;; - త | ;;;; - త,ది,గి, ణ|,తొం,-|త,ది,గి,ణ,తొం;-త,ది | ,గి,ణ,తొం-త;;, | ;,ది;;...,గి | ;;;;;,ణ ;, | ;;;;తొం;;;; | ;, - త.;;గి;;,గి | ;;ణ;;,తొం;; | , - త;;ణ;;గి;ణ,తొం; ‖ త

6 :— ,-త;;ధీం, | ;;,గి; | ,ణ;,తొం; |, - త;;; |;;;; |;;;; |, - తి,ధీం;;గి|,ణ,తొం,| త,ధిం | ;;గి,ణ,తొం | , - త;;, - త | ధీం;గిణతొం - తధీం | గిణతొం - తధీం;గిణ | తొం - తి;;;ధిం | ;;;; |;,గి;; |,ణ;;,తొం |;;, - త; | ధీం;;;గి, | ,ణ;తొం; - త, | ,ధీం;;;గి;ణ;తొం; ‖ త

7 :— ;;;;;;, -త; | ;;;;;;;;ధీం, | ;;;;;;;,గి, | ;;,ణ;;;,తొం; | ;;, - తి,;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - తి; | ;;,ధీం;;;గి; | ,ణ;,తొం;;, - తి;;; | ,ధీం;;;గి, ణ: |,తొం;; - తి;;;;, | ,, - తి,,ధీం,గి,ణ,తొం | , - త;;ధీం;గి,ణ,తొం, - తి | ;,ధీం,గి,ణ,తొం, - త; | ;;;;;;;; | ;;,ధీం;;;; | ;;;;;;;;గి; | ;;;;,ణ ;;; | ;;,తొం;;;;; | , - తి;;;;;;,ధీం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తొం;;; - త;;; | ,ధీం;;;గి;-;తొం; ‖ త

8 :— ;- త, । ధీం । గీ; । ణా, । తొం, - త, ,, । ;; । ;; । ,- తధిం । ,గీణ ।
,తొం - తధిం । ,గీణ । ,తొం - త;, । ;; - తధీంగి । ,ణాతొం - తధీంగి।
,ణాతొం - తధీంగి । ,ణాతొం - త;, । ;ధీం;; । ;;;గీ । ;,;; । ,ణా;; ।
;;;తొం, । ;; - త;ధిం । ;;,గీ, । ;,ణా;, । ,తొం; - త;ధీం;,।,గీ;;ణా;;తొం;॥త

9 :— ;,- త;;;;;;; । ;;గీ ;;;, ,, । ;;గీ,;;;;, । ;,ణా;;;;,, । ;;తొం;;,, - త;;; । ;;;;;;;; ।
,,;;;;;;; । ;;;;;;;;; । ;;;;;;;;; । ;, - త;;;,,దీం;, । ;,గీ;;,ణా;, । ,,తొం;; -
త,;;,గిం । ;;;,గీ;;;ణ । ;;;,తొం,, - త;;; । ;;;;;;; - త, ।,దీం;గీ;ణా;తొం,-
త । ;,దీం;గీ;ణా;తొం । , - త,,దీం;గీ,ణా,।,తొం, -
త;;;;;;; । ;;;;,,దీం;, । ;;;;;;;;; । ;,గీ;;;;;, । ;;;;;,ణా,, । ;;;;;;;; ।
;,తొం;;;;,, - త । ;;;;;,దీం;, । ;;, గీ,;;, । ,,ణా,;;;;,తొం । ;;, -
త;;,,దీం;, । ,గీ;;ణా;;తొం; ॥ త

51. సూత్రము $13\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రము చే 4 శా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times13\frac{1}{2}=54$	$\frac{1}{2}$ - ;	14
5	$5\times13\frac{1}{2}=67\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	17
6	$6\times13\frac{1}{2}=81$	3 - ;,	21
7	$7\times13\frac{1}{2}=94\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	24
8	$8\times13\frac{1}{2}=108$	— —	27
9	$9\times13\frac{1}{2}$ $121\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	31

ఉదా :–

4కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి

4 :– ;– కిటతక | కిటతక – కిటతక | – కి;, | ట;, | త;, | క;, | – కి,ట, | త,క, | –
కిటతక | – కిటతక | త , | – కిటతక | [illegible] – కిటతక ॥ త

5 :– ,– తదిగిణతొం [illegible]
తొం;, | – త,ది, | గి,ణ, | తొం, – తది | గిణతొం – త | దిగిణతొం |
త;, | ,– తదిగి | ణతొం – త, | ;, – త | దిగిణతొం ॥ త

6 [illegible] తధిం [illegible] | – [illegible] | ధీం; |
;; | గి,, [illegible] త,ధీం | [illegible] | ణ,తొం, | – తధీంగి | ణతొం –
తధిం | , గిణతొం | త,, | , తధిం | ,గిణతొం | త,, | ;–తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :– ;,– తద్ధీంగి | ణతొం – తద్ధీంగిణ | తొం – తద్ధీంగిణతొం | – త;, | ;; | దీం; |
;; | గి,, [illegible]
త,ది [illegible] ,దీ [illegible]
;; | ,– త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం | – త.. | [illegible] గి; |
;, | ణ [illegible] | ; [illegible]
,ణాతొం | – తధీం [illegible] త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతొం |
త;, | ;; | – తధీంగి | ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;;,- త,దిం । ,గీణాతొం - త, । దీంగీణాతొం - త । ,దీంగీణాతొం।-
త;, ।;; । దీం;। ;; । గీ;।;; । ణా; । ;; । తొం;,।- త;, । దీం; । గీ; । ణా; ।
తొం, - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; ।, -
త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

52. సూత్రము $13\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి మొదటికాలమున అక్షరమునకు (సంకీర్ణ) 9 అక్షరముల వంతున కాపుగను, 2వ కాలమున (మిశ్ర) 7 అక్షరముల వంతున కాపుగను, 3వ కాలమున (ఖండ) 5 అక్షరముల వంతున కాపుగను అనెడి త్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 13\frac{3}{4} = 55$	1 - ,	14
5	$5 \times 13\frac{3}{4} = 68\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	18
6	$6 \times 13\frac{3}{4} = 82\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ,,	21
7	$7 \times 13\frac{3}{4} = 96\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	25
8	$8 \times 13\frac{3}{4} = 110$	2 - ;	28
9	$9 \times 13\frac{3}{4} = 123\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	31

ఉదా :—

1కా. 9 అక్షరముల కాపుగను, 2కా. 7 అక్షరముల కాపుగను, 3కా. 5 అక్షరముల కాపుగ త్రికాలము

4 :— ,- కి; । ;; । ;ట, । ;; । ;,త । ;; । ;; । క;, । ;; । ,- కి;;, । ,ట;;; । త;;;క।;;; -
కి;, । ,ట;;త;;క;; ॥ త

5 :— ;;;;;;, - త; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,ది;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;,గి;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;;,ణ;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,తొం; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |, - త;;;;;;,ది |
;;;;;;,గి; | ;;;;;,ణ;;; | ;;;;,తొం;;; | ;;;, - త;;;ది;, | ,గి;;;ణ;;;తొం;; ॥ త

6 :— ;, - త;; | ;;;; | ;;,ధీ;, | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ,గి;;; | ;;;; | ;,ణ;;; |
;;;; | ;;,తొం; | ;;;; | ;;;, - త | ;;;ధీం | ;;;; | ;;;గి;, | ;,ణ;;; |
;;తొం;;, | , - త ;;;ధీం;;;, | ,గి;;;ణ;;;తొం;; ॥ త

7 :— ;;;;;;;, - త | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;;;
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;,గి | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;,ణ;;;;;;; | ;;;;;;;;;
;;;,తొం;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;, - త;; | ;;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;;;
;,గి;;;;;;; | ,ణ;;;;;;;,తొం | ;;;;;;, - త; | ;;;,దీం;;;, | ,గి;;;ణ;;;తొం;; ॥ త

8 :— ;- త,| ;; | ;,ధిం | ;; | ,; | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ,; | ;; |
;; | ,తొం; | ;; | ;- త;, | ;,ధీం;, | ;;;; | ,గి;;, | ;;;,ణ | ;;;; | ;;,
తొం; | ;; - త;;;ధీం, | ;;;,గి;;;, | ,ణ;;;;;తొం;; ॥ త

9 :— ,- త;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;,ణ;;;, |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,తొం;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;, -
త;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;;,గి, | ;;;;;;;;; | ;;;;,ణ;;;, | ;;;;;;;;;
;;,తొం;;;;; | ;, - త;;;;,దీం, | ;;;,గి;;;, | ,ణ;;;;;తొం;; ॥ త

53. సూత్రము 14

వి :— ఈసూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చు B - ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయివచ్చును. C - 5+4+3+2 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×14= 56	——	14
5	[illegible]	2 - ;	18
[illegible]	[illegible]	—	21
7	7×14= 98	[illegible]	25
8	8×14= 112	——	28
9	9×14= 126	2 - ;	32

ఉదా :—

A - ముక్తాయి, [illegible], త్రిశ్రముక్తాయి

[illegible] | [illegible] | త; , క; | [illegible] - కి,ట, | ట, ,
[illegible] - కిలుత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;- తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం | తదిగిణ | తొం - త; |,ది; |,గి; |
,ణ; | ,తొం; | ,- త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | దిగిణతొం | -
[illegible] | దిగిణ [illegible] - తది | గిణతొం ॥ త

6 :— తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం - త, | ;ధీం | ;; |
;గి, |;ణ, |;తొం, | ;- త, |ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం |,గిణతొం | -
తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | త

7 :— ;-త, । దీంగిణ । తొం – త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం – త । ;; ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । ,-త,దిం । ,గిణతొం । – త,దిం । ,గిణ । తొం – త, । దీంగి । ణతొం – త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం । –తధీం । గీణ । ,తొం – త । ధీంగి । ,ణా । తొం – తధిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ;- త, । దీంగీ । ణాతొం – త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గీణా । తొం – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । ,- త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, ।,తొం, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం । – త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

B – ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । – కిటతక । త;, । – కిటతక । త;, । – కిటతక । – కిటత । క – కిట । తక – కి । టతక । – కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :— ;- తది । గిణతొం – త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం – తదిగి । ణతొం – త, । ;,-త । దిగిణతొం । త;, । ,- తదిగి । ణతొం – త,ది । ,గి,ణ,తొం । ,-త, ది, గి । ,ణ,తొం, – త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, – తదిగి । ణతొం – తదిగిణ । తొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :— తధీంగి । ణతోం – తధిం ।,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం – తధిం ।,గిణతోం ।
త;, । ;- తధిం ।,గిణతోం । త;, । ;- తధిం ।,గిణతోం । -
తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । -
తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;- త, । దీంగిణ । తోం – త,దిం ।,గిణతోం । తద్దీం । గిణతోం – త ।,దీంగి ।
ణతోం – త, । ;; । ,- త,దిం ।,గిణతోం । త;, । ;, – త ।,దీంగి ।
ణతోం – త; । ,దీం;గి ।,ణ,తోం, – త । ;,దీం, ।,గి,ణ,తోం ।,త;,దిం ।
;,గి,ణ ।,తోం, – త,దిం ।,గిణతోం – త, । దీంగిణతోం –త ।,దీంగిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి ।, ణాతోం । తధీంగి ।,ణాతోం । తధీంగి ।, ణాతోం । –తధీంగి ।,
ణాతోం । త;, । ;; । తధీంగి ।, ణాతోం । త;, । ;; । తధీంగి ।, ణాతోం । -
తధీం ।గీణ ।,తోం – త । ధీంగి ।,ణా । తోం – తధిం ।,గీ । ణాతోం । -
తధీంగీణ ।,తోం – తధీంగి ।,ణాతోం – తధిం ।, గీణాతోం ॥ త

9 :— ;- త, । దీంగీ । ణాతోం – త ।,దీంగి ।,ణాతోం । తద్దీం । గీణా । తోం –
త,దిం ।, గీణ ।,తోం – త, । ;; । ;, – త ।,దీంగి ।,ణాతోం ।
త;, । ;; । , – త,దిం ।, గీణ ।,తోం – త; ।,దీం;గి ।;,ణా, ।,
తోం, – త; ।, దీం;గి ।;,ణా, ।,తోం, – త; ।,దీం;గి ।;,ణా, ।
,తోం, – త,దిం ।,గీణాతోం । తద్దీంగీ । ణాతోం – త,దిం ।,గీణాతోం॥ త

C - జాతి 5+4+3+2 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ;, । ,టు; । ;త, । ;,క । ;; । – ;, । టు, । త;, । క;, । – ;,టు । ;త, । ,క; । -
;,టు, । త,క, । త

5 :— ; - త, । ;,ది । ;; । గి;, । ,ణ; । ;తొం, । ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;, తొం । ;, - త । ;ది, । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ది,గి, । ణ,తొం,॥ త

6 :- త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, ॥ త

7 :— ; -త,।;;।;; । దీం;।;; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తొం;, । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,-త; । ;,దిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; -త, । ;దీం । ;గి, । ణ, తొం, ॥ త

8 :- త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, ॥ త

9 :— ; - త, । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ణా; । ;; । ;తొం, । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, - త । ;; । ,దీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ;- త, । ;దీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, ॥ త

54. సూ త్ర ము $14\frac{1}{4}$

వి :- ఈ సూత్రముచే త్రికాలము, $8+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్ర Xమన పైకాలముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	తియలు
4	$4\times14\frac{1}{4}=57$	8 - ;	15
5	$5\times14\frac{1}{4}=71\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;	18
6	$6\times14\frac{1}{4}=85\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;	22
7	$7\times14\frac{1}{4}=99\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	25
8	$8\times14\frac{1}{4}=114$	2 - ;	29
9	$9\times14\frac{1}{4}=128\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;	33

ఉదా :—

త్రికాలము, ౨ + $1\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ గ త్రిశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రగమన పై కాల ముక్తాయి

4 :— ;, - క | ;,ట | ;,త | ;,క | ;, - క | ,ట, - త | ,క, - క | టతక - క, | ;;ట;; | ;త;;; | క;;; - క, | ,ట; త;క | ; - క;ట;త;క; |- కటతక - కట | తక - కటతక ॥ త

5 :— ;, - త;;;;;; | ;,ది;;;;;; | ;,గి;;;;;; | ;,ణ;;;;;; | ;,తొం;;;;;; | ;, - త;;;, ది;; | ;,గి;;;,ణ;; | ;, తొం;;;, - త;;,ది | ;,గి;,ణ;,తొం;, - త | ;;;;;, ది;; | ;;;,గి;;;; | ;,ణ;;;;;,తొం | ;;;;;, - త;; | ,ది;;,గి;;,ణ; | ,,తొం;;, - త;ది;గి | ;ణ;తొం; - తదిగి ణతొం - తదిగిణ | తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;;, - త; | ;;,ధీం, | ;;;; | ;;,గి; | ;;,ణ; | ;;,తొం; | ;;, - త; | ,ధీం;;, | ,గి;,ణ; | ,తొం;, - త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | , - త;;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;, - త;|ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; - త, | ,ధీం;;గి;ణ;తొం; | - తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— , - త;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;; | ,ణ;;;;;;; | ,తొం ;;;;;;; | , - త;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ,గి;;;,ణ;;; | ,తొం;;;, - త;;; | ,దీం;;;గి;,ణ; | ,తొం;, - త;;;;; | ;;;;;;,దీం, |;;;;;;;; | ;;, గి;;;;; | ,ణ;;;;;,తొం; | ;;;;, - త;;; | ;;,దీం;;;;, | ,గి;;,ణ;;,తొం; | ;, - త;;,దీం;;గి | ;ణ;తొం; - త,దిం|,గిణతొం-త,|దీంగిణతొం - త|, దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గీ । ,; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గీ; । ణా; । తొం, - తధిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం ।; - త;ధిం । ;;,గీ, । ;,ణా;, ।,తొం; - త;ధీం;, ।,గీ;;ణా;;తొం; ।- తధీంగీణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;;;;, - త । ;;;;;;;;; । ;;;;;;;;,దిం । ;;;;;;;;; । ;;;;;;;;,గి । ;;;;;;;;; । ;;;;;;;;,ణ । ;;;;;;;;; । ;;;;;;;;,తొం । ;;;;;;;;, - త । ;;;;;;;;,దిం । ;;;;;;;;,గి । ;;;;;;;;,ణ । ;;;;;;;;,తొం । ;;;, - త;;;,దిం । ;;;,గీ;;;ణ । ;;;,తొం;, - త;; । ;;;;;;;;; । ;,దీం;;;;;, । ;;;;;,గీ;, । ;;;;;;;;; । ;,ణా;;;;;, । ;;;;;,తొం;;; । ;;;, - త;;;; । ;,దీం;;;;;గి । ;;;;;,ణా;, । ;;;,తొం;;, - త; । ;,దీం;;గీ;;ణ । ;;,తొం; - త,దిం । ,గీణాతొం । తధ్దీంగి । ణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

55. సూ త్ర ము 14 $\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3 + 2 + 1 × అక్షరము వంతున కాపుగ వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	త్రియలు
4	$4 \times 14\frac{1}{2} = 58$	2 - ;	15
5	$5 \times 14\frac{1}{2} = 72\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	19
6	$6 \times 14\frac{1}{2} = 87$	1 - ;	22
7	$7 \times 14\frac{1}{2} = 101\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	26
8	$8 \times 14\frac{1}{2} = 116$	———	29
9	$9 \times 14\frac{1}{2} = 130\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	33

6 :— ; - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । దీంగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । , - త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ,దీం గి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । దీం; । గీ; । ణా; । తొం, - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

58. సూ త్ర ము $15\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి [illegible] అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలముగను, 4 + 3 + 2 + [illegible] వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షరసంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times15\frac{1}{4}=61$	3 - ;;;	16
5	$5\times15\frac{1}{4}=76\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;	20
6	$6\times15\frac{1}{4}=91\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	23
7	$7\times15\frac{1}{4}=106\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;	27
8	$8\times15\frac{1}{4}=122$	2 - ;;	31
9	$9\times15\frac{1}{4}=137\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;	35

ఉదా :–

జాతి 3 + $1\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, 4 + 3 + 2 + 1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :– ;;; - కి, | ;;టు;, | ;తు;;, | కు;;, - కి, | ,టు;తు;కు | ; - కి;టు;తు;కు; | - కి;, | టు;, | తు;, | కు;, | - కి;టు | ;తు, | ,కు; | - కి,టు, | తు,కు, | - కిటతకు ॥ త

5 :– ;;;;;;;, - త | ;;;;;,దిగి;; | ;;;,గి;;;; | ;,ణ;;;;;,తొం | ;;;;;, - తు;;|,దిగి;;,గి;;,ణ; | ;,తొం;;, - తు;దిగి | ;ణ;తొం; - తు, | ;దిగి, | ;గి, |- ;ణ, | ;తొం, | ; - తు, | ,దిగి; | గి;ణ | ;తొం, | , - తు,దిగి | ,గి,ణ | ,తొం, తు | దిగిణతొం ॥ త

6 :– , - తు;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;, - తు; | ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; - తు, | ,ధీం;;గి;ణ;తొం; | - తు;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - తు;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం | ; - తు, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం॥త

6 :— ;;;, - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ణతొం -
తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, ।
;తొం, । , - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం ।
గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;, - తద్ధింగిణతొం - తద్ధింగిణ । తొం - తద్ధింగిణతొం - త, । ధింగిణ । తొం -
త,ధిం । ,గిణతొం । తద్ధిం । గిణతొం - త । ;, । ;,ధిం । ;; । ;,గి । ;,ణ ।
;,తొం । ,, - త । - ;,ధిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,ధిం । ,గిణతొం । -
త,ధిం । ,గిణ । తొం - త, । ధింగి । ణతొం - త । ,ధిం । గిణతొం ॥ త

8 .— ; - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ,ణతొం ।
తధీంగి । ,ణతొం । - తధీంగి । ,ణతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణ; । ;; ।
తొం,, । _ త,ధీం । ;గీ । ;ణ । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణతొం । - తధీం ।
గిణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణ । తొం - తధిం । ,గీ । ణతొం ॥ త

9 :— ;;;;;;, - త,ధిం । ,గీణతొం - తద్ధింగీణతొం - త । ,ధింగీణతొం - త, । ధింగీ ।
ణతొం - త । ,ధింగి । ,ణతొం । - తద్ధిం । గీణ । తొం - త; । ;; । ,ధిం, ।
;; । ,గీ, । ;, । ,ణ, । ;; । ,తొం; । , - త; । ,ధిం, । ,గీ, । ,ణ, ।
,తొం, - త । ,ధింగి । ,ణతొం । - త,ధిం । ,గీ । ణతొం । త,ధిం ।
,గీ । ణతొం । త,ధిం । ,గీ । ణతొం ॥ త

57. సూత్రము 15

వి :— ఈ సూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. B - 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. C- జాతి 5 + 4 + 3 + 2 + 1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. D - 6 + 5 + 4 తగ్గింపు వచ్చును. E - 3 + 2 + 1, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయివచ్చును. కమనిక :— B-C-D-E- ప్రయోగ సోదాహరణములు 13, 14 సూత్రములలో వచ్చి నందున ఇందు ఉదహరించలేదు.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4 ×15 = 60		15
5	5 ×15 = 75	1 - ,	19
6	6 ×15 = 90	2 - ;	23
7	7 ×15 = 105	3 - ;,	27
8	8 ×15 = 120	————	30
9	9 ×15 = 135	1 - ,	34

ఉదా :—

A- ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :— , - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం । - త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - తది । గిణతొం - త । దిగి ణతొం । త;, । , - తదిగి । ణతొం - త, । ;, - త । దిగిణతొం త॥

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3 + 2 + 1 × అక్షరము వంతున కావుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | కి,ట, | త,క, | కిటతక | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | కిటతక ॥ త

5 :— ;;;, - త | దిగిణతొం - తదిగిణ | తొం - తదిగిణతొం - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;, - త | ,ది,గి | ,ణ,తొం | , - తదిగి | ణతొం - త, ,ది; | గి;ణ | ;తొం, | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— ; - తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం - తధిం | ,గిణతొం - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, ;ణ,|;తొం, | ; - త, |ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం |,గిణతొం | - త;ధిం ;; | ,గి; | ణ;తొం | ; - త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం॥ త

7 :— ;;, - త,దిం | ,గిణతొం - తద్ధీం | గిణతొం - తద్ధీంగి | ణతొం - త; | ;; | ,దీం, | ;; |,గి; |,ణ; | ,తొం; | ,-త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం,-త | ,దీంగి ణతొం - త, | ;; | దీం; | ;గి, | ,ణ; | తొం;-త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం , - త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | తధీంగి | ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;, - తద్ధీంగి | ,ణాతొం - తద్ధీం | గీణాతొం - త,దిం | ,గీణాతొం - త | ;; ;,దిం | ;; |;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;,-త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం , - త,దిం | ,గీణ | ,తొం-త, | ;;.| దీం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తొం, | , - త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం ॥ త

56. సూత్రము $14\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 8 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times14\frac{3}{4}=59$	1 - ,	15
5	$5\times14\frac{3}{4}=73\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;,,	19
6	$6\times14\frac{3}{4}=88\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	23
7	$7\times14\frac{3}{4}=103\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	26
8	$8\times14\frac{3}{4}=118$	2 - ;	30
9	$9\times14\frac{3}{4}=132\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	34

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 8 కా, ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక | - కిటతక | కిటతక | కిటతక | - కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తిక - కి | టతక ‖ త

5 :— ;;;;, - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం | తదిగిణ | తొం - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | దిగిణతొం | - తదిగి | ణతొం-త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ‖ త

7 :— ;;; - త;;;;; | ;;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;;; | ;;;గి;;;;; | ,ణ;;;;;;,తొం; | ;;;;, -
త;;; | ;;,దీం;;;;; | ,గి;;;,ణ;;;,తొం; | ;, - త;;;,దీం;;;గి | ;ణ;తొం; -
త, | ;; | ;దీం|;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; -త,|;; | దీం;|;గి, | ,ణ; | తొం;
త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :— ;; - త;, | ;ధీం;; | ;;;గీ | ;;;; | ;ణా;; | ;;,తొం, | ;; - త;ధిం | ;;,గీ, |
;,ణా;, | ,తొం; - త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; |
;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | -
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;, - త;;; | ;;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;;,గీ;, | ;;;;;;;;; | ;,ణా;;;;;, |
;;;;;,తొం;;; | ;;;, - త;;;; | ;,దీం;;;;;గి | ;;;;;,ణా;, | ;;;,తొం;;, -
త; |;,దీం;;గీ;;ణ | ;;,తొం; - త, | ;; | ;దీం | ;; | ;గీ | ;; | ;ణా | ;; |
;తొం, | ; - త, | ;; | దీం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తొం, | , - త; |
,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం ॥ త

59. సూత్రము $15\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times15\frac{1}{2}=62$	2 - ;	16
5	$5\times15\frac{1}{2}=77\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	20
6	$6\times15\frac{1}{2}=93$	3 - ;,	24
7	$7\times15\frac{1}{2}=108\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	28
8	$8\times15\frac{1}{2}=124$	———	31
9	$9\times15\frac{1}{2}=139\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	35

ఉదా :–

ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :– ; - కిట । తక - కిట । తక - కిట । తక - కి, । ;ట, । ;త, । ;క, । ; - కి, ।ట,త, । క, - కిట । తక - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :– ;;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి,ణ । ,తొం, - త;; । ;,ది;; । ;,గి;; । ;,ణ;; । ;,తొం;; । ;, - త;,ది । ;,గి;,ణ । ;,తొం;, - త । ,ది,గి,ణ,తొం । , - తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :– ;, - త । ధీంగిణ । తొం - తధీం । గిణతొం - త । ధీంగిణ । తొం - త; ।,ధీం, । ;; ।,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ధిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - తధీం । గిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - త ధీంగిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; ।,దీం, ।,గి,ణ ।,తొం, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త ।;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం ॥ ష

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— తద్దీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ;; ।;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; ।;,తొం ।;, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

B :—

వి :— ఏగతిలో ఆజాతికి ఎన్ని అక్షరములు గలవో అట్టి అక్షర సంఖ్యను మొదట ఉంచి, దీనికి రెండు సంఖ్యలక్రింద అంకెను వేసి, ఆ అంకెక్రింద అంకెను వేయవలెను. అనగ ఏదుగతి భేదములలో ఆయా జాతులసంఖ్య తగ్గింపు సంఖ్యలకు జతులను నిర్ణయించుకొని - ప్రతి తగ్గింపును 4 అక్షరముల వంతున కాపుతో ముక్తాయిగ అనుచూ పై తగ్గింపునందు చివర సంఖ్యగల జాతిని త్రికాలమనినచో - అన్నిగతిభేదములకు ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ఇందుజాతి అక్షర సంఖ్యను 16 సూత్రముచే గుణకము చేసినచో ఆ గమనము నందలి ఆజాతి (తగ్గింపు, త్రికాల) ముక్తాయి అక్షరసంఖ్య వచ్చును. పై A, C లకు ఈ ముక్తాయి సమానము. మఱియు, 'వరుసక్రియలుగల తాళములకు ముక్తాయి' అను ప్రకరణమునందు ఈ వివరము విపులీకరింపబడినది. యీ తాళ మున పలికే జాతికి రెట్టింపుగతి లయగమనముగ గ్రహించునది.

ఆదితాళమున గతిభేద ముక్తాయి

పథకము

గతి	గతి గమన సంఖ్య	జాతితగ్గింపుసంఖ్య 1	2	3	మూడు ముక్తాయిల సంఖ్య	కాపు అక్షర ములు	తగ్గింపు చివర జాతిత్రికాల అక్షరములు	మొత్తం ముక్తాయి అక్షరములు
చ.	8	4	2	1	21	36	7	64
త్రి.	12	6	4	3	39	36	21	96
మి.	14	7	5	4	48	36	28	112
ఖం.	10	5	3	2	30	36	14	80
సం.	18	9	7	6	66	36	42	144

సంకేతము	అర్థము	శబ్దము
చ :—	చతురశ్రము 4 ...	కిటతక
త్రి :—	త్రిశ్రము 6 ...	తధీంగిణతోం
మి :—	మిశ్రము 7 ..	తద్దీంగిణతోం
ఖం :—	ఖండము 5 ...	తదిగిణతోం
సం :—	సంకీర్ణము 9 ...	తద్దీంగిణాతోం-

ఉదాహరణము :—

చతురశ్రగమనము :— కిటతక తాంతాం - కిటతక తాంతాం - కిటతక తాంతాం -
తకతాంతాం తక । తాంతాం తకతాం - తాం
తతాంతాం త - తాంతాం తతాం తం -,

త్రికాలము :— త;, త, త ।

7 :— ;;;, - త;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;దిం | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;గి;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;ణ;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;తొం |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;, - త;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;దీం;;;, | ;;;;;;;; |
;;;;;;;;గి;; | ;;;;;;;;ణ; | ;;;;;;;;తొం | ;;;;;;;; | , - త;;;;;;; | ;;దీం;;;;;, |
;;;;గి;;;;;ణ, | ;;;;తొం;;;; ॥ త

8 :— ; - త, | ;; | ;;ధిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;; | ;; | ;;ణ | ;; | ;; |
;; | ;; | ,తొం; | ;; ' ; - త;, | ;;;ధీం, | ;;;; | ;;;;గి | ;;;; |
;;;; | ,ణా;;, | ;;;; | ;;తొం;; | ;; - త;;;, | ,ధీం;;;;;;, | ;;;గీ;;;;;, |
;;;ణా;;;;, | ;;;;తొం;;;; ॥ త

9 ;— ;;;;, - త;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;;, | ;;;;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;గీ;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
,ణా;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;తొం;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;, -
త; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;గీ;;;;, | ;;;;;;;; |
;;;;;ణా;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;తొం; | ;;;;;;;, - త | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, |
;;గీ;;;;;, | ;;;ణా;;;;;, | ;;;;తొం;;;; ॥ త

61. సూత్రము 16

వి :— ఈ సూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. మఱియు ఏగతిలో ఆజాతి ఆదిరాశమున ఒకే ఆవృతములో ఈసూత్రమునందు చెప్పబడిన ముక్తాయి సాముదాయకము సమగ్రహసమమగును.

C - జాతి 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. (B - ముక్తాయి వెనుక పేజీలలో వ్రాయబడినది.)

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×16 = 64	———	16
5	5×16 = 80	———	20
6	6×16 = 96	———	24
7	7×16 = 112	———	28
8	8×16 = 128	———	32
9	9×16 = 144	———	36

ఉదా :—

A - ముక్తాయి, త్రికాలము, 8+2+1 × తగ్గింపు

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :— తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । ,- త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, -త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - త;ధిం । ;; । , గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - త | ;,దీం;గి | ,ణ,తొం, - త; | ,దీం;గి,ణ | ,తొం, - త;,దిం |
;,గి,ణ,తొం | , - త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తొం;;; |, -
త;;; | ,దీం;;, | ,గి;,ణ; | ,తొం;, - త; | ,దీం;గి,ణ | ,తొం, -
తద్దీంగి | ణతొం - తద్దీంగిణ | తొం - తద్దీంగిణతొం | - త,దిం | ,గిణ | తొం -
త, | దీంగి | ణతొం - త | ,దీం | గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | - త;, | ధీం; |
;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | -
తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం | -
తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | , గీ | ణాతొం॥ త

9 :— , - త;, దీం, | ,గీ;ణా, | ,తొం, - త;,దిం | ;,గీ;ణ | ;,తొం, - త; | ,దీం;గీ, |
,ణా;తొం, - త | ;;;; | ;;;,దిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,ణ | ;;;; |
;;;,తొం | ;;;, - త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తొం | ;, -
త;,దిం | ;,గీ;ణ | ;,తొం, - త ,దిం | ,గీణాతొం - త, | దీంగీణాతొం -
త | ,దీంగీణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం |
త, దిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

60. సూ త్ర ము $15\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే A - 5 కాలం ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. B - జాతి అక్షరమక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ సంకీర్ణ త్రికాలము వచ్చును.

గమనిక :— ఇందు A ప్రయోగము 15 వ సూత్రమున, $8\frac{3}{4}$ సూత్రమున లిఖించుటచే ఇందు ఉదహరించుట లేదు.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times15\frac{3}{4}=63$	1 – ,	16
5	$5\times15\frac{3}{4}=78\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	20
6	$6\times15\frac{3}{4}=94\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	24
7	$7\times15\frac{3}{4}=110\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	28
8	$8\times15\frac{3}{4}=126$	2 – ;	32
9	$9\times15\frac{3}{4}=141\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;;	36

ఉదా :–

B - జాతి $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ సంకీర్ణ త్రికాలము

4 :– , – కి; | ;; | ;ట, | ;; | ;;త | ;; | ;; |కః, | ;; | , – కి;;, | ;;ట;; | ;;త;; |
;;;క; | ;;; – కి;, | ;;;ట;;;;త, | ;;;;త;;;; ॥ త

5 :– ;;, – త;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;ది;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;గి; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;
;ణ;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;తొం;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;; – త;;; | ;;;;;;ది;; |
;;;;;;;;గి; | ;;;;;;;;;ణ | ;;;;;;;;; | ;తొం;;;;;;; | ;; – త;;;;ది;; | ;;;గి;;;;ణ, |
;;;;తొం;;;; ॥ త

6 :– ;; – త;;; | ;;;; | ;;;ధీం, | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;;; |,గి;;; | ;;;; | ;;ణ;;; |
;;;; | ;;;తొం; | ;;;; | ;;;, – త | ;;;; | ధీం;;; | ;;;; | ;గి;;, | ;;ణ;;; |
;;తొం;, | ;;, – త;;, | ;;ధీం;;;;;, | ;;;గి;;;;ణ, | ;;;;తొం;;;; ॥ త

త్రిశ్రగమనము :— తధీంగిణతొం తాంతాం తధిం - ,గిణతొం తాంతాం తధీంగి - ణతొం
తాంతాం

కిటతక తాం - తాం కిటతక తాంతాం కిట । తక తాంతాం
తకిట తాంతం - , తకిట తాంతాం తకిట తం - , తాం

త్రికాలము :— త;,కి;,ట - ;, త,కి,ట, తకిట ॥

మిశ్రగమనము :— తద్దీంగిణతొం తాంతాం తద్ది - ,గిణతొం తాంతాం తద్దీంగిణ - తొం
తాంతాం

తదిగిణతొం తాంతాం - తదిగిణతొం తాంతాం తదిగిణతొం ।
తాంతాం

కిటతక తాంతాం కిట - తక తాంతాం కిటతక తాంతాం -

త్రికాలము :— కి;,ట;,త;,క, - ; కి,ట,త,క, కిటతక ॥

ఖండగమనము :— తదిగిణతొం తాంతాం త - దిగిణతొం తాంతాం తది - గిణతొం
తాంతాం

తకిట - తాంతాం తకిట తాంతం । ,తకిట తాంతాం
తక - తాంతాం తక తాంతాం - తక తాంతాం

త్రికాలము :— త;, - క;, త,క, తక ॥

సంకీర్ణగమనము :— తద్దీంగీణాతొం తాంతాం తద్దీంగి - ,ణాతొం తాంతాం తద్దీంగీణాతొం
తం - ,తాం

తద్దీంగిణతొం తాంతాం తద్దీం - గిణతొం తాంతాం
తద్దీంగిణతొం తాంతాం ।

తధీంగిణతొం తాంతాం తధీంగిణతొం తాం - తాం
తధీంగిణతొం తాంతాం

త్రికాలము :— త;,ధీం - ;;; గి;, ణ;, తొం;, - త,ధీం;గి,ణ,తొం, తధీంగిణతొం ॥

62. సూ త్ర ము $16\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలు జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3. కా. 3 సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times16\frac{1}{4}=65$	3 - ;,	17
5	$5\times16\frac{1}{4}=81\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	21
6	$6\times16\frac{1}{4}=97\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	25
7	$7\times16\frac{1}{4}=113\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	29
8	$8\times16\frac{1}{4}=130$	2 - ;	33
9	$9\times16\frac{1}{4}=146\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	37

ఉదా :—

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$, 1కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు

4 :— ;, - కి | ;ట, | ,త; | క; - కి, | ,ట;త;క | ; - కి;ట;త;క; | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | కి,ట, | త,క, | - కితతక | కిటతక | కిటతక ॥ త

5 :— ;;;;;, - త;; | ;;;,ది;;;; | ;,గి;;;;;;,ణ | ;;;;;,తొం;; | ;;;, - త;;,ది; | ;,గి;;;ణ;;,తొం | ;;, - త;ది;గి;ణ, | ,తొం; - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ,ది,గి | ,ణ,తొం | , - తదిగి | ణతొం - తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;;, - త; | ;;ధీం;, | ;;;;,గి | ;;,ణ; | ;;,తొం;;; | , - త;;ధీం; | ;గి;ణ; | తొం; - త;;ధీం;;;గి | ;;ణ;తొం; - త, | ;;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; - త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | , గిణతొం | తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;, - త;;;; | ;;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;,గి;;;; | ;;,ణ;;;;;; | ,తొం;;;;;;, - త; | ;;;;,దీం;;;, | ;;,గి;;,ణ;; | ,తొం;;;, - త;;;,దిం, | ;,గి;ణ;తొం; - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;,-త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ,దీంగి | ణతొం - త, | దీంగిణ | తొం - త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :— ;-త, | ,ధీం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తొం | ; - త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తొం; - త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం॥ త

9 :— ;;;, - త;;;; | ;;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;,గీ;;;, | ;;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;; | ;;;,తొం;;;; | ;, - త;;;;;;,దిం | ;;;;;,గీ;, | ;;;;,ణా;;;, | ;,తొం;;;, - త;;;,దిం | ;;;,గీ;;ణా;, | , తొం; - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తొం; | , - త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | , - త,దిం | ,గీణ | ,తొం - త, | దీంగీ | ణాతొం - త | ,దీంగి | ,ణాతొం ॥ త

63. సూత్రము $16\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్ర ముక్తాయి, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times16\frac{1}{2}=66$	2 - ;	17
5	$5\times16\frac{1}{2}=82\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	21
6	$6\times16\frac{1}{2}=99$	1 - ,	25
7	$7\times16\frac{1}{2}=115\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	29
8	$8\times16\frac{1}{2}=132$	———	33
9	$9\times16\frac{1}{2}=148\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	38

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— . - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కిటతక | త; , | - కిటతక | త;, , - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక ॥ త

5 :— ;, - తదిగిణతొం | తదిగి,తొం - తదిగి | ణతొం - తదిగి | ణతొం - త, | ;, - త | దిగిణతొం | త,, , - తదిగి | ణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం | ,-త,ది,గి | ,ణ,తొం,-త | ,ది,గి,ణ | ,తొం, - త, | ,ది | గి;ణ | ;తొం, | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— , - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధిం । ,గిణతొం । త; । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— , - తద్ధీంగిణతొం । తద్ధీంగిణతొం - త । ,ధీంగిణతొం - త । ,ధీంగి । ణతొం - త, । ;; । , - త,ధిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,ధీంగి । ణతొం - త; । ,ధీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ;,ధీం, । ,గి,ణ,తొం । ,త;,ధిం । ;,గి,ణ । ,తొం, - త, । ;; । ధీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;,ధిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,ధిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ । ణాతొం । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;, - త । ,ధీంగీణాతొం । తద్ధీంగీణా । తొం - తద్ధీంగీణ । ,తొం - త,ధిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;, - త । ,ధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;;। , - త,ధిం । ,గీణ । ,తొం - త; ।,ధీ-;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,ధీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, -త; । ,ధీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త, । ;; । ధీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , - తీ; । ,ధీం, । ,గీ, । , ణా, । ,తొం, - త । ,ధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

64. సూత్రము $16\frac{3}{4}$

వి: — ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times16\frac{3}{4}=67$	1 - ,	17
5	$5\times16\frac{3}{4}=83\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	21
6	$6\times16\frac{3}{4}$ - $100\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	26
7	$7\times16\frac{3}{4}=117\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	30
8	$8\times16\frac{3}{4}=134$	2 - ;	34
9	$9\times16\frac{3}{4}$ $150\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	38

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 × తగ్గింపు

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి; । ట;, త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :— , - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం । - తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :– ;;;, – తధిం । ,గిణతొం – తధీంగి – తొం – తధీంగిణతొం । – తధీంగి । ణతొం –
తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, ।
;తొం, । , – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం । ,గిణతొం । – త;ధిం ।
;; । ,గి; । ణ;తొం । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం । ,గిణతొం । త

7 :– ;;;;, – తద్ధీంగి । ణతొం – తద్ధీంగిణతొం – తద్ధీంగిణతొం । – తద్ధీం । గిణతొం –
త । ,దీంగి । ణతొం – త, । దీంగిణ । తొం – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; ।
,ణ; । ,తొం; । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, – త । ,దీంగి । ణతొం – త, ।
;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , – త, దిం ।
,గిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం । – తధీంగి । ,ణాతొం ।
తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తొం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం । –
త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । –
తధీంగి । ,ణాతొం । త

9 :– ;;, – తద్ధీంగీణాతొం – త, । దీంగీణాతొం – తద్ధీంగీణాతొం । – తద్ధీం । గీణా ।
తొం – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । దీంగీ । ణాతొం – త । ;; ।
;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, – త । ;,దిం । ;,గి ।
;,ణ । ;,తొం । , – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । ;; । దీం; । ;గీ ।
;; । ణా; । ;తొం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, – త । ,దీంగి ।
,ణాతొం ॥ త

65. సూ త్ర ము 17

వి :— ఈ సూత్రముచే త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	4×17= 68	———	17
5	5×17= 85	3 - ,,	22
6	6×17= 102	2 -	26
7	7×17= 119	1 - .	30
8	8×17= 136	———	34
9	9×17= 153	3 - ,,	39

ఉదా :—

త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గి పు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— కి,, । టు;, । తి,, । కి,, । - కి,ట, । త్త,క, । - కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,త; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 ;— ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - తి,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । - దిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ; త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— , - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | , తొం; | . - త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ,దీంగి | ణతొం - త, | ;; | దీం; | ;గి, | ,ణ; | తొం; - త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త,దిం | ,గిణతొం | - త,దిం | ,గిణ | తొం - త, | దీంగి | ణతొం - త | ,దీం | గిణతొం ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

9 :— ;, - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, - త | ;,దిం ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | , - త,దిం | ,గీణ | ,తొం - త, | ;; | దీం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తొం, | , - త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త |,దీంగి | ,ణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

66. సూత్రము $17\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలు, చతురశ్రగమన త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

[illegible]—

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times17\frac{1}{4}=69$	3 - ;,	18
5	$5\times17\frac{1}{4}=86\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	22
6	$6\times17\frac{1}{4}=103\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	26
7	$7\times17\frac{1}{4}=120\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	31
8	$8\times17\frac{1}{4}=138$	2 - ;	35
9	$9\times17\frac{1}{4}=155\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	39

ఉదా:-

జాతి 3+1½+¾, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి

4 :- ;, - కి | ;టు, | ,త; | క; - కి, | ,టు;త;క | ; - కి;టు;త;క; | - కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి,టు, | త,క, | కిటతక | - కిటతక | త;, | కిటతక | త;, | కిటతక ‖ త

5 :- ;;;, - త;;;; | ;,ది;;;;;,గి | ;;;;;,ణ;; | ;;;,తొం;;;; | ;, - త;;,ది;;,గి | ;;,ణ;;,తొం;; | , - త;ది;గి;ణ;తొం; | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త,ది, | గి,ణ, | తొం. - తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం | త;, | , - తదిగి | ణతొం - త, | ,, - త | దిగిణతొం ‖ త

6 :- , - త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;, - త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; - త, | ,ధీం;;గి;ణ;తొం; | - త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, | - తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం | త;, | ; - తధిం | ,గిణతొం | త;, | ; - తధిం | ,గిణతొం ‖ త

7 :- ;;;;;;, - త; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;, | ;;,తొం;;;;; | , - త;;;;;,దీం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తొం;;, - త;; | ,దీం;;;గిణ;తొం; | - త;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త;, | దీం; | గి,ణ, | తొం, - త, | దీంగిణ | తొం - త,దిం | ,గిణతొం | త;, | ;, - త | ,దీంగి | ణతొం - త, | ;; | ,త,దిం | ,గిణతొం ‖ త

8 :- ; - త, | ,ధీం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తొం | ; - త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తొం; - త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీంగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతొం ‖ త

9 :— ;, - త;;;;;; | ;;;;;,దీం;, | ;;;;;;;; | ;,గీ;;;;;, | ;;;;;,ణా;, | ;;;;;;;; |
;,తొం;;;;;, - త | ;;;;;,దీం;, | ;;,,గీ;;;;, | ;,ణా;;;;;తొం | ;;, - త ;;,దీం;, |
,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ;; | దీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; |
తొం;, | - త;, | దీం; | గీ; | ణా; | తొం, - త, | దీంగీ | ణాతొం -
త | ,దీంగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | , - త,దిం | ,గీణ | ,తొం -
త, | ;; | ;, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం || త

67. సూత్రము $17\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి $5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్ర పైకాల గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times17\frac{1}{2}=70$	2 - ;	18
5	$5\times17\frac{1}{2}=87\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	22
6	$6\times17\frac{1}{2}=105$	3 - ;,	27
7	$7\times17\frac{1}{2}=122\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	31
8	$8\times17\frac{1}{2}=140$	———	35
9	$9\times17\frac{1}{2}=157\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	40

ఉదా :—

జాతి $5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ × తగ్గింపు, త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి

4 :— ; - కి, | ;,ట | ;; | త;, | ,క; | ; - కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ; - కి, |
,ట; | త;క | ; - కి, | ట,త, | క, - కిట | తక - కిటతక | -
కిటతక - కిట | తక - కిటతక || త

5 :— , - త;;; | ;,ది;;; | ;;;,గి; | ;;;,ణ | ;;;; | ,తొం;;; | ;, - త;;; | ;,ది;;; | ;,గి;;; |
;,ణ;;; | ;,తొం;;; | ;, - త;;; | ,ది;;;,గి | ;;;,ణ; | ;,తొం;;; | , -
త,,ది; | ,గి;,ణ; | ,తొం;, - త,ది | ,గి,ణ,తొం, - త | దిగిణతొం -
తదిగి | ణతొం - తగిణ | తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - త | ;; | ధీం; | ;; | ;గి, | ;,ణ | ;; | తొం;, | , - త; | ,ధీం, | ;; |
,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త; | ధీం; | ;గి, | ,ణ; | తొం; - త | ,ధీం, |
,గి,ణ | ,తొం, - త | ధీంగిణ | తొం - తధీంగిణతొం | -
తధీంగిణతొం | - తధీంగిణతొం | - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త;;; | ;;;; | ;;;;ది | ;;;; | ;;;; | ;,గి;; | ;;,ణ; | ;;;;తొం | ;;;; | , -
త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తొం;;; | , - త;;; | ;;;,దీం, |
;;;; | , గి;;,ణ | ;;;తొం; | ;, - త;;; | ;,దీం;, | ;,గి;,ణ | ;,తొం;, -
త | ;,దీం;గి | ,ణ,తొం, - త,ది | ,గిణతొం - త,ది | ,గిణతొం -
త, | దీంగిణతొం - త | ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; | - త;, | ధీం; |
;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గి; | ;,ణ, | ;; |
,తొం, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | తధీంగి | ,ణాతొం | -
తధీంగీణాతొం | - తధీంగీణ | ,తొం - తధీంగి | ,ణాతొం - తధిం |
,గీణాతొం ॥ త

9 :— ;;, త; | ;;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ;;,గీ, | ;;;; | ;;;; | ,ణా;;, | ;;;; |
;;,తొం; | ;;;, - త | ;;;; | ;;;,ది | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,ణ | ;;;; |
;;;,తొం | ;;;, - త | ;;;; | ;;,దీం;, | ;;;,గి | ;;;; | ;,ణా;, |
,;;,తొం | ;;, - త; | ;;,దీం, | ;;,గీ, | ;;,ణా, | ;;,తొం; | , - త;,దీం, |
,గీ;ణా, | ,తొం, - తద్దీంగి | ,ణాతొం - త,ది | ,గీణాతొం | - తద్దీంగీ |
ణాతొం - త,ది | ,గీణాతొం ॥ త

68. సూత్రము $17\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times17\frac{3}{4}=71$	1 - ,	18
5	$5\times17\frac{3}{4}=88\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	23
6	$6\times17\frac{3}{4}=106\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	27
7	$7\times17\frac{3}{4}=124\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	32
8	$8\times17\frac{3}{4}=142$	2 - ;	36
9	$9\times17\frac{3}{4}=159\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	40

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క:, । - కి,ట, । త,క, । కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, ।,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,,గిణ ।,తొం, - త । దిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తద । గిణతొం ॥ త

6 :— ;, - తధీంగిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం - త , । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, ।,తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం ।,గిణతొం । -
త;ధిం । ,; । ,గి, । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం ।
,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;;;;, - త । ,దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం - త,దిం । ,గిణతొం - త; ।
;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, -
త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం ।,గిణతొం । - త,దిం ।,గిణ । తొం - త, ।
దీంగి । ణతొం - త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :— ; - తధీంగిణాతొం । తధీంగిణాతొం - తధీంగిణాతొం । - త;, । ధీం; । ;; ।
గి; । ;; । ణా; । ;, । తొం;, । - త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి ।
,ణాతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి, । ,,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గి ।
;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గిణ । ,తొం -
త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గి । ణాతొం ॥ త

9 :— ,- తద్దీంగిణాతొం - తద్దీంగి । ణాతొం - తద్దీంగిణాతొం - త । ;; । ;,దిం । ;; ।
;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;, గి । ;,ణ । ;,తొం । , -
త,దిం ।,గిణ । ,తొం - త, । ;; । దీం; । ;గి । ;; । ణా; । ;తొం, । , -
త; । ,దీం, । ,గి, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త,దిం ।
,గి । ణాతొం । త,దిం । ,గి । ణాతొం । త,దిం । ,గి । ణాతొం ॥ త

69. సూత్రము 18

వి :— ఈసూత్రముచే త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×18= 72	——	18
5	5×18= 90	2 - ;	23
6	6×18= 108	——	27
7	7×18= 126	2 - ;	32
8	8×18= 144	——	36
9	9×18= 162	2 - ;	41

ఉదా :—

త్రికాలము, 3+2+1, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । - కిటతక । త;, । - కిటతక ॥ త

5 :— ; - త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ది,గి, । ణ,తొం, । - తదిగిణ । తొం - త; । ది;గి । ;ణ, । ,తొం; । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం । త;, । , - తదిగి । ణతొం - త, । ;, త । దిగిణతొం ॥ త

6 :- త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । తధీంగి । ణతొం - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం,। తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;,। ;తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ; - త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । , - త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తొం, । - తధీం । గిణతొం - త । ;; । ,దీం, । ;,గి । ,ణ, । ,తొం, । - త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । దీంగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । , - త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । , తొం; । - త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ; - త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; - త, । ;దీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - తద్దీం । గిణా । తొం - త; । ;,దిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త;, । దీం; । గి; । ణా; । తొం, - త, । దీం గి । ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । , - త,దిం । ,గిణ । ,తొం - త, । ;; । ;,త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

70. సూ త్ర ము $18\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి $8+1\frac{1}{4}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, $4+8+2$ అక్షరముల వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times18\frac{1}{4}=73$	8 - ;,	19
5	$5\times18\frac{1}{4}=91\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	23
6	$6\times18\frac{1}{4}=109\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	28
7	$7\times18\frac{1}{4}=127\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	32
8	$8\times18\frac{1}{4}=146$	2 - ;	37
9	$9\times18\frac{1}{4}=164\frac{1}{4}$	$8\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	42

ఉదా :–

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ త్రిశ్రత్రికాలము, 4+3+2 × తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :– ;, – కి । ;ట, । ,త; । క; – కి, । ,ట;త;క । ; – కి;ట;త;క; । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;ట । ;త, । , క; । – కి,ట, । త,క, । – కిటత । క – కిట । తక – కి । టతక ॥ త

5 :– ;, – త;;;;;;ది । ;;;;;;గి;; । ;;;,ణ;;;; । ;,తొం;;;;;; – త । ;;,ది;;,గి;; । ,ణ;;,తొం;;; – త; । ది;గి;ణ;తొం; – త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ;ది, । ,గి; । ణ;తొం । ; – త, । ది,గి, । ణ,తొం, । – తదిగి । ణతొం – త । దిగిణ । తొం – తది । గిణతొం ॥ త

6 :– ;;, – త; । ;,ధీం;, । ;;;, గి । ;;,ణ; । ;,తొం;; । , – త;ధీం; । ;గి;ణ; । తొం; – త;ధీం;;గి । ;ణ;తొం; – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ; తొం, । ; – త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం ; । – త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । – తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :– , – త;;;;;;; । ;;;;,దీం;;, । ;;;;;;;; । ,గి;;;;;,ణ; । ;;;;,తొం;;; । ;;, – త ;;;;; । ,దీం;;;;;గి; । ;,ణ;;,తొం;;, – త । ;;,దీం;;గి;ణ, । ,తొం; – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , – త; । ;,దిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; – త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తొం, । – త,దిం । ,గిణ । తొం – త, । దీంగి । ణతొం – త । ,దీం । గిణతొం ॥ త

8 :– ; – త, । ,ధీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ; – త;ధిం । ;;,గీ, । ;,ణా;, । ,తొం; – త;ధీం;, । ,గీ;;ణా;;తొం; । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీం । గీణ । ,తొం – త । ధీంగి । ,ణా । తొం – తధిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;;;;, - త | ;;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;;;,గి | ;;;;;;;;; | ;;;,ణా;;;, |
;;;;;;;;,తొం | ;;;;;, - త;; | ;;;,దీం;;;, | ;,గి;;;;;;ణ | ;;;;;,తొం;; |, -
త;;,దీం;;గి, | ;,ణా;;తొం; - త | ;; | ;,దిం | ;; |;,గి | ;; |
;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, - త | ;; | ,దీం, | ;,గి | ;; |,ణా, | ;,తొం | ; -
త, | ;దీం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | - త,దిం |,గి | ణాతొం | త,దిం |
,గి | ణాతొం | త,దిం |,గి | ణాతొం ॥ త

71. సూ త్ర ము $18\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 18\frac{1}{2} = 74$	2 - ;	19
5	$5 \times 18\frac{1}{2} = 92\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$ - ;;;;	24
6	$6 \times 18\frac{1}{2} = 111$	1 - ,	28
7	$7 \times 18\frac{1}{2} = 129\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;	33
8	$8 \times 18\frac{1}{2} = 148$	———	37
9	$9 \times 18\frac{1}{2} = 166\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;;	42

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 8+2+1, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— ; - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి,ట, |
త,క, | - కిటతక | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | -
కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;;;, - త । దిగిణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం - త । ;;ది । ;;గి । ;;ణ । ;;తొం । ;, - త । ,ది;గి । ,ణ;తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— , - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - త;ధిం । ;, । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;;, - త,దిం । ,గిణతొం - తద్దీం । గిణతొం - తద్దీంగి । ణతొం - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । , తొం; । , - త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;;దిం । ;;గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం । - త,దిం । ,గిణ । తొం - త, । దీంగి । ణతొం - త । ,దీం । గిణతొం ॥

8 :— తధీంగీణతొం । తధీంగీణతొం । తధీంగీణతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

9 :— ;, - తద్దీంగి । ,ణాతొం - తద్దీం । గీణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం । త,దిం । ,గీ । ణాతొం ॥ త

72. సూత్రము $18\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రం, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times18\frac{3}{4}=75$	1 - ,	19
5	$5\times18\frac{3}{4}=93\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	24
6	$6\times18\frac{3}{4}=112\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	29
7	$7\times18\frac{3}{4}=131\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	33
8	$8\times18\frac{3}{4}=150$	2 - ;	38
9	$9\times18\frac{3}{4}=168\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	43

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+4+3+2+1 కాపుగను, త్రిశ్రం, త్రిశ్రపై కాలము

4 :— , - కిటతకి - కిటతకి - కిటతకి | - కి;, | ;ట, | ;; | త;, |;క, |;; | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతకి | - కిటత | క - కిటతకి ॥ త

5 :— ;;;;, - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తదిగిణతొం - త, | ;; | ది;, | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | ;; | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త;ది | ;గి, | ,ణ; | తొం; - త | ,ది,గి | ,ణ,తొం | , - తదిగి | ణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం | , - తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ;;;, – తధిం । ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం । – త;, । ;ధీం ।
;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ;; । – త;, । ధీం; । ;; । గి;, ।
ణ;, । తొం;, । – త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, ।
తొం, – తధిం । ,గిణతొం । తధీం । గిణతొం । – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;, – తద్ధీంగిణతొం – తద్ధీంగిణ । తొం – తద్ధీంగిణతొం – త, । ;; । ;; ।
;ధీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ;; । – త;, । ;; । ధీం; ।
;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । – త;, । ;ధీం । ;; । గి;ణ । ;తొం, । , –
త; । ,ధీం, । ,గి,ణ । ,తొం, – త । ,ధీంగి । ణతొం–త; । ,ధీం;గి । ,ణ,తొం, –
త । ,ధీంగిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం । – త;, । ;ధీం । ;; ।
;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తొం, । ;; । – త;, । ధీం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । –
త,ధీం । ; గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం । – తధీం । గీణ ।
,తొం – తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :– ;;;;;;, త,దిం । ,గీణాతొం – తద్ధీంగీణాతొం – త । ,దీంగీణాతొం –
త, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తొం, । ;; । –
త;, । ;; । దీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త;, । ;దీం । ;; ।
గీ; । ;ణా । ;; । తొం; – త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , త,దిం ।
,గీణ । ,తొం – త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, – త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

73. సూత్రము 19

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతిఅక్షరమునకు 6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×19= 76	——	19
5	5×19= 95	1 - ,	24
6	6×19= 114	2 - ;	29
7	7×19= 133	3 - ;,	34
8	8×19= 152	——	38
9	9×19= 171	1 - ,	43

ఉదా :—

జాతి 6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగను, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— కి;, । ;టు, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,టు; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । టు;, । త;, । క;, । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— , - త; । ;,ది । ;; । ,గి; । ;,ణ । ;; । ,తొం; । ;, - త । ;; । ది;, । ,గి; । ;ణ, । ;,తొం । ;; । - త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తొం;, । - తదిగి । ణతొం - తి । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ; - త, । ;; । ధీం; । ;; । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తొం;, । ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త | ;; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ,ణ; | ;,తోం | ;; |, - త; | ;; | ,,దిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | - త;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త,దిం | ,గిణ | తోం - త, | దీంగి | ణతోం - త | ,దీం | గిణతోం ॥ త

8 :— త;, | ,ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తోం, | ;; | - త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ; తోం | ;; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | - తధీం | గీణ | ,తోం - త | ధీంగి | ,ణా | తోం - తధిం | , గీ | ణాతోం ॥ త

9 :— , - త; | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;;'|,తోం; | ;, - త | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | - త;, | ;; | దీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | - త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం! , గీ | ణాతోం ॥ త

74. సూత్రము $19\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{4}+\frac{3}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ త్రిశ్రతికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times19\frac{1}{4}=77$	3 - ;,	20
5	$5\times19\frac{1}{4}=96\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	25
6	$6\times19\frac{1}{4}=115\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	29
7	$7\times19\frac{1}{4}=134\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	34
8	$8\times19\frac{1}{4}=154$	2 - ;	39
9	$9\times19\frac{1}{4}=173\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	44

ఉదా :—

జాతి 3+1½+¾ × త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— ;, - కి, | ;,టు;, | ,తు;;, | కు;;, - కి, | ,టు;తు;కి | ; - కి;టు;తు;కు; | - కిటతక |
కిటతక | కిటతక | - కి;, | టు;, | తు;, | కి;, | - కి,టు, | తు,కు, | -
కిటతక | - కిటకి | కు - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;;;;;;;, - త | ;;;;;;,దిం;; | ;;;,గి;;;; | ;,ణు;,;;;,తొం | ;;;;;;, -
తు;; | ,గి;;,గి;;,ణు; | ;,తొం;;, - తు;దిం;గి | ;ణు;తొం; - తది | గిణతొం -
త | దిగిణతొం | తదిగిణ | తొం - తు; | ,దిం; | ,గి; | ,ణు; | ,తొం; | , -
తు,ది |,గి,ణు, | ,తొం, - త | దిగిణతొం | - తదిగి | ణతొం -
త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం | త

6 :— , - తు;;, ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణు;;,తొం | ;;, - తు; | ధీం;;గి, | ,ణు;తొం; -
తు, | ,ధీం;;గి,ణు,తొం; | - తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం |
తధీంగి | ణతొం - తు, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణు, | ;తొం, | ; - తు, |
ధీం; | గి,ణు, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం | - తధీం | గిణతొం | తధీం |
గిణతొం | తధీం | గిణతొం ॥ త

7 :— ;;, - తు;;;;; | ;;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;;, | ;;,గి;;;;; | ,ణు;;;;;,తొం; | ;;;;, -
తు,,, | ;,,దీం;;,,, | , గి;;,ణు;;,తొం; | ;, - తు,;,దీం;,గి | ;ణు,తొం; -
తు, | దీంగిణ | తొం - తు,దిం | ,గిణతొం | తధీం | గిణతొం - తు|;; |
;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణు | ;,తొం | ;, - తు | ;,దిం | ;,గి | ,ణు,తొం | , -
తు,దిం | ,గిణతొం | - తు,దిం | ,గిణ | తొం - తు, | దీంగి | ణతొం -
తు | ,దీం | గిణతొం ॥ త

8 :— ;; - త;, | ;ధీం;; | ;;;గీ | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తొం, | ;; - త;ధిం | ;;,గీ, | ;;ణా;, | ,తొం; - త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;, - త;; | ;;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;;,గీ;, | ;;;;;;;;; | ;,ణా;;;;;, | ;;;;;;,తొం;; | ;;;; - త;;;; | ;,దీం;;;;;;గి | ;;;;;;,ణా;, | ;;;,తొం;;; - త; | ;,దీం;;గీ;;ణ | ;;,తొం; - త, | దీంగీ | ణాతొం - త | ,దీంగి | ,ణాతొం | తద్దీం | గీణా | తొం - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తొం; | , - త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

75. సూ త్ర ము $19\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి 4 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరముల	క్రియలు
4	$4\times19\frac{1}{2}=78$	2 - ;	20
5	$5\times19\frac{1}{2}=97\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	25
6	$6\times19\frac{1}{2}=117$	3 - ;,	30
7	$7\times19\frac{1}{2}=136\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	35
8	$8\times19\frac{1}{2}=156$		39
9	$9\times19\frac{1}{2}=175\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	44

ఉదా :–

4 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ

4 :– : - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కి;, | :ట, | :: | త;, | ;క, | :; | - కి;, |
.ట;, | :త, | ;,క | :; | - కి:, | ట;, | త;. | క., | - కి:ట | :త, | .క: ‖ త

5 :– ;:, - తదిగి | ణతోం - తదిగిణతోం - త | దిగిణతోం - త, | ;: | ది;, |
;గి, | ;; | ణ;, | ;తోం, | :; | - త:, | ,ది: | ;గి, | :,ణ | ;; |
తోం;, | , - త | .ది; | ,గి; | ,ణ | ,తోం. | . - త; | ది:గి | ణ, |
.తోం; ‖ త

6 :– :, - తధిం | ,గిణతోం - తధీంగి | ణతోం - తధీంగిణతోం | - త;, | :ధీం |
.; | ;; | :గి, | :, | ణ;, | :తోం. | :; | - త:, | ,ధీం, | ;; | :,గి |
;; | ణ;, | ,తోం; | ; - త, | ;ధీం | :; | :గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; -
త, | ,ధీం, | ;,గి | ; ణ, | ,తోం: ‖

7 :– :;;, - త | ,ధింగిణతోం - త, | ధింగిణతోం - త,ధి: | ,గిణతోం - త, | ;; |
;, | ;ధీం | :; | ;; | ;గి, | ;; | ణ:, | .తోం. | ;; | - త;, | ; | ;ధీం |
.; | ;; | గి;, | ,ణ, | ;తోం, | ;, - త | ;; | ;,ధిం | :; | ;,గి | ;,ణ |
;,తోం | ;, - త | .; | , ధీం, | ;,గి | ;ణ. | .తోం; ‖ త

8 :– తధింగిణాతోం | తధింగిణాతోం | తధింగిణాతోం | - త:, | ;ధీం | ;; | ;; |
;గి | ;; | ;; | ;ణా | ,; | ;: | ;తోం, | :; | - త;, | ,ధీం, | ;; |
.,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | - త,, | ధీం. | ;; | గి; | ;; |
ణా; | ;; | తోం;, | - త;ధిం | ;; | ,గి, | ;.ణ | ;; | ,తోం; ‖ త

9 :— , - తద్దింగీణ । ,తొం - తద్దింగీ । ణాతొం - తద్దింగీ । ,ణాతొం - త, । ;; ।
;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ,తొం, । ;; । -
త;, । ;; । ;దీం । ;; । ;; । గీ; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । తొం;, । , -
త; । ;; । ,దీం, । ,; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , -
త; । ;,దిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; ॥ త

76. సూత్రము $19\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి ఆతళములు	క్రియలు
4	$4\times19\frac{3}{4}=79$	1 - ,	20
5	$5\times19\frac{3}{4}=98\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ,;	25
6	$6\times19\frac{3}{4}=118\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;	30
7	$7\times19\frac{3}{4}=138\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;	35
8	$8\times19\frac{3}{4}=158$	2 - ;	40
9	$9\times19\frac{3}{4}=177\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ,;;;	45

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+5+4 × తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి,, । ;ట, । ;, । త;, । ;క, । ;; । -
కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । కి;, । - కిటత ।
క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

6 :— ;;, - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తి । దిగిణతొం - తః । ;,ది । ;; । , గి; ।
;,ణ । ;; । ,తొం: । ;, - తి । ;, । ది:, । , గి: । :ణ, ;,తొం । ;; । -
త,, । ది:, । గి... । ణ.. । తొం.,। - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం -
తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - తధీ గిణతొం - తధీంగి ణతొం - తధీంగిణతొం - త, । ;; । ధీం; ।
;; । :: । గి: । ;ణ, । ;; తొం:, । ; - త, । ;,ధీం । ;; । ;; । ,గి; ।
:ణ, । ;,తొం । .: । - ;, ధీం: । :: । గి;, । ణ:, । తొం;, । -
తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - తద్ధింగిణతొం - త, । ధింగిణతొం - తద్ధింగిణతొం - త । ;; । ;; ।
;,ది । :: । ;; । ;,గి । :: । ,ణ; । ;,తొం । ;; । , - త; । ;; । ;,ది । ;; । :: । ,గి; । ;ణ, । ;,తొం । ;, । - త;, । ;, । ధిం: । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త,ది । ,గిణ । తొం - త, । ధింగి । ణతొం - త । ,ధిం । గిణతొం ॥ త

8 :— . - తధింగిణతొం । తధింగిణతొం - తధింగిణతొం । త;, । ;ధీం । ;; । ;; । :గి । ,, । ;; । :ణ । ;, । .. । ;తొం, । :, । - త:, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । :: । ,ణ, । ,, । :,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి, । ;, । ణ; । ;; తొం.,, - తధీం । గిణ । తొం - త । ధింగి । ,ణ తొం - తధిం ,గి ణతొం ॥ త

9 :— ;;;;, - తద్ధింగిణ ,తొం - తద్ధింగిణతొం - తద్ధింగి । ,ణతొం - త; । ,; । ;; । ,ధిం, । ,, । .: । ,గి, ;; । ;; । ,ణ, । :. । ;; । ,తొం; । , - త । :: । ; । ,ధిం, । ,, । ,,గి । .. । ,; । ,ణ, . .: । ;,తొం । ,, । - త., । ;; । ధిం; । .: । గి: । ,; । ణ; । ;; । తొం,, । - త,ది ,గి । ణతొం । త,ది । ,గి । ణతొం । త,ది । ,గి । ణతొం ॥ త

77. సూత్రము 20

_ :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×20= 80	———	20
5	5×20= 100	———	25
6	6×20= 120	———	30
7	7×20= 140	———	35
8	8×20= 160	———	40
9	9×20= 180	———	45

ఉదా :—

జాతి 6+5+4+3+2 కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, । ,ట, । ,; । త;, । ;క, । ;; । – కి,, । ,ట, । ;త, । ;,క । ;, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;ట । ;త, । ,క; । – కి,ట, । త,క, ॥ త

5 :— త;, । ;ది, । ;; । గి;, । ;ణ, । ,; । తొం;, । ; – త, । ;,ది । ;; । గి;, । ,ణ; । ;తొం, । ;, – త । ;ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ;ది, । ,గి; । ణ;తొం । ; _ త, । ది,గి, । ణ,తొం ॥ త

6 :— త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ,; । – త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;, । ణ;, । ,తొం; । ; – త,; । ;ధీం । ;; । ;గి, । ,ణ, । ;తొం, । ; – త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; । – త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, ॥ త

7 :— త;, । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తొం;, । ; - త, । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తొం,, । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం, । , - త; । ,;దిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ;ధీం । ;గి, । ణ,తొం, ॥ త

8 :— త;, । ;ధీం । ;; । ;, । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తొం, । ;; । - త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;;। గీ; । ;; ।ణా; । ;; । తొం;, । - త;ధిం । ;; ।,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, ॥ త

9 :— త;, । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । గీ; । ;; । ;; । ణా; । ;; । ;; । తొం;, । ; - త, । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ణా; । ;, । ;తొం, । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గీ । ;;। ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, - త । ;; । ,దీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ; – త, । ;దీం । ;గీ । ,ణా । ;తొం, ॥ త

78. సూత్రము $20\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు $8+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times20\frac{1}{4}=81$	3 - ;	21
5	$5\times20\frac{1}{4}=101\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;	26
6	$6\times20\frac{1}{4}=121\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	31
7	$7\times20\frac{1}{4}=141\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;;	36
8	$8\times20\frac{1}{4}=162$	2 - ;	41
9	$9\times20\frac{1}{4}=182\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;;	46

ఉదా :-

జాతి 8+1½+¾ కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, పిన్యాసముక్తాయి

4 :- ., - కి, . ;;టు;, | ;తత;;, | కక;;, - కి, | ,టు;త;క | ; - కి;టు;త;క; | - కిటతక |
కిటతక | కిటతక | - కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి,టు, | త,క, | - కిటతక |
కిటతక . కి,, | కిటతక | త;, | కిటతక ॥ త

5 :- .,;;;, - త,, | ;;;,దిగ;;; | ;,గి;,,;;;,గ | ;;;;;,తొం;; | ;;;, - త;;;,ది; |
;,గి;;,ణ;;,తొం | ,;, - త;ది,గి;ణ, | ,తొం, - తదిగి | ణతొం - తది |
గిణతొం - త | దిగిణతొం | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, | -
త,ది, | గి,ణ, | తొం, - తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం |
త;, | , - తదిగి | ణతొం - త, | ;, - త | దిగిణతొం ॥

6 :- ;;, - త; | ;,ధీం;, | ;;;,గి | ,;,ణ; | ;,తొం;; | , - త;ధీం; | ,గి;ణ; | తొం; -
త;ధీం;;గి | ;ణ;తొం; - తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం -
తధిం | ,గిణతొం | - త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త,ధీం |
.గి, | ణ,తొం, | - తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం | త;, | ; - తధిం |
,గిణతొం | త;, | ; - తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :- -;;;;, - త,;; | ;;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;,గి;;; | ;;,ణ;;;;; | ,తొం;;;;;, -
త; | ;;;;,దీం;;, | ;;,గి;;,ణ;; | ,తొం;;, - త;;,దీం, | ;,గి;ణ;తొం; -
త | ,దీంగి | ణతొం - త, | దీంగిణ | తొం - త,ది | ,గిణతొం | -
త;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త;, | దీం; | గి,ణ, |
తొం, - త, | దీంగిణ | తొం - త,ది | ,గిణతొం | త;, | ;, -
త | ,దీంగి | ణతొం - త, | ;; | ,త,ది | ,గిణతొం ॥ త

8 :— ; - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ; - త;ధిం । ;;,గీ, । ,,ణా;, । ,తొం; - త;ధీం;, । ,గీ;;ణా;;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - త,, । ధీం; । ;; । గీ; । ;, । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;, - త;;;; । ;;;;;;;,దిం । ;;;;;;;; । ;;;,గీ;;;, । ;;;;;;;;,ణ । ;;;;;;;; । ;;;,తొం ;;;; । ;, - త;;;;,దిం । ;;;;;,గీ;, । ;;;,ణా;;;, । ;,తొం;;, - త;;,దిం । ;;,గీ;;ణా;, । ,తొం; - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దీంగి । ,ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;, । దిం; । ;, । గీ, । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । దీం; । గీ, । ణా; । తొం, - త, । దీంగీ । ,ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;, - త । ,దీంగి । ,ణాతొ ॥ త

79. సూ త్ర ము $20\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+4+3+2+1 అక్షరము ఎంతున కాపుగ తగ్గింపు ఎచ్చును

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times20\frac{1}{2}=82$	2 - ;	21
5	$5\times20\frac{1}{2}=102\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	26
6	$6\times20\frac{1}{2}=123$	1 - ,	31
7	$7\times20\frac{1}{2}=143\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	36
8	$8\times20\frac{1}{2}=164$	———	41
9	$9\times20\frac{1}{2}=184\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$ - ;;;,	47

ఉదా :–

4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ

4 :– ; – కిటతక | కిటతక – కిటతక | – కిటతక | కిటతక | కిటతక | – కి;, | ;ట, | ;, | త;, | ;క, | ;, | – కి;, | ట;, | త;, | క;, | – కి;ట | ;త, | ,క; | – కి,ట, | త,క, | – కిటతక ॥ త

5 :– ;, – తదిగిణతొం| తదిగిణతొం – తదిగి | ణతొం – తదిగి | ణతొం – తది | గిణతొం – త | దిగిణతొం | – త;, | ;ది, | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తొం;, | ; – త, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; – త, | – ,ది; | గి;ణ | ;తొం, | , – త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, – త | దిగిణతొం ॥ త

6 :– ; – తధీంగిణతొం | తధీంగిణతొం – తధిం | ,గిణతొం – తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం – తధిం | ,గిణతొం | – త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, – త,ధిం | ;, | ,గి; | ణ;తొం | ; – త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, – తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :– , – తద్ధీంగిణతొం | తద్ధీంగిణతొం – త | ,దీంగిణతొం – త | ,దీంగి | ణతొం – త, | దీంగిణ | తొం – త,దిం | ,గిణతొం | – త;, | ;; | ;; | దీం; | ;, | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తొం;, | ; – త, | ;; | ;దీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; – త, | ;; | దీం; | ;గి, | ,ణ; | తొం; – త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , – త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం | తధీంగిణాతొం | – తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | – త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | – త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ, | ;; | ,తొం; | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | – తధీంగి | ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;, - త । ,దింగీణాతొం । తద్దింగీణా । తొం - తద్దింగీణ । ,తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దింగీ । ణాతొం - త । ,దింగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । ;; । దిం; । ;; । ;; । గీ; । ;; । ;; । ణా; । ;; । ;; । తొం;, । ; - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; - త, । ;; । దిం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , - త; । ,దిం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దింగి । ,ణాతొం ॥ త

80. సూత్రము $20\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రిశ్రపైకాల గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times20\frac{3}{4}=83$	1 - ,	21
5	$5\times20\frac{3}{4}=103\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	26
6	$6\times20\frac{3}{4}=124\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;,	32
7	$7\times20\frac{3}{4}=145\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	37
8	$8\times20\frac{3}{4}=166$	2 - ;	42
9	$9\times20\frac{3}{4}=186\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	47

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 3కా ముక్తాయి, 3+2+1 X తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలమున ముక్తాయిలు

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక । - కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— , - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం । - తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;ది, । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ది,గి, । ణ,తొం, । - తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త, । ; - త । దిగిణతొం । త;, । , - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి । ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;;;, - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, ।,తొం; । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । - తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;;, - తద్దీంగి । ణతొం - తద్దీంగిణతొం - తద్దీగిణతొం । - తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త; । ;,ది । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ;దీం ! ;గి, । ణ,తొం, । - తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । ,త,ది । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ, తొం, - త । ;,దీం, । ,గి,ణ,తొం । , - త;,ది । ;,గి,ణ । ,తొం, - త,ది । ,గిణతొం - త, । దీంగిణతొం - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ; - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ,ణతొం । తధీంగి । ,ణతొం । తధీంగి । ,ణతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గి । ;ణ । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణతొం । - తధీంగి । ,ణతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణతొం । - తధీం । గిణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణ । తొం - తధిం । ,గి । ణతొం । - తధీంగిణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణతొం - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

9 :— ., - తద్దీంగీణాతొం - త, । దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం । - తద్దీం । గీణా
తొం - త, దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ;; ।
,దీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ; - త, । ;దీం । ;గి । ;ణా । ; తొం, । -
తద్దీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;, -
త । ,దీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం -
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ,,ణా, ।,తొం, -
త; । ,దీం;గి । ,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం । తద్దీంగీ । ణాతొం -
త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

81. సూత్రము 21

వి :— ఈ సూత్రముచే A - జాతిఅక్షరమునకు (9) సంకీర్ణ కాపుగను, (7) మిశ్ర కాపుగను, 5 అక్షరముల వంతున ఖండకాపుగను, 3 కాలగమనముగ వచ్చును. B - చతురశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము అనగ $7+5\frac{1}{4}+8\frac{3}{4}=21$ గ వచ్చును. C - జాతిఅక్షరములకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు పటాలముగ వచ్చును. D - ముక్తాయిగ త్రికాలము అనగ మూడుకాలముల మూడు ముక్తాయిలు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×21 = 84	———	21
5	5×21 = 105	3 - ;,	27
6	6×21 = 126	2 - ;	32
7	7×21 = 147	1 - ,	37
8	8×21 = 168	———	42
9	9×21 = 189	3 - ;,	48

ఉదా :—

A - జాతిఅక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, |;; |,టు; |;; |;త, | ;; |;,క | ;; | ;; | - కి;, | ;,టు | ;; | ;త, | ;; |,క; |
;; | - కి;, | ,టు; | ;త, | ;,క | ;; ॥ త

5 :— ;, - త | ;; | ;; | ది;, | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తొం | ;; | ;; | -
త;, | ;,ది | ;; | ;గి, | ;; | ,ణ; | ;; | తొం;, | ;, - త | ;; | ది;, |
,గి; | ;ణ,| ;,తొం | ;; ॥ త

6 : — ; - త, | ;; | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తొం |;; | ;; | -
త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ణ;, | ;,తొం | ;; | ; -
త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; ॥ త

7 :— , - త; | ;; | ;; | ;; | ;,దిం |;; | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తొం |
;; | ;; | - త;, | ;; | ;; | ;దీం | ;; | ;; | ;; | గి;, | ;,ణ | ;; |;తొం, |
;; |, - త; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; ॥ త

8 :— త;, | ;; | .ధీం, | ;; | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ;; |;;,ణా, |;; |;; |;; |
;,తొం | ;; | ;; | - త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ;,ణ |
;; | ;; | ;; | ,తొం; | ;; | - త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; |
,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; ॥ త

,; | ;; | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ;; | ;;
,ణా, | ;, | ;; | ;; | ;,తొం | ;; | ;; | - త;, | ;; | ;; | ;దీం | ;; |
;; | ;; | గీ; | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;; | తొం;, | ;, -
త | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; ॥ త

B – చతురశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము

4 :– కి;, । టు;, । త;; । కి;, । – కి,ట, । త,గ, । – కిటతక । – కి;ట । ;త, । ,క; । – కి;టు;త, । ,క; – కి;టు;త, । ,క; – కి; । ;ట, । ;,త । ;; । క;, । , – కి;;ట । ;;త;, । ,క;; – కి;, । ,టు;;త;;క;; ॥ త

5 :– ;, – త । ;,ది । ,,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , – తదిగి । ణతొం – త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , – త;ది; । గి;ణ;తొం, । , – త;ది;గి;ణ;తొం, । , – త;;;;;;;; । ;;,ది;;;;; । ;;;,,గి;;; । ;;;;;;,ణ; । ;;;;;;;; । ,తొం;;;;;;; । ;;, – త;;;;,ది । ;;;;,గి;;; । ;,ణ;;;;,తొం; । ;;;, – త;;ది;, । ,గి;;ణ;;తొం;; ॥ త

6 :– ; – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం । ,గిణతొం । – త;ధిం । ;, । ,గి; । ణ;తొం । , – త;ధిం । ;;,గి; । ణ;తొం; – త;ధిం । ;;,గి;ణ;తొం; – త । ;;;; । ,ధీం;;, । ;;;; । ;;,గి; । ;;;,ణ । ;;;; । ,తొం;;; । ;, – త;; । ధీం;;; । ;గి;;ణ । ;;తొం;, । , – త;;ధీం;;;, । ,గి;;ణ;;తొం;; ॥ త

7 :– , – త; । ;; । ,ధీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; ! , – త; । ,ధీం, । ,గి,ణ । ,తొం, – త । ,ధీంగి । ణతొం – త, । ;; । ధీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; – త, । ;;ధీం; । ;గి;ణ; । తొం; – త;;,ధీం; । ;గి;ణ;తొం; – త;; । ;;;;;;;; । ;;;;;;;; । ;,ధీం;;;;;, । ;;;;;;;; । ;;;;;,గి;; । ;;;;;;;,ణ । ;;;;;;;; । ;,తొం;;;;;; । ;;;, – త;;;; । ;;;;;,ధీం;, । ;;;;;;;,గి । ;;;;,ణ;;; । ;,తొం;;;;, – త; । ;;;,ధీం;;;; । ,గి;;ణ;;తొం;;; ॥ త

8 :– త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;, | ణా; | ;; | తోం;, | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | –
తధీంగి | ,ణాతోం | – త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ,; | ,తోం; | –
త;ధీం;, | ,గీ;;ణ | ,;,తోం; | – త;ధీం;;గీ;;ణ | ;;,తోం; –
త;, | ;;;ధీం | ;;;; | ;,;; | ;గీ;; | ;;;; | ;;;ణా | ;;;; | ;;;; | ;తోం;;, | ;; –
త;, | ,ధీం;;, | ;,గీ;, | ;;,ణా, | ;;;,తోం | ;; –
త;;ధీం,|;;;, గీ;;;, |,ణా;;;;తోం;, ॥ త

9 :– ;, – త | ;; | ;;దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;, | ;,తోం | ;, – త | ;,దిం |
;,గి | ;,ణ ! ;,తోం | , – త,దిం |,గీణ | ,తోం – త, | ;; | దీం; | ;గీ |
;; | ణా, | ;తోం, | , – త;;, | దీం;;గీ | ;;ణా, | ;తోం; –
త;;, | దీం;;గీ;;ణా; | ;తోం; – త;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;,దీ, | ;;;;;;;;;|
;;;;;;;; | ;;,గీ;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,ణా, | ;;;;;;;;|;;;;;;;; | ;;,తోం;;;;;;|
;;;;, – త;;;; | ;;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;; | ,గీ;;;;;;;, | ;,,ణా;;;;, | ;;;;,
తో-,;; | ;, – త;;;;,గీం, | ;;;,గీ;;;, |,ణా;;;;తోం;, ॥ త

82. సూ త్ర ము $21\frac{1}{4}$

వి :– ఈ సూత్రముచే జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, జాతి $6+4+1+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times21\frac{1}{4}=85$	3 – ;,	22
5	$5\times21\frac{1}{4}=106\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	27
6	$6\times21\frac{1}{4}=127\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	32
7	$7\times21\frac{1}{4}=148\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ – ;;;;;;,	38
8	$8\times21\frac{1}{4}=170$	2 – ;	43
9	$9\times21\frac{1}{4}=191\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ – ;,	48

ఉదా :–

జాతి 3+1½+¾ కాపుగ త్రిశ్రతికాలము, 6+4+3+2+1 తగ్గింపు

4 :– ;, – కి, | ;;టు;, | ;త;;, | క;;, – కి, | ,టు;త;క | ; – కి;టు;త;క; | –
కి;, | ;;టు, | ;; | త;, | ;క, | ;; | – కి;, | టు,, | త;, | క;, | –
కి;టు | ;త, | ,క; | – కి,టు, | త,క, | – కిటుతక ॥ త

5 :– ;;;, – త;;;; | ;,ది;;;;;,గి | ;;;;;,ణ;; | ;;;,తొం;;;; | ;, – త;;;,ది;;;,గి |
;;,ణ;;,తొం;; | , – త;ది;గి;ణ;తొం; | – త;, | ;ది, | ;; | గి;, | ;ణ, |
;; | తొం;, | ; – త, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; – త, | ,ది; |
గి;ణ | ,తొం, | , – త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, – త | దిగిణతొం ॥ త

6 :– , – త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;, – త; | ధీం;;;గి, | ,ణ;తొం; –
త, | ,ధీం;;గి;ణ;తొం; | – త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, |
;తొం, | ;; | – త;, | ధీం; | ;, | గి,, | ణ;, | తొం;, | త;ధిం | ;; |
,గి; | ణ;తొం | ; – త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, – తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :– ;;;;;;, – త; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;; | ;;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;; | ;;,తొం;;;;; |, –
త;;;;;;,దీం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తొం;;, – త;; | ,దీం;;గి;ణ;తొం; | –
త;, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తొం;, | ; –
త, | ;; | ;దీం | ;; | ;గి, | ,ణ, | ;తొం, | ; – త, | ;; | దీం; | ;గి, | ,ణ; |
తొం; – త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , – తి,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :– ; – త;, | ;ధీం;; | ;;;గి | ;;;; | ;ణ;; | ;;;తొం | ;; – త;ధిం |,;; గి, |
;,ణ;, | ,తొం; – త;ధీం;, | ,గి;;ణ;;తొం; | – త;, | ;ధీం | ;; | ;; |
;గి | ;; | ;; | ;ణ | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గి; | ;; |
ణ; | ;; | తొం;, | – త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | –
త,ధీం | ;గి | ;ణ | ;తొం, | – తధీంగి | ,ణతొం ॥ త

9 :— ;, - త;;;;;; | ;;;;;;దీం;, | ;;;;;;;; | ;,గీ;;;;;, | ;;;;;;,ణా;, | ;;;;;;;; |
;,తొం;;;;;;, - త | ;;;;;;దీం;, | ;;;, గీ ;;;, | ;,ణా;;;;;;తొం | ;;, -
త;;,దీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; | గీ; |
;;|;; | ణా; | ;; | ;; |తొం;, | ; - త, |;; | ;దీం | ;; | ;గీ | ;; | ;ణా |
;; | ;తొం, | ; - త, | ;; | దీం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తొం, | , -
త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం ॥ త

83. సూత్రము 21½

వి :— ఈ సూత్రమునే జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1+½ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×21½= 86	2 - ;	22
5	5×21½= 107½	½ - ,	27
6	6×21½= 129	3 - ;,	33
7	7×21½= 150½	1½ - ;,	38
8	8×21½= 172	———	43
9	9×12½= 193½	2½ - ;;,	49

ఉదా :—

జాతి 6+5+4+3+2+1+½ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కి, | ;; | ట,, | ;క, | ;; | క;, | ; - కి, | ;,ట | ;; | త;, | ,క; | ; -
కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ; - కి, | ,ట; | త;క | ; - కి, | ట,త, | క, -
కిట | తక - కిటతక ॥ త

5 :— , - త;;; | ;;;,ది; | ;;;; | ,గి;;; | ;;;,ణ; | ;;;; | ,తొం;;; | ;;, -
త; | ;;;,ది | ;;;; | ,గి;;; | ;,ణ;; | ;;;,తొం; | ;;;, - త | ;;;,ది |
;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తొం | ;;;, – త | ;;,ది; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;, -
త; | ,ది;,గి; | [illegible] తొం; | , - త,ది,గి,ణ | ,తొం, - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - త | ;; | ,ధీం, | ;; | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; | ,తొం; | ;, - త | ;; |
ధీం; | ;; | ;గి, | ;,ణ | ;; | తొం;, | , - త; | ,ధీం, | ;; | ,గి; |
,ణ; | ,తొం; | , - త; | ధీం; | ;గి, | ,ణ; | తొం; - త | ,ధీం, |
,గి,ణ | ,తొం, - త | ధీంగిణ | తొం – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త;; | ;;;; | ;;;; | ;,దీం;, | ;;;; | ;;;; | ;,గి;; | ;;;,ణ | ;;;; | ;,తొం;; |
;;;, - త | ;;;; | ;;;; | ;,దీం;, | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ,ణ;;; | ;,తొం;; |.
;;, - త; | ;;;; | ;;,దీం, | ;;;; | ;;,గి; | ;;,ణ; | ;;,తొం; | ;;, -
త; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;,గి; | ;,ణ;; | ,తొం;;, - త | ;;;,దిం | ;;;,గి |
;,ణ;,తొం | ;, - త;,దిం | ;,గి,ణ,తొం | , - తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | - త;, | ,ధీం, |
;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; | - త;, | ధీం; | ;; |గీ; |
;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | -
త,ధీం | ; గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;, - త; | ;;;; | ;;;; | ;;,దీం, | ;;;; | ;;;; | ;;,గీ, | ;;;; | ;;;; | ;;,ణా,
;;;; | ;;;; | ;;,తొం; | ;;;; | , - త;;; | ;;;; | ;;,దీం, | ;;;; | ;;;; |
,గీ;;, | ;;;; | ;;,ణా, | ;;;; | ;;;; | ,తొం;;; | ;, - త;;; | ;;;;|;,దీం;, |
;;;; | ;,గీ;, | ;;;; | ;,ణా;, | ;;;; | ;,తొం;; | ;, - త;;; | ;;;,దిం |
;;;; | ;,గీ;, | ;;;,ణ | ;;;; | ;,తొం;; | , - త;;; | ,దీం;;, | ,గీ;;, |
,ణా;;, | ,తొం;, - త; | ,దీం;గీ, |,ణా;తొం, - త | ,దీంగీణాతొం ॥ త |

84. సూత్రము $21\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, మూడుకాలముల ముక్తాయిలు మూడుగ వచ్చును. అనగ 1వ కాలమున ముక్తాయి, 2 వ కాలమున ముక్తాయి, 3వ కాలమున ముక్తాయి అని గ్రహించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times21\frac{3}{4}=87$	1 - ,	22
5	$5\times21\frac{3}{4}=108\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	28
6	$6\times21\frac{3}{4}=130\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	33
7	$7\times21\frac{3}{4}=152\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	39
8	$8\times21\frac{3}{4}=174$	2 - ;	44
9	$9\times21\frac{3}{4}=195\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	49

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, మూడు కాలముల ముక్తాయిలు మూడు

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । ▶ కి;, । ట;, । త;, । క;, - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । ▶ కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । ▶ కిటతక । కిటతక । కిటతక । త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ▶ త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, ▶ త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం ।, ▶ తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం - త

6 :– ;, – తధీంగిణతొం – తధీంగి । ణతొం – తధీంగిణతొం ▶ త, । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; –
త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; ▶ త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, –
త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, ▶ తధిం ।
,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం – తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :– ;;;;;;;, – త । ,దీంగిణతొం – తధీంగిణతొం – త,దిం । ,గిణతొం ▶ త; ।
;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; ।
,తొం; । , – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , ▶ త; । ,దీం, ।
,గి,ణ । ,తొం, – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ ।
,తొం, ▶ త । ,దీంగి । ణతొం–త, । దీంగిణ । తొం–త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం । ▶ త;, । ధీం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; ।
తొం;, । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । ▶ త,ధీం ।;గీ ।
;ణా । ;తొం, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తొం, । ▶ తధీంగి । ,ణాతొం । తధీ గి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త।

9 :– , – తధీంగీణాతొం – తధీంగి । ణాతొం – తధీంగీణాతొం ▶ త । ;; । ;,దిం । ;;।
;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; ।
;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; ।
;,తొం । ;, ▶ త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , – త; । ,దీం, ।
,గీ, । ,ణా, । ,తొం,– త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , ▶ త,దిం ।
,గిణ । ,తొం – త, । దీంగీ । ణాతొం – త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

85. సూ త్ర ము 22

వి :— ఈ సూత్రముచే A - జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. B - త్రికాలము, 8+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షరసంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×22= 88	——	22
5	5×22= 110	2 - ;	28
6	6×22= 132	——	33
7	7×22= 154	2 - ;	39
8	8×22= 176	——	44
9	9×22= 198	2 - ;	50

ఉదా :—

A - జాతి 7+6+5+4 కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, | ,,ట | ;; | ;త, | ;, | ,క; | ;; | - కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ,క, | ;; | - కి;, | ,ట, | ;త, | ,,క | ., | - కి;, | ట;, | త;, | క;, ‖ త

5 :— ; - త, | ;; | ,ది; | ,; | గి,, | ,,ణ | ,; | ,తొం, | ,, | , - త; | ;,ది | ;; | ,గి; | ,,ణ | ;; | ,తొం, | ;, - త | ;; | ది,, | ,గి, | ,ణ, | ,,తొం | ;; | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం,, ‖ త

6 :— త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;, | ,గి; | ,, | ణ;, | ;,తొం | ,; | ; - త, | ;; | ధీం; | ;, | ;; | గి,, | ,ణ, | ;; | తొం,, | ; - త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి, | ;ణ, | ;,తొం | ;; | - త;, | ధీం, | ,; | గి;, | ణ;, | తొం;, ‖ త

7 :— ; - త, । ;; । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ,ణ; । ;; । తోం;, । ;, - త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;, । ,ణ; । ;,తోం । ;; । , - త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, । ;,తోం । ;; । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

8 :— త;, । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;; । ,తోం; । ;; । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । - త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, ॥ త

9 :— ; - త, । ;; । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;; । ణా; । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । , - త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; ।,గీ, । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ,తోం; । ;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, ॥ త

86. సూ త్ర ము $22\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసేఅక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times22\frac{1}{4}=89$	3 - ;,	23
5	$5\times22\frac{1}{4}=111\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	28
6	$6\times22\frac{1}{4}=133\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	34
7	$7\times22\frac{1}{4}=155\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	39
8	$8\times22\frac{1}{4}=178$	2 - ;	45
9	$9\times22\frac{1}{4}=200\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;,	51

ఉదా :-

జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 3+2+1 తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి

4 :- ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :- ;, - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం । - తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త, । ;ది;,గి, । ;ణ;,తొం, । ; - త;,ది, । ;గి;, ణ, । ;తొం;, - త, । ;ది;,గి, । ;ణ;,తొం, । ; - త; । ది;గి । ;ణ, । ,తొం; । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం । త;, । , - తదిగి । ణతొం - త, । ;, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :- ;;, - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ,। తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । - తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— , - తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం - త । ,దీంగిణతొం - తద్దీంగి । ణతొం -
తద్దీంగిణ । తొం - తద్దీంగిణతొం । - తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి ।
ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త;;, । ;దీం;; । ;గి;;ణ, । ;తొం;; -
త, । ;;;దీం । ;;;గి, । ;ణ;;తొం, । ; - త;;, । ;దీం;; । ;గి;;ణ, । ;తొం;; -
త । ;: । ,దీం, । ;;గి । ,ణ, । ,తొం; । - త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, -
త, । దీంగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దీంగి ।
ణతొం - త, । ;; । , - త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— ; - తధీ ,గీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । - తధీంగీణాతొం ।
తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । - తధీంగి ।,ణాతొం । తధీంగి ।,ణాతొం ।
తధీంగి ।,ణాతొం । - త,ధీం । ,గీ । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ,గీ । ;ణా ।
;తొం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - త;ధీం । ;; । ,గీ, । ;,ణ ।
;; । ,తొం; । - త,ధీం । ,గీ । ,ణా । ,తొం, । - తధీంగి ।,ణాతొం । -
తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; ।
తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;;;, - త । ,దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణా । తొం - తద్దీంగీణాతొం -
త,గం । ,గీణాతొం - త, । దీంగీణాతొం - త । ,దీంగీణాతొం । - తద్దీం ।
గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దీంగీ । ణాతొం -
త, । ;;;దీం । ;;;గీ । ;;;ణా । ;;;తొం, । ; - త;;, । ;దీం;; । ;గీ;; ।
;ణా;; । ;తొం;, - త, । ;;;దీం । ;;;గీ । ;;;ణా ।;;;తొం,। ; - త; ।
;,దిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త;, । దీం; । గీ; । ణా; ।
తొం, - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ,దీంగి । ,ణాతొం। త;, । ;; ।
,త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;,త । ,దీంగి ।, ణాతొం ॥ త

87. సూత్రము $22\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 4 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times22\frac{1}{2}=90$	2 - ;	23
5	$5\times22\frac{1}{2}=112\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$ - ;;;,	29
6	$6\times22\frac{1}{2}=135$	1 - ,	34
7	$7\times22\frac{1}{2}=157\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	40
8	$8\times22\frac{1}{2}=180$	———	45
9	$9\times22\frac{1}{2}=202\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	51

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, జాతి 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కి;, । ;; । ,ట; । ;; । ;త, । ;; । ;,క । ;; । ;; । - కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; । ,క; । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; ॥ త

5 :— ;;;, - త । దిగిణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం - త । ;; । ;; । ది;, । ;; । ,గి; । ;; । ;ణ, । ;; । ;,తొం । ;; । ;; । - త;, । ;,ది । ;; । ;గి, । ;; । ,ణ; । ;; । తొం;, । ;, - త । ;; । ది;, । ,గి; । ;ణ, ;,తొం । ;; ॥ త

6 :— , - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - త, । ;; । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ;ణ, । ;; । ;,తొం । ;; । ;; । - త;, । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తొం । ;; । ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, । ;,తొం । ;; ॥ త

7 :— ;;, - త,దిం । ,గిణతోం - తద్దీం । గిణతోం - తద్దీంగి । ణతోం -
త; । ;; । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ;ణ, ।
;; । ;,తోం । ;; । ;; । - త;, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;; । గి;, ।
;,ణ । ;; । ;తోం, । ;; । , - త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గి; ।
;ణ, । ;,తోం । ;; ॥ త

8 :— తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । - త;, । ;; । ,ధీం, । ;; । ;; । ;;
;,గి । ;; । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ;;। ;,తోం । ;; । ;; । -
త;, । ;,ధిం। ;; । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;; । ,తోం; ।
;; । - త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; ॥ త

9 :— ;, - తద్దీంగి । ,ణాతోం - తద్దీం । గీణాతోం - త,దిం । ,గీణాతోం -
త । ;; । ;; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;; । ;; ।
,ణా, । ;; । ;; । ;; । ;,తోం । ;; । ;; । - త;, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; ।
;; । గీ; । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;; । తోం;, । ;, - త । ;; । ;; ।
,దీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;, । ;,తోం । ;; ॥ త

88. సూ త్ర ము $22\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times22\frac{3}{4}=91$	1 - ,	23
5	$5\times22\frac{3}{4}=113\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	29
6	$6\times22\frac{3}{4}=136\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;,	35
7	$7\times22\frac{3}{4}=159\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	40
8	$8\times22\frac{3}{4}=182$	2 - ;	46
9	$9\times22\frac{3}{4}=204\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	52

ఉదా :–

5 కా. ముక్తాయి, జాతి 7+6+5+ 4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :– , – కిటతక – కిటతక – కిటతక | – కి;, | ;,ట | ;; | ;త, | ;; |,క; | ;; | – కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ;క, | ;; | – కి;, |,ట; | ;త, | ;,క | ;; | – కి;, | ట;, | త;, | క;, ॥ త

5 :– ;;;;, – తదిగిణతొం – తది | గిణతొం – తదిగిణతొం – త, | ;; |,ది; | ;; గి;, | ;,ణ | ;; | ;తొం, | ;; | , – త; | ;,ది | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; | ,తొం; | ;, – త | ;; | ది;, |,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | – త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, ॥ త

6 :– ;;;, – తధిం | ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం | – త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; |,గి; | ;; | ణ;, | ;,తొం | ;; | ; – త, | ;; | ధీం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తొం;, | ; – త, | ;,ధిం | ;; | ;; |,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, ॥ త

7 :– ;, – తద్ధీంగిణతొం – తద్ధీంగిణ | తొం . తద్ధీగిణతొం – త, | ;; |;; | ;; | ధీం; | ;; | ;; | ;గి, | ;; |,ణ; | ;; |తొం;, | ;, – త | ;; | ;; | ;,ధిం | ;; | ;; | ;,గి | ;; |,ణ; | ;,తొం | ;; | , – త; | ;; | ;,ధిం | ;; |;; |,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | – త;, | ;; | ధీం; | ;; |గి;, | ణ;, |తొం;, ॥ త

8 :– ; – తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం | – త;, | ;;ధిం | ;; | ;; | ;; |,గీ, | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ;; | ;; |,తొం; | ;; | – త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | – త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; |,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, ॥ త

9 :– ;;;;;;, – త,దిం । ,గీణాతోం – తద్దింగీణాతోం – త ।,దింగీణాతోం –

త, । ;; । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;; । ణా; ।

;; । ;; । ;తోం, । ;; । , – త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ,గీ, ।

;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ,తోం; । ;, – త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; ।

;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । – త;, । ;; । దీం; । ;; ।

గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, ॥ త

89. సూత్రము 23

వి :– ఈ సూత్రముచే జాతి ముక్తాయిగ త్రికాలము, (అనగ 1,2,3 కాలముల ముక్తాయిలు మూడుయని అర్థము) త్రిశ్రపైకాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×23= 92	———	23
5	5×23= 115	1 – ,	29
6	6×23= 138	2 – ;	35
7	7×23= 161	3 – ;,	41
8	8×23= 184	———	46
9	9×23= 207	1 – ,	52

ఉదా :–

జాతి ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రపైకాలమున ముక్తాయి

4 :– కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి,ట, । త,క, । – కి,ట, । త,క, । – కి,ట, । త,క, । – కిటతక ।

కిటతక । కిటతక । – కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :— , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ,,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త,దిం । ,గిణతొం - త, । దీంగిణతొం - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా, । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీంగిణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గిణాతొం ॥ త

9 :— , త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । - ,త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త,దిం । ,గీణాతొం । తద్దీంగీ । ణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

90. సూ త్ర ము $23\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 1 కా. ముక్తాయిగ వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times23\frac{1}{4}=93$	3 - ;,	24
5	$5\times23\frac{1}{4}=116\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	30
6	$6\times23\frac{1}{4}=139\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	35
7	$7\times23\frac{1}{4}=162\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	41
8	$8\times23\frac{1}{4}=186$	2 - ;	47
9	$9\times23\frac{1}{4}=209\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	53

ఉదా :—

జాతి 5,4,3,2,1 కాలముల ముక్తాయిలు

4 :— ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక - కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త,, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, ॥ త

5 :— ;;;;;;;; - త । దిగిణ తొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - త । దిగిణతొం -
తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం -
తదిగి । ణతొం - త, । ది,గి, । ణ,తొం, । త,ది, । గి,ణ, । తొం, -
త, । ది,గి, । ణ,తొం, । - త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తొం;, ।
త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తొం;, । త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తొం;, ॥ త

6 :— ; - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగిణతొం ।
తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం -
తధిం । ,గిణతొం । - త,ధీం । ;గి, । ణ, తొం, । త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, ।
త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । త;, ।
ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, ॥ త

7 :— ;;, - తద్ధీంగిణతొం - తద్ధీం । గిణతొం - తద్ధీంగిణతొం - త,దిం । ,గిణతొం
తద్ధీం । గిణతొం - తద్ధీంగి । ణతొం - త,దిం । ,గిణతొం । తద్ధీం ।
గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తొం, ।
త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తొం, । -
త;, । ;; । దీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । త;, । ;; । దీం; । ;; ।
గి;, । ణ;, । తొం;, । త;, । ;; । దీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, ॥ త

8 :— ; - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగిణతొం ।
తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ,ణతొం । తధీంగి ।
,ణతొం । తధీంగి । ,ణతొం । - త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, ।
త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - త;, ।
ధీం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గి; । ;; ।
ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, ॥ త

9 :— ;;;;;, - తద్ధీంగి । ,ణాతొం - తద్ధీంగీణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం -
తద్ధీంగి । ,ణాతొం - తద్ధీం । గీణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం -
త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్ధీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం -
త, । ;దీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త;, । దీం; । గీ; । ణా; । తొం, -
త, । ;దీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ;; । దీం, । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; ।
తొం;, । త;, । ;, । దీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, ॥ త

91. సూ త్ర ము $23\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, చతురశ్ర పైకాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times23\frac{1}{2}=94$	2 - ;	24
5	$5\times23\frac{1}{2}=117\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	30
6	$6\times23\frac{1}{2}=141$	3 - ;,	36
7	$7\times23\frac{1}{2}=164\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	42
8	$8\times23\frac{1}{2}=188$		47
9	$9\times23\frac{1}{2}=211\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	53

ఉదా :—

జాతి 9+7+5 × తగ్గింపు, చ పై, త్రి, త్రి. పైకాలము

4 :— ; - కి, । ;; । ;,ట । ;; । ;; । త;, । ;; । ,క; । ;; । ; - కి, । ;; । ,ట; । ;; ।
త;, । ;,క । ;; । ; - కి, । ;,ట । ;; । త;, । ,క; । ; - కిటతక । -
కిటత । క - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - త; | ;;;; | ;;;;ది | ;;;, | ;;;; | ,గి;;; | ;;;; | ;;ణ;; | ;;;; | ;;,తొం; |
;;;; | ;;;, - త | ;;;; | ;;;ది, | ;;;, | ;;గి;; | ;;;; | ,ణ;;; |
;;;,తొం | ;;;; | ;;, - త; | ;;;;ది | ;;;; | ,గి;;; | ;;ణ;; | ;;,తొం; |
;;;, - త | దిగిణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం | , - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - త | ;; | ;, | ధీం; | ;; | ;; | ;; | ,గి, | ;, | ;;ణ | ;; | ;; |
తొం;, | ;; | , - త; | ;; | ధీం, | ;, | ;; | ,గి, | ;; | ,ణ; | ;; |
తొం;, | ;, - త | ;; | ధీం; | ;; | ,గి, | ;;ణ | ;; | తొం;, | , -
తధీంగిణతొం | - నధీం | గిణతొం | - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - త | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;దీం;. | ;;;; | ;;;; | ;;;; |
;;;;గి | ;;;; | ;;;; | ,ణ;;; | ;;;; | ;;తొం;; | ;;;; | ;;, -
త; | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ;;;; | ;;,గి; | ;;;; |
;;ణ;; | ;;;; | ,తొం;;, | ;;;, - త | ;;;; | ;;;; | ;;దీం;, | ;;;, |
;;;;గి | ;;;; | ,ణ;;; | ;;తొం;; | ;;, - త,దిం | ,గిణతొం -
త; | ,దీం;గి | ,ణ,తొం, - త | ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, | ;; | ,ధీం, | ;; | ;, | ;; | ;;,గి | ;; | ;; | ;, | ;; | ,ణా, | ;; | ;; | ;, |
;;తొం | ;; | ;; | - త;, | ;;ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;; | ;;ణ |
;, | ;; | ;; | ,తొం; | ;, | - త;, | ,ధీం, | ;; | ;;గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; |
;;తొం | ;; | - నధీంగిణాతొం | తధీం | గిణ | ,తొం-తధిం | గిణాతొం ॥ త

9 :— , - తగ;; | ;;;; | ;;;, | ;;;; | ;;;దీం, | ;;;, | ;;;; | ;;;, | ;;;; | ;;గి;;, | ;;;; |
;;;; | ;;;, | ;;;ణా, | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ,తొం;;; | ;;;, | ;, -
తగ;; | ;;;; | ;;;; | ;;;;దం | ;;;, | ;;;; | ;;;; | ;;గి;, | ;;;; | ;;;; |
;;;;ణ | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;తొం;; | ;;;; | , - తగ;;; | ;;;; |
;;;దీం, | ;;;; | ;;;; | ,గి;;; | ;;;; | ;;;ణా, | ;;;; | ;;;; | ,తొం;;; | ;, -
తద్గ్రగి | ,ణాతొం - త; | దీం;గి | ;;ణా, | ,తొం, - త,దిం | ,గిణాతొం ॥ త

92. సూత్రము $23\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, (అనగ 1 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి) త్రిశ్రపై కాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times23\frac{3}{4}=95$	1 - ,	24
5	$5\times23\frac{3}{4}=118\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	30
6	$6\times23\frac{3}{4}=142\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	36
7	$7\times23\frac{3}{4}=166\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	42
8	$8\times23\frac{3}{4}=190$	2 - ;	48
9	$9\times23\frac{3}{4}=213\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	54

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రపై కాలమున ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - త । దిగిణతొం - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ;, – తధీంగిణతొం – తధీంగి । ణతొం – తధీంగిణతొం – త, । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; –
త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, –
త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం ।
,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం – తధిం । ,గిణతొం । – తధీంగిణతొం ।
తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;;;, – తద్ధీంగిణతొం – త, । దీంగిణతొం – తద్ధీంగిణతొం – త । ;, । ;,దిం । ;; ।
;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, –
త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, – త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తొం । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, – త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తొం । , – త,దిం । ,గిణతొం । తద్ధీం । గిణతొం – త । ,దీంగి ।
ణతొం – త,దిం । ,గిణతొం – త, । దీంగిణతొం – త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం । – త;, । ధీం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; ।
తొం;, । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త,ధీం ।
;గీ । ;ణా । ;తొం, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । –
తధీంగీణ । ,తొం – తధీంగి । ,ణాతొం – తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :– ;;;;, – తద్ధీంగీణ । ,తొం – తద్ధీంగీణాతొం – తద్ధీంగి । ,ణాతొం –
త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , – త; । ;; ।
,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , – త; । ;; । ,దీం, । ;; ।
,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , – త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, –
త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , – త; । ;,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, –
త । ,దీంగి । ,ణాతొం । – తద్ధీం । గీణా । తొం – త, దిం । ,గీణ । ,తొం –
త,దిం । ,గీణాతొం । తద్ధీంగీ । ణాతొం – త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

93. సూత్రము 24

వి :— ఈ సూత్రముచే ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కాలంకాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కాలంకాపు - 4 కా, 3 సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×24= 96	———	24
5	5×24= 120	———	30
6	6×24= 144	———	36
7	7×24= 168	———	42
8	8×24-- 192	———	48
9	9×24= 216	———	54

ఉదా :—

ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 4 కా. 3 సార్లు

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట । ;క, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి,ట, । త,క, । త;, । ;; । - కిటతక । కిటతక । త;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :— తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, । .ది; గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - త, । ;; । ;; । - తదిగిణ । తొం-తదిగి । ణతొం - త;, । , - తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :– తధీంగి । ణతొం – తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం । ,గిణతొం । త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, – తధిం । ,గిణతొం । – త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । త;, । ;; । ;, । – తధీంగి । ణతొం – తధిం । ,గిణతొం । – త;;, – తధిం । ,గిణతొం – తధీంగి । ణతొం – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– తద్ధీం । గిణతొం – త । ,దీంగి । ణతొం – త, । దీంగిణ । తొం – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం, – త । ,దీంగి । ణతొం – త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , – త,దిం । ,గిణతొం । – త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, – త, । ;; । ;, । ;; । – తద్ధీం । గిణతొం – త । ,దీంగి । ణతొం – త;, । ;, – తద్ధీంగి । ణతొం – తద్ధీంగిణ । తొం – తద్ధీంగిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । – త,, । ధీం; । ;; । గీ, । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త,ధీం । ,గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । – తధీంగి । ,ణాతొం । త,ధీం । ;గీ । ,ణా । ;తొం, । – త;, । ;; । ;; । ;; । – తధీంగి । , ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । – త;;;, । – తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :– తద్ధీం । గీణా । తొం – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । దీంగీ । ణాతొం – త । ;, । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తొం । ;, – త । ;,దిం । ;,గి । ,,ణ । ;,తొం । , – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం । – త;, । దీం; । గీ; । ణా; । తొం, – త, । ;; । ;; । ,; । ;; । – తద్ధీం । గీణా । తొం – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త,, । ;;, – త,దిం । ,గీణాతొం–త, । దీంగీణాతొం – త । ,దీంగీణాతొం । త

94. సూత్రము $24\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతు కాపున తగ్గింపుగ త్రిశ్రతికాలము, జాతి $5+4+3+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times24\frac{1}{4}=97$	8 - ;,	25
5	$5\times24\frac{1}{4}=121\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	31
6	$6\times24\frac{1}{4}=145\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	37
7	$7\times24\frac{1}{4}=169\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	43
8	$8\times24\frac{1}{4}=194$	2 - ;	49
9	$9\times24\frac{1}{4}=218\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	55

ఉదా :—

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}\times$ త్రిశ్రతికాలము, $5+4+3+2+1\times$ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— ;, - కి, | ;;టు;, | ;తు;;, | కు;;, - కి, | ,టు;తు;కు | ; - కి;టు;తు;కు; | - కి;, | ,టు; | ;తు, | ;,కు | ;; | - కి;, | టు;, | తు;, | కు;, | - కి;టు | ;తు, | ,కు; | - కి,టు, | తు,కు, | - కిటతకు | - కిటతు | కు- కిట | తకు - కి | టతకు ‖ తు

5 :— ;;;;;, - తు;; | ;;;,దిగిగిగి | ;;గిగిగిగిగిగి,ణ | ;;;;;,తొం;; | ;;;, - తు;;,ది; | ;;గిగిగి,ణ;;;,తొం | ;;, - తు;దిగిగి,ణ, | ,తొం; - తు; | ;ది, | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తొం; | ; - తు, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; - తు, | ,ది; | గి;ణ | ;తొం, | , - తు,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - తు | దిగిణతొం | - తుదిగి | ణతొం - తు | దిగిణ | తొం - తుది | గిణతొం ‖ తు

6 :— ;;, - త; | ;,ధీం;, | ;,;;,గి | ;;,ణ, | ;,తొం;; | , - త;ధీం; | ;గి;ణ; | తొం; -
త;ధీం;;గి | ;ణ;తొం; - త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | -
త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం | ; -
త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం | -
తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ‖ త

7 :— ;;;;, - త;;; | ;;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;,గి;;; | ;;;ణ;;;;; | ,తొం;;;;;; -
త; | ;;;;,దీం;;; | ;;,గి;;,ణ;; | ,తొం;;, - త;;,దీం, | ;,గి;ణ;తొం; -
త | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తొం; | ; - త, | ;; |
;దీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; - త, | ;; | దీం; | ;గి, | ,ణ; |
తొం; - త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త,దిం | ,గిణతొం | -
త,దిం | ,గిణ | తొం - త, | దీంగి | ణతొం - త | ,దీం | గిణతొం ‖ త

8 :— ;; - త;, | ;ధీం;; | ;;,గీ | ;;;, | ;ణా;; | ;;;తొం, | ;; - త;ధిం | ;;,గీ, |
;,ణా;, | ,తొం; - త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ,ధీం, | ;; |
,,గి | ;, | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; |
ణా, | ,, | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | -
త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | - తధీం | గీణ |
,తొం - త | ధీంగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

9 :— ;;,, - త;;;;; | ;;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;;; | ;;;,గీ;;;, | ;;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;; |
;;;,తొం;;;; | ;, - త;;;;;;,దిం | ;;;;;;,గీ;, | ;;;,ణా;;;, | ;,తొం;;;,
తి;;,దిం | ;;,గీ;;ణా;, | ,తొం; - త; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ,గీ, | ;; |
;;ణ | ;; | ;; | ,తొం; | ; - త, | ;; | ;దీం | ;; | ;గీ | ;; | ;ణా | ;; |
;తొం, | ; - త, | ;; | దీం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తొం, | , - త; |
,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం | - త,దిం |
,గీ | ణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

95. సూత్రము 24½

వి :— ఈ సూత్రముచే త్రికాలజాతి త్రికాలము వచ్చును. అనగ జాతి ప్రథమ కాల గమనము 1,2,3 కాలములుగను, జాతి ద్వితీయ కాలగమనము 1,2,3 కాలములు గను, జాతి తృతీయ కాలగమనము 1,2,3 కాలములుగను అనుటయని అర్థము.

గమనిక :— ఉదాహరణమున 1ని ఒకటవ కాలముగను, 2ను రెండవ కాలముగను, 3ను మూడవకాలముగను గ్రహించ దగును. మఱియు, జాతి ప్రథమ కాలమున 2వ గమనము - జాతి ద్వితీయకాలమున 1వ గమనమునకు సమానము. జాతి ద్వితీయ కాలమున 2వ గమనము జాతి తృతీయ కాలమున 1వ గమనమునకు సమానమని గ్రహించునది.

జాతిప్రథమ కాలమున అక్షరము-అక్షరమునకు		1 :— 8	అక్షరముల వంతున	కాపుగను,
		2 :— 4	,,	,,
		3 :— 2	,,	,,
జాతిద్వితీయ కాలమున ,,	,,	1 :— 4	,,	,,
		2 :— 2	,,	,,
		3 :— 1	,,	,,
జాతితృతీయ కాలమున ,,	,,	1 :— 2	,,	,,
		2 :— 1	,,	,,
		3 :— ½	,,	,,
		24½		

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times24\frac{1}{2}=98$	2 - ;	25
5	$5\times24\frac{1}{2}=122\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	31
6	$6\times24\frac{1}{2}=147$	1 - ,	37
7	$7\times24\frac{1}{2}=171\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	43
8	$8\times24\frac{1}{2}=196$	———	49
9	$9\times24\frac{1}{2}=220\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	56

ఉ దా :—

క్రియాలజాతి క్రియాలము

4 :— జాతి ప్రథమ కాలము

1 :— ; - కి;, । ;;;; ।;;టు;, ।;;;; । ;;తు;, । ;;;; ।;;కు;, । ;;;; । ;; -

2 :— కి;, ।;;టు;, । ;;తు;, । ;;కు;, । ;; -

3 :— కి;, । టు;,తు;, । కు;, -

ద్వితీయ 1 :— కి;, । ;;టు;, । ;;తు;, । ;;కు;, । ;; -

2 :— కి;, । టు;,తు;, । కు;, -

3 :— కి,టు, । తు,కు, -

తృతీయ 1 :— కి;, । టు,,తు;, । కు;, -

2 :— కి,టు, । తు,కు, -

3 :— కిటతకు ॥ తు

5 :— ప్రథమ 1 :— ;, - తు;; । ;;;; । ;,దు;; । ;;;; ।;,గు;; । ;;;; ।

;,ణు;; । ;;;; । ;,తొం;; । ;;;; । ;, -

2 :— తు;; । ;,దు;; ।;,గు;; । ;,ణు;; ।;,తొం;; । ;, -

3 :— తు;,దు । ;,గు;,ణు । ;,తొం;, -

ద్వితీయ 1 :——— త । ;;;;ది । ;;;;గి । ;;;;ణ । ;;;;తొం । ;;;; -

2 :——— త । ;;ది;;గి । ;;ణ;;తొం । ;; -

3 :——— త,ది,గి । ,ణ,తొం, -

తృతీయ 1 :——— త; । ,ది;;గి; । ;ణ;;తొం; । , -

2 :——— త,ది,గి,ణ । ,తొం, -

3 :——— తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ప్రథమ 1 :— , - త;;; । ;;;; । ;ధీం;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;తొం;;; । ;;;; । ; -

2 :— త;;; । ;ధీం;; । ;;;; । ;గి;;; । ;ణ;;; । ;తొం;;; । ; -

3 :— త;;ధీం । ;;;గి, । ;ణ;;తొం, । ; -

ద్వితీయ 1 :——— త;;; । ;ధీం;; । ;;;; । ;గి;;; । ;ణ;;; । ;తొం;;; । ; -

2 :——— త;;ధీం । ;;;గి, । ;ణ;;తొం, । ; -

3 :——— త,ధీం; । గి,ణ,తొం, -

తృతీయ 1 :——— త, । ;ధీం;;; । ;గి;;ణ, । ;తొం;; -

2 :——— త, । ధీం;;గి,ణ, । తొం, -

3 :——— తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ప్రథమ 1 :— ,-త;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ,ధీం;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ,గి;;;; । ;;;; । ,ణ;;;; । ;;;; । ,తొం;;;; । ;;;; । , -

2 :— త;;;; । ;;;; । ,ధీం;;; । ;;;; । ,గి;;;; । ,ణ;;;; । ,తొం;;;; । , -

3 :— త;;;; । ,ధీం;;; । ,గి;,ణ; । ,తొం;; -

ద్వితీయ 1 :——— త; ।;;;; ।;;,దీం, ।;;;; ।;;,గి; ।;;,ణ; ।;;,తోం; ।;;,-

2 :——— త; ।;;,దీం, ।;;,గి; ।,ణ;,తోం; ।, -

3 :——— త;,దీం, ।,గి,ణ,తోం,

తృతీయ 1 :——— త ।;;,దిం ।;;;,గి ।;,ణ;,తోం ।;, -

2 :——— త;,దిం ।;,గి,ణ,తోం ।, -

3 :——— తద్దీంగిణతోం ॥ త

8 :— ప్రథమ 1 :— తశ;;, ।;;;; ।ధీం;;; ।;;;; ।;;;; ।;;;; ।గీ;;; ।;;;; ।;;;; ।
;;;; ।ణా;;; ।;;;; ।;;;; ।;;;; ।తోం;;;, ।;;;, ।-

2 :— తశ;;, ।ధీం;;; ।;;;; ।గీ;;; ।;;;; ।ణా;;; ।;;;; ।తోం;;;, ।-

3 :— త;,ధీం; ।;;గీ; ।;;ణా; ।;;తోం;, ।-

ద్వితీయ 1 :——— తశ;;, ।ధీం;;; ।;;;; ।గీ;;; ।;;;; ।ణా;;; ।;;;; ।తోం;;;, ।-

2 :——— త;,ధీం; ।;;గీ; ।;;ణా; ।;;తోం;, ।-

3 :——— త,ధీం;గీ ।;ణా;తోం, ।-

తృతీయ 1 :——— త;,ధీం; ।;;గీ; ।;;ణా; ।;;తోం;, ।-

2 :——— త,ధీం;గీ ।;ణా;తోం, ।-

3 :——— తధీంగీణాతోం ॥ త

9 :— ప్రథమ 1 :— ;;;;-త ।;;;; ।;;;; ।;;;; ।;;;,దిం ।;;;; ।;;;; ।;;;,గి ।;;;; ।
;;;; ।;;;; ।;;;,ణ ।;;;; ।;;;; ।;;;; ।;;;,తోం ।;;;; ।;;;, -

2 :— త ।;;;;।;;;,దిం ।;;;;।;;;,గి।;;;; ।;;;,ణ।;;;;।;;;,తోం ।;;;, -

3 :— త ।;;;,దిం ।;;;,గి ।;;;,ణ ।;;;,తోం ।;, -

ద్వితీయ 1 :——— త;; । ;;;; । ;,దీం;, । ;;;; । ;,గీ;, । ;;;; । ;,ణా;, । ;;;; । ;,తోం;; । ;, -

2 :——— త;; । ;,దీం;, । ;,గీ;, । ;,ణా;, । ;,తోం;, -

3 :——— త । ;,దీం;గి । ;,ణా;తోం । , -

తృతీయ 1 :——— త;;; । ,దీం;;, । ,గీ;;, । ,ణా;;, । ,తోం;, -

2 :——— త; । ,దీం;గీ, । ,ణా;తోం, -

3 :——— త । ,దీంగీణాతోం ॥ త

96. సూత్రము $24\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కావుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి ఆకతములు	క్రియలు
4	$4\times24\frac{3}{4} = 99$	1 — ,	25
5	$5\times24\frac{3}{4} = 123\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	31
6	$6\times24\frac{3}{4} = 148\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	38
7	$7\times24\frac{3}{4} = 173\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	44
8	$8\times24\frac{3}{4} = 198$	2 - ;	50
9	$9\times24\frac{3}{4} = 222\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	56

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 6+5+4+3+2+1 కావుగ తగ్గింపు

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట;; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :- , - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం | - తదిగిణ । తొం - తదిగి ।
ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;; । ,ది; । ;,గి । ;; । ,ణ; । ;,తొం |
;; । , - త; । ;ది, । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; - త, । ;ది, ।
;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , -
త,ది | ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :- ;;;, - తధిం । ,గిణతొం-తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ణతొం -
తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - త, । ;; । ధీం; ।;; । ;; । గి;, ।
;ణ, । ;; । తొం;, ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, ।;,తొం । ;; । -
త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । :
త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :- ;;;;;, - తధ్దీంగి । ణతొం - తధ్దీంగిణతొం - తధ్దీంగిణతొం । తధ్దీం । గిణతొం -
త । ,దీంగి । ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;;
,గి; । ;,ణ । ;; । ,తొం; । ;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;;
ణ;, । ,తొం; । , - త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; -
త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , -
త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :- ; - తధీంగిణాతొం । తధీంగిణాతొం - తధీంగిణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం ।
తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; ।
;గి । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ,తొం, । ;; । - త;, । ,ధీం, । ;; ।
;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి; । ;; ।
ణా; । ;; । తొం;, । - త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । , తొం; । -
త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :– ;;, – తద్దీంగీణాతొం – త, । దీంగీణాతొం – తద్దీంగీణాతొం । – తద్దీం ।
గీణా । తొం – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । దీంగీ । ణాతొం –
త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;,తొం ।
;; । , – త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;,ణ । ;; । ;; ।
,తొం; । ; – త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; –
త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, ।
ణా, । ,తొం, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

97. సూ త్ర ము 25

వి :– ఈసూత్రముచే A – ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, 3+2+1, త్రికాలము వచ్చును. అనగ 3+4+5+6+7 సూత్రముల కలయికగ హెచ్చింపు ముక్తాయిలు అని గ్రహించునది. B– జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

గమనిక :– ఈ సూత్రమున ప్రత్యేకత A– ముక్తాయిలలో హెచ్చింపు, B– జాతి అక్షరము వంతున కాపుతో విలోమముగ వచ్చునని తెలియునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×25= 100	———	25
5	5×25= 125	3 – ;,	32
6	6×25= 150	2 – ;	38
7	7×25= 175	1 – ,	44
8	8×25= 200	———	50
9	9×25= 225	8 – ;,	57

ఉదా :—

A- ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, 3+2+1, త్రికాలము

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :— ;, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి । ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, - తది । గిణతొం - త । ;; । తదిగిణ । తొం - త; । ; - తది । గిణతొం - త । ;ది, । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ది,గి, । ణ,తొం, । - తదిగిణ । తొం - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ; - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - తధీంగి । ణతొం - త, । ;; । తధీంగి । ణతొం - త, । ;; । తధీంగి । ణతొం - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । - తధీంగి । ణతొం - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;- త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— , - త,దిం । ,గిణతొం । తద్దీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ;,దీం, । ,గి,ణ,తొం । , - త;,దిం । ;,గి,ణ । ,తొం, - త, । దీంగిణ । తొం - త; । ;; । - తద్దీం । గిణతొం - త । ;; । ; - త, । దీంగిణ । తొం - త; । ;,దిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తొం, । - తద్దీం । గిణతొం - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । ,- త,దిం । ,గిణతొం ॥

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ । ణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । త;,ఽ । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధీంగి । ,ణాతొం । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్ధీం । గీణా । తొం - త,దిం ।,గీణ ।,తొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ;; । ;; । - తద్ధీం । గీణా । తొం - త; । ;; । ; - త, । దీంగీ । ణాతొం - త । ;; ।,దీం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ; - త, । ;దీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తద్ధీం । గీణా । తొం - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, । - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

B - జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; । ,క; । ;; । - కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; ॥ త

5 :— ;, - త । ;; । ;ది, । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తొం । ;; । ; - త,। ;; । ది;, । - ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ;; । - త;, । ,ది; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తొం;, । , - త; । ,ది, । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ది;గి । ;ణ, । ,తొం; ॥ త

6 :— ; - త, । ;; । ,ధీం, । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;ణ, । ;; । ,తొం; । ;; । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ,తొం, । ;; । - త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ;- త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; ॥ త

7 :— , - త; | ;; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ణ;, | ;,తొం | ;; | ; - త, | ;; | ;; | ;దీం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | ;; | - త;, | ;; | ;దీం | ;; | ;; | గి;, | ,ణ; | ;తొం, | ;, - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;, - త | ;; | ,దీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం; ॥ త

8 :— త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ;; | ;; | ,తొం; | ;; | - త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | - త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; ॥ త

9 :— ;, - త | ;; | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;; | ;,తొం | ;; | ; - త, | ;; | ;; | ;దీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | - త;, | ;; | ;దీం | ;; | ;; | గీ; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | తొం;, | , - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తొం; |, - త; | ;,దిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; ॥ త

98. సూత్రము $25\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 8 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 1 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాలగమనమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times25\frac{1}{4}=101$	3 - ;,	26
5	$5\times25\frac{1}{4}=126\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	32
6	$6\times25\frac{1}{4}=151\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	38
7	$7\times25\frac{1}{4}=176\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	45
8	$8\times25\frac{1}{4}=202$	2 - ;	51
9	$9\times25\frac{1}{4}=227\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	57

ఉదా :–

జాతి 5, 4, 3, 2, 1 కాలముల ముక్తాయిలు, త్రిశ్ర పై కాలమున ముక్తాయి

4 :– ;, – కిటతక । కిటతక – కిటతక – కిటతక । కిటతక । కిటతక । – కిటతక । కిటతక । కిటతక । – కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :– ;;;, – తదిగిణతొం – తదిగిణ । తొం – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం । తదిగిణతొం – తదిగి । ణతొం – తదిగి । ణతొం – తది । గిణతొం – త । దిగిణతొం । – త,ది, । గి,ణ, । తొం, – త, । ది,గి, । ణ,తొం, । త,ది, । గి,ణ, । తొం, – త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – తదిగి । ణతొం – తదిగిణ । తొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ; – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం – తధిం । ,గిణతొం – తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం – తధిం । ,గిణతొం – తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం – తధిం । ,గిణతొం । – త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । త,ధీం । ;గి, । ణ,తొం, । – త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । – తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;;;;;;, – త,దిం । ,గిణతొం – తద్దీంగిణతొం – తద్దీంగి । ణతొం – తద్దీంగిణతొం । తద్దీంగిణతొం – త । ,దీంగిణతొం – త । ,దీంగి । ణతొం – త, । దీంగిణ । తొం – త,దిం । ,గిణతొం । – త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, – త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తొం, । త;, । దీం; । గి,ణ, । తొం, – త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; – త,దిం । ,గిణతొం – త, । దీంగిణతొం – త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— ; - తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । - తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - తధీంగీణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :— ;, - తద్దింగీణాతొం - తద్దిం । గీణాతొం - తద్దింగీణాతొం - త । ,దింగీణాతొం । తద్దింగీణా । తొం - తద్దింగీణ । ,తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । దింగీ । ణాతొం - త । ,దింగి । ,ణాతొం । - త;, । దిం; । గీ; । ణా; । తొం,-త, । ;దిం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త;, । దిం; । గీ; । ణా; । తొం, - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; - త, దిం । ,గీణాతొం । తద్దింగీ । ణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

99. సూ త్ర ము $25\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 4 కా. ముక్తాయి, 8కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షర మునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times25\frac{1}{2}=102$	2 - ;	26
5	$5\times25\frac{1}{2}=127\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	32
6	$6\times25\frac{1}{2}=153$	3 - ;,	39
7	$7\times25\frac{1}{2}=178\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	45
8	$8\times25\frac{1}{2}=204$		51
9	$9\times25\frac{1}{2}=229\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	58

ఉ దా :—

జాతి 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరముచకు 6+5+4+3+2+1 వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;;క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :— , - తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం । - తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;; । ,ది; । ;,గి । ;; । ,ణ; । ;,తొం । ;; । , - త; । ;ది, । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; - త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం । - తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - త, । ;; । ధీం; । ;; । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తొం;, । ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ,। ,,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;, - తద్ధీంగి । ణతొం - తద్ధీంగిణ । తొం - తద్ధీంగిణతొం । - తద్ధీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । దీంగిణ । తొం - త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ । ;; । ,తొం; । ;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; - త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । ,- త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । – తధీంగి । ,ణాతొం ।
తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । – త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తొం, । ;; । – త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; ।;; । ణా; । ;; । తొం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । – త,ధీం ।;గీ । ;ణా । ;తొం,। – తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :– ;;, – త,దిం । ,గీణాతొం – త, । దీంగీణాతొం – త । ,దీంగీణాతొం । –
తద్దీం । గీణా । తొం – త,దిం । ,గీణ । ,తొం – త, । దీంగీ । ణాతొం – త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;,తొం । ;; । , – త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ,తొం; । ; – త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తొం, । ; – త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, ।,తొం, – త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

100. సూత్రము $25\frac{3}{4}$

వి :– ఈ సూత్రముచే 5. కాలం ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 3 వ కాలమున 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రిశ్రే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times25\frac{3}{4}=103$	1 – ,	26
5	$5\times25\frac{3}{4}=128\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ – ;;;;;;,	33
6	$6\times25\frac{3}{4}=154\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	39
7	$7\times25\frac{3}{4}=180\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;,	46
8	$8\times25\frac{3}{4}=206$	2 – ;	52
9	$9\times25\frac{3}{4}=231\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	58

ఉదా :–

5 కా. ముక్తాయి, 3 కాలమున 9+7+5 కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :– , – కిటతక – కిటతక – కిటతక । – కి;, । ;; ।,టు; ।;; ।;త, ।;; ।;,క ।;; ।
;; । – కి;, । ;,ట ।;; ।;త, ।;; ।,క; ।;; ।– కి;, ।,టు; ।;త, ।;,క ।
;; । – కిటత ।క – కిట ।తక – కి ।టతక ॥ త

5 :– ;;;;;;, – తదిగి ।ణతొం – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం – త ।;; ।;; ।ది;, ।
;; ।,గి; ।;; ।;ణ, ।;; ।;,తొం ।;; ।;; ।– త;, ।;,ది ।;; ।;గి, ।
;; ।,ణ; ।;; ।తొం;, ।;, – ది ।;; ।ది;, ।,గి; ।;ణ, ।;,తొం ।;; ।–
తదిగి ।ణతొం – త ।దిగిణ ।తొం – తది ।గిణతొం ॥ త

6 :– ;, – తధీంగిణతొం – తధీంగి ।ణతొం – తధీంగిణతొం – త, ।;; ।;,ధిం ।
;; ।;; ।;; ।;; ।,గి; ।;; ।;ణ, ।;; ।;,తొం ।;; ।;; ।– త;, ।
;,ధిం ।;; ।;; ।;; ।,గి; ।;; ।ణ;, ।;,తొం ।;; ।; – త, ।;,ధిం ।
;; ।;; ।,గి; ।;ణ, ।;,తొం ।;; ।– తధీం ।గిణతొం ।తధీం ।గిణతొం ।
తధీం ।గిణతొం ॥ త

7 ;;;;;;;, – త ।,దీంగిణతొం – తధీంగిణతొం – త,దిం ।,గిణతొం – త; ।;; ।;; ।
;; ।;,దిం ।;; ।;; ।;; ।;; ।,గి; ।;; ।;ణ, ।;; ।;,తొం ।;; ।;; ।– త;, ।;; ।;; ।;దీం ।;; ।;; ।;; ।గి;, ।;,ణ ।;; ।;తొం, ।;; ।, – త; ।;; ।;,దిం ।;; ।;; ।,గి; ।;ణ, ।;,తొం ।;; ।– త,దిం ।
,గిణ ।తొం – త, ।దీంగి ।ణతొం – త ।,దీం ।గిణతొం ॥ త

8 :– ; – తధీంగీణాతొం ।తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం ।– త;, ।;; ।,ధీం, ।
;; ।;; ।;; ।;,గీ ।;; ।;; ।;; ।;; ।,ణా, ।;; ।;; ।;; ।;,తొం ।
;; ।;; ।– త;, ।;,ధిం ।;; ।;; ।;; ।,గీ, ।;; ।;; ।;,ణ ।;; ।;; ।
;; ।,తొం; ।;; ।– త;, ।,ధీం, ।;; ।;,గీ ।;; ।;; ।,ణా, ।;; ।;,తొం ।
;;।– తధీం ।గీణ ।,తొం–త ।ధీంగి ।,ణా ।తొం–తధిం ।,గీ ।ణాతొం ॥ త

9 :— , - తద్దింగీణాతొం - తద్దింగీ । ణాతొం - తద్దింగీణాతొం - త । ;; । ;; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;; । ;, । ,ణా, । ;; । ;; । ;; । ;,తొం । ;; । ;; । - త;, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;; । గి; । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;; । తొం;, । ;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త,దిం । ,గి । ణాతొం । త,దిం । ,గి । ణాతొం । త,దిం । ,గి । ణాతొం ॥ త

101. సూత్రము 26

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×26= 104	——	26
5	5×26= 130	2 - ;	33
6	6×26= 156	——	39
7	7×26= 182	2 - ;	46
8	8×26= 208	——	52
9	9×26= 234	2 - ;	59

ఉదా :—

జాతి 6+5+4+3+2+1 గ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :— ; - త, | ;; | ది;, | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | ;; | - త;, | ,ది; | ;గి, |
;,ణ | ;; | తొం;, | , - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త; |
ది;గి | ;ణ, | ,తొం; | - త,ది, | గి,ణ, | తొం, - తది | గిణతొం -
త | దిగిణతొం | త;, | , - తదిగి | ణతొం - త, | ;, - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గి, | ;, | ణ;, | ;తొం, | ;; | - త;, | ,ధీం, | ;; |
;,గి | ;; | ణ;, | ,తొం; | ; - త, | ;ధీం | ;; | ;;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; -
త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం; | - త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, | -
తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం | త;, | ; - తధిం | ,గిణతొం |
త;, | ;తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :— ; - త, | ;; | ;; | ;దీం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | , | - త;, |
;; | ;దీం | ;; | ;; | గి;, | ,ణ; | ;తొం, | ;, - త | [illegible] | ;; |
;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ,, - త | ;; | ,దీం, | ;,గి | ;ణ, | తొం; | - త;, |
దీం, | గి,ణ, | తొం, - త, | దీంగిణ | తొం - త,దిం | , [illegible] త;, |
;, - త | ,దీంగి | ణతొం - త, | ;; | , - త,దిం | , [illegible]

8 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;, [illegible] త;, |
,ధీం, | ;; | ;;గీ | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ; ,తొం | ;; | - త;, | ధీ[illegible] |
;; | గీ[illegible] | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;ధీం | ;; | ;,గీ, | ;,ణ | ;; |
[illegible] | - త,ధీం | ;గీ | [illegible]ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం [illegible] - తధీంగి |
[illegible] తధీంగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | తధీంగి | ,[illegible]తొం ॥ త

9 [illegible] ;; | ;; | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | [illegible] | ;; | ;ణా | ;, [illegible] ,తొం, |
;; | - త;, | ;; | ;దీం | ;; | ;; | గీ; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | తొం;, |
, - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తొం; | , -త; |
;,దిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | - త;, | దీం; | గీ; | ణా; |
తొం, - త, | దీంగీ | ణాతొం - త | ,దీంగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | , -
త,దిం | ,గీణ | ,తొం - త, | ;; | ;, - త | ,దీంగి | ,ణాతొం | త

102. సూత్రము $26\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, ముక్తాయిగ త్రికాలము - అనగ జాతి 1 వ కాలమున ముక్తాయి - 2 వ కాలమున ముక్తాయి - 3 వ కాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్యా	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times26\frac{1}{4}=105$	3 - ;,	27
5	$5\times26\frac{1}{4}=131\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	33
6	$6\times26\frac{1}{4}=157\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	40
7	$7\times26\frac{1}{4}=183\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	46
8	$8\times26\frac{1}{4}=210$	2 - ;	53
9	$9\times26\frac{1}{4}=236\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	60

ఉ దా :—

జాతి అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, ముక్తాయిగ త్రికాలము

4 :— ;, - కి, | ;;టు;, | ;త;;, | క;;, - కి, | ,టు;త;క | ; - కి;టు;త;క; | - కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి,టు,|త,క,|-కి,టు,|త,క,|-కి,టు,|త,క,|-కిటతక|కిటతక|కిటతక|త

5 :— ;, - త;;;;;;,ది | ;;;;;;,గి;; | ;;;;,ణ;;;; | ;,తొం;;;;;;, - త | ;;,ది;;,గి;; | ,ణ;;,తొం;;, - త; | ది;గి;ణ;తొం; - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;, - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;, - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;, - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ,ది,గి | ,ణ,తొం | , - తదిగి | ణతొం - తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం | త

6 :— ;;, - త; | ;,ధీం;, | ;;;,గి | ;;,ణ; | ;,తొం;; | , - త;ధీం; | ;గి;ణ; | తొం; - త;ధీం;;గి | ;ణ;తొం; - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; - త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం || త

7 :— , - త;;;;;;; | ;;;;,దీం;;, | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;,ణ; | ;;;;,తొం;;; | ;;, - త;;;;; | ,దీం;;;;;గి; | ;,ణ;;,తొం;;, - త | ;;,దీం;;గి;ణ, | ,తొం; - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం, - త | ,దీంగి | ణతొం - త, | దీంగిణ | తొం - త,దిం | ,గిణతొం || త

8 :— ; - త;, | ;ధీం;; | ;;;గీ | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తొం, | ;; - త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తొం; - త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తొం; | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగి | ,ణాతొం || త

9 :— ;;;;;;;, - త | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;,గి | ;;;;;;;; | ;;;,ణా;;;, | ;;;;;;;,తొం | ;;;;;, - త;; | ;;;,దీం;;;, | ;,గి;;;;;;ణ | ;;;;;,తొం;; |, - త;;,దీం;;గీ, | ;,ణా;;తొం; - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, - త | ;, దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం |, - త; |,దీం, |,గీ, | ,ణా, |,తొం, - త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | , - త,దిం | ,గీ | ,తొం - త, | దీంగీ | ణాతొం - త | ,దీంగి | ,ణాతొం || త

103. సూత్రము $26\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4+3 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times26\frac{1}{2}=106$	2 - ;	27
5	$5\times26\frac{1}{2}=132\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	34
6	$6\times26\frac{1}{2}=159$	1 - ,	40
7	$7\times26\frac{1}{2}=185\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	47
8	$8\times26\frac{1}{2}=212$	———	53
9	$9\times26\frac{1}{2}=238\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	60

ఉదా :—

4కా. ముక్తాయి, జాతి 7+6+5+4+3 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక । కిటతిక - కిటతక । - కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; । ,క; । ;; । - కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ,,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; ॥ త

5 :— ;;;, - త । దిగిణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం - త । ;; । ;ది, । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తొం । ;; । ; - త, । ;; । ది;, । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ;; । - త;, । ,ది; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తొం;, । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; ।-ది;గి । ;ణ, । ,తొం; ॥ త

6 :— , - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - త, । ;; । ,ధీం,। ;; ।
;; । ;,గి । ;; । ;ణ, । ;; । ,తొం; । ;; । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గి, ।
;; । ణ;, ।,తొం, । ;; । - త,, ।, ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ణ;, ।,తొం; । ; -
త, । ;ధీం । ;; । ;గి, ।;ణ, । ;తొం, ।; - త, ।,ధీం, । ;,గి । ;ణ, ।,తొం; ॥ త

7 :— ;;, - త,ధిం । ,గిణతొం - తద్ధీం । గిణతొం - తద్ధీంగి । ణతొం - త; । ;; ।
;; । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తొం । ;, । ; - త, । ;; ।
;; । ;ధీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ;; । - త;, । ;; ।
;ధీం । ;; । ;; । గి;, ।,ణ; । ;తొం, । ;, - త । ;; । ;,ధిం । ;; । ;,గి ।
;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; ।,ధీం, । ;,గి । ;ణ, ।,తొం; ॥ త

8 :— తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । - త;, । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; ।
,గీ, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ,; । ,తొం; । ;; । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; ।
;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;, । ;తొం, । ;; । - త;, ।,ధీం, । ;; ।
;,గి । ;; । ;; ।,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తొం;, । - త;ధిం । ;; ।,గీ, । ;,ణ । ;; ।,తొం; ॥ త

9 :— ;, - తద్ధీంగి । ,ణాతొం - తద్ధీం । గీణాతొం - త,ధిం । ,గీణాతొం -
త । ;; । ;; । ;; ।,ధీం,।;; । ;; ।;,గి । ;; । ;; । ;; ।,ణా, । ;; । ;; ।
;,తొం । ;; । ; - త, । ;; । ;; । ;ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా ।
;; । ;; । ;తొం, । ;; । - త;, । ;; । ;ధీం । ;; । ;; । గీ, । ;; । ;ణా ।
;; । ;; । తొం;, । , - త; । ;; ।,ధీం, । ;; ।,గీ, । ;; ।,ణా, । ;; ।
,తొం; । , - త; । ;,ధిం । ;; ।,గీ, । ;,ణ । ;; ।,తొం; ॥ త

104. సూత్రము $26\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ సంకీర్ణత్రికాలము, జాతి1కా.1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times26\frac{3}{4}=107$	1 - ,	27
5	$5\times26\frac{3}{4}=133\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	34
6	$6\times26\frac{3}{4}=160\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	41
7	$7\times26\frac{3}{4}=187\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	47
8	$8\times26\frac{3}{4}=214$	2 - ;	54
9	$9\times26\frac{3}{4}=240\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;,,	61

ఉదా :—

జాతి అక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$గ సంకీర్ణ త్రికాలము, 1కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు

4 :— , - కి; । ;; । ;టు, । ;; । ;,త । ;; । ;; । క;, । ;; । , - కి;;, । ;,టు;; । ;;త;, । ;;,క; । ;;; - కి;, । ;;, టు;;;;త, । ;;;,క;;;; । - కి;, । టు;, । త;, । క;, । - కి,టు, । త,క, । కి,టు, । త,క, । - కిటతక । కిటతక । కిటతక ॥ త

5 :— ;;;;, - త;;; । ;;;;;;;; । ;;;;;;;,ది; । ;;;;;;;; । ;;;;;;;; । ,గి;;;;;;; । ;;;;;;;; । ;;,ణ;;;;; । ;;;;;;;; । ;;;;,తొం;;; । ;;;;;;;; । ;;;;;;, - త; । ;;;;;;;,ది । ;;;;;;;; । ,గి;;;;;;; । ;,ణ;;;;;; । ;;,తొం;;;;; । ;;;, - త;;;;; । ది;;;;గి;;; । ;ణ;;;;తొం;; । ;; - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;;;, - త | ;;;; | ;;;; | ,ధీం;;, | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;,గి; | ;;;; | ;;;,ణ |
;;;; | ;;;; | ,తొం;;;; | ;;;; | ;, - త;; | ;;ధీం; | ;;;; | ;;;గి, | ;;;,ణ |
;;;; | తొం;;;, | , - త;;;;ధీం;, | ;;;;;;,గి, | ;;;ణ;;;;తొం | ;;;; -
త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; -త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, -
త, | ధీం; | గి,ణ, | తొం, - తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం -
తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;,దీం;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;;
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,గి;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,ణ;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;,తొం;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;, - త | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;;;; |
;;;,గి;;;; | ;;;;,ణ;;; | ;;;;;,తొం;; | ;;;;;;;, - త; | ;;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; |
,గి;;;;ణ;;, | ;,తొం;;;; - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ;, -
త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తొం, -
త | ,దీంగి | ణతొం - త, | దీంగి ణ | తొం - త,దిం | ,గిణతొం ॥ త

8 :— ; - త, | ;; | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;; | ;; | ;,ణ | ;; |
;; | ;; | ;; | ,తొం; | ;; | ; - త;, | ;; ,ధీం, | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;; |
,ణ;;, | ;;;; | ;,తొం;; | ;; - త;;;, | ,ధీం;;;;;;, | ;,గి;;;;;, |
;;,ణ;;;;, | ;;;,తొం;;;; | - త;, | ధీం; | ;; | గి; | ;; | ణ; | ;; |
తొం;, | - త,ధీం | ;గి | ;ణ | ;తొం, | త,ధీం | ;గి | ;ణ | ;తొం, | -
తధీంగి | ,ణతొం | తధీంగి | ,ణతొం | తధీంగి | ,ణతొం ॥ త

9 :— ;;;;;;, - త; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;;;; |
;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;,గీ, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; |
;;,ణా;;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;,తొం; | ;;;;;;;;; |
;;;;;;;;; | , - త;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;,గీ;;, |
;;;;;;;;; | ;;;;;;,ణా, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ,తొం;;;;;;;; | ;, -
త;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;,గీ;;;, | ;;;;,ణా;;, | ;;;;;,తొం;; | ;; -
త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తొం; | , - త; | ,దీం, |
,గీ, | ,ణా, | ,తొం, - త | ;;దిం | ;;గి | ;;ణ | ;;తొం | , - త,దిం |
,గిణ | ,తొం - త, | దీంగీ | ణాతొం - త | ,దీంగి | ,ణాతొం ॥ త

105. సూత్రము 27

వి :— ఈ సూత్రముచే ముక్తాయిగ త్రికాలము, అనగ జాతి 1 వ కాలమున ముక్తాయి, 2 వ కాలమున ముక్తాయి, 3 వ కాలమున ముక్తాయి అనిఅర్థము త్రిశ్రగమనమున ముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×27= 108	——	27
5	5×27= 135	1 - ,	34
6	6×27= 162	2 - ;	41
7	7×27= 189	3 - ;,	48
8	8×27= 216	——	54
9	9×27= 243	1 - ,	61

ఉదా :—

ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి

4 :— కి;, । టు;, । త;, । కు;, । కి;, । టు;, । త;, । కు;, । కి;, । టు;, । త;, । కు;, । - కి,టు, । త,కు, । కి,టు, । త,కు, । కి,టు, । త,కు, । - కిటతకు । కిటతకు । కిటతకు । - కిటత । కు - కిట । తకు - కి । టతకు । - కిటతకు - కిట । తకు - కిటతకు ॥ త

5 :— , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి ! ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త; । ,దిం; । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం । తధీం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ;,దీం, । ,గి,ణ,తొం । , - త;,దిం । ;,గి,ణ । ,తొం, - త,దిం । ,గిణతొం - త, । దీంగిణతొం - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ । ణాతొం । - తధీంగీణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :— , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్దీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం । తద్దీంగీ । ణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

106. సూ త్ర ము $27\frac{1}{4}$

వి: — ఈసూత్రముచే జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ త్రిత్ర త్రికాలము, జాతిఅక్షరమునకు $7+6+5+4$ అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రేసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times27\frac{1}{4}=109$	3 - ;;;	28
5	$5\times27\frac{1}{4}=136\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	38
6	$6\times27\frac{1}{4}=163\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	41
7	$7\times27\frac{1}{4}=190\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	48
8	$8\times27\frac{1}{4}=218$	2 - ;;	55
9	$9\times27\frac{1}{4}=245\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	62

ఉదా:-

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము, 7+6+5+4 × తక్కిండు

4 :- ;;; - కి, | ;;టు;, | ; త ;;, | కు;;, - కి, | ,టు;తు;కు | ; - కి;టు;తు;కు; | -
కి;, | ;,టు | ;; | ;తు, | ;; | ,కు; | ;; | - కి;, | ;టు, | ;; | తు;, | ;కు, |
;; | - కి;, | ,టు; | ;తు, | ;,కు | ;; | -కి;, | టు;, | తు;, | కు;, ॥ త

5 :- ;;;;;;;;,-త | ;;;;;;,దిగ; | ;;;;,గి;;;; | ;,ణ;;;;;;,తొం | ;;;;;, - తు;; | ,దిగ;;,గి;;,ణ; |
;,తొం;;, - తు;దిగి | ;ణ;తొం; - తు, | ;; | ,ది; | ;; | గి;, | ;,ణ | ;; |
;తొం, | ;; | ,-తు; | ;,ది | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; | ,తొం; | ;,-త | ;; |
ది;, | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | - తు;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, ॥ త

6 :- ,-తు;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తొం | ;;,-తు; | ధీం;;గి, | ,ణ;తొం; - తు, | ,ధీం
;;గి;ణ;తొం; | - తు;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ణ;, | ;,తొం | ;; | ; -
తు, | ;; | ధీం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తొం;, | ; - తు, | ;,ధిం | ;; |
;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | -తు;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, ॥ త

7 :- ;;,-తు;;;;; | ;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;; | ;;,గి;;;;; | ,ణ;;;;;,తొం; | ;;;;, - తు;;; |
;;,దీం;;;;, | ,గి;;,ణ;;,తొం; | ;,-తు;;,దీం;;గి | ;ణ;తొం;-తు, | ;; | ;; |
;; | దీం; | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ,ణ; | ;; | తొం;, | ;, - తు | ;; | ;; |
;,దిం | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ,ణ; | ;,తొం | ;; | ,-తు; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; |
,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | -తు;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, ॥ త

8 :- ;;-తు;, | ;ధీం;; | ;;;గి | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తొం, | ;;-తు;ధిం | ;;,గి, | ;,ణా;, | ,తొం; -
తు;ధీం;, | ,గి;;ణా;;తొం; | - తు;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;; |
;,ణ | ;; | ;; | ;; | ,తొం; | ;; | - తు;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గి | ;; | ;; |
;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;; | - తు;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, |
;; | ;,తొం | ;; | - తు;, | ధీం; | ;; | గి; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, ॥ త

9 :— ;;;;;, - త;; | ;;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;,గీ;, | ;;;;;;;;; | ;,ణా;;;;;, | ;;;;;,తోం;; | ;;;, - త;;;; | ;,దీం;;;;;;గి | ;;;;;,ణా;, | ;;;,తోం;;, - త; | ;,దీం;;గీ;;ణ | ;;,తోం; - త, | ;; | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;; | ణా; | ;; | ;; | ;తోం, | ;; | , - త; | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;; | ,తోం; | ;, - త | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | - త;, | ;; | దీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, ‖ త

107. సూత్రము $27\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4కా. ముక్తాయి, నిశ్శబ్ద న్యాసముక్తాయి, జాతి అక్షర మునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగతగ్గింపు వచ్చును.

గమనిక :— నిశ్శబ్ద న్యాస ముక్తాయి అనగ ముందు జాతి అక్షరములను కాపుచేసి, సశబ్ద మని, తీసి అపుచేసి, సశబ్దమని, మరల అపుచేయుట. ఇందు 2 సశబ్దములు, 3 నిశ్శబ్దములు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times27\frac{1}{2}=110$	2 - ;	28
5	$5\times27\frac{1}{2}=137\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	35
6	$6\times27\frac{1}{2}=165$	3 - ;,	42
7	$7\times27\frac{1}{2}=192\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	49
8	$8\times27\frac{1}{2}=220$	———	55
9	$9\times27\frac{1}{2}=247\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	62

ఉ దా :—

4కా. ముక్తాయి, నిశ్శబ్ద విన్యాసముక్తాయి, 6+5+4+3+2+1 × తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । -
కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;క, । ;,క । ;; । -
కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । క,క, । - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం - త । దిగిణతొం - త, । ;,త । దిగిణతొం ।
త;, । , - తదిగి । ణతొం - త, । ;, - త । ;; । ,ది; । ;,గి । ;; ।
,ణ; । ;,తొం । ;; । , - త; । ;ది, । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; -
త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , -
త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం । - త;, । ; -
తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - త, । ;; ।
ధీం; । ;; । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తొం;, । ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; ।
;ణ, । ;,తొం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త;ధిం ।
;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, - త । ,దీంగిణతొం - త, । దీంగిణతొం - త,దిం । ,గిణతొం - త, ।
;; । , - త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, ।
;; । , - త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ,గి; । ;,ణ । ;; । ,తొం; । ;, -
త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; - త, । ;; ।
;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; -
త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :– తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । – త;, । ;; । – తధీంగి ।
,ణాతోం । త;, । ;; । – తధీంగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । – త;, । ;ధీం ।
;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । – త;, । ,ధీం, ।
;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; ।
;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । –
త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :– , – తద్దీంగీణ । ,తోం – తద్దీంగి । ణాతోం – తద్దీంగి । ,ణాతోం – త, । ;; ।
;, – త । ,దీంగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । , – త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త, ।
;; । ;, – త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;,ణ । ;; ।
;; । ;,తోం । ;; । , – త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;,ణ । ;; ।
;; । ,తోం; । ; – త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ; –
త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, ।
,ణా, । ,తోం, – త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

108. సూత్రము $27\frac{3}{4}$

వి :– ఈ సూత్రముచే కేకా, ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము – అనగ 1 వ కాలమున ముక్తాయి – 2 వ కాలమున ముక్తాయి – 3 వ కాలమున ముక్తాయి, త్రిశ్ర గమనమున ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	త్రియలు
4	$4\times27\frac{3}{4}=111$	1 – ,	28
5	$5\times27\frac{3}{4}=138\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	35
6	$6\times27\frac{3}{4}=166\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	42
7	$7\times27\frac{3}{4}=194\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	49
8	$8\times27\frac{3}{4}=222$	2 – ;	56
9	$9\times27\frac{3}{4}=249\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;;,	63

ఉదా :—

5కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రగమనమున ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతత । - కి;, । టు;, । త;, । క;, । కి;, । టు;, । త;, । క;, । కి;, । టు;, । త;, । క;, । -కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక । - కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;,-తదిగిణతొం-తదిగిణతొం-త । దిగిణతొం - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం,-త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । ,-త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం-తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి । ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :- ;, - తధీంగిణతొం - తధీంగి । ణతొం - తధీంగిణతొం - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;-త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;-త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;-త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం,- త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :- ;;;, - తద్ధీంగిణతొం - త, । దీంగిణతొం - తద్ధీంగిణతొం - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తొం,-త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం । తద్ధీం । గిణతొం-త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ;,దీం, । ,గి,ణ,తొం । , - త;,దిం । ;,గి,ణ । , తొం, - త,దిం । , గిణతొం - త, । దీంగిణతొం - త । , దీంగిణతొం ॥ త

8 :- ; - తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । -త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । -త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం-తధిం । ,గీ । ణాతొం । - తధీంగీణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :- ;;;;,-తద్ధీంగీణ । ,తొం-తద్ధీంగీణాతొం-తద్ధీంగి । ,ణాతొం-త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । ,-త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । తద్ధీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం । తద్ధీంగీ । ణాతొం - త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

అనుబంధము

వివరణము :— ఈ అనుబంధములో 1 గతిభేదజాతి ఏకవారము, 2 గతిభేద ముక్తాయి 3. గతిభేద త్రికాలము ఈ మూడు ప్రకరణములకు ప్రతిజాతి 5 గమనము లలో ఒకే సూత్రముచే క్రియల సంఖ్యను తెలిసికొనుటకుగాను వివరణోదాహరణములు సూచింపబడుచున్నవి. మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలమునకు ఒకే సూత్రముచే గుణించిన అక్షర సంఖ్య వచ్చుటకుగాను గణితము చేయబడి, వివరణోదాహరణములు వివరింపబడుచు, సోదాహరణముగ ఖండజాతి 5 గతిభేదములలో క్రియావిభాగము పై ప్రకరణములకు వెలువరింప బడుచున్నదని తెలియునది.

గమనిక :— ఏజాతినైనను ఒకపర్యాయమనుటకు, (ముక్తాయిగ) ముమ్మారనుటకు, త్రికాల మనుటకు, ఏ గతిలో ఆ జాతి త్రికాలమనుటకు ఒకే సూత్రముచే లెక్క చేయబడినదని గ్రహించునది.

1. గతిభేదజాతి ఏకవారము

వి :— జాతి అక్షర సంఖ్యను గమన సంఖ్యచే భాగించిన ఆ గమనము నందలి క్రియల సంఖ్య వచ్చును.

ఏకవారజాతి గతిభేద క్రియల

పథకము

జాతి రూపము	జాతి అక్షర సంఖ్య	చ	త్రి	మి	ఖం	సం
		గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు
తదిగిణతొం	5	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{2}{3}$	$\frac{5}{7}$	1	$\frac{5}{9}$
తధీంగిణతొం	6	$1\frac{1}{2}$	2	$\frac{6}{7}$	$1\frac{1}{5}$	$\frac{6}{9}$
తద్దీంగిణతొం	7	$1\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{3}$	1	$1\frac{2}{5}$	$\frac{7}{9}$
తధీంగీణాతొం	8	2	$2\frac{2}{3}$	$1\frac{1}{7}$	$1\frac{3}{5}$	$\frac{8}{9}$
తద్దీంగీణాతొం	9	$2\frac{1}{4}$	3	$1\frac{2}{7}$	$1\frac{4}{5}$	1

ఉదాహరణము

చతురశ్రగమనము :— ;, - త । దిగిణతొం ॥ త
త్రిశ్రగమనము :— , - తది । గిణతొం ॥ త
మిశ్రగమనము :— ; - తదిగిణతొం ॥ త
ఖండగమనము :— తదిగిణతొం ॥ త
సంకీర్ణగమనము :— ;; - తదిగిణతొం । త

2. గతిభేద ముక్తాయి

వి :— జాతి అక్షరసంఖ్యను 3చే గుణించి - గమనసంఖ్యచే భాగించిన గతిభేద ముక్తాయి క్రియల సంఖ్య వచ్చును.

ముక్తాయి గతిభేద క్రియల పథకము

జాతి రూపము	జాతి అక్షర సంఖ్య	జాతి అక్షర సంఖ్య × 3	చ	త్రి	మి	ఖం	సం
			గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు
తదిగిణతొం	5	15	$3\frac{3}{4}$	5	$2\frac{1}{7}$	3	$1\frac{6}{9}$
తధీంగిణతొం	6	18	$4\frac{1}{2}$	6	$2\frac{4}{7}$	$3\frac{2}{5}$	2
తద్దీంగిణతొం	7	21	$5\frac{1}{4}$	7	3	$4\frac{1}{5}$	$2\frac{3}{9}$
తధీంగీణాతొం	8	24	6	8	$3\frac{3}{7}$	$4\frac{4}{5}$	$2\frac{6}{9}$
తద్దీంగీణాతొం	9	27	$6\frac{3}{4}$	9	$3\frac{6}{7}$	$5\frac{2}{5}$	3

ఉదా :—

చతురశ్రగమనము :— , - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం । త
త్రిశ్ర గమనము :— తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త
మిశ్ర గమనము :— ;;; - త । దిగిణతొం - తదిగి । ణతొం - తదిగిణతొం । త
ఖండ గమనము :— తదిగిణతొం । తదిగిణతొం । తదిగిణతొం ॥ త
సంకీర్ణ గమనము :— ;, - తదిగిణతొం - త । దిగిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

3. గతిభేద త్రికాలము

వి :— ఏ జాతినైనను త్రికాలము చేయుటకు జాతి అక్షరముల సంఖ్యను 7 చే గుణించి, గమనసంఖ్యచే భాగించిన ఆగమనము నందలి త్రికాల క్రియలసంఖ్య వచ్చును.

త్రికాల గతిభేద క్రియల

ప థ క ము

జాతి రూపము	జాతి సంఖ్య	త్రికాల సంఖ్య	చ	తి	మి	ఖం	నం
	అక్షరము	అక్షరము	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు
తదిగిణతోం	5	35	$8\frac{3}{4}$	$11\frac{2}{3}$	5	7	$3\frac{3}{7}$
తధీంగిణతోం	6	42	$10\frac{1}{2}$	14	6	$8\frac{2}{3}$	$4\frac{2}{7}$
తద్ధీంగిణతోం	7	49	$12\frac{1}{4}$	$16\frac{1}{3}$	7	$9\frac{4}{7}$	$5\frac{1}{7}$
తధీంగీణాతోం	8	56	14	$18\frac{2}{3}$	8	$10\frac{5}{7}$	$6\frac{2}{7}$
తద్ధీంగీణాతోం	9	63	$15\frac{3}{4}$	21	9	$12\frac{3}{7}$	7

ఉదా :—

చతురశ్రగమనము :— , – త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , – త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, – త । దిగిణతోం ॥ త

త్రిశ్రగమనము :— , – త, । ;ది । ;, । గి; । ,ణ, । ;తోం । ;, । – త,ది । ,గి, । ణ,తోం । , – తది । గిణతోం ॥ త

మిశ్రగమనము :— త;,ది; । ,గి;,ణ, । ;తోం;, – త । ,ది,గి,ణ, । తోం, – తదిగిణతోం । త

ఖండగమనము :— త;,ది | ;,గి, | ;ణ; | ,తో;, | - త,ది,గి | ,ణ,తో, | -
తదిగిణతో ॥ త

సంకీర్ణగమనము :— , - త;,ది;, | గి;,ణ;,తో | ;, - త,ది,గి, | ణ,తో, -
తదిగిణతో ॥ త

4. ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలము

వి :— జాతి అక్షర సంఖ్యను వర్గముచేసి (అనగ ఆ సంఖ్యను ఆ సంఖ్యచే గుణించి), త్రికాలసంఖ్య (7) చే గుణించినచో ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాల అక్షరముల సంఖ్య వచ్చును. మఱియు, సోదాహరణముగ జాతి హస్త క్రియ ఒక్కంటికి రెట్టింపుగతి గమనము గ క్రియావిభాగము వివరింపబడినదని తెలియ నగును.

సూత్రము :—		అక్షరముల	త్రోసేఅక్షరములు	క్రియల
5. ఖండజాతి	:— 5×5=25; 25×7=175		5	18
6. త్రిశ్రజాతి	:— 6×6=36, 36×7=252		—	21
7. మిశ్రజాతి	:— 7×7=49; 49×7=343		7	25
8. చతురశ్రజాతి	:— 8×8=64; 64×7=448		—	28
9. సంకీర్ణజాతి	:— 9×9=81; 81×7=567		9	32

ఉదా :—

5. ఖండజాతి
ఖం. గ. 10 } :— ;;, - త;; | ;;;;; | ;;,దిగి;; | ;; ;;; | ;;,గి;; | ;;;;; | ;;,తో;;|
;;;;; | ;;,తో;; | ;;;;; | ;;, -
త;; | ;;,దిగి;; | ;;,గి;; | ;;,ణ;; |;;,తో;; | ;;, -
త;; | దిగిగి;; | ణ;;తో;; ॥ త

6. త్రిశ్రజాతి
త్రి. ౫. 12

:— త;;;;;, | ;;;;;; | ధీం;;;;; | ;;;;;; | ;;;;;; | ;;;;;; | గి;;;;;, |
;;;;;; | ణ;;;;;, | ;;;;;; | తో;;;;;, | ;;;;;; | -
త;;;;;, | ధీం;;;;;; | ;;;;;; | గి;;;;;, | ణ;;;;;, | తో;;;;;, | -
త;;;ధీం;;; | ;;;గి;;; | ణ;;;తో;;; ॥ త

7. మిశ్రజాతి
మి. ౫. 14

:— ;;;, - త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,గి;;; | ;;;;;;;; | ;;;,ణ;;; | ;;;;;;;; |
;;;,తో;;; | ;;;;;;;; | ;;;, -
త;;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;; | ;;;;;;;; | ;;;,గి;;; | ;;;,ణ;;; |
;;;,తో;;; | ;;;, -
త;;; | ;;;,దీం;;; | ;;;,గి;;; | ణ;;;తో;;; ॥ త

8. చతురశ్రజాతి
చ. ౫. 16

:— త;;;;;;;;, | ;;;;;;;; | ధీం;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
గి;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ణా;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | తో;;;;;;;;, | ;;;;;;;; | -
త;;;;;;;;, | ధీం;;;;;;;; | ;;;;;;;; | గి;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
ణా;;;;;;;; | ;;;;;;;; | తో;;;;;;;;, | -
త;;;;ధీం;;; | ;;;;గి;;; | ;;;;ణా;;; | ;;;; తో;;;, ॥ త

9. సంకీర్ణజాతి
స ం. ౫. 18

:— ;;;;, - త;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;;, |
;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;,గి;;;, | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; |
;;;;;;;;;; | ;;;;,ణా;;;, | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;;;;;;; |
;;;;,తో;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;, -
త;;;; | ;;;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;;;; | ;;;;,గి;;;, | ;;;;;;;;;; |
;;;;,ణా;;;, | ;;;;;;;;;; | ;;;;,తో;;;; | ;;;;, -
త;;;; | ;;;;,దీం;;;, | ;;;;,గి;;;, | ;;;;,ణా;;;, | ;;;;,తో;;;; ॥ త

వరుస క్రియలు గల తాళములకు ముక్తాయి

వి :— దిగువ వివరింపదగు 10, 9, 8, 7, 6 గల వరుస క్రియల తాళములకు వివిధజాతి రూపభేదములతో ముక్తాయిగ అనుటకుగాను ఒకే సూత్రముచే గణితము చేయుపద్ధతిని సూచింపబడుచున్నది.

1. మిశ్రఝంపె తాళమునకు 10 క్రియలు, 2. ఖండత్రిపుట తాళమునకు 9 క్రియలు, 3. చతురశ్రత్రిపుట (ఆది) తాళమునకు 8 క్రియలు, 4. త్రిశ్రత్రిపుట తాళమునకు 7 క్రియలు, 5. చతురశ్ర రూపకతాళమునకు 6 క్రియలని తెలియదగును.

ఏతాళమునకు ఎన్ని క్రియలుగలవో అన్ని క్రియల సంఖ్యను మొదటఉంచి, దీనికి రెండుసంఖ్యలక్రింద అంకెను వేసి, ఆ అంకెక్రింద అంకెను వేయవలెను. అనగ పైనచెప్పబడిన ప్రతితాళసంఖ్య తగ్గింపుసంఖ్యలకు జతులను నిర్ణయించుకొని ప్రతితగ్గింపును 4 అక్షరముల వంతున కాపుతో ముక్తాయిగఅనుచు, పైతగ్గింపునందు చివరసంఖ్యగల జాతిని త్రికాల మనినచో ప్రతితాళమున 4 ఆవృతములకు సమగ్రహ సమమగును.

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి మొదలుగా పైనిర్ణయముగల ముక్తాయిని లెక్కపంపకము చేసినచో ఆదితాళమున ఐదు గతిభేదములలో ఒకే ఆవృతమునకు సమగ్రహ సమమగును. ఈగతిభేదముక్తాయి 16 వ సూత్ర ప్రకరణమునందు సోదాహరణము చూడదగును.

గమనిక : ఇందు మూడుముక్తాయిలు, ఒక త్రికాలముగలదు. ముక్తాయికి 3 సూత్రము 3 : [illegible]యిలకు సూత్రము 9. (గానిఇందు వివిధ అక్షరసంఖ్యలుగలమూడు [illegible]క ప్రతిముక్తాయిని 3 చే గుణింపదగును.) త్రికాలమునకు సు[illegible] × 3×3=9;9+7=16. తాళక్రియల సంఖ్యను 16 సూత్రముచే గుణకము చేసినచో ముక్తాయిఅక్షరసంఖ్య వచ్చును. మఱియు, ఆది తాళమున గతిభేద ఆజాతిసంఖ్యను 16 చే గుణించినచో ముక్తాయి అక్షర సంఖ్య తెలియదగును.

మూడు ముక్తాయిలమధ్య 9 కాపులకు 36 అక్షరములుగ గ్రహించునది.

ఆదితాళమున ఉదాహరణము :— 'ముక్తాయి విధానము'

ఈతాళమునకు క్రియలు 8 కి జతి :— తధీంగిణతొం - తాంతాం (3 సార్లు)

పై అంకెకు రెండుసంఖ్యలక్రింద 6 కి జతి :— తధీంగిణతొం - తాంతాం (3 సార్లు)

ఈసంఖ్యక్రింద 5 కి జతి :— తదిగిణతొం - తాంతాం (3 సార్లు)

చివరజాతి 5 త్రికాలము :— త;, - ది;, - గి;, - ణ;, - తొం;,

త, - ది, - గి, - ణ, - తొం,

తదిగిణతొం ॥ త

సూత్రము :— 8+6+5=19; 19×3=57.

ముక్తాయి అక్షరములు	:—	57
కాపుఅక్షరములు	:—	36
ఖండజాతి త్రికాలఅక్షరములు	:—	35
8×16	=	128

పంచతాళ ప్రకరణ ముక్తాయి

పథకము

నెం.	తాళము	తాళ క్రియలు	జతి తగ్గింపు సంఖ్య 1	2	3	మూడు ముక్తాయిల సంఖ్య	కాపు అక్షరములు	తగ్గింపు చివరజాతి త్రికాల అక్షరములు	ముక్తాయి మొత్తం అక్షరములు	ముక్తాయి క్రియలు
1	మిశ్రఝంపె	10	10	8	7	75	36	49	160	40
2	ఖండత్రిపుట	9	9	7	6	66	36	42	144	36
3	చ. త్రిపుట	8	8	6	5	57	36	35	128	32
4	త్రిశ్రత్రిపుట	7	7	5	4	48	36	28	112	28
5	చ. రూపకం	6	6	4	3	39	36	21	96	24

1. మిశ్రఝంపె	తాళము	10	క్రియలకు	కిటతక తధింగిణతొం
2. ఖండత్రిపుట	,,	9	,,	తద్దింగిణాతొం
3. చతురశ్రత్రిపుట	,,	8	,,	తధింగిణాతొం
4. త్రిశ్రత్రిపుట	,,	7	,,	తద్దింగిణతొం
5. చతురశ్రరూపక	,,	6	,,	తధింగిణతొం

ముఖ్య సూత్రములు

మొదటివిధము :—

వి :— పదేపదే వాడుకగల 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములకు ప్రతి ఒక్కొక్క ద్రుతకాల (రెట్టింపు) సంఖ్యలకు అనగ 10, 12, 14, 16, 18 గల సూత్రములతో వివరింప బడుచున్నదగు 1. త్రిశ్రరూపక తాళమునకు 5 క్రియలు, 2. చతురశ్రరూపక తాళమునకు 6 క్రియలు, 3. త్రిశ్రత్రిపుట తాళమునకు 7 క్రియలు, 4. చతురశ్రత్రిపుట(ఆది) తాళమునకు 8 క్రియలు, 5. ఖండత్రిపుట తాళమునకు 9 క్రియలతో సోదాహరణముగ క్రియావిభాగము గ్రహించదగును.

మఱియు, పై తాళములలో ఏగతిలో ఆజాతి ఒకే ఆవృతములో దిగువసూచింపబడెడి ముక్తాయిలు ప్రతితాళమున సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— గ్రంథమునందలి పై సూత్రముల వరుస అనుక్రమణికలో సూచింపబడియున్నను, ఇందుప్రతితాళమునందు క్రియావిభాగముతో చదువరులకు సులభ గ్రాహ్యమగునని వివరించితిమి.

తాళక్రియల సంఖ్యకు రెట్టింపు సంఖ్యగల సూత్రములకు ముక్తాయిరూపములు సూచింపబడుచున్నవి.

తాళపంచక ముక్తాయి

పథకము

తాళ త్రియలు	తాళము	సూత్రము	ముక్తాయి వివరము	ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి అక్షరములు				
				చ. గ.	త్రి. గ.	మి. గ.	ఖం. గ.	సం. గ.
5	త్రిశ్రరూపకము	10	ముక్తాయి, త్రికాలము	40	60	70	50	90
6	చతురశ్రరూపకము	12	త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి	48	72	84	60	108
7	త్రిశ్రత్రిపుట	14	చ. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్ర ముక్తాయి	56	84	98	70	126
8	చతురశ్రత్రిపుట ఆది	16	ముక్తాయి, త్రికాలము, 3.2.1	64	96	112	80	144
9	ఖండత్రిపుట	18	త్రికాలము, జాతి 1 కా. 1 సారి ,, 2 కా. 2 సార్లు ,, 3 కా. 3 సార్లు	72	108	126	90	162

ఉదాహరణము :—

1. త్రిశ్రజాతి రూపకమున :— ముక్తాయి, త్రికాలము

చ. K. 4 :— కిటతక కిటతక - కిటతక

కి, । ట,త, - క, కిట - తక కిటతక ॥ త

త్రి. K. 6 :— తధీంగిణతొం తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం

త,ధి । ;,గి,ణ - ,తొం, తధీం - గిణతొం తధీంగిణతొం ॥ త

మి. K. 7 :— తద్దీంగిణతొం తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం

త;;; । ,దీం;;;గి;,ణ - ;,తొం;, త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం, తద్దీంగిణతొం ॥ త

ఖం. X. 5 :— తదిగిణతొం తదిగిణతొం - తదిగిణతొం

త;,ది । ;,గి;,ణ; - ,తొం;, త,ది,గి - ,ణ,తొం, తదిగిణతొం ॥ త

సం. X. 9 :— తద్దింగిణాతొం తద్దింగిణాతొం - తద్దింగిణాతొం

త;;;,ది । ;;;,గి;;;,ణ; - ;;,తొం;, త;,ది;,గి - ;,ణ;,తొం, తద్దింగిణాతొం ॥ త

2. చతురశ్రజాతి రూపకమున :— త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి

చ. X. 4 :— కి,ట, - త,క, । కిటతక - కిటతక

కిటతక - త;, కిటతక - త;, కిటతక ॥ త

త్రి. X. 6 :— త,ధీం; - గి,ణ,తొం, । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం

తధీంగిణతొం - త;;, తధీంగిణతొం - త;;, తధీంగిణతొం ॥ త

మి. X. 7 :— త;,ది; - ,గి,ణ,తొం, । తద్దింగిణతొం - తద్దింగిణతొం

తద్దింగిణతొం - త;;; తద్దింగిణతొం - త;;; తద్దింగిణతొం ॥ త

ఖం. X. 5 :— త,ది,గి - ,ణ,తొం, । తదిగిణతొం - తదిగిణతొం

తదిగిణతొం - త; తదిగిణతొం - త;; తదిగిణతొం ॥ త

సం. X. 9 :— త;,ది;,గి - ;,ణ;,తొం, । తద్దింగిణాతొం - తద్దింగిణాతొం

తద్దింగిణాతొం - త;;;; తద్దింగిణాతొం - త;;;; తద్దింగిణాతొం ॥ త

3. త్రిశ్రజాతి త్రిపుట తాళమున :— చ. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి

చ. X. 4 :— కిటతక కిటతక - కిటతక

కి, - ట,త, । క,కిట - తక కిటతక -

కిటతక కిట - తక కిటతక ॥ త

త్రి. గ. 6 :— తధీంగిణతొం తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం
త,ధ - ;,గి,ణ | ,తొం, తధీం - గిణతొం తధీంగిణతొం -
తధీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తధీంగిణతొం ॥ త

మి. గ. 7 :— తద్దీంగిణతొం తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం
త;;; - ,దీం;,,గి; | ;,తొం;, త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం, తద్దీంగిణతొం -
త,,దీం;గి,ణ,తొం, త,,దీం, - ,గి,ణ,తొం, త,,దీం;గి,ణ,తొం, ॥ త

ఖం. గ. 5 :— తదిగిణతొం తదిగిణతొం - తదిగిణతొం
త;,ది - ,,గి,,ణ, | ,తొం;, త,ది,గి - ,ణ,తొం, తదిగిణతొం -
త,ది,గి,ణ,తొం, త,ది,గి - ,ణ,తొం, త,ది,గి,ణ,తొం, ॥ త

సం. గ. 9 :— తద్దీంగీణాతొం తద్దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం
త;;;,ది - ,;,గి;;;ణ, | ;;,తొం;, త,,ది,,గి - ,,ణ,,తొం, తద్దీంగీణాతొం
త;,దీం,గీ;ణా,తొం, త;,దీం,గి - ,,ణా;తొం, త,,దీం;గీ;ణా;తొం, ॥ త

4. ఆదితాళమున :— ముక్తాయి, త్రికాలము, 3-2-1

చ. గ. 4 :— కిటతక కిటతక - కిటతక
కి, - ట,త, - క, కిట | తక కిటతక -
కి,ట;త, - ,క; కి,ట, - త,క, కిటతక ॥ త

త్రి. గ. 6 :— తధీంగిణతొం తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం
త,ధ - ;,గి,ణ - ,తొం, తధీం | గిణతొం తధీంగిణతొం -
త;ధ,,,గి; - ణ;తొం; త,ధీం; - గి,ణ,తొం, తధీంగిణతొం | త

మి. గ. 7 :— తద్దీంగిణతొం తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం
త;;; - ,దీం;;;గి;,ణ - ;,తొం;, త;,దీం, | ,గి,ణ,తొం, తద్దీంగిణతొం -
త;;;,ది;;;గి, - ,ణ;తొం; త;,ది; - ,గి,ణ,తొం, తద్దీంగిణతొం | త

ఖం. X. 5 :– తదిగిణతొం తదిగిణతొం – తదిగిణతొం

త;;ది – ;;గి;;ణ; – ,తొం;; త,ది,గి । ,ణ,తొం, తదిగిణతొం –

త;ది;గి;ణ – ;తొం; త,ది,గి – ,ణ,తొం, తదిగిణతొం ॥ త

సం. X. 9 :– తద్దింగీణాతొం తద్దింగీణాతొం – తద్దింగీణాతొం

త;;;;ది – ;;;;గి;;;;ణ; – ;;;;తొం;; త;;ది;;గి । ;;ణ;;తొం, తద్దింగీణాతొం –

త;;;ది;;;గి;;; – ణ;;;తొం; త;;ది;;గి – ;;ణ;;తొం, తద్దింగీణాతొం ॥ త

5. ఖండజాతి త్రిపుటతాళమున :–

త్రికాలము, జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు

చ. X. 4 :– కి,ట, – త,క, – కిటతక – కిటతక

కి, – ట,త, । క, కిట – తక కిట – తక కిటతక – కిటతక కిటతక ॥ త

త్రి. X. 6 :– త,ధీం; – గి,ణ,తొం, – తధీంగిణతొం తధీంగిణతొం

త,ధి – ;;గి,ణ । ,తొం, తధీం – గిణతొం తధీం – గిణతొం

తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం తధీంగిణతొం ॥ త

మి. X. 7 :– త;;;;దీం;; – ;గి;;ణ;;తొం;; – త;;దీం;;గి,ణ,తొం, – తద్దీంగిణతొం

త;;; – ,దీం;;;గి;;ణ । ;;తొం;; త;;దీం, – ,గి,ణ,తొం,

త;;దీం, – ,గి,ణ,తొం,

తద్దింగిణతొం – తద్దింగిణతొం తద్దింగిణతొం ॥ త

ఖం. X. 5 :– త,ది,గి – ,ణ,తొం, – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం

త;;ది – ;;గి;;ణ; । ,తొం;; త,ది,గి – ,ణ,తొం, త,ది,గి – ,ణ,తొం,

తదిగిణతొం – తదిగిణతొం తదిగిణతొం ॥ త

సం. గ. 9 :— త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, - తద్దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం

త;;;,ది - ;;;,గి;;;,ణా; | ;;,తొం;,

త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, త;,దీం;గి | ;,ణా;తొం,

తద్దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం తద్దీంగీణాతొం ॥ త

ముఖ్య సూత్రములు

రెండవవిధము :—

వి :— 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల అయిదుజాతుల సమ సంఖ్యలకు ముక్తాయి సూత్రములు గ్రంథానుక్రమణికలో సూచించినప్పటికి - ఇందు ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యలనగ 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో ఒకే ఆవృత్తమునకు ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయిలు సమగ్రహ సమమునకు క్రియా విభాగములో పేర్కొనబడుచున్నది.

తాళపంచక ముక్తాయి

పథకము

తాళ క్రియలు	తాళము	సమ సంఖ్య	ముక్తాయి వివరము	ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి అక్షరములు				
				చ. గ.	త్రి. గ.	మి. గ.	ఖం. గ.	సం. గ.
5	త్రిశ్రరూపకము	5	చ. ముక్తాయి & త్రి. పై. ముక్తాయి	20	30	35	25	45
6	చతురశ్రరూపకము	6	త్రిగమనకాల, పైకాలముక్తాయిలు	24	36	42	30	54
7	త్రిశ్రత్రిపుట	7	చ. ముక్తాయి & త్రిశ్రముక్తాయి	28	42	49	35	63
8	చతురశ్రత్రిపుటఆది	8	జాతి 3, 2, 1 & త్రి. పై. ముక్తాయి	32	48	56	40	72
9	ఖండత్రిపుట	9	త్రికాలము & త్రి. పై. ముక్తాయి	36	54	63	45	81

ఉదాహరణము :—

1. త్రిశ్రరూపకతాళమున:— చతురశ్రముక్తాయి & త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి

చ. గ. 4 :— చ :— కిటతక - కిటతక । కిటతక -

త్రి. పై :— కిటతక కిట - తక కిటతక ॥ త

ఖం. గ. 5 :— చ :— తదిగిణతొం - తదిగిణతొం । తదిగిణతొం -

త్రి. పై :— త,ది,గి,ణ,తొం, త,ది,గి - ,ణ,తొం, త,ది,గి,ణ,తొం, ॥ త

త్రి. గ. 6 :— చ :— తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం -

త్రి. పై :— త,ధీం;గి,ణ,తొం, త,ధీం; - గి,ణ,తొం, త,ధీం;గి,ణ,తొం, ॥ త

మి. గ. 7 :— చ :— తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం । తద్దీంగిణతొం -

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తొం, త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం, త;,దీం;గి,ణ,తొం, ॥ త

చ. గ. 8 :— చ :— తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం -

త్రి. పై :— తధీంగీణాతొం తధీంగి - ,ణాతొం తధీంగీణాతొం ॥ త

సం. గ. 9 :— చ :— తద్దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం । తద్దీంగీణాతొం -

త్రి. పై :— త;,దీం;గీ,ణా;తొం, త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, త;,దీం;గీ;ణా;తొం, ॥ త

2. చతురశ్ర రూపకతాళమున:— త్రిశ్రగమన కాల, పైకాల ముక్తాయిలు

చ. గ. 4 :— త్రి :— కిటత - క కిట । తక క - టతక -

త్రి. పై :— కిటతక కిట - తక కిటతక ॥ త

ఖం. గ. 5 :— త్రి :— త;,ది;,గి;,ణ;-,తొం;,త;,ది;,గి,!;ణ;,తొం;,త;,ది-;,గి;,ణ;,తొం;, -

త్రి. పై:— త,ది,గి,ణ,తొం, త,ది,గి - ,ణ,తొం, త,ది,గి,ణ,తొం, ॥ త

త్రి. గ. 6 :— త్రి :— త,ధీం;గి,ణ - ,తొం, త,ధీం; । గి,ణ,తొం, త,ధీం;గి,ణ,తొం, -

త్రి. పై :— తధీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తదీంగిణతొం ॥ త

మి. గ. 7 :— త్రి :— త;;;,దీం;;;గి;;ణ - ,తొం;, త;;;,దీం;; । ;గి,ణ;,తొం;,
త,;; - ,దీం;;;గి;,ణ,,తొం,, -

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తొం, త,,దీం, - ,గి,ణ,తొం, త,,దీం;గి ణ,తొం, ॥ త

చ. గ. 8 :— త్రి :— తధీంగిణ - ,తొం తధీంగి । ,ణాతొం తధం - ,గిణాతొం -

త్రి. పై :— తధీంగిణాతొం తధీంగి - ,ణాతొం తధీంగిణాతొం ॥ త

సం. గ. 9 :— త్రి :— త;;;,దీం;;;గీ;;;ణా, - ;;,తొం;, త;;;,దీం;;;గీ ।
,;;ణా;;;తొం;, త;;;,దిం - ;;;,గీ;;;ణా;;;తొం;,

త్రి. పై :— త,,దీం;గీ;ణా,తొం, త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, -
త,,దీం,గీ;ణా,తొం, ॥ త

3. త్రిశ్రత్రిపుట తాళమున.— చతురశ్రముక్తాయి & త్రిశ్రముక్తాయి

చ. గ. 4 :— చ :— కిటతక - కిటతక - కిటతక ।

త్రి :— కిటతక- క కిట । క కి - టతక । క

ఖం. గ. 5 :— చ :— తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ।

త్రి :— త;,ది;,గి;,ణ; - ,తొం;, త;,ది;,గి, । ;ణ;,తొం;,
త;,ది - ;,గి;,ణ;,తొం;, ॥ త

త్రి. క. 6 :— చ :— తధింగిణతొం - తధింగిణతొం - తధింగిణతొం ।

త్రి :— త,ధిం;గి,ణ - ,తొం, త,ధిం; । గి,ణ,తొం,
త,ధిం - ;,గి,ణ,తొం, ॥ త

మి. క. 7 :— చ :— తద్దింగిణతొం - తద్దింగిణతొం - తద్దింగిణతొం ।

త్రి :— త;;;,దిం;;;గి;,ణ - ,,తొం;, త;;;,దిం;; । ;గి;,ణ;,తొం;,
త;;, - ,దిం;;;గి;,ణ;,తొం;, ॥ త

చ. క. 8 :— చ :— తధింగిణాతొం - తధింగిణాతొం - తధింగిణాతొం ।
త్రి :— తధిం.గిణ - ,తొం తధింగి । ,ణాతొం తధిం - ,గిణాతొం ॥ త

సం. క. 9 :— చ :— తద్దింగిణాతొం - తద్దింగిణాతొం - తద్దింగిణాతొం ।
త్రి :— త;;;,దిం;;;గి;;;ణా, - ;;,తొం,, త;;;,దిం;;;గి ।
;;;ణా;;;తొం;, త;,;,దిం - ;;;,గి;;;ణా;;;తొం,, ॥ త

4. చతురశ్రలిపుట (ఆది) తాళమున— జాతి 3, 2, 1 & త్రి. పై. ముక్తాయి

చ. క. 4 :— 3 :— కి;ట - ;త, - ,క; -

2 :— కి,ట, । త,క, -

1 :— కిటతక ।

త్రి. పై — కిటతక కిట - తక కిటతక ॥ త

ఖం. క. 5 :— 3 :— త;ది, - ,గి;ణ - ;తొం; -

2 :— త,ది,గి । ,ణ,తొం, -

1 :— తదిగిణతొం ।

త్రి. పై :— త,ది,గి,ణ,తొం, త,ది,గి - ,ణ,తొం, త,ది,గి ణ,తొం, ॥ త

త్రి.

గ. 6 :— 3 :— త;ధీం, — ;,గి; — ణ;తోం; —

2 :— త,ధీం; । గి,ణ,తోం, —

1 :— తధీంగిణతోం ।

త్రి. పై :— తధీంగిణతోం తధీం — గిణతోం తధీంగిణతోం ॥ త

మి. గ. 7 :— 3 :— త;;,ధిం — ;;,గి, — ,ణ;తోం; —

2 :— త;,దీం, । ,గి,ణ,తోం, —

1 :— తద్దీంగిణతోం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తోం, త;,దీం, — ,గి,ణ,తోం, త;,దీం;గి,ణ,తోం, ॥ త

చ. గ. 8 :— 3 :— త;ధీం;, — ,గీ;;ణ — ;;,తోం; —

2 :— త,ధీం;గీ । ,ణా;తోం, —

1 :— తధీంగీణాతోం ।

త్రి. పై :— తధీంగీణాతోం తధీంగి — ,ణాతోం తధీంగీణాతోం ॥ త

సం. గ. 9 :— 3 :— తి;;,దీం, — ;;గీ;; — ణా;;తోం; —

2 :— త;,దీం;గి । ,,ణా;తోం, —

1 :— తద్దీంగీణాతోం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గీ;ణా;తోం, త;,దీం;గి — ;,ణా;తోం, త;,దీం;గీ;ణా;తోం, ॥ త

5. ఖండత్రిపుటతాళమున :— త్రికాలము & త్రి. పై. ముక్తాయి

చ. గ. 4 :— 1 వ కాలము :— కి;, — ట;, — త;, — క;, —

2 వ కాలము :— కి,ట, । త,క, —

3 వ కాలము :— కిటతక ।

త్రి. పై :— కిటతక కిట — తక కిటతక ॥ త

ఖం. X. 5 :— 1 వ కాలము :— త;,ది - ;,గి, - ,ణ; - ,తొం;, -

2 వ కాలము :— త,ది,గి । ,ణ,తొం, -

3 వ కాలము :— తదిగిణతొం ।

త్రి. పై :— త ది,గి,ణ,తొం, త,ది,గి - ,ణ,తొం, త,ది,గి, ,తొం, ॥ త

త్రి. X. 6 :— 1 వ కాలము :— త;,ధీం- ;,; - గి,,ణ, - ,తొం;, -

2 వ కాలము :— త,ధీం; । గి,ణ,తొం, -

3 వ కాలము :— తధీంగిణతొం ।

త్రి. పై :— తధీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తధీంగిణతొం ॥ త

మి. X. 7 :— 1 వ కాలము :— త;;; - ,దీం;; - ;గి,,ణ - ,,తొం,, -

2 వ కాలము :— త;,దీం, । , గి,ణ,తొం, -

3 వ కాలము :— తద్దీంగిణతొం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తొం, త;,దీం,-,గి,ణ,తొం,

త;,దీం;గి,ణ,తొం, ॥ త

చ. X. 8 : 1 వ కాలము :— త;,ధీం; - ;;గీ, - ,;ణా, - ;;తొం;, -

2 వ కాలము :— త,ధీం;గీ । ,ణా;తొం, -

3 వ కాలము :— తధీంగీణాతొం ।

త్రి. పై :— తధీంగీణాతొం తధీంగి - ,ణాతొం తధీంగీణాతొం ॥ త

పం. X. 9 :— 1 వ కాలము :— త;;;,దిం - ;;;,గీ - ;;;ణా, - ,;;తొం;, -

2 వ కాలము :— త;,దీం;గి । ;,ణా;తొం, -

3 వ కాలము :— తద్దీంగీణాతొం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గీ;ణా;తొం, త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం,

త;,దీం;గీ;ణా;తొం, ॥ త

ము ఖ్య సూ త్ర ము లు

మూడవవిధము :—

వి :— 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల అయిదుజాతుల అక్షరసంఖ్యకు అర్ధ భాగము (అనగా పై సంఖ్యలలో ½ సగము) ముఖ్యసూత్ర నిర్ణయముగ వివిధముక్తాయిల కలియకతో ప్రతితాళమునకు సూచింపబడు చున్నది. ఇందు ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్య అనగ 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో ఒకే ఆవృతమునకు ముక్తాయిలు సమగ్రహ సమమగును.

పాఠకులకు ప్రకరణము సులభముగ గ్రహించుటకుగాను చతురశ్రజాతి 'కిటతక' అనెడి ప్రయోగము ముందుగ ప్రతితాళమునకు క్రియావిభాగము వివరింపబడు చున్నది.

గమనిక :- ఇందు ఆదితాళమున ఏగతిలో ఆజాతి జాతియొక్కముక్తాయి మొత్తముసంఖ్యా క్షరముల వంతున ప్రతిక్రియకు క్రియావిభాగమున లయగమనము గ్రహించ దగును.

మఱియు, ముఖ్యసూత్రములు మూడువిధములుగ వివరించడమైనది. గ్రంథ మందలి 108 సూత్రములలో రెండవవిధము అనగ 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలు గలసూత్రములు సూచింపబడినందున ఇక్కడ అనుక్రమణికలో పై సంఖ్యలకు రెట్టింపు సంఖ్యలు, ½ సగము సంఖ్యలుగల సూత్రములను వివరించు చుంటిమి.

తాళపంచక ముక్తాయి

ప థ క ము

తాళ క్రియలు	తాళము	క్రియ సంఖ్య	ముక్తాయి వివరము	ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి అక్షరములు				
				చ. గ.	త్రి గ.	మి. గ.	ఖం. గ.	సం. గ.
5	త్రిశ్రరూపకము	2½	త్రి.శం, త్రి. పై, చ. పై కాలం	10	15	17½	12½	22½
6	చతురశ్రరూపకము	3	చతురశ్రముక్తాయి	12	18	21	15	27
7	త్రిశ్రతిపుట	3½	జాతి చ, త్రి, త్రి-పై, చ. పైకాలం	14	21	24½	17½	31½
8	చతురశ్రతిపుట ఆది	4	త్రిశ్రముక్తాయి	16	24	28	20	36
9	ఖండత్రిపుట	4½	కాల, పైకాలముల చ. ముక్తాయి	18	27	31½	22½	40½

ఉదాహరణము :-

1. త్రిశ్రజాతిరూపకమున :- జాతి త్రిశ్రం, త్రిశ్రపైకాలము, చ. పైకాలము

చ. ౫. 4 :- త్రి :- కి;ట - ;త, । ,క; -

త్రి. పై :- కి;ట;త, - ,క;

చ. పై :- కిటతక ॥

ఖం. ౫. 5 :- త్రి :- త;ది, - ,గి;ణ । ;తొం; -

త్రి. పై :- త;ది;గి;ణ - ;తొం;

చ. పై :- తదిగిణతొం ॥

త్రి. ౫. 6 :- త్రి :- త;ధి; - ం;గి; । ణ;తొం; -

త్రి. పై :- త;ధీం;;గి; - ణ;తొం;

చ. పై :- తధీంగిణతొం ॥

మి. ౫. 7 :- త్రి :- త;;,ది - ;;,గి, । ,ణ;తొం; -

త్రి. పై :- త;;,దీం;;గి, - ,ణ;తొం;

చ. పై :- తద్దీంగిణతొం ॥

చ. ౫. 8 :- త్రి :- త;ధీం;, - ,గీ;;ణ । ;;,తొం; -

త్రి. పై :- త;ధీం;;గీ;;ణ - ;;,తొం;

చ. పై :- తధీంగీణాతొం ॥

సం. ౫. 9 :- త్రి :- త;;,దీం, - ;,గీ;; । ణా;;తొం; -

త్రి. పై :- త;;,దీం;;గీ;; - ణా;;తొం;

చ. పై :- తద్దీంగీణాతొం ॥

2. చతురశ్రజాతి రూపకతాళమున :— చతురశ్రముక్తాయి

చ. గ. 4 :— కి,ట, – త,క, | కి,ట, – త,క, – కి,ట, – త,క, ||

ఖం. గ. 5 :— త,ది,గి – ,ణ,తొం, | త,ది,గి – ,ణ,తొం, ▶ త,ది,గి –,ణ,తొం, ||

త్రి. గ. 6 :— త,ధీం; – గి,ణ,తొం, ▶ |

త,ధీం; – గి,ణ,తొం, ▶ త,ధీం; – గి,ణ,తొం, ||

మి. గ. 7 :— త;,దీం, – ,గి,ణ,తొం, ▶ |

త;,దీం, – ,గి,ణ,తొం, ▶ త;,దీం, – ,గి,ణ,తొం, ||

చ. గ. 8 :— త,ధీం;గీ – ;ణా;తొం, |

త,ధీం;గీ – ;ణా;తొం, ▶ త,ధీం;గీ – ;ణా;తొం, ||

సం. గ. 9 :— త;,దీం;గి – ;,ణా;తొం, |

త;,దీం;గి – ;,ణా;తొం, ▶ త;,దీం;గి – ;,ణా;తొం, ||

3. త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళమున :— చతురశ్ర, త్రిశ్ర, త్రి. పై, చ.పైకాలము

చ. గ. 4 :— చ :— కి,ట, – త,క, –

త్రి :— కి;ట | ;త, –,క; |

త్రి. పై :— కి;ట;త, – ,క;

చ. పై :— కిటతక ||

ఖం. గ. 5 :— చ :— త,ది,గి – ,ణ,తొం, –

త్రి :— త;ది, | ,గి;ణ – ;తొం; |

త్రి. పై :— త;ది;గి;ణ – ;తొం;

చ. పై :— తదిగిణతొం ||

త్రి. ౫. 6 :— చ :— త,ధీం; - గి,ణ,తోం, -

త్రి :— త;ధీం, । ;,గి; - ణ;తోం; ।

త్రి. పై :— త;ధీం;;గి; - ణ;తోం;

చ. పై :— తధీంగిణతోం ॥

మి. ౫. 7 :— చ :— త;;,దీం, - ,గి,ణ,తోం, -

త్రి :— త;;,దిం । ;;,గి, - ,ణ;తోం; ।

త్రి. పై :— త;;,దీం;;గి, - ,ణ;తోం;

చ. పై :— తద్దీంగిణతోం ॥

చ. ౫. 8 :— చ :— త,ధీం;గీ - ;ణా;తోం, -

త్రి :— త;ధీం;, । ,గీ;;ణ - ;;,తోం; ।

త్రి. పై :— త;ధీం;;గీ;;ణ - ;;,తోం;

చ. పై :— తధీంగీణాతోం ॥

సం. ౫. 9 :— చ :— త;;,దీం;గి - ;,ణా;తోం, -

త్రి :— త;;,దీం, । ;,గీ;; - ణా;;తోం; ।

త్రి. పై :— త;;,దీం;;గీ;; - ణా;;తోం;

చ. పై :— తద్దీంగీణాతోం ॥

4. చతురశ్రజాతిత్రిపుట (ఆది) తాళమున :— త్రిశ్రముక్తాయి

చ. ౫. 4 :— కి, ట - ,త, - క, ▶ కి - ,ట, । త,క - , ▶ కి, । ట,త -,క, ॥

ఖం. ౫. 5 :— త;;;,దిం;;; - ,గి;;;,ణం;;, - ;తోం;;;, ▶

త;;; - ;,దిం;;;,గి;, । ;;ణం;;;,తోం; - ;;, ▶

త;;;,ది, । ;;;గి;;;,ణ - ;;;,తోం;;;, ॥

త్రి. ౫. 6 :— త;;;,ధీం;;;; - ;;;గి;;;,ణ;, - ;;తొం;;;, ▶
త;;; - ;ధీం;;;;;;; । గి;;;,ణ;;;,తొం,- ;;; ▶
త;;;,ధీం; । ;;;;;;;గి;;;, - ;ణ;;;,తొం;;;, ॥

మి. ౫. 7 :— త;;;;;;;.దీం;, - ;;;;;,గి;;;,ణ, - ;;;తొం;;;, ▶
త;;; - ;;;;,దీం;;;;; । ;;గి;;;,ణ;;;,తొం - ;;;, ▶
త;;;;;;, । ;దీం;;;;;;;;గి; - ;;,ణ;;;,తొం;;;, ॥

చ. ౫. 8 :— త,ధీం; - గీ;ణా - ;తొం, ▶ త, - ధీం;గీ । ;ణా; - తొం, ▶
త,ధీం । ;గీ; - ణా;తొం, ॥

పం ౫. 9 :— త;;;;;;;,దీం;;;;, - ;;,గీ;;;;;;;ణా;; - ;;;;;తొం;;;, ▶
త;;;; - ;;;,దీం;;;;;;;;గీ; । ;;;;;;;ణా;;;;;, - ,తొం;;;, ▶
త;;;;;;;,దీం । ;;;;;;;;గీ;;;;;, - ;,ణా;;;;;;;;తొం;;;, ॥

5. ఖండజాతి త్రిపుట తాళమున :— కాల, పైకాలముల చ. ముక్తాయిలు

చ. ౫. 4 :— కి,ట, - త,క, ▶ కి,ట, - త,క, ▶ కి,ట, । త,క, -
కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥

ఖం. ౫. 5 :— త,ది,గి - ,ణ,తొం, ▶ త,ది,గి - ,ణ,తొం, ▶ త,ది,గి । ,ణ,తొం, -
తదిగిణతొం । తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ॥

తి. ౫. 6 :— తధీం - గిణతొం ▶ తధీం - గిణతొం ▶ తధీం । గిణతొం-
తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం ॥

మి. ౫. 7 :— త;,దీం,.,గి,ణ,తొం, ▶ త;,దీం, -,గి,ణ,తొం, ▶ త;,దీం, । ,గి,ణ,తొం, -
తద్దీంగిణతొం । తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం ॥

చ. ౫. 8 :— త,ధీం;గీ - ;ణా;తొం, ▶ త,ధీం;గీ - ;ణా;తొం, ▶ త,ధీం;గీ । ;ణా;తొం, -
తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం ॥

పం. ౫. 9 :— త;,దీం;గి-;,ణా;తొం, ▶ త;,దీం;గి-;,ణా;తొం, ▶ త;,దీం;గి । ;,ణా;తొం,-
తద్దీంగీణాతొం । తద్దీంగీణాతొం - తద్దీంగీణాతొం ॥

తా ళ క్రి యా క్ష ర ము ల కు త గ్గిం పు

వి :— వాడుకగల తాళములలో 1. త్రిశ్రరూపకము, 2. చతురశ్రరూపకము, 3. త్రిశ్రత్రిపుట, 4. చతురశ్రత్రిపుట (ఆది), 5. ఖండజాతి త్రిపుట తాళములలో ప్రతి తాళక్రియల సంఖ్యనుండి - తగ్గింపు చివరసంఖ్య 1 వరకు దిగువ పథకమునందు సూచించిన తాళగమనములలో ప్రతితాళమున - ప్రతితగ్గింపు ఒకేఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును. యీ తగ్గింపు త్రికాలముగ అనినచో లయసౌందర్యము ఇంపుగ ఉండుటకు గాను వివరింపబడుచున్నది.

సూత్రము :— తాళక్రియల సంఖ్యకు 1 కలిపి, 2 చే భాగించినచో తాళగమనమార్గము తెలియదగును. అనగ ఏతాళమునకు ఏగతిభేదము నడుచునది తెలియును.

గమనిక :— ఈగమన సంఖ్యలలో $\frac{1}{2}$ వచ్చినయెడల పై కాల గతిగ వాడదగును. అనగ $3\frac{1}{2}$కు 7 మిశ్రగమనముగను, $4\frac{1}{2}$కు 9 సంకీర్ణగమనము గను, గ్రహించవలెను.

తాళ గ మ న ప థ కము

నెం	తాళములు	తాళ క్రియలు	గతిభేదము	తగ్గింపుసంఖ్య విధానము	తగ్గింపు అక్షరముల మొత్తం
1	త్రిశ్రరూపకము	5	త్రిశ్రగమనము	5+4+3+2+1=	15
2	చతురశ్రరూపకము	6	మిశ్రగమనము	6+5+4+3+2+1=	21
3	త్రిశ్రత్రిపుట	7	చతురశ్రగమనము	7+6+5+4+3+2+1=	28
4	చతురశ్రత్రిపుట (ఆది)	8	సంకీర్ణగమనము	8+7+6+5+4+3+2+1=	36
5	ఖండత్రిపుట	9	ఖండగమనము	9+8+7+6+5+4+3+2+1=	45

ప్రయోగమున తగ్గింపుసంఖ్యలకు శబ్దవివరము

తగ్గింపుసంఖ్య	శబ్దము
9 :	త ద్ధీ ం గి ణా తొం
8 :	త ధీ ం గి ణా తొం
7 :	త ద్ధీ ం గి ణ తొం
6 :	త ధీ ం గి ణ తొం
5 :	త ది గి ణ తొం
4 :	కి ట త క
3 :	త కి ట
2 :	త క
1 :	త

ఉదా :— 1. త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము :— త్రిశ్రగమనము

1 వ కాలము :— తదిగి - ణతొం కి । టతక - తకిట - తక త ॥

2 వ కాలము :— తదిగిణతొం కి - టతక తకిట । తక త ▶ తదిగి - ణతొం
కిటతక - తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తదిగిణతొం కిటతక తకిట - తక త ▶ తదిగిణతొం
కిటతక । తకిట తక త ▶
తదిగిణతొం కి - టతక తకిట తక త ▶ తదిగి - ణతొం
కిటతక తకిట తక త ॥

2 చతురశ్రజాతిరూపకతాళము :— మిశ్రగమనము

1 వ కాలము :— త,ధీం;గి - ,ణ,తొం, త, । ది,గి,ణ,తొం - , కి,ట,త, - క,
త,కి,ట - , త,క, త, ॥

2 వ కాలము :— తధీంగిణతొం త - దిగిణతొం కిటత । క తకిట తక త -
తధీంగిణతొం త - దిగిణతొం కిటత - క తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తధీంగిణతొం తదిగిణతొం కిటత - క తకిట తక త ▶
తధీంగిణతొం త । దిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ▶
తధీంగిణతొం తదిగిణతొం కిటత - క తకిట తక త ▶
తధీంగిణతొం త - దిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ॥

3. త్రిశ్రజాతిత్రిపుటతాళము :— చతురశ్రగమనము

1 వ కాలము :— తద్ధీం - గిణతొం త - ధీంగిణ । తొం తదిగి - ణతొం
కిట - తక తకి - ట తక త ॥

2 వ కాలము :— తద్ధీంగిణతొం త - ధీంగిణతొం తదిగి - ణతొం కిటతక
తకి । ట తక త ▶ తద్ధీం - గిణతొం తధీంగిణ - తొం
తదిగిణతొం కిట - తక తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తద్ధీంగిణతొం తధీంగిణతొం తదిగి - ణతొం కిటతక తకిట తక త ▶
తద్ధీం - గిణతొం తధీంగిణతొం తదిగిణతొం కిట । తక తకిట తక త ▶
తద్ధీంగిణతొం త-ధీంగిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకి - ట తక త ▶
తద్ధీంగిణతొం తధీంగిణ - తొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ॥

4. చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది) తాళము :— సంకీర్ణగమనము

1 వ కాలము :— త,ధీం;గీ, - ,ణా;తొం, త, - ;దీం;గి,ణ ▶ ,తొం, త,ధీం; । గి,ణ,తొం, త,ది - ,గి,ణ,తొం, కి, । ట,త,క, త,కి - ,ట, త,క, త, ॥

2 వ కాలము :— తధీంగీణాతొం త - ,దీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తదిగిణతొం కి - టతక తకిట తక త । ▶ తధీంగీణాతొం త - ,దీంగిణతొం తధీం । గిణతొం తదిగిణతొం కి - టతక తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తధీంగీణాతొం తద్దీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ▶ తధీంగీణాతొం తద్దీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త । ▶ తధీంగీణాతొం తద్దీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త । ▶ తధీంగీణాతొం తద్దీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ॥

5. ఖండజాతి త్రిపుట తాళము :— ఖండగమనము

1 వ కాలము :— తద్దీంగి - ,ణాతొం త - ధీంగీణ - ,తొం త,దిం - ,గిణతొం త । ధీంగిణతొం - తదిగిణతొం । కిటతక త - కిట తక త ॥

2 వ కాలము :— తద్దీంగీణాతొం త - ధీంగీణాతొం త,దిం - ,గిణతొం తధీంగిణతొం - తదిగిణతొం కిటతక త - కిట తక త ▶ తద్దీంగి । ,ణాతొం తధీంగీణ - ,తొం తద్దీంగిణతొం త । ధీంగిణతొం తదిగిణతొం - కిటతక తకిట తక త॥

3 వ కాలము :— తద్దింగిణతొం తధింగిణతొం త,దిం - ,గిణతొం తధింగిణతొం
తదిగిణతొం కిటతక త - కిట తక త ▶ తద్దింగిణతొం తధింగిణ-,తొం
తద్దింగిణతొం తధింగిణతొం తదిగిణతొం - కిటతక తకిట తక త ▶
తద్దింగిణతొం త । ధింగిణతొం తద్దింగిణతొం తధింగిణతొం -
తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ▶ తద్దింగి । ,ణతొం తధింగిణతొం
తద్దింగిణతొం త - ధింగిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ॥

తగ్గింపు ముక్తాయి

వి :— 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో ప్రతితాళమునకు 3,4,5,6,7,8,9 సంఖ్యలుగల జాతులు దిగువ వివరింపబడు తగ్గింపు ముక్తాయి విధానముగ ఏజాతిని అనెదమో ఆజాతి అక్షరములను ముక్తాయిమధ్య రెండు పర్యాయములు కాపుచేసి అనినచో పలికెడిజాతి అక్షరములెన్నో అన్ని ఆవృతములలో సమగ్రహ సమమగును. పై ఐదు తాళములకు వేరువేరుగ వివరణోదాహరణ సూత్రములు సూచింపబడుచున్నవి.

గమనిక :— 5, 8 క్రియలుగల తాళములకు పలికెడిజాతి అక్షరములను రెండుకాపులతో తగ్గింపు ముక్తాయివచ్చును. 7 క్రియలుగల త్రిశ్రత్రిపుట తాళములో పైకాల జాతి అక్షరముల రెండు కాపులతో తగ్గింపుముక్తాయి వచ్చును.

మఱియు, 6, 9 క్రియలుగల తాళములకు తగ్గింపుముక్తాయి మధ్య కాపులు లేవని గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము

వి :— త్రిశ్రరూపక తాళములో 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల ప్రతిజాతి అక్షరమక్షరమునకు 3+2+1 అక్షరముల వంతున తగ్గించెడిజాతిని ముక్తాయిగ ముమ్మారనుటలో ఆజాతి అక్షరసంఖ్యను ముక్తాయిమధ్య రెండుకాపులు చేసి అనినచో ఏజాతికి ఎన్ని అక్షరములో అన్ని ఆవృతములుగ సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 3+2+1 = 6.

అ ను బ ం ధ ము

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	రెండుకాపుల సంఖ్య	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×6=	18	6	60	3
4	4×6=	24	8	80	4
5	5×6=	30	10	100	5
6	6×6=	36	12	120	6
7	7×6=	42	14	140	7
8	8×6=	48	16	160	8
9	9×6-	54	18	180	9

ఉదాహరణము :—

3:— 3 :— త;కి - ;ట, । ,

2 :— త,కి - ,ట,

1 :— త - కిట ▶ త, ॥ ,

3 :— త; - కి;ట । ;

2 :— త, - కి,ట, -

1 :— తకిట ▶ త ॥ ;

3 :— త, - ,కి; । ట;

2 :— త - ,కి,ట - ,

1 :— తకిట ॥

4 :— 3 :— కి;ట - ;త, । ,క; -
2 :— కి,ట, - త,క, ॥
1 :— కిటతక - ▶ త;, ।

3 :— కి;ట - ;త, - ,క; ॥
2 :— కి,ట, - త,క, ।
1 :— కిటతక - ▶ త;, -

3 :— కి;ట ॥ ;త, - ,క; ।
2 :— కి,ట, - త,క, -
1 :— కిటతక ॥

5 :— 3 :— త;ది - ;గి, । ,ణ; - తొం;
2 :— త - ,ది,గి ॥ ,ణ,తొం - ,
1 :— తదిగి । ణతొం ▶ త, - ;,

3 :— త - ;ది, ॥ ,గి; - ణ;తొం । ;
2 :— త, - ది,గి, - ణ,తొం, ॥
1 :— తదిగిణ - తొం ▶ త; । ;

3 :— త, - ,ది, - గి;ణ ॥ ;తొం, - ,
2 :— త,ది । ,గి,ణ - ,తొం,
1 :— త - దిగిణతొం ॥

ఇటులనే అన్నిజాతులను గ్రహించదగును.

చతురశ్రజాతి రూపక తాళము

వి :— చతురశ్ర రూపక తాళములో 3,4,5,6,7,8,9 సంఖ్యలుగల జాతులు ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 4+3+1 అక్షరముల వంతున తగ్గింపు ముక్తాయిగ ముమ్మారు అనినచో పలికెడి జాతి అక్షరములెన్నో అన్ని అవృతములలో ప్రతిజాతి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ముక్తాయిమధ్య ఈ తొళముసందు కోపులు లేవని గ్రహించదగును.

సూత్రము :— 4+3+1= 8

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×8=	24	72	3
4	4×8=	32	96	4
5	5×8=	40	120	5
6	6×8=	48	144	6
7	7×8=	56	168	7
8	8×8=	64	192	8
9	9×8=	72	216	9

ఉదాహరణము :—

3 :— 4 :— త;, - కి;, । టు;, -
3 :— త;కి - ;టు, - ,
1 :— తకిట ॥

4 :— 4 :— త;, - కి;, । టు;, -
3 :— త;కి - ;టు, - ,
1 :— తకిట ॥

4 :— 4 :— త;, - కి;, । టు;, -
3 :— త;కి - ;టు, - ,
1 :— తకిట ॥

4 :— 4 :— కి;, - టు;, । త;, - క;, -
3 :— కి;టు - ;త, ॥ ,క; -
1 :— కిటతక ।

4 :— కి;, - టు;, - త;, - క;, ॥
3 :— కి;టు - ;త, । ,క; -
1 :— కిటతక -

4 :— కి;, - టు;, ॥ త;, - క;, ।
3 :— కి;టు - ;త, - ,క; -
1 :— కిటతక ॥

ఇట్లు మిగిలిన జాతులును గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

వి :— త్రిశ్రత్రిపుట తాళములో 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల జాతులు ప్రతిజాతి అక్షరమక్షరమునకు 4+3+2 అక్షరముల వంతున ముక్తాయిమధ్య పైకాల జాతి అక్షరములను రెండు పర్యాయములుగ కాపుచేసి — తగ్గింపు ముక్తాయిని అనినచో పలికెడిజాతి అక్షరములెన్నో అన్ని ఆవృతములలో ప్రతిజాతి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— తగ్గింపు ముక్తాయిమధ్య పైకాలము అనగ 4 వ కాలమున జాతిఅక్షరములను 2 కాపులుగ అనునది. మఱియు, ఈ తాళమునందలి 3, 5, 7, 9 సంఖ్యలుగల బేసి జాతుల ప్రయోగములక్రింద గ్రహించదగు గుర్తులు :—

సంకేతము		గుర్తు
రెండక్షరములను ఒకఅక్షరముగ అనుటకు	:—	— — — —
నాలుగుఅక్షరములను ఒకఅక్షరముగ గ్రహించుటకు	:—	═══
కాపును గ్రహించుటకు	:—	▶

సూత్రము :— 4+3+2= 9.

తగ్గింపుముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు సంఖ్య	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×9=	27	3	84	3
4	4×9=	36	4	112	4
5	5×9=	45	5	140	5
6	6×9=	54	6	168	6
7	7×9=	63	7	196	7
8	8×9=	72	8	224	8
9	9×9=	81	9	252	9

ఉదాహరణము :–

3 :— 4 :– త;;;, – కి;;;, – టు;;;, |

3 :– త;;,కి, – ;;టు;, – ,

2 :– త;,కి, – ;టు;, ▶ త;, || ;

4 :– త;;; – ,కి;;; – ,టు;;; | ,

3 :– త;;,కి – ;;,టు; – ;,

2 :– త;,కి – ;,టు;, ▶ త, || ;;

4 :– త;;, – ;కి;;, – ;టు;;, | ;

3 :– త;;, – కి;;,టు, – ;;

2 :– త;, – కి;,టు;, ||

4 :— 4 :– కి;, – టు;, త;, | క;, –

3 :– కి;టు – ;త, – ,క; ||

2 :– కి,టు, – త,క, ▶ త;,

4 :– కి, | ;టు, – ;త, – ;క, – ;

3 :– కి, || ,టు; – త;క – ;

2 :– కి, | టు,త, – క, ▶ త;, –

4 :– కి;, – టు;, || త;, – క;, –

3 :– కి;టు | ;త, – ,క; –

2 :– కి,టు, – త,క, ||

5 :— 4 :- తత్;;;, - దిత్;;;, - గిత్;;;, | ణత్;;;, - తొంత్;;;, -

3 :- త;;;,ది, - ;;గి;, || ;ణ;;;, — తొం;;;,

2 :- త, - ;ది;,గి, | ;ణ;,తొం, - ; ▶ త;;;;;,

4 :-- త - ;;;,ది - ;;;,గి || ;;;,ణ - ;;;,తొం - ;;;,

3 :-- త | ;;,ది; - ;,గి;; - ,ణ;;,తొం - ;;,

2 :-- త; || ,ది;,గి; - ,ణ;,తొం; - , ▶ త;;;;;,

4 :-- త, | ;;;ది, - ;;;గి, - ;;;ణ, - ;;;తొం, || ;;;

3 :— త, - ;;ది;, - ;గి;;, | ణ;;,తొం, - ;;

2 :— త;, — ది;,గి;, - ణ;,తొం;, ||

6 :— 4 :— త;, - ధి;, - ం;, | గి;, - ణ;, - తొం;, -

3 :— త;ధి || ;ం, - ,గి; - ణ;తొం | ;

2 :— త, - ధీం; - గి,ణ, - తొ, ▶ త;, || ;

4 :— త; - ,ధి; - ,ం; | ,గి; - ,ణ; - ,తొం; - ,

3 :— త; || ధి;ం - ;గి, - ,ణ; | తొం;

2 :— త - ,ధి,ం - ,గి,ణ - ,తొం, ▶ త, || ;;

4 :— త, - ;ధి, - ;ం, | ;గి, - ;ణ, - ;తొం, - ;

3 :-- త, || ,ధి; - ం;గి - ;ణ, | ,తొం; -

2 :— త,ధి, - ం,గి, - ణ,తొం, ||

7 :—4 :- త;;;, - ;;;; — దీం;;; | ;;;; - గి;;;, — ణ;;;, - తో;;;, ||

3 :- త;;;, - ;;దీం; - ;;;; | గి;;,ణ, - ;;తో;;, - ;

2 :- త;;, - ;దీం;; || ;గి;,ణ, - ;తో;, ▶ త;, - ;;;;;

4 :- త; | ;;;; - ;;,దీం, - ;;;; - ;;,గి; || ;;,ణ; - ;;,తో;; - ;;,

3 :- త; | ;;;; - ,దీం;;, - ;;,గి; - ;,ణ;; || ,తో;;,

2 :- త - ;;;,దిం - ;;;,గి | ;,ణ;,తో - ;; ▶ త;;;;, - ;;

4 :- త;;, - ;;;; || ;దీం;; - ;;;; - ;గి;;, | ;ణ;;, - ;తో;;;, - ;

3 :- త;;, - ;;;దీం || ;;;; - ;గి;;, - ణ;;,తో;, | ;;

2 :- త;, - ;;దీం; - ;;గి;, - ణ;,తో;, ||

8 :—4 :- త;, - ధీం; - ;; | గి; - ;; - ణా; - ;; || తో;, -

3 :- త;ధి - ;; | ,గి; — ;,ణ - ;; - ,తో; ||

2 :- త,ధీ - ;గీ - ;ణా | ;తో;, - ▶ త;;;, -

4 :- త;, - ధీం; || ;; - గి; - ;; | ణా; - ;; - తో;, -

3 :- త;ధి || ;; - ,గి; - ;,ణ | ;; -,తో; -

2 :- త,ధీ - ;గీ || ;ణా - ;తో;, - ▶ త;;;, |

4 :- త;, - ధీం; - ;; - గి; || ;; - ణా; - ;; | తో;, -

3 :- త;ధి - ;; - ,గి; || ;,ణ - ;; - ,తో; |

2 :- త,ధీం - ;గీ - ;ణా - ;తో;, ||

9 :— 4 :- తఁఁఁఁ - ఁఁఁఁ - దీంఁఁఁ | ఁఁఁఁ - గీఁఁఁ - ఁఁఁఁ - ణాఁఁఁ || ఁఁఁఁ - తోంఁఁఁ -

3 :- తఁఁఁ | ఁఁదీంఁ - ఁఁఁఁ - గీఁఁఁ - ఁఁణాఁ || ఁఁఁఁ - తోంఁఁ,

2 :- త, - ఁఁఁదీం | ఁఁఁగీ - ఁఁఁణా - ఁఁఁతోం, - ; ▶ తఁఁఁఁఁ, || ఁఁఁ

4 :- తఁఁ - ఁఁఁఁ - ఁదీంఁ, | ఁఁఁఁ - ఁగీఁ, - ఁఁఁఁ - ఁణాఁ, || ఁఁఁఁ - ఁ, తోంఁఁ - ఁ,

3 :- తఁఁ | ఁఁఁదిం - ఁఁఁఁ - ఁగీఁ, - ఁఁఁణ || ఁఁఁఁ - ఁతోంఁఁ - ,

2 :- తఁఁ | ,దీంఁఁ, - ,గీఁఁ, - ,ణాఁఁ, - ,తోంఁ, ▶ తఁఁ, || ఁఁఁఁఁఁ

4 :- త, - ఁఁఁఁ - ఁఁఁదీం | ఁఁఁఁ - ఁఁఁగీ - ఁఁఁఁ - ఁఁఁణా ||
ఁఁఁఁ - ఁఁఁతోం, - ఁఁఁ

3 :- త, | ఁఁఁఁ - ఁదీంఁఁ - ఁఁఁగీ - ఁఁఁఁ || ఁణాఁఁ - ఁఁఁతోం, - ఁఁ

2 :- తఁ, | ఁఁదీంఁ - ఁఁగీఁ - ఁఁణాఁ - ఁఁతోంఁ, ||

చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది) తాళము

వి :— ఆదితాళములో 3,4,5,6,7,8,9, సంఖ్యలుగల జాతులు ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 4+3+2+1 అక్షరముల వంతున తగ్గించెడి జాతిని ముక్తాయిగ ముమ్మారనుటలో ఆజాతి అక్షర సంఖ్యను ముక్తాయిమధ్య రెండుపర్యాయములు కాపుచేసి అనినచో ఏజాతికి ఎన్ని అక్షరములో అన్ని ఆవృతములుగ ప్రతిజాతి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— తగ్గింపు ఒక పర్యాయమునకు ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యకు 10 రెట్లు తగ్గింపు అక్షరముల మొత్తము వచ్చును.

సూత్రము :— 4+3+2+1=10

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	రెండుకాపు లకునంఖ్యా	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్యా
3	3×10=	30	6	96	3
4	4×10=	40	8	128	4
5	5×10=	50	10	160	5
6	6×10=	60	12	192	6
7	7×10=	70	14	224	7
8	8×10=	80	16	256	8
9	9×10=	90	18	288	9

ఉదాహరణము :—

3 :— 4 :— త;, - కి;, - టు;, -

3 :— త;కి । ;టు, - ,

2 :— త,కి । ,టు,

1 :— త - కిటు ▶ త, ॥ ,

4 :— త; - ,కి; - ,టు; - ,

3 :— త; । కి;టు - ;

2 :— త, । కి,టు, -

1 :— తకిటు ▶ త ॥ ;

4 :— త, - ;కి, - ;టు, - ;

3 :— త, । ,కి; - టు;

2 :— త । ,కి,టు - ,

1 :— తకిటు ॥

4 :— 4 :— కి;, -టు;, - త;, - క;, |
3 :— కి;టు - ;త, | ,క; -
2 :— కి,టు, || త,క, -
1 :— కిటుతక - ▶ త;, -

4 :— కి;, | టు;, - త;, | క;, -
3 :— కి;టు || ;త, - ,క; -
2 :— కి,టు, - త,క, |
1 :— కిటుతక - ▶ త;, |

4 :— కి;, - టు;, || త;, - క;, -
3 :— కి;టు - ;త, | ,క; -
2 :— కి,టు, | త,క, -
1 :— కిటుతక ||

5 :— 4 :— త;, - ది;, - గి;, - ణ;, | తొం;, -
3 :— త;ది | ;గి, - ,ణ; || తొం;
2 :— త - ,ది,గి - ,ణ,తొం - ,
1 :— తదిగి | ణతొం ▶ త, - ;,

4 :— త | ;,ది - ;,గి || ;,ణ - ;,తొం - ;,
3 :— త - ;ది, | ,గి; - ణ;తొం | ;
2 :— త, - ది,గి, || ణ,తొం, -
1 :— తదిగిణ - తొం ▶ త; - ;

4 :— త, | ;ది, - ;గి, | ;ణ, - ;తొం, || ;
3 :— త, - ,ది; - గి;ణ - ;తొం, | ,
2 :— త,ది - ,గి,ణ | ,తొం,
1 :— త - దిగిణతొం ||

6 :— 4 :— త;, - ధి;, - ం;, - గి;, । ణ;, - తొం;, ।
3 :— త;ధి - ;ం, ॥ ,గి; - ణ;తొం - ;
2 :— త, - ధీం; । గి,ణ, - తొం,
1 :— తధి । ం గిణతొం - ▶ త;, ॥ ;

4 :— త, - ;ధీం - ;; - ;గి, । ;ణ, - ;తొం, । ;
3 :— త, - ,ధీం, ॥ ;,గి - ;ణ, - ,తొం; -
2 :— త,ధి, । ం,గి, - ణ,తొం, ।
1 :— తధీంగి - ణతొం ▶ త, ॥ ;; -

4 :- త;, - ధీం; - ;; । గి;, - ణ;, । తొం;, -
3 :- త;ధి ॥ ;ం, - ,గి; - ణ;తొం - ;
2 :- త, । ధీం; — గి,ణ, । తొం,
1 :- తధిం - ,గిణతొం ॥

7 :— 4 :— త;, - ;; - దీం; - ;; । గి;, - ణ;, । తొం;, -
3 :— త;, ॥ ;ది, - ;; - గి;ణ - ;తొం, । ,
2 :— త; - ,దీం, । ,గి,ణ - ,తొం,
1 :— త ॥ ,దీంగి - ణతొం ▶ త, - ;; - ,

4 :— త; । ;; - ,దీం, । ;; - ,గి; ॥ ,ణ; - ,తొం; - ,
3 :— త; - ;,ది । ;; - ,గి; । ణ;తొం - ;
2 :— త, ॥ ;దీం - ;గి, - ణ,తొం, -
1 :— తద్దీం । గిణతొం ▶ త — ;; । ;

4 :— త, - ;; ॥ ;దీం - ;; - ;గి, - ;ణ, । ;తొం, - ;
3 :— త, । ;; - ది;, ॥ ;గి, - ,ణ; - తొం;
2 :— త - ;,ధి । ;,గి - ,ణ,తొం । ,
1 :— త,దిం - ,గిణతొం ॥

8 :— 4 :— త;, - ధీం; - ;; - గీ; । ;; - ణా; । ;; - తోం;, ॥
3 :— త;ధి - ;; - ,గి; - ;,ణ । ;; - ,తోం; ।
2 :— త,ధీం - ;గీ ॥ ;ణా - ;తోం, -
1 :— తధీంగి - ,ణాతోం । ▶ త;, - ;; ।

4 :- త;, - ధీం; ॥ ;; - గీ; - ;; - ణా; । ;; - తోం;, ।
3 :- త;ధి - ;; ॥ ,గి; - ;,ణ - ;; - ,తోం; ।
2 :- త,ధీం - ;గీ । ;ణా - ;తోం, ॥
1 :- తధీంగి - ,ణాతోం - ▶ త;, - ;; ।

4 :- త;, - ధీం; । ;; - గీ; ॥ ;; - ణా; — ;; - తోం;, ।
3 :- త;ధిం - ;; । ,గి; - ;,ణ ॥ ;; - ,తోం; -
2 :- త,ధీం - ;గీ । ;ణా - ;తోం, ।
1 :- తధీంగి - ,ణాతోం ॥

9 :— 4 :- త;, - ;; - దీం; - ;; । గీ; - ;; । ణా; - ;; ॥ తోం;, -
3 :- త;, — ;దీం - ;; । గి;, - ;ణా । ;; - తోం;
2 :- త ॥ ;,దిం - ;,గి — ;,ణ - ;,తోం । ,
1 :- త,దిం - ,గి,ణ । ,తోం ▶ త, - ;; ॥ ;,

4 :— త - ;; - ;,ది - ;; । ;,గి - ;; । ;,ణ - ;; ॥ ;,తోం - ;,
3 :— త - ;; - ,దీం, । ;,గి - ;; । ,ణా, - ;,తోం ॥ ;
2 :— త, - ;దీం _ ;గీ -;ణా । ;తోం, -
1 :— తద్దీం । గీణా - తోం ▶ త; ॥ ;; - ;

4 :— త, - ;; - ;దీం । ;; - ;గీ । ;; - ;ణా ॥ ;; - ;తోం, - ;
3 :— త; - ;; । దీం; - ;గీ । ;; - ణా; ॥ ;తోం, - ,
2 :— త; - ,దీం, - ,గీ, । ,ణా, - ,తోం,
1 :— త । ,దీంగి - ,ణాతోం ॥

ఖండజాతి త్రిపుట తాళము

వి :— ఖండ త్రిపుటతాళములో 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 5+4+3 అక్షరముల వంతున ముమ్మారు ముక్తాయిగ అనినచో వలికెడిజాతి అక్షరములెన్నో అన్ని ఆవృతములలో ఆజాతి ముక్తాయి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ముక్తాయిమధ్య ఈ తాళమునందు కాపులు లేవని గ్రహించదగును.

సూత్రము :— 5+4+3 = 12

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×12=	36	108	3
4	4×12=	48	144	4
5	5×12=	60	180	5
6	6×12=	72	216	6
7	7×12=	84	252	7
8	8×12=	96	288	8
9	9×12=	108	324	9

ఉదాహరణము :—

3 :— 5 :— త;, - ,కి; - ;ట, - ;,

4 :— త - ; ,కి | ;,ట - ;,

3 :— త | ;కి, - ,ట; ||

5 :— త;, - ,కి; - ;ట, - ;,

4 :— త - ;,కి | ;,ట - ;,

3 :— త | ;కి, - ,ట; ||

5 :— త;, - ,కి; - ;ట, - ;,

4 :— త - ;,కి | ;,ట - ;,

3 :— త | ;కి, - ,ట; ||

4 :— 5 :— కి;, - ,టు; - ;త, - ;,క - ;; |
4 :— కి;, - టు;, | త;, - క;, ||
8 :— కి;టు - ;త, - ,క; -

5 :— కి;, - ,టు; | ;త, - ;,క | ;; -
4 :— కి;, || టు;, - త;, - క;, -
8 :— కి;టు - ;త, | ,క; -

5 :— కి;, | ,టు; - ;త, || ;,క - ;; -
4 :— కి;, - టు;, - త;, | క;, -
8 :— కి;టు | ;త, - ,క; ||

5 :— 5 :— త;, - ,ది; - ;గి, - ;,ణ - ;; | తొం;, - ,
4 :— త; | ,ది; - ,గి; || ,ణ; - ,తొం; - ,
8 :— త; - ది;గి - ;ణ, | ,తొం; -

5 :— త;, | ,ది; - ;గి, || ;,ణ - ;; - తొం;, -
4 :— త; - ,ది; | ,గి; - ,ణ; | ,తొం; - ,
8 :— త; || ది;గి - ;ణ, - ,తొం; -

5 :— త;, - ,ది; | ;గి, - ;,ణ | ;; - తొం;, || ,
4 :— త; - ,ది; - ,గి; - ,ణ; - ,తొం; | ,
8 :— త; - ది;గి | ;ణ, - ,తొం; ||

ఇటులనే అన్ని జాతులను గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము

ఏ గతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :– త్రిశ్రజాతి రూపకతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి జాతిఅక్షర సంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 4, 3, 2, 1 అక్షరముల నంతున తగ్గింపుగ అనినచో ఐదుజాతులు ఈతాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :– ఈవిధము తగ్గింపుముక్తాయి పథకమునందు వివరించిన సూత్రము 10 తగ్గింపు అక్షరముల మొత్తమునకు సమానము.

మఱియు, 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములకు ఉదాహరణమున క్రియా విభాగములో వేయబడిన అంకెలవంతున ప్రతిజాతి అక్షరగమనము తెలియదగునని సూచించడమైనది.

సూత్రము :– 4+3+2+1= 10

గతిలో జాతి తగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×10=	40	5 క్రియలుగల ఈ త్రిశ్రరూపక తాళములో ప్రతిజాతి అక్షర సంఖ్య తమునకు 4,3,2,1 అక్షరము వంతున గమనము
5 ఖం.	తదిగిణతొం	5×10=	50	
6 త్రి.	తధింగిణతొం	6×10=	60	
7 మి.	తద్దింగిణతొం	7×10=	70	
9 నం.	తద్దింగీణాతొం	9×10=	90	

త్రిశ్రరూపక తాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి } :— 4 :— కి;, ట;, – త;, క;, |
చ. గ. } 3 :— కి;ట;త, – ,క;
2 :— కి,ట, – త,క,
1 :— కిటతక ||

5
ఖండజాతి } :— 4 :— త;,ది;,గి, – ;ణ;,తో;, |
ఖం. గ. } 3 :— త;ది;గి;ణ – ;తో;
2 :— త,ది,గి – ,ణ,తో,
1 :— తదిగిణతో ||

6
త్రిశ్రజాతి } :— 4 :— త;,ధి;,;, – గి;,ణ;,తో;, |
త్రి. గ. } 3 :— త;ధీ;;గి; - ణ;తో;
2 :— త,ధీ; – గి,ణ,తో,
1 :— తధీంగిణతో ||

7
మిశ్రజాతి } :— 4 :— త;;;,దీ;; – ;గి;,ణ;,తో;, |
మి. గ. } 3 :— త;;,దీ;;గి, – ,ణ;తో;
2 :— త;,దీ, – ,గి,ణ,తో,
1 :— తద్దీంగిణతో ||

9
సంకీర్ణజాతి } :— 4 :— త;;;,దీ;;;గి, – ;;;ణా;;;తో;, |
సం. గ. } 3 :— త;;,దీ;;గీ;; – ణా;;తో;
2 :— త;,దీ;గి – ;,ణా;తో,
1 :— తద్దీంగీణాతో ||

చతురశ్రజాతి రూపకతాళము

ఏ గతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— చతురశ్రజాతి రూపకతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి జాతిఅక్షర సంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 3 2,1 అక్షరములవంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదు జాతులు ఈతాళమున ఒకే ఆవృత్తములో సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 3+2+1= 6

గతిలో జాతితగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×6=	24	6 త్రియలుగల ఈ చతురశ్ర రూపక తాళములో జాతి అక్షర సంఖ్యనకు 3 2,1 అక్షరముల వంతున గమనము
5 పం.	తదిగిణతొం	5×6=	30	
6 త్రి.	తధింగిణతొం	6×6=	36	
7 మి.	తద్దిఁగిణతొం	7×6=	42	
9 నం.	తద్దింగిణాతొం	9×6=	54	

చతురశ్ర రూపకతాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి
చ. గ.

:— 3 :— కి;ట - ;త, ! ,క; -
2 :— కి,ట, - త,క, -
1 :— కిటతక ||

5
ఖండజాతి
ఖం. ౫.

:— 3 :— త;ది, - ,గి;ణ । ;తొం; -
2 :— త,ది,గి - ,ణ,తొం, -
1 :— తదిగిణతొం ॥

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. ౫.

:— 3 :— త;ధి; - ం;గి; । ణ;తొం; -
2 :— త,ధీం; - గి,ణ,తొం, -
1 :— తధీంగిణతొం ॥

7
మిశ్రజాతి
మి. ౫.

:— 3 :— త;;,ది - ;;,గి, । ,ణ;తొం; -
2 :— త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం, -
1 :— తద్దీంగిణతొం ॥

9
సంకీర్ణజాతి
సం. ౫.

:— 3 :— త;;,దీం, - ;,గి;; । ణా;;తొం; -
2 :— త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, -
1 :— తద్దీంగిణాతొం ॥

త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

ఏగతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి — జాతి అక్షర సంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 4, 2, 1 అక్షరముల వంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదుజాతులు ఈ తాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 4+2+1 = 7

గతిలో జాతి తగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×7=	28	7 త్రియవి తాళమునకు త్రిశ్రజాతి త్రిపుట తాళమునకు 4, 2, 1 ఖండజాతి ఖండ తాళమునకు నడచు గమనము
5 ఖం.	తదిగిణతొం	5×7=	35	
6 త్రి.	తధీంగిణతొం	6×7=	42	
7 మి.	తద్దీంగిణతొం	7×7=	49	
9 సం.	తద్దీంగీణాతొం	9×7=	63	

త్రిశ్రత్రిపుటతాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి
చ. X.

:— 4 :— కి;, -ట;, త;, | క;, -
2 :— కి,ట, | త,క, -
1 :— కిటతక ||

5
ఖండజాతి
ఖం. X.

:— 4 :— త;,ది - ;,గి, - ;ణ; | ,తొం;, -
2 :— త.ది,గి | ,ణ,తొం, -
1 :— తదిగిణతొం ||

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. X.

:— 4 :— త;,ధీం - ;;; - గి;,ణ, | ;తొం;, -
2 :— త,ధీం; | గి,ణ,తొం, -
1 :— తధీంగిణతొం ||

7 మిశ్రజాతి మి. గ. } :— 4 :— త;;; - ,దీం;; - ;గి;;ణ । ;,తొం;, -
2 :— త;,దీం, । ,గి,ణ,తొం, -
1 :— తద్దీంగిణతొం ॥

9 సంకీర్ణజాతి సం. X } :— 4 :— త;;;;ది - ;;;;గీ - ;;;ణా, । ;;,తొం;, -
2 :— త;,దీం;గి । ;,ణా;తొం, -
1 :— తద్దీంగీణాతొం ॥

చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది) తాళము

ఏగతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— చతురశ్రజాతిత్రిపుట (ఆది) తాళములో ఏగతిలో ఆజాతి - జాతి అక్షరసంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 6,4,3,2,1 అక్షరములవంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదుజాతులు ఈతాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 6+4+3+2+1 = 16

గతిలో జాతి తగ్గింపుపథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×16=	64	ఆ తయారగల చదితాళములో సజాతి అక్షర షడక్షరము షడక 6.4.3.2.1 అక్షరముల సంఖ్యన గమనము
5 ఖం.	తదిగిణతొం	5×16=	80	
6 త్రి.	తధీంగిణతొం	6×16=	96	
7 మి.	తద్దీంగిణతొం	7×16=	112	
9 సం.	తద్దీంగీణాతొం	9×16=	144	

చతురశ్రత్రిపుట (ఆది) తాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి
చ. X.

:— 6 :— కి;;,ట, - ;;త;, - ;క;;, -
4 :— కి;,ట;, | త;,క;, -
3 :— కి;ట;త, | ,క;
2 :— కి,ట, - త,క,
1 :— కిటతక ||

5
ఖండజాతి
ఖం. X.

:— 6 :— త;;,ది;, - ;గి;;,ణ, - ;;తో;;, -
4 :— త;,ది;,గి, | ;ణ;,తో;, -
3 :— త;ది;గి;ణ | ;తో;
2 :— త,ది,గి - ,ణ,తో,
1 :— తదిగిణతో ||

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. X.

:— 6 :— త;;,ధీ;; - ;;;గి;;, - ణ;;,తో;;, -
4 :— త;,ధీ;;; | గి;,ణ;,తో;, -
3 :— త;ధీ;;గి; | ణ;తో;
2 :— త,ధీ; - గి,ణ,తో,
1 :— తధీంగిణతో ||

7
మిశ్రజాతి
మి. X.

:— 6 :— త;;;;;,దీం - ;;;;;గి;, - ;ణ;;,తో;;, -
4 :— త;;;,దీ;; | ;గి;,ణ;,తో;, -
3 :— త;;,దీ;;గి, | ,ణ;తో;
2 :— త;,దీ, - ,గి,ణ,తో,
1 :— తద్దీంగిణతో ||

9 సంకీర్ణజాతి సం. గ. :- 6 :— త;;;;;,దీం;;; - ;;;గీ;;;;; - ణా;;;;;;తొం;;;, -
4 :— త;;;,దీం;;;;గీ । ;;;ణా;;;;తొం;, -
3 :— త;;;,దీం;;;గీ;;; । ణా;;;తొం;
2 :— త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం,
1 :— తద్దీంగీణాతొం ॥

ఖంటజాతి త్రిపుటతాళము

ఏగతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— ఖండజాతి త్రిపుటతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి - జాతి అక్షరసంఖ్య నుండి అక్షరమక్షరమునకు 5,3,1 అక్షరములవంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదుజాతులు ఈ తాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ఈ తగ్గింపుమాత్రము అక్షరమువిడిచి అక్షరము తగ్గింపుగ గ్రహించదగును.

సూత్రము :— 5+3+1= 9

గతిలోజాతి తగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్యా	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×9=	36	9 క్రియలుగల ఖండజాతి త్రిపుట తాళములో ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 5,3,1 అక్షరముల వంతున గమనము
5 ఖం.	తదిగిణతొం	5×9=	45	
6 త్రి.	తధీంగిణతొం	6×9=	54	
7 మి.	తద్దీంగిణతొం	7×9=	63	
9 సం.	తద్దీంగీణాతొం	9×9=	81	

ఖండ త్రిపుట తాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి
చ. X.

:— 5 —: కి;, - ,టు; - ;త, - ;,క - ;; |
8 :— కి;ట - ;త, | ,కు; -
1 :— కిటతక ||

5
ఖండజాతి
ఖం. X.

:— 5 :— తు;; - దిం;; - గిం;; - ణం;; - తోం;; |
3 :— తు;ది, - ,గిం;ణ | ;తోం; -
1 :— తదిగిణతోం ||

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. X.

:— 5 :— తు;;ధిం - ;;; - ;,గిం; - ;ణం;, - ,తోం;; |
8 :— తు;ధిం, - ;,గిం; | ణం;తోం; -
1 :— తధింగిణతోం ||

7
మిశ్రజాతి
మిం. X.

:— 5 :— తు;;; - ;,దిం; - ;;;గి - ;;ణం; - ;తోం;; |
8 :— తు;;,ది - ;;,గి, | ,ణం;తోం; -
1 :— తద్దింగిణతోం ||

9
సంకీర్ణజాతి
సం. X.

:— 5 :— తు;;;; - ,దిం;;; - ;గిం;;, - ;,ణాం;; - ;;తోం;; |
8 :— తు;;,దిం, - ;,గిం;; | ణాం;;తోం; -
1 :— తద్దింగిణాతోం ||

కాల పైకాల జాతిరూపగమన ముక్తాయి

వి :— కాల, పైకాలజాతిరూపము అనగ రెండవకాలమున జాతినిఅని, ఆజాతి రెట్టింపుసంఖ్యగల అక్షరములను మూడవకాలమున అనునది. చతురశ్ర, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పైకాల లయగమనములలో ముక్తాయి అనుటయని అర్థము.

ప్రతిజాతి రెట్టింపు అక్షరసంఖ్యకిఖులుగల 1. చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది), 2. మిశ్రజాతిఝంపె, 3. చతురశ్రజాతిఅట, 4. ఖండజాతిఅట, 5. మిశ్రజాతిఅటతాళము లలో పైముక్తాయి విధానము ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి పైముక్తాయి ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో సమ గ్రహ సమమగును. పైనవివరించిన రెండుప్రకరణములు ఆయాతాళములలో దిగువసోదా హరణ క్రియావిభాగముగ సూచింపబడుచున్నది.

ఉదాహరణము :—

ఆది తాళము

చతురశ్ర జాతి ముక్తాయి

2కా. చ. కా. చ.

1. చ. 4 :— కిట - తక - తకిట త - దిగిణతొం ।

త్రి.

కిటత - క తకిట త । దిగిణతొం

త్రి. పై.

కిట - తక తకిట తదిగిణతొం ॥

మిశ్రజాతి ఝంపె తాళము

ఖండజాతి ముక్తాయి

2. ఖం. 5 :- చ :— తది - గిణ - తొం తకి - ట త,దిం - ,గిణతొం -

త్రి :— తదిగి - ణతొం తకి । ట తద్దింగి । ణతొం

త్రి. పై :— తదిగిణ - తొం తకిట తద్దింగిణతొం ॥

చతురశ్రజాతి అటతాళము

త్రిశ్రజాతి ముక్తాయి

3. త్రి. 6 :— త :— తధిం - ,గి - ణతొం - తకతకి । ట త,దిం - ,గిణతొం -

త్రి :— తధీం - గిణతొం । తకతకిట త - ,దీంగిణతొం ।

త్రి. పై :— తధీంగిణతొం - తకతకిట తద్దీంగిణతొం ॥

ఖండజాతి అటతాళము

మిశ్రజాతి ముక్తాయి

4. మి. 7 :— త :— తకి - టత - కధి - మి తధిం - ,గిణతొం । తధీంగి - ,ణాతొం -

త్రి :— తకిట - తకధి - మి తధీంగి । ణతొం తధీంగి - ,ణాతొం

త్రి. పై :— తకి । టతకధిమి తధిం - ,గిణతొం తధీంగీణాతొం ॥

మిశ్రజాతి అటతాళము

సంకీర్ణజాతి ముక్తాయి

5. సం, 9 —: త :— తక - దిగు - తది - గిణ - తొం త, - దీంగిణ - తొం తధీం ।

గిణతొం త - దిగిణతొం -

త్రి :— తకది - గుతది - గిణతొం - తద్దీంగిణ - తొం త ధీంగిణ।తొం

తదిగిణతొం -

త్రి. పై :— తకదిగుతది । గిణతొం తద్దీంగిణ - తొం తధీంగిణతొం

తదిగిణతొం ॥

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి పై ముక్తాయివిధానము.

ఉదాహరణము :—

ఆది తాళము

2కా. చ 3కా. చ

చ. గ. 4 :— చ :— కిట - తక - తకిట త - దిగిణతొం ।

త్రి :— కిటత - క తకిట త । దిగిణతొం

త్రి. పై :— కిట - తక తకిట తదిగిణతొం ॥

త్రి. గ. 6 :— చ :— తధీం - గిణతొం - తకతకిట త - ,దీంగిణతొం ।

త్రి :— తధీం - గిణతొం । తకతకిట తద్దీంగిణతొం -

త్రి. పై :— తధీంగిణతొం తకతకిట తద్దీంగిణతొం ॥

మ. గ. 7 :— చ :— త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం, - ధిత్తాంకిటత - కతరికిటతక ।

త్రి :— త,దిం - ,గిణతొం ధిత్తాం । కిటతక తరికిటతక

త్రి. పై :— త, - దీంగిణతొం ధిత్తాం కిటతక తరికిటతక ॥

ఖం. గ. 5 :— చ :— త,ది,గి - ,ణ,తొం, - తకిట త, - దీంగిణతొం ।

త్రి :— తదిగి - ణతొం తకి । ట తద్దీంగిణతొం

త్రి. పై :— తదిగిణ - తొం తకిట తద్దీంగిణతొం ॥

సం. గ. 9 :— చ :— త;,ది;,గి - ;,ణ;,తొం, - తద్ధిత్తాంకిటత - కతరితరి కిటతక ।

త్రి :— తద్దీంగీ - ణాతొం తద్ధిత్తాం । కిటతక తరితరికిటతక

త్రి పై :— తద్దీంగీ - ణాతొం తద్ధిత్తాం కిట తరితరి కిటతక ॥

జాతి వివిధరూప గమన ముక్తాయి

వి:— దిగువ వివరింపదగు అయిదుజాతుల ముక్తాయిలకు జాతి అక్షరసంఖ్యగల తాళమునందు రెండుకళల చౌకగమనమున రెండుఆవృతములకు సమగ్రహ సమమగును.

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును. ఒకేపద్ధతి ననుసరించి ముక్తాయిలు దిగువవిధముగ కూర్పబడి 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో చతురశ్రగతిగను, ఆదితాళమున ఏగతిలో ఆజాతి అయిదు గతి భేదములుగను క్రియావిభాగము సూచింప బడుచున్నది.

గమనిక :— ఇందు ప్రతిముక్తాయి ముందు హెచ్చింపుగను - రెండవది ముక్తాయిగను, మూడవది త్రికాలముగను నిర్ణయింపబడినది. హెచ్చింపు వివరమేమన మధ్యపంక్తి ఆజాతి అక్షరసంఖ్యకు రెట్టింపు సంఖ్యగను, ఈ రెట్టింపుసంఖ్యకు రెండు సంఖ్యలకుక్రింద, రెండు సంఖ్యలకుపైన గల మొత్తపు హెచ్చింపు ప్రతి ముక్తాయిగ గ్రహించ దగును.

ఉదాహరణము:—

1. త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము

తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం,-	:—	8
తక తళాంగ్ తోం త, తరి । తరిగుం,	:—	10
తకదిగు తళాంగ్-తోం త, తరితరిగుం,	:—	12
తది-గిణతోం తదిగిణతోం ॥ తదిగిణతోం	:—	15
త; - ,ది;,గి; । ,ణ;,తోం; - , త,ది,గి,ణ - ,తోం, తదిగిణతోం ॥	:—	35
		80

2. చతురశ్ర జాతి రూపకతాళము

తళాంగ్ తోం టత, తరి-తరిగుం, :— 10

తక తళాంగ్ తోం । టత, తరితరిగుం, :— 12

తక-దిగు తళాంగ్ తోం టత -, తరితరిగుం, :— 14

తధీంగి - ణతోం తధీంగిణతోం ॥ తధీంగిణతోం :— 18

త,-;ధీం;; । ;గి;,ణ, - ;తోం;,
త, - ధీం;గి,ణ, - తోం, } :— 42
తధీంగిణతోం ॥

96

3. త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

తత్తళాంగ్ తోం త,ధి -, తరితరిగుం, :— 12

తక తత్తళం-,గ్ తోం త,ధి, తరి । తరిగుం, :— 14

తకదిగు తత్తళం-,గ్ తోం త,ధి, తరి । తరిగుం, :— 16

తద్దింగిణ - తోం తద్దింగిణతోం ॥ తద్దింగిణతోం :— 21

త - ,;;;ది - ,;;;గి । ;,ణ;,తోం- ;,
త;,ది । ;,గి,ణ,తోం - , } :— 49
తద్దింగిణతోం ॥

112

4. చతురశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

తత్తత్తళాంగ్ తోం తధి - ,త, తరితరిగుం, :— 14

తక-తత్తత్తళాంగ్ తోం తధి - ,త, తరితరిగుం, :— 16

తక । దిగు తత్తత్తళాంగ్ తోం - తధి,త, తరితరిగుం,ం :— 18

తధీంగీణాతోం - తధీంగీణాతోం ॥ తధీంగీణాతోం - :— 24

త;,ధీం; - ;;గీ; - ;;ణా; । ;;తోం;, -
త,ధీం;గీ । ;ణా;తోం, - } :— 56
తధీంగీణాతోం ॥

128

5. ఖండజాతి త్రిపుటతాళము

తళాంగ్ తత్తళాంగ్ తోం త - ,ధి,త, తరితరిగుం, :— 16

తక తళాంగ్ తత్తళాంగ్ తోం-,త,ధి,త, తరి - తరిగుం, :— 18

తక దిగు తళాంగ్ । తత్తళాంగ్ తోం త,ధి - ,త, తరితరిగుం, :— 20

త, । దీంగీణాతోం త-,దీంగీణాతోం ॥ తద్దీంగీణా - తోం :— 27

త;;; - ,దీం;;, - ,గీ;;, - ,ణా;;, । ,తోం;,
త; - ,దీం;గీ, । ,ణా;తోం,
త - ,దీంగీణాతోం ॥ } :— 63

144

ఆదితాళమున ఏగతిలో అజాతిముక్తాయి

ఖండగతి :— తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం, :— 8

తక - తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం, :— 10

తక-దిగు తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం, :— 12

తదిగిణతోం తదిగిణతోం । తదిగిణతోం :— 15

త;;ది - ;;గి;;ణ; । ,తోం;,
త,ది,గి - ,ణ,తోం,
తదిగిణతోం ॥ } :— 35

80

తిశ్రగతి :— తళాంగ్ తోం టత, తరితరిగుం, :— 10

తక - తళాంగ్ తోం టత, తరితరిగుం, :— 12

తక-దిగు తళాంగ్ తోం టత, తరితరిగుం, - :— 14

తధీంగిణతోం తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం :— 18

త;,ధీం - ;;;గి;,ణ, । ;తోం;,
త,ధీం; - గి,ణ,తోం,
తధీంగిణతోం ॥ } :— 42

96

మి శ్రగతి :— 1 :— త త్తళాంగ్ తోం త,ధి, తరితరిగుం, :— 12

తక - తత్తళాంగ్ తోం త,ధి, తరితరిగుం, :— 14

తక - దిగు తత్తళాంగ్ తోం త,ధి, తరితరిగుం, :— 16

తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం । తద్దింగిణతోం :— 21

త ;;; - ,ది;;;,గి;,ణ । ;,తోం;,
త;,ది; - ,గి,ణ,తోం,
తద్దింగిణతోం ॥ :— 49
112

2 :— తద్ధిత్తాంకిటతక తరికిటతక తోం; :— 10

ధిత్తాంకిటతక - తరికిటతక తోం; :— 9

తాంకిటతక తరికిటతక తోం; :— 8

తరి - కిటతక తోం;
తరికిటతకతోం;
తరికిటతకతోం; - :— 15

తద్ధితరితరిగుం, తద్ధి తరితరిగుం, । తద్ధి తరితరిగుం, :— 21

త;;; - ,ధి;;;,గి;,ణ । ;,తోం;,
త;,ది; - ,గి,ణ,తోం,
తద్దింగిణతోం ॥ :— 49
112

వంకీర్ణగతి :— తళాంగ్ త త్తళాంగ్ తోం తద్ధిత్తా తరితరిగుం, :— 16

తక - తళాంగ్ త త్తళాంగ్ తోం తద్ధిత్తా తరితరిగుం, :— 18

తక - దిగు తళాంగ్ త త్తళాంగ్ తోం తద్ధిత్తా తరితరిగుం :— 20

తద్దింగిణాతోం తద్దింగిణాతోం । తద్దింగిణాతోం :— 27

త;;;,ది - ;;;,గి;;;ణా, । ;;, తోం;,
త;,ది;గి - ;,ణా;తోం,
తద్దింగిణాతోం ॥ :— 63
114

సరళీస్వర త్రికాలమార్గము

వి :- సరళీస్వరము త్రికాలముగ చతురశ్రగమనములో పాడుటయే అలవాటు కలదు. గాని అన్నిగమనములలో త్రికాలముగ పాడినచో వర్ణము, పల్లవి పాడునపుడు లయభాగము స్వాధీనమై ఉత్తీర్ణులగుటకుగాను వివరింపబడుచున్నది.

ఈ త్రికాలములు విమగమనములలో అనగ చతురశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్ర త్రికాలము, మిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము, సంకీర్ణత్రికాలములలో పాడుటకుగాను ఒకే ఆవృత్తమునకు సమగ్రహ సమమగు తాళముల వివరముగను, మిశ్రలయగమనముగను, పంచ జాతి అక్షరముల వంతున కాపుతో పాటగమనము త్రికాలముగను లెక్కచేయబడి సోదాహరణముగ క్రియావిభాగము అక్షరము చేయబడుచున్నది. మరియు, ప్రతిజాతి అక్షర సంఖ్యకు - ఆజాతి త్రికాలము రెట్టింపు క్రియలగును. ఒకేమిశ్రగమనములో 5 జాతి త్రికాలములు గణితము చేయబడి - వేరువేరు 5 తాళములలో ఉదాహరణ మీయబడుచున్నది.

సరళీస్వర త్రికాలపంచజాతి గమన పథకము

రోహ అవరోహ గమనము	త్రికాల జాతులు	తాళము	అంగ సంజ్ఞ	క్రియలు	తాళ త్రికాల గమనము	పాట త్రికాల గమనము	మొత్తము	త్రికాల క్రియల మొత్తము
సరళీస్వర గమనము - సరళీస్వర గమనము	చతురశ్రత్రికాలము	చతురశ్రజాతిరూపక (ఆది)	100	8	మిశ్రగమన త్రికాలము	4+2+1	7	112
	త్రిశ్రత్రికాలము	చతురశ్రజాతిరూపకము	01	6		$3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{4}$	84
	మిశ్రత్రికాలము	ఖండజాతి ఆట	1100	14		$7+3\frac{1}{2}+1\frac{3}{4}$	$12\frac{1}{4}$	196
	ఖండత్రికాలము	మిశ్రజాతిరుంపె	100	10		$5+2\frac{1}{2}+1\frac{1}{4}$	$8\frac{3}{4}$	140
	సంకీర్ణత్రికాలము	మిశ్రజాతి ఆట	1100	18		$9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$	$15\frac{3}{4}$	252

సూచిక :- పథకమునందలి పాట త్రికాలగమన కాలములో ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యకు జాతిఅక్షరము వంతున త్రికాలగమనముగ గణితము సూచింపబడినదని గ్రహించునది.

ఉదాహరణము :—

1. చతురశ్రత్రికాలము ఆదితాళము :— స,,రి,,గ,,మ, । ,ప,,ద,,ని, । స, స,,ని,,ద, । ,ప,,మ,,గ, । రి,,స,, ▶ స,రి,గ, । మ,,ప,,ద,,ని,,స,,స,,ని, । ద,,ప,,మ,,గ,,రి,,స, ▶ సరి । గమపదనిస సనిదపమగరిస ॥

2. త్రిశ్రత్రికాలము చతురశ్రజాతి రూపకతాళము :— స,,రి,,గ,,మ,,ప, । ,ద,,ని,,స, స,,ని । ,ద,,ప,,మ,,గ, । రి,,స, ▶ స,,రి,,గ,,మ,,ప,,ద । ,,ని,,స, స,,ని,,ద,,ప,,మ,,గ,,రి, । ,,స, ▶ స,,రి,,గ,,మ,,ప,,ద,,ని,,స, స,,ని,,ద,,ప,,మ,,గ,,రి,,స, ॥

3. మిశ్రత్రికాలము ఖండజాతి అటతాళము :— స,,,,రి,,,, । గ,,,,మ,,,, । ప,,,,ద,,,, । ని,,,,ప,,,, । స,,,,ని,,,, । ద,,,,ప,,,, । మ,,,,గ,,,, । రి,,,,స,,,, । ▶ స,,,,రి,,,,గ,,,,మ,,,, । ప,,,,ద,,,,ని,,,,స,,,, । స,,,,ని,,,,ద,,,,ప,,,, । మ,,,,గ,,,,రి,,,,స,,,, । ▶ స,,,,రి,,,,గ,,,,మ,,,,ప,,,,ద,,,,ని,,,,స,,,, । స,,,,ని,,,,ద,,,, ప,,,,మ,,,,గ,,,,రి,,,,స,,,, ॥

4. ఖండత్రికాలము మిశ్రజాతి ఝంపతాళము :— స,,,,రి,,,,గ,, । ,మ,,,,ప,,,,ద, । ,,ని,,,,స,,,,స, । ,,,,ని,,,,ద,,,,ప । ,,,,మ,,,,గ,,, । రి,,,,స,,, ▶ స,,,,రి, । ,,గ,,,,మ,,,,ప,,,,ద,,,,ని,,,,స । ,,,,స,,,,ని,,,,ద,,,,ప,,,,మ,, । ,,గ,,,,రి,,,,స,,, ▶ స,,,,రి,,,,గ,,,,మ,,,,ప,, । ,,ద,,,,ని,,,,స,,, స,,,,ని,,,,ద,,,,ప,,,,మ,,,,గ,,,,రి,,,,స,,, ॥

5. సంకీర్ణత్రికాలము మిశ్రజాతి అటతాళము :— స,,,,,,రి,,,, । ,,,,గ,,,,,,మ । ,,,,,,,,ప,,,, । ,,,,ద,,,,,,,,ని, । ,,,,,,,,స,,,, । ,,,,స,,,,,,,,ని, । ,,,,ద,,,,, । ,,,,ప,,,,,,,,మ,, । ,,,,గ,,,,, । రి,,,,,,,,స,,,, । ,, ▶ స,,,,,,,,రి,,,,,,,,గ, । ,,,,,,,,మ,,,,,,,,ప,,,,,,,,ద, । ,,,,,,,,ని,,,,,,,,స,,,,,,,,స,,, । ,,,,ని,,,,, ద,,,,,,,,ప,,,, । ,,,,మ,,,,,,,,గ,,,,,,,,రి,,,, । ,,,,స,,,,, ▶ స,,,,,,,,రి,,,,,,,,గ,,,,,,,,మ,,,, । ,,,,ప,,,,,,,,ద,,,,,,,,ని,,,,,,,,స,,,,,,,,స,,,,,,,,ని,,,, । ,,,,ద,,,,,,,,ప,,,,,,,,మ,,,,,,,,గ,,,,,,,,రి,,,,,,,,స,,,,,,,, ॥

సరళీస్వర త్రికాలగమన త్రికాల మార్గము

వి :— త్రిశ్రజాతిరూపక తాళములో సమగ్రహ సమమునకు సరళీస్వరము చతురశ్రముగ త్రికాలగమన త్రికాలము పాడుటకుగాను పాటవివరము, తాళగమనవివరము వివరింపబడుచున్నది.

ఇందు పాటగమన ప్రథమకాలము మూడుకాలములుగను, ద్వితీయకాలము మూడు కాలములుగను, తృతీయకాలము మూడుకాలములుగను పాడుటయనిఅర్థము. ఇక తాళ గమన వివరమేమన క్రియకు ఒక్కొక్క గతిచొప్పున పంచనడ లయ గమనముగ తాళ మును అనుష్ఠించవలెను. ఈ తాళమునకు ద్రుతము, లఘువు రెండు అంగములుగలవు. అందు ద్రుతమునకు రెండుక్రియలు 1. ఘాత, 2. ఉసి. ఘాత చతురశ్రగతిగను, ఉసి త్రిశ్రగతిగను, లఘువునందు ఘాతమిశ్రగతిగను, రెండవక్రియఖండగతిగను, మూడవక్రియ సంకీర్ణగతి గమనముగ తాళమున లయవేయవలెను. ఇందుప్రయోజనమేమన వర్ణము, పంచనడపల్లవి త్రికాలముపాడుటకు లయభాగము సులువగునని తెలియనగును.

గమనిక :— పాట ప్రథమకాలము మూడుకాలములు పూర్తి అగుసరికి తాళము 4 ఆ వృతములగును.

ద్వితీయకాలము మూడుకాలములు పూర్తిఅగుసరికి తాళము 2 ఆ వృతములగును.

తృతీయకాలము మూడుకాలములు పూర్తిఅగుసరికి తాళము 1 ఆ వృతమగును.

సూత్రము :—

1వ కాలము :— $16 \times 7 = 112$

2వ కాలము :— $16 \times 8\frac{1}{2} = 56$

3వ కాలము :— $16 \times 1\frac{3}{4} = 28$

$16 \times 12\frac{1}{4} = 196$ అక్షరములు

ఉదాహరణము :—

సరళీస్వర త్రికాలగమన త్రికాలమార్గము

త్రిశ్రజాతిరూపకతాళము ▶ పంచగతిభేద క్రియాగమనము

కాలము	చతురశ్రగతి – త్రిశ్రగతి		మిశ్రగతి –	ఖండగతి –	సంకీర్ణగతి	
	: O :		: | :			
ప్రథమ:– 1.–	స;;;,	రి;;,	;గ;;;,మ;,	;;ప;;;,	;ద;;;,ని;;;,	||
	స;;;,	స;;,	;రి;;;,ద;,	;;ప;;,	;మ;;;,గ;;;,	||
	రి;;;,	స;;,	—	—	—	
2:–	—	—	;–స;,రి;,గ;,	మ;,ప;,ద,	;ని;,స;,–స;,ని;,	||
	ద,,ప;,	మ;,గ,	;రి;,స;,–	—	—	
3 –	—	—	— స,రి,	గ,మ,ప,ద,ని,	స,–స,ని,దప,మ,గ,రి,స,	||
ద్వితీయ:– 1 –	స;,రి;,	గ;,మ,	;ప;,ద;,ని;,	స; – స;,ని,	;ద;,ప;,మ;,గ;,	||
	రి;,స;,–					
2.–	—	స,రి,గ,	మ,ప,ద,ని,స,స,ని,	ద,ప,మ,గ,రి,	స,–	
3 –	—	—	—	—	సరిగమపదనిస–సనిదపమగరిస	||
తృతీయ:– 1 –	సరిగమ	పదని	స–సనిదపమగ	రిస–		
2 –	—	—	—	సరిగమపద	నిస–సనిదపమగరిస–	
3 –	—	—	—	—	సరిగమపదనిస–సనిదపమగరిస	||

త్రికాలగమన త్రికాలపల్లవి

వి :— ఆదితాళములో రెండుకళల చౌకగమనమున చతురశ్రగమనములో త్రికాల గమన త్రికాలపల్లవి వివరింప బడుచున్నది. ఇందు పాటగమన ప్రథమకాలము మూడు కాలములుగను, ద్వితీయకాలము మూడు కాలములుగను, తృతీయకాలము మూడు కాలములుగను పాడుటయని అర్థము.

లయగమనము ప్రథమకాలము మూడుకాలములు, ద్వితీయకాలమున రెండవ కాలమువరకు క్రియపికటికి రెండక్షరములవంతున లయగమనముగను, ద్వితీయకాలమున మూడవకాలము 4 అక్షరములవంతున లయగమనముగను, తృతీయకాలమున మొదటి కాలము క్రియకు 2 అక్షరములవంతున, రెండవకాలము 4 అక్షరములవంతున, మూడువ కాలము 8 అక్షరములవంతున సాహిత్యము పాడదగును.

మఱియు, ప్రథమకాలమున మూడుకాలముల సాహిత్యాక్షరములకు 4, 2, 1 అక్షరములవంతున కాపుగను, ద్వితీయకాలమున 2, 1, ½ అక్షరముల వంతున కాపుగను, తృతీయకాలమున 1, ½, ¼ అక్షరములవంతున కాపుగను సాహిత్యముయొక్క గమన వివరమని తెలియునది.

గమనిక :— త్రికాలగమన త్రికాలముగ ప్రతిపల్లవియొక్క సాహిత్య, లయగమనములు ప్రతితాళమునకు దిగుపథకమునందుగల ఆవృతములు, కాపులు సమానమని గ్రహించునది. మఱియు, తృతీయకాలమున 3 వ కాలము పల్లవి సాహిత్యము అరావృతము. గాని తాళావృతపరిసమాప్తికి సాహిత్యము రెండావృతు లగును. క్రియాంగ విభాగముగ పల్లవి సాహిత్యమునకు తత్త్వకారము సూచింపబడుచున్నది.

త్రికాలము	కాలములు	అవృతములు	అక్షరముల వంతున కావలె
ప్రథమ కాలము	1	8	4
	2	4	2
	3	2	1
ద్వితీయ కాలము	1	4	2
	2	2	1
	3	1	½
తృతీయ కాలము	1	2	1
	2	1	½
	3	½	¼

ఆదితాళము - చతురశ్రగమన చౌకకాలము

త్రికాలగమన త్రికాలపల్లవి

1 2 2. 1 2. 2. 1 1. 2. 6. 1. 2. 1 2. 2 1. 1. 1. 1.
హరే రామగోవింద మురా ▶ రే;; ముకుందశౌరేమురహర
త ధీం తా త ధీంతకిట త కా ▶ తోం;; త ఝుంతరీ తా కిట త క

కాలము	I	O	O	
ప్రథమ :- I:-	,హా=;-,రె-,	; - ;	, ర - ;	॥
	,త -;-,ధి-,	, ం-;	, త - ;	॥
	; - ; - ,మ - ;	,గో-;	; - ;	॥
	;-,-,త-,	, ధి -,	,ం - ;	॥
	,వి-;-,ం-;	,ద - ;	,ము - ;	॥
	,త-;-,కి-,	,ట-;	, త - ,	॥
	,ర - ; - , - ;	, రె - ;	; - ;	॥
	,త-;-;- ,	,తొం -;	, - ,	॥
	; - ; - ; - ;	; — ,	; - ;	॥
	;-;-;-,	. - ;	; - ,	॥
	,ము - ; - ,కు - ;	, ం — ;	, ద - ;	॥
	, త -, - ,ఝు - ;	, ం - ,	, త - ;	॥
	,శే - ; - ; - ;	, రె - ;	; - ;	॥
	, కి - , - , - ;	, త - ,	; - ;	॥
	,ము - ; - ,ర - ;	,హా - ;	, ర - ;	॥
	, కి -;- ,ట-;	, త - ,	, క - ;	॥

కాలము	I	O	O	
2:-	,హా-,రే-;-,ర	; - ,మ	,గో - ;	॥
	,త-,ధి-,ం-,త	; - ,త	,ధి - ,ం	॥
	,వి-,ం-,ద-,ము	,ర - ;	,రె - ;	॥
	,త-,కి-,ట-,త	,త - ;	,తొం-;	॥
	; - ; - ; - ;	,ము-కు,	,ం - ,ద	॥
	; - ; - ; - ;	,త -,ఝు	,ం - ,త	॥
	,శై- ; - ,రె - ;	,ము - ,ర	,హా - ,ర	॥
	,కి - ;-,త-.	,కి - ,ట	,త - ,క	॥
3:-	,హా-రే-రా-మగో	,వి - ంద	మురా - ,రె	॥
	,త ధీం-తా - త ధిం	,త - టిట	త త -,తొం	॥
	; - ; - ,ము-కుం	దశై - ,రె	,ము - రహా	॥
	;-;-,త -ఝుం	తరి - ,త	,కి - టత	॥
ద్వితీయ :- 1:-	రహా-,రె-;-,ర	; - ,మ	,గో - ;	॥
	కత-,ధి-,ం-,త	, - ,త	, ధి - ,ం	॥
	,వి-,ం-,ద-,ము	,ర - ;	,రె - ;	॥
	,త-,కి-,ట-,త	,త - ;	,తొం ;	॥
	; - ; - ; - ;	,ము - ,కు	,ం - ,ద	॥
	; - ; - ; - ;	, త - ,ఝు	,ం - ,త	॥
	,శై - ; - ,రె - ;	,ము - ,ర	,హా - ,ర	॥
	,కి - ; - ,త -;	, కి - ,ట	,త -, క	॥
2:-	,హా-రే-రా-మగో	,వి - ంద	మురా - ,రె	॥
	,త - ధీం-తా -త ధిం	,త - ట	త త - ,తొం	॥
	;-;-,ము-కుం	దశై - ,రె	,ము - రహా	॥
	;-; - ,త -ఝుం	తరి - ,త	, కి - టత	॥

కాలము	I	O	O
	3 :- ర▶హా రే-, రామ-		
	క▶త దిం-, తా త -		
	గోవిం-దమురా	రే; - ;ముకు	ందశౌ-రేమురా ॥
	ధీం తకి-ట త తా	తోం, -; తధు	ంత రీ- తా కిట ॥
తృతీయ:	-1 :- హారహా-రే-రా-		
	తక ధ్రాత -ధీం- తా-		
	మగో	,వి - ంద	మురా - ,రే ॥
	త దిం	,త - కిట	త త - ,తాం ॥
	; - . - ,ము - కుం	దశ్శే - ,రే	,ము - రహా ॥
	; - , - ,త - ముం	త రి - .త	, కి - ట త ॥
	2 -ర▶హా రే-, రామ-		
	క▶త దిం-, తా త-		
	గోవిం-దమురా	రే; - ;ముకు	ందశౌ-రేమురా ॥
	ధీంతకి -ట త తా	తోం, - ;తధు	ంత రీ - తా కిట ॥
	3: - హారహా రేర-		
	త క▶త ధీంత-		
	మగోవిందము-		
	,త దీం తకిట త -		
	రా రే;; -		
	తా తోం;;.		
	ముకుందశ్శౌ రే	మురహార▶హా రేర-	
	తధుంత రీ తా	కిటత త▶త ధీంత.	
		,మగోవిందము	రా రే - ;; -
		,త ధీం తకిట త	తా తోం - ;; -
			ముకుందశ్శౌ రే ॥
			త ధుం త రీ తా ॥
	మురహార=		
	కిట తత		

త్రిశ్రరూపకతాళము - ద్విగతిభేద అనాగత పల్లవి

2 2 2 2 2 2 2 1 1 1 2 1 3 2 1 1 1 1 2 1 1 1 1 2 1 1
క ళ్యా ణీ కా మా క్షీ కం జ ద ళ లో చ ▶ ని;— కా మి త ఫ ల దా యి ని ఫ ల దా యి ని
త ర్దిం తా దిం గి ణా తొం త కి ట తా త ▶ తొం;— తా కి ట త క తా కి ట త క తా కి ట

వి:— ఇందు పల్లవియొక్క సాహిత్యము తాళమునందుగల గతిభేద లయగమనములో పాడుటకుగాను వివరమేమన త్రిశ్రజాతి రూపక తాళము ద్రుతము, లఘువు గల రెండు అంగములు గలది. పూర్వాంగమగు ద్రుతమునకు ఘాత, ఉసి సంకీర్ణ లయగమనముగను, ఉత్తరాంగమగు లఘువు మిశ్రలయగమనముగను తాళగమనము వేయునది. పల్లవిసాహిత్య పూర్వాంగము తాళముయొక్క ఉత్తరాంగమగు లఘువులో ప్రారంభమై, పల్లవి సాహిత్య ఉత్తరాంగము తాళము యొక్క పూర్వాంగ మగు ద్రుతముతో ముగింపబడుచున్నది. పల్లవియొక్క పూర్వాంగము పదగర్భమువరకు 20 అక్షరములు. ఉత్తరాంగము 19 అక్షరములు. జాగా 1 అక్షరము మొత్తం 40 అక్షరములు. మఱియు ఈ పల్లవి త్రికాలముచేసి పాడుటకుగాను పై గమన ములలో తత్తకార క్రియా విభాగముగ సూచింపబడుచున్నది.

1వ కాలము :- —	—	, -క;, శ్యా	; ణీ; క	;, మా ; ॥
—	—	, - త;, దిం	; శా; దిం	;, గీ; ॥
క్షీ ; కం ; జ	, ద, శ, లో;	చ, ▶ నీ ;,	, కా; మి,	త,ఫ,ల,ద ॥
దా ; తాం ; త	, కి , టు, తా;	క, ▶ తాం;,	, తా; కి,	ట,త, క,త ॥
;, యి,. ని, ఫ,	ల, దా; యి, ని★	—	—	—
;, కి, టు, త,	క, తా; కి, టు	—	—	—
2 వకాలము :- —	—	★ క శ్యా ణీ	కామాక్షీ క	ంజదళలోచ।
—	—	, - త ద్దిం తా	దిం గీ దా తా	ంతకిటతాత॥
నీ, కామిత ఫల	దాయిని ఫలదాయి	ని★	—	—
తాం, తా కి టు తక	తా కి టు తక తా కి	టు=	—	—
3వ కాలము :- —	—	తక,శ్యాణీకామాక్షీ	కంజదళలోచనీ,- కామి	త ఫలదాయిని
—	—	-త, దింతా దిం గీ దా	తాంతకిటతాతతాం,- తా కి	టు తక తా కి టు
				ఫలదాయిని=కశ్యాణీ
,శ్యాణీ కామాక్షీ కంజదళలో	చనీ,-కామితఫలదాయినిఫలదా	యిని=కశ్యాణీ		తక తా కి టుజాతక॥
చనీ తా దిం గీ దా తాంతకిటతా	తతాం,- తా కి టు తక తా కి టు తక తా	కి టు = త దింతా		

పంచనడ పల్లవి - త్రిశ్రరూపకతాళము

2 1 2 1 2 2 3 1 1 1 2 1 1 1 2 1 3 1 1
నీ ర జా క్షి కా మా ▶ క్షి; ని ఖ ల లో క జ న నీ ని ర ం జ ని
తా త ధీం త తా తా ▶ తాం; త కి ట ధీం త కి ట ధీం త ధీ ం కి ట

వి :— ఈ పంచగతి భేద పల్లవి త్రిశ్రజాతి రూపకతాళములో క్రియ ఒక్కంటికి ఒక్కొక్కగతి చొప్పున లయగమనము వేయవలెను. అనగ చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర ఖండ, సంకీర్ణగమనములు వరుస క్రమముగ తాళమునందు క్రియలు నడిపింతుట యని అర్థము. ఇందు పల్లవి సాహిత్య పూర్వాంగము పదగర్భమువరకు 10 అక్షరములు. ఉత్తరాంగము 18 అక్షరములు మొత్తం 28 అక్షరములు. సమగ్రహ సమముగల ఈ పల్లవి సాహిత్యము, తత్తకారము త్రికాలముగ పంచనడగమనములో క్రియావిభాగము సూచింపబడుచున్నది.

గమనిక:—చతురశ్ర, త్రిశ్రగమనములు అనులోమముగను, త్రిశ్ర, చతురశ్ర విలోమముగ మిశ్రగమనముగను, 2+3=5ఖండగమనముగను, 2+3+4=9 సంకీర్ణగమనముగను లయసౌందర్యము గ్రహించదగును.

	O				
ఘాత - చతురశ్రగతి	ఉసి - త్రిశ్రగతి	ఘాత - మిశ్రగతి	చిటికెనవ్రేలు-ఖండగతి	ఉంగరంవ్రేలు-సంకీర్ణగతి	
1వ కాలము:- నీ	ర జ	, , క్షి క	, మా,	, ▶ క్షి ; ని	‖
తా	త ధీం	, , త త	, తా,	, ▶ తాం; త	‖
ఖ ల	లో ,	, క జ న	నీ ని	, ర ం జ ని	‖
కి ట	ధీం,	, త కి ట	ధీం త	, ధీ ం కి ట	‖
2వ కాలము:- నీ ర జ	, క్షి క	, మా ▶ క్షి ; ని	ఖ ల లో క	జ న నీ ని ర ం జ ని	‖
తాతధిం	, త త	, తా ▶ తాం ; త	కి ట ధీం త	కి ట ధీం త ధీం కి ట	‖
3వ కాలము:- నీరజాక్షి కా	మా ▶ క్షి ; ని	ఖలలోక జననీ నిరంజని =	నీరజాక్షి కామా ▶	క్షి ;నిఖలలోకజననీనిరంజని‖	
తాతధింత తా	తా ▶ తాం; త	కిట ధింత కిట ధీం తధీం కిట =	తాతధింతతా ▶	తాం; తకిటధింతకిటధీంతధీంకిట	‖

లఘు ద్రుత అనుద్రుతాంగముల
విలోమలయ త్రికాలము

వి :- లఘువునకు 4 - ద్రుతమునకు 2 - అనుద్రుతమునకు 1 క్రియలవంతున ఈ మూడు అంగముల కాలప్రమాణమే త్రికాలముగనున్నది.

ఇట్టి అంగములను విలోమపద్ధతి అనగ తాళము, పాటయు ప్రథమకాలమున ప్రారంభముచేసి - పాటను ఆకాలమునసేయించి, తాళమును త్రికాలముచేయునదిగ గ్రహించవలెను. మఱియు, 1వ కాలమునపాట అక్షరమునకు 1 క్రియగను, 2వ కాలమున అక్షరమునకు 2 క్రియలుగను, 3వ కాలమున అక్షరమునకు 4 క్రియలవంతున లయగమనమునడుపించునదిగ గ్రహించునది.

గమనిక :— దీని వినియోగము విలోమపల్లవిపాడునపుడు లయభాగము స్వాధీనమై త్రికాలమార్గగమనము సులువగునని తెలియునది.

ఉదాహరణము :—

లఘువు అంగమునందు సంకేతముల వివరము

సంకేతము — అర్థము

ఘాత — దెబ్బ అనగ లఘువునందలి ప్రథమక్రియ

చి — చిటికినవ్రేలు అనగ రెండవక్రియ

ఉం — ఉంగరంవ్రేలు అనగ మూడవక్రియ

మ — మధ్యవ్రేలు అనగ నాల్గవక్రియ

	I				O		U
	ఘాత -	చి -	ఉం -	మ -	ఘాత -	ఉని	ఘాత
1 వ కాలము :—	కి	ట	త	క	త	కి	ట
2 వ కాలము :—	కి	,	ట	,	త	,	క
	,	త	,	కి	,	ట	,
3 వ కాలము :—	కి	,	,	,	ట	,	,
	,	త	,	,	,	క	,
	,	,	త	,	,	,	కి
	,	,	,	ట	,	,	,

అనులోమ విలోమ త్రికాలపల్లవి

వి :— అనులోమము:— పల్లవిసాహిత్యమును త్రికాలముచేయుట, త్రిశ్ర,త్రిశ్ర పైకాలముగ పాడుట, పల్లవి పూర్వాంగము త్రికాలమని - పదగర్భము తెంపుట,గతిభేద పల్లవి మొదలగునవి అనులోమపల్లవి శ్రేణికి చెందును. ఈ అనులోమపల్లవి విధానము "మృదంగతత్త్వము" నందు వివరించబడినది.

విలోమము :— పాటయు తాళమును ప్రారంభముచేసి, పాటను ఎత్తుగడచేసిన కాలమునందేఉంచి, తాళమును త్రికాలముచేయుట విలోమపల్లవియని అందురు. ఈ విలోమ శబ్దపల్లవి ఈగ్రంథమునందు వెనుక 277 పుటలో సూచించడమైనది.

ఇందు అనులోమ విలోమ త్రికాలపల్లవి అనగ పల్లవిసాహిత్యమును, తాళమును త్రికాలముచేయుట యని అర్థము.

ఉదాహరణమున ఇట్టిపల్లవి ఖండజాతి తాళమునందు సాహిత్య, తత్తకార క్రియా విభాగముగ సమకూర్పబడి సూచింపబడుచున్నది. ఇక్కడ దెప్పుకోతగ్గ ముఖ్యవిషయ మేమన ఈతాళమునకు రెండులఘువులు, రెండుద్రుతములుగలవు. మొదటి లఘువుక్రియ 1కి 2కళల లయ చౌక గమనముగను, రెండవలఘువు 1కళ లయగమనముగను, రెండు ద్రుతములు క్రియ 1కి ½కళగమనముగను తాళమును త్రికాలము చేయుటయని తెలియ దగును.

గమనిక :— తాళము ప్రతిఆవృతాంతమునకు త్రికాలమగుచునే యుండును. పల్లవి సాహిత్య ప్రథమకాలమునకు తాళావృతములు 4 అగును. ద్వితీయకాలము నకు 3 ఆవృతములగును. తృతీయకాలమునకు 1 ఆవృతము తాళమునడుచు నని గ్రహించదగును. ఈ పల్లవియొక్క విశేషము సాహిత్య, తాళలయ గమన త్రికాలములు ఏకకాలమున నడచుచూ పల్లవి సమాప్తి అగునని ద్యోతక మగుచున్నది.

సమలోమ త్రికాలపల్లవి

వి :— పల్లవి సంప్రదాయమార్గములు మూడువిధములు. అవి 1. అనులోమ, 2. విలోమ, 3. సమలోమ పల్లవులని ద్యోతకమగుచున్నది.

ఇంతవరకు అనులోమ, విలోమ పల్లవి సంప్రదాయక్రమము గ్రంథమునందు పేర్కొనబడినది. అందు అనులోమ త్రికాలపల్లవి సాహిత్య ప్రథమకాలము ఒక ఆవృతి అయేసరికి తాళము 2 ఆవృతములగును. ద్వితీయకాలమునకు 1 ఆవృతము తాళము నడుచును. తృతీయకాలము ½ ఆవృతముచొప్పున రెండావృతులు సాహిత్యము అనునరికి తాళము 1 ఆవృతమగునని తెలియునది.

ఇందు సమలోమ త్రికాలపల్లవి మార్గవిశేషమును వివరించుచుంటిమి. సమలోమము :— పాటయు, తాళమును 4 కళల చౌకగమనమున ఎత్తుగడచేసి, పాటతోపాటు తాళము, తాళముతోపాటు పాటయు కాల, పై కాలములు అనుటయని అర్థము.

ఉదాహరణమున ఈ పల్లవి త్రిశ్రజాతి ఝంపెతాళమున క్రియావిభాగముగ సాహిత్య తత్త్వకారములు సూచింప బడుచున్నవి.

గమనిక :— పల్లవి ప్రథమకాలము 4 కళల చౌకగమనముగ తాళము 1 ఆవృతముగను, ద్వితీయకాలము 2 కళల లయగమనముగ తాళము 1 ఆవృతముగను, తృతీయకాలము I కళగమనముగ తాళము 1 ఆవృతముగను సాహిత్యతాళ త్రికాలగమనములు పల్లవి సమాప్తిగ రూపొందుచున్నది. పైన చెప్పబడిన అనులోమ త్రికాలపల్లవికి ఈ సమలోమ త్రికాలపల్లవి వ్యతిరేక నియమములు గలదని గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి ఝంపె తాళము

సమలోమ త్రికాల పల్లవి

2 2 3 3 4 1 1 3 1 2 1 1
కం చీ శా, మా,శ్రీ శ్రీ; - కమలా, మనోహరి
ఝం తాం తా, తా, ▶ తోం; - త క తాం, త ధీం కి ట

కాలము	I	U	O
ప్రథమ 4 కళల చౌక గమనము	;; - కం; - చీ; శా; - ;మా;;	▶ శ్రీ;;;	క,మ,లా;-;మ,నో; ‖
	:: - ఝం;- తాం;తా; · ;తా;;	▶ తోం;;;	త,క,తాం;- :త, ధీం; ‖
	హా,రి, ★		
	కి, ట,		
ద్వితీయ 2 కళల గమనము	★ కం - చీ శా - , మా,	▶ శ్రీ;	కమలా-,మనో ‖
	ఝం - తాం తా - , తా ,	▶ తోం;	తకతాం- ,తధీం ‖
	హారి ★		
	కి ట		
తృతీయ 1 కళ గమనము	★ కం - చీ శా - , మా ,	▶ శ్రీ;	కమలా - ,మనో ‖
	ఝం - తాం తా - , తా ,	▶ తోం ;	తకతాం - ,తధీం ‖
	హారి =		
	కి ట		

గతిభేదగమన గ్రహపరిమాణ ప్రకరణము

వి :— గ్రహము (గ్రహించునది) అనుపదమునకు జాగాయని వ్యవహారముగలదు. అనగ కీర్తన ఎత్తుగడచేయుట యనిఅర్థము. దశప్రాణము నందు ఈ గ్రహప్రాణము ఆగత, అనాగత, సమగ్రహములను గురించి వివరముగ చెప్పబడియున్నది. గాని ఇక్కడ చెప్పుతోతగ్గ ముఖ్యవిషయ మేమన ఒకగతిలోనున్న జాగా మరియొకగతిలో కలిగిన పరిమాణము (అనగఅక్షరసంఖ్య) ను గనుగొనుటకుగాను వివరించుచుంటిమి.

మఱియు ఏగతిలో ఎన్నిఅక్షరములు జాగాచేయవచ్చునోయనెడి విషయము, ఆజాగా గతిభేదమున పరిమాణము మొదలగు వివరములు దిగువపథకమునందు ద్యోతక మగును. గతిభేదగ్రహము అనగ జాగాకు ముక్తాయింపంపకముకూడ దిగువ సోదాహరణ క్రియావిభాగముగ సూచింపబడుచున్నది.

గమనిక :— గతిభేదమునందుగల జాగాపరిమాణమునకు ముక్తాయి ఎత్తుగడచేయు విధానము, ఏగతిభేదమున ఏముక్తాయి ఎన్నిఅక్షరములుత్రోసి ఎత్తుగడ చేస్తే తాళమున సమమగునో ఆవిధమును ముందుగ గ్రహించి, ఆత్రోసే అక్షరసంఖ్యకు గతిభేదమునగల జాగాపరిమాణ సంఖ్యనుకలిపి, ఆ మొత్తము అక్షరసంఖ్యను అన్నెపక్రియలో త్రోసి ఎత్తుగడచేసిన యడల ముక్తాయి జాగాకువచ్చును.

[illegible]మునందుగల పారిభాషిక పదములను పాఠకులు గ్రహించ [illegible]ము.

1. దత్తగతి :— అనగ మొదట ఇచ్చినగతి.

2. అన్యగతి :— కోరినగతిలో అనగ గతిభేదమున.

3. గ్రహము :— గ్రహించునది - అనగ జాగాకు కీర్తన ఎత్తుగడచేయుట.

4. పరిమాణము :— అక్షరసంఖ్య.

సూత్రము :— ఇచ్చినగతిలోని జాగా అక్షరముల సంఖ్యను కోరిన గతిసంఖ్యచే గుణించి, ఇచ్చిన గతిసంఖ్యచే భాగించగా కోరిన గతిలో పరిమాణమువచ్చును.

ఉదాహరణ సూత్రము :— చతురశ్రగతిలో 3అక్షరములుజాగా అయిన త్రిశ్రగతిలో ఆజాగా పరిమాణమెంత !

విధానము :—

జాగా :— 3
కోరిన గతిసంఖ్య :— 3
జాగాఇచ్చిన గతిసంఖ్య :— 4

కనుక కోరిన త్రిశ్రగతిలో ఆజాగాపరిమాణము $\frac{3\times3}{4}=\frac{9}{4}=2\frac{1}{4}$ అక్షరములజాగా అగును.

దిగువ పథకమునందు దత్తగతులలో ప్రతిజాగా అక్షరసంఖ్యలకు గతిభేదగమన పరిమాణమును తెలిసికొనుటకుగాను పైసూత్రముచే గణితముచేయబడినందున గ్రహించ దగును.

గతిభేదగమన పరిమాణ పథకము

సరళ సంఖ్య	దత్తగతి	కాలావయవములు	గతిభేదము				
			చ. గ అ	త్రి. గ అ	మి. గ అ	ఖం. గ అ	సం. గ అ
1.	చతురస్రగతి	1	——	$\frac{3}{4}$	$\frac{7}{4}$	$1\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$
		2	——	$1\frac{1}{2}$	$\frac{7}{2}$	$2\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$
		3	——	$2\frac{1}{4}$	$5\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$6\frac{3}{4}$
2.	త్రిస్రగతి	1	$1\frac{1}{3}$	——	$2\frac{1}{3}$	$1\frac{2}{3}$	3
		2	$2\frac{2}{3}$	——	$4\frac{2}{3}$	$3\frac{1}{3}$	6
3.	మిస్రగతి	1	$\frac{4}{7}$	$\frac{3}{7}$	——	$\frac{5}{7}$	$1\frac{2}{7}$
		2	$1\frac{1}{7}$	$\frac{6}{7}$	——	$1\frac{3}{7}$	$2\frac{4}{7}$
		3	$1\frac{5}{7}$	$1\frac{2}{7}$	——	$2\frac{1}{7}$	$3\frac{6}{7}$
		4	$2\frac{2}{7}$	$1\frac{5}{7}$	——	$2\frac{6}{7}$	$5\frac{1}{7}$
		5	$2\frac{6}{7}$	$2\frac{1}{7}$	——	$3\frac{4}{7}$	$6\frac{3}{7}$
		6	$3\frac{3}{7}$	$2\frac{4}{7}$	——	$4\frac{2}{7}$	$7\frac{6}{7}$
4.	ఖండగతి	1	$\frac{4}{5}$	$\frac{3}{5}$	$1\frac{2}{5}$	——	$1\frac{4}{5}$
		2	$1\frac{3}{5}$	$1\frac{1}{5}$	$2\frac{4}{5}$	——	$3\frac{3}{5}$
		3	$2\frac{2}{5}$	$1\frac{4}{5}$	$4\frac{1}{5}$	——	$5\frac{2}{5}$
		4	$3\frac{1}{5}$	$2\frac{2}{5}$	$5\frac{3}{5}$	——	$7\frac{1}{5}$
5.	సంకీర్ణగతి	1	$\frac{4}{9}$	$\frac{3}{9}$	$\frac{7}{9}$	$\frac{5}{9}$	——
		2	$\frac{8}{9}$	$\frac{6}{9}$	$1\frac{5}{9}$	$1\frac{1}{9}$	——
		3	$1\frac{3}{9}$	1	$2\frac{3}{9}$	$1\frac{8}{9}$	——
		4	$1\frac{7}{9}$	$1\frac{3}{9}$	$3\frac{1}{9}$	$2\frac{3}{9}$	——
		5	$2\frac{2}{9}$	$1\frac{8}{9}$	$3\frac{8}{9}$	$2\frac{7}{9}$	——
		6	$2\frac{6}{9}$	2	$4\frac{6}{9}$	$3\frac{4}{9}$	——
		7	$3\frac{1}{9}$	$2\frac{4}{9}$	$5\frac{4}{9}$	$3\frac{8}{9}$	——
		[illegible]	$3\frac{5}{9}$	$2\frac{8}{9}$	$6\frac{2}{9}$	$4\frac{1}{9}$	——

గతిభేదమున ముక్తాయి

వి :— చతురశ్రగతిలోని 1,2,3 అక్షరములు జాగాలకు త్రిశ్రగతి భేదమునే $\frac{3}{4}$, $1\frac{1}{4}$, $2\frac{1}{4}$ జాగా అక్షరములకు ఖండజాతి ముక్తాయి ఉదాహరణముగ క్రియావిభాగము సూచింపబడుచున్నది.

ఉదాహరణము :—

$\frac{3}{4}$:— ;, - త;,ది;,గి | ;,ణ;,తొం;, త - ;,ది;,గి;,ణ | ;,తొం;, త;,ది - ;,
గి;,ణ;,తొం ||;, =

$1\frac{1}{4}$:— ;;; - త;,ది, | ;గి;,ణ;,తొం, - ; త;,ది;,గి, | ;ణ;,తొం;,
త, - ;ది;,గి;,ణ, || ;తొం;, =

$2\frac{1}{4}$:— ;;;;, - త; | ,ది;,గి;,ణ; - ,తొం;, త;,ది; | ,గి;,ణ;,తొం; - ,
త;,ది;,గి; || ,ణ;,తొం;, =

షట్కాలగమనము

వి :— ఒక (పదము) జాతిని షట్కాలముచేయుటకాదు. చతురశ్రగమనమున ఆరుకాలములు అనుసరికి '9' మేరువగా వచ్చినది. అనగ 9 క్రియలలో ఆరుకాలములు అనుటయని అర్థము. ఇందు 1,2,3 కాలములు రెండుహస్తక్రియలవంతున - 4,5,6 కాలములు ఒకహస్తక్రియవంతున షట్కాల గమనము నడచునని తెలియనగును.

మఱియు, ఐదుజాతులకుపై విధముగ షట్కాలమనుటకు వివరమేమన ఈ మేరువ అనే 9 ని మకుటముగాతీసికొని, ప్రతిజాతికిగల అక్షరసంఖ్యచే గుణకముచేయగా వచ్చిన లబ్ధమును 4 చే భాగించినచో ప్రతిజాతికి షట్కాల క్రియలసంఖ్యవచ్చును. అట్టిక్రియలను చతురశ్రగమనములోనే 5 జాతుల షట్కాలములకు లయగమనము వేయదగును.

పాట (జాతి) గమనము ప్రతిజాతియొక్క అక్షరసంఖ్యలో సఖమువంతున ఒక్కొక్కకాలముచొప్పున మొదటి మూడుకాలములుగను, జాతి అక్షరసంఖ్యలో నాల్గవ వంతున ఒక్కొక్కకాలముచొప్పున మిగతా మూడుకాలములు జాతిగమనము నడచును.

గమనిక :— లెక్కపద్ధతి మొదటివిధము పై వివరణలో చెప్పబడినది. రెండవవిధమేమన ఐదుజాతుల త్రికాలసూత్రసంఖ్యకు, ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యలో సఖము కలిపినచో ఆజాతిషట్కాలక్రియల సంఖ్యవచ్చును.

మఱియు, ఉదాహరణమున ప్రతిపంక్తిపై వేయబడిన అంకెలు 1,2,3,4,5,6 షట్కాలములుగ గ్రహించదగును.

సూత్రము :—	మొదటివిధము	—	రెండవవిధము
చ :—	$\frac{9 \times 4}{4} = \frac{36}{4} = 9$	—	$7 + 2 = 9$
త్రి :—	$\frac{9 \times 3}{4} = \frac{27}{4} = 6\frac{3}{4}$	—	$5\frac{1}{4} + 1\frac{1}{2} = 6\frac{3}{4}$
మి :—	$\frac{9 \times 7}{4} = \frac{63}{4} = 15\frac{3}{4}$	—	$12\frac{1}{4} + 3\frac{1}{2} = 15\frac{3}{4}$
ఖం :—	$\frac{9 \times 5}{4} = \frac{45}{4} = 11\frac{1}{4}$	—	$8\frac{3}{4} + 2\frac{1}{2} = 11\frac{1}{4}$
సం :—	$\frac{9 \times 9}{4} = \frac{81}{4} = 20\frac{1}{4}$	—	$15\frac{3}{4} + 4\frac{1}{2} = 20\frac{1}{4}$

ఉదాహరణము :—

చతురశ్ర షట్కాలము :— $\overset{1}{\text{త}}$;, । ;; । - $\overset{2}{\text{త}}$;, । క;, । - $\overset{3}{\text{కి,ట}}$, । త,క, । - $\overset{4}{\text{కిటతక}}$ । -

$\overset{5}{\underline{\text{కిటతకతరికిట}}}$ । - $\overset{6}{\underline{\underline{\text{కిటతకతరికిట - తకతరికిటతక}}}}$ ॥

త్రిశ్ర మట్యాలము :— 1 ;; - త;;;;;;, | ;;;;;;; - 2 త;, | ;;;;క;;;;, | ;; - 3 కి;;,టు;;, |
త;;,క;;, - 4 త;రి | ;కి;టు; - 5 త,క,త,రి, | కి,టు, - 6 తరికిట
తకతరికిటతక ||

మిశ్ర మట్యాలము :— 1 ;; - త;;;;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;, - 2 తి;, | ;;;;;;;;; ||
;;;;;క;;;;, | ;;;;;;;;; | ;; - 3 కి;;;;;;, | ;టు;;;;;;, | త;;;;;;;;;క, |
;;;;;;; - 4 త;, | ;;రి;;;కి;;, | ,టు;;; - 5 తి;;కి;; | త;;కి;;,టు;;,త;; |
క;; - 6 త,రి,కి,టు,తి,క, | త,క,త,రి, కి,టు,త,క, ||

ఖండ మట్యాలము :— 1 ;;;;;;;-త;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;; - 2 త;;;;;;, | ;;;;;క;;;;, | ;;;;;;; -
3 కి;, | ;;;;టు;;;;, | తి;;;;;,క;;;, | ;; - 4 త;;;రి;;;కి, | ;,టు;; -
5 త;;,క;;, | త;;,కి;;,టు;; - 6 కి,టు, | త,క,త,రి,కి,టు,త,క, ||

సంకీర్ణ మట్యాలము :— 1 ;;;;;;; - త;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;; -
2 త;;;;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;క;;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;; -
3 కి;, | ;;;;;;;;;టు, | ;;;;;;;;; | తి;;;;;;;;, | ;;క;;;;;;;, | ;; -
4 త;;;;;;రి; | ;;;;కి;;;;;టు | ;;;; -
5 త;;,క;;, | రి;;,గు;;,త;;,క;;, | త;;,కి;;,టు;;, -
6 త,రి, | కి,టు,త,క, - త,రి,కి,టు, | త,క, - త,రి,కి,టు,త,క, ||

షట్కాల ముక్తాయి

వి :— షట్కాల ముక్తాయి అనగ 1,2,3,4,5,6 కాలములలో ఆరు ముక్తాయిలుగ అనుట యని అర్థము. ప్రతిజాతి వరుసగ ఆరు కాలములలో ఆరు ముక్తాయిలు ఒకే సూత్రముచే గణితముచేసి అనుటకుగాను సూత్రము, పథకము, సోదాహరణ క్రియా విభాగముతో ఆదితాళమున వివరింపబడుచున్నది.

ముక్తాయి గమనము ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు

1 వ కాలము :—	32	అక్షరముల వంతున	కాపుగను
2 వ కాలము :—	16	,,	,,
3 వ కాలము :—	8	,,	,,
4 వ కాలము :—	4	,,	,,
5 వ కాలము :—	2	,,	,,
6 వ కాలము :—	1	,,	,,

గమనిక :— 4,6,8 అక్షర సంఖ్యగల జాతులు తాళ ప్రారంభ క్రియలోను, 5,7,9 అక్షర సంఖ్యగల జాతులు అర్ధావృతమునుంచి త్రోసే అక్షరములను వదలి ముక్తాయి ప్రారంభ మగును.

సూత్రము :—

మొదటి విధము :— 32+16+8+4+2+1 = 63 63 × 3 = 189

రెండవ విధము :—

1 వ	కాల	సూత్రము	:— 24
2	,,	,,	:— 12
3	,,	,,	:— 6
4	,,	,,	:— 3
5	,,	,,	:— $1\frac{1}{2}$
6	,,	,,	:— $\frac{3}{4}$

$47\frac{1}{4} \times 4 = 189$

4. చతురశ్రజాతి	షట్కాల	ముక్తాయి	అక్షరసంఖ్య	:— 189 × 4 =	756
5. ఖండజాతి	,,	,,	,,	:— 189 × 5 =	945
6. త్రిశ్రజాతి	,,	,,	,,	:— 189 × 6 =	1134
7. మిశ్రజాతి	,,	,,	,,	:— 189 × 7 =	1323
8. చతురశ్రజాతి	,,	,,	,,	:— 189 × 8 =	1512
9. సంకీర్ణజాతి	,,	,,	,,	:— 189 × 9 =	1701

మఱియు, ఉదాహరణమున ప్రతికాల ప్రారంభమునకు ▶ ఈ గుర్తు సూచన.

షట్కాల ముక్తాయి పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	షట్కాల సూత్ర సంఖ్య	యతి సూత్ర సంఖ్య	షట్కాల యతి సూత్ర సంఖ్య	యతి సూత్ర అక్షర సంఖ్య	క్రియలు		కేవల తకార క్రియ	మొత్తం క్రియలు
						క్ర	అ		
4	కిటతక	63 ×	3 =	189	756	47	4	12	48
5	తదిగిణతొం				945	59	1	15	60
6	తధీంగిణతొం				1134	70	14	2	71
7	తద్దీంగిణతొం				1323	82	11	5	83
8	తధీంగీణాతొం				1512	94	8	8	95
9	తద్దీంగీణాతొం				1701	106	5	11	107

ఆదితాళము షట్కాల ముక్తాయి

ఉదాహరణము :—

1 కా.

చ. 4 :— ;, ▶ కి – ;; – ;,ట – ;; | ;,త – ;; | ;,క – ;; || ;,కి – ;; – ;,ట – ;; |
;,త – ;; | ;,క – ;; || ;,కి – ;; – ;,ట – ;; | ;,త – ;; | ;,క – ;; ||

2 కా.

;, ▶ కి – ;,ట – ;,త – ;,క | ;,కి – ;,ట | ;,త – ;,క || ;,కి – ;,ట –

3 కా.

;,త – ;,క | ;, ▶ కి – ,ట,త | ,క, కి – ,ట,త || ,క, కి – ,ట,త – ,క,

4 కా. 5 కా

▶ కి – టతక కి | టతక కి – టతక ▶ కిట | తక కిటతక కిట – తక ▶

6 కా.

కిటతక కిటతక కిటతక || త

1 కా.

ఖ. 5 :— ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; ▶ త - ;;;;;;;; |
;;;;;;;;,ద - ;;;;;;;; || ;;;;;;;;,గ - ;;;;;;;; - ;;;;;;;;,ణ - ;;;;;;;; |
;;;;;;;;,తొం - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; ష - ;;;;;;;; || ;;;;;;;;,ద - ;;;;;;;; -
;;;;;;;;,గ - ;;;;;;;; | ;;;;;;;;,ణ - ;;;;;;;; | ;;;;;;;;,తొం - ;;;;;;;; ||
;;;;;;;; త - ;;;;;;;; - ;;;;;;;;,ద - ;;;;;;;; | ;;;;;;;;,గ - ;;;;;;;; |

2 కా.

;;;;;;;;,ణ - ;;;;;;;; || ;;;;;;;;,తొం - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; ▶ త - ;;;;;;;;,ద |
;;;;;;;;,గ - ;;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;;,తొం - ;;;;;;;; త || ;;;;;;;;,ద - ;;;;;;;;,గ -
;;;;;;;;,ణ - ;;;;;;;;,తొం | ;;;;;;;; త - ;;;;;;;;,ద | ;;;;;;;;,గ - ;;;;;;;;,ణ ||

3 కా.

;;;;;;;;,తొం - ;;;;;;;; ▶ త - ;;;,ద;;;;,గ - ;;;,ణ;;;;,తొం | ;;;; ష;;;,ద -
;;;,గ;;;,ణ | ;;;,తొం;;;; త - ;;;,ద;;;;,గ || ;;;,ణ;;;;,తొం - ;;;;

4 కా.

▶ ష;,ద;,గ - ;,ణ;,తొం;; త;,ద - ;,గ;,ణ;,తొం;, త | ;,ద;,గ;,ణ;,తొం - ;;

5 కా. 6 కా.

▶ త,ద,గ,ణ,తొం, ష,ద | ,గ,ణ,తొం, త,ద,గ,ణ,తొం - ▶ తదిగిణతొం
తదిగిణతొం తదిగిణతొం || త

1 కా.

(ఖ. 6 :— ;;;;;;;; - ; ▶ ష;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;ఫ;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;o;;;;;;;; |
;;;;;;;;; - ;గ;;;;;;;; || ;;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;తొం;;;;;;;; |
;;;;;;;;; - ; త;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;ఫ;;;;;;;; || ;;;;;;;;; - ;o;;;;;;;; - ;;;;;;;;;

;గి;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;తొం;;;;;;; || ;;;;;;;;; - ;

త;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;ధి;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ం;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;గి;;;;;;;; ||

2 కా.

;;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;తొం;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ; ▶ త;;;;;;;; |

;ధి;;;;;;;; - ;ం;;;;;;;; || ;గి;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;; - ;తొం;;;;;;;; - ; త;;;;;;;; |

;ధి;;;;;;;; - ;ం;;;;;;;; | ;గి;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;; || ;తొం;;;;;;;; - , త;;;;;;;; -

;ధి;;;;;;;; - ;ం;;;;;;;; | ;గి;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;; | ;తొం;;;;;;;; - ; ▶

3 కా.

త;;;,ధి;;; || ;ం;;;,గి;;; - ;ణ;;;,తొం;;; - , త;;;, ధి;;; - ;ం;;;,గి;;; |

;ణ;;;,తొం;;; - ; త;;;,ధి;;; | ;ం;;;,గి;;; - ;ణ;;;,తొం;;; || ; ▶

4 కా.

త;,ధీం;;;గి. - ;ణ;, తొం;, త;,ధీం - ;;;గి;,ణ;,తొం, - ; త;,ధీం;;;గి, |

5 కా.

;ణ;,తొం;, ▶ త,ధీం; - గి,ణ,తొం, త,ధీం;గి,ణ, | తొం, త,ధీం;గి,ణ,తొం,

6 కా.

▶ తధిం - ,గిణతొం తధీంగిణతొం తధీంగిణతొం || త

1 కా.

ఉ. 7 :- ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;, ▶ త;;;;;; | ;;;;;;;;; -

;;;;;;;;; || ;;;;;;;;; - ;;,ధీం;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;,గి;;;;;

;;;;;;;;; - ;;,ణ;;;;; || ;;;;;;;;; - ;;,తొం;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;, త;;;;;; |

;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;,ధీం;;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; -

;;,గి;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;,ణ;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;,తొం;;;;; || ;;;;;;;;; - ;;,

త;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;,ధీం;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; ||

;;;;;;;;; - ;;,గి;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;,ణ;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;,తొం;;;;; |

2 కా.

;;;;;;;;; - ;;; ▶ త;;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;ది;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;గి;;;;; |

;;;ణ;;;;; - ;;;తో;;;;; | ;;; త;;;;; - ;;;;;;;;; || ;;;ది;;;;; - ;;;;;;;;; -

;;;గి;;;;; - ;;;ణ;;;;; | ;;;తో;;;;; - ;;; త;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;ది;;;;; ||

3 కా

;;;;;;;;; - ;;;గి;;;;; - ;;;ణ;;;;; - ;;;తో;;;;; | ;;; ▶ త;;;;; -

;;;ది;;;;; | ;;;గి;;;,ణ; - ;;;తో;;;, త; || ;;;;;;,ది; - ;;;;;;,

గి; - ;;;ణ;;;,తో;; - ;;; త;;;;; | ;;;ది;;;;; - ;;;గి;;;,ణ; | ;;;తో;;;,

4 కా.

▶ త; - ;;;ది;;;,గి; || ,ణ;,తో;, త;;; - ,ది;;;,గి;,ణ; - ,తో;,

5 కా.

త;;;,ది;, - ;;;గి;,ణ;,తో; | ,గి ▶ త;,ది;గి,ణ,తో, త - ;,ది;గి,ణ,తో,

6 కా.

; | ,ది;గి,ణ,తో, ▶ తద్ది;గి - ణతో తద్ది;గిణతో తద్ది;గిణతో ||

1 కా.

చ. 8 :— ;;;;;;;;; - ;;;; ▶ త;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;ధి;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; |

;;;;;;;;; - ;;;;గి;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;ణ;;;; |

;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;తో;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;; త;;;; -

;;;;;;;;; - ;;;;ధి;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;గి;;;; ||

;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;ణ;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; -

;;;;తో;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;; త;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;ధి;;;; | ;;;;;;;;; -

;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;గి;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; - ;;;;ణ;;;; |

;;;;;;;;; - ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; - ;;;;తో;;;; || ;;;;;;;;; - ;;;;

2 కా.

తక్కు, - కుకుధింకు, - కుకుకుకు | కుకుగికు, - కుకుకుకు | కుకుణకు, - కుకుకుకు || కుకుతోంకు, - కుకు తక్కు, - కుకుధింకు, - కుకుకుకు | కుకుగికు, - కుకుకుకు | కుకుణకు, - కుకుకుకు || కుకుతోంకు, - కుకు తక్కు, - కుకుధింకు, - కుకుకుకు | కుకుగికు, - కుకుకుకు | కుకుణకు, - కుకుకుకు || కుకుతోంకు, - కుకు

3 కా.

తక్కు, - ధింకుకుకు - గికుకుకు | ణాకుకుకు - తోంకు, తక్కు, | ధింకుకుకు - గికుకుకు || ణాకుకుకు - తోంకు, తక్కు, - ధింకుకుకు - గికుకుకు | ణాకుకుకు - తోంకు,

4 కా.

తకు,ధింకు | కుగికుకుణాకు - కుతోంకు, తకు,ధింకు || కుగికుకుణాకు - కుతోంకు,

5 కా.

తకు,ధింకు - కుగికుకుణాకు - కుతోంకు, తకు,ధింకుగి | కుణాకుతోంకు, తకు,ధింకుగి - కుణాకు

6 కా.

తోంకు, తకు,ధింకుగి | కుణాకుతోంకు, తధింగిణాతోం - తధింగిణాతోంతధింగిణాతోం ||

సం. 9 :- కుకుకుకు - కుకుకుకు - కుకుకుకు - కుకుకుకు | కుకుకుకు - కుకుకు, తక్కు | 1 కా.

కుకుకుకు - కుకుకుకు || కుకుకుకు - కుకుకు,దింకు - కుకుకుకు - కుకుకుకు | కుకుకుకు - కుకుకు,గికు | కుకుకుకు - కుకుకుకు || కుకుకుకు - కుకుకు,ణాకు - కుకుకుకు - కుకుకుకు | కుకుకుకు - కుకుకు,తోంకు | కుకుకుకు - కుకుకు తక్కు || కుకుకుకు - కుకుకుకు - కుకుకుకు - కుకుకు,దింకు | కుకుకుకు - కుకుకుకు | కుకుకుకు - కుకుకు, గికు || కుకుకుకు - కుకుకుకు - కుకుకుకు - కుకుకు,ణాకు | కుకుకుకు - కుకుకుకు | కుకుకుకు -

;;;;;;,తొం;; || ;;;;;;;; - ;;;;;, త;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; -

;;;;;;,ది;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;;,గి;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; |

;;;;;;;; - ;;;;;;,ణ;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;;,తొం;; - ;;;;;;;; -

2 కా.

;;;;;, ▶ త;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;,ది;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;,గి;; || ;;;;;;;; -

;;;;;;,ణ;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;,తొం;; | ;;;;;, త;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;,ది;; -

;;;;;;;; || ;;;;;;,గి;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;,ణ;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;,తొం;; -

;;;;;, త;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;,ది;; || ;;;;;;;; - ;;;;;;,గి;; - ;;;;;;;; -

;;;;;;,ణ;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;,తొం;; | ;;;;;,

3 కా.

▶ త;; - ;;;;;;,ది;; || ;;;;;;,గి;; - ;;;;;;,ణ;; - ;;;;;;,తొం;; - ;, త;;;;;;; |

;,ది;;;;;;; - ;,గి;;;;;; | ;,ణ;;;;;;; - ;,తొం;;;, త;; || ;;;;;,ది;; -

4 కా.

' ;;;;,గి;; - ;;;;;;,ణ;; - ;;;;;;,తొం;; | ;, ▶ త;;;;,ది;; - ;,గి;;;,ణ;; |

,,,' ;, త;;;;,ది - ;;;,గి;;;;,ణ || ;;;,తొం;, త;; - ;,ది;;;;,గి;; -

-;,ణ;;;,తొం;, ||

5 కా

▶ త - ;,ది;;గి;;ణ;;తొం | , త;,ది;;గి;;ణ, - ,తొం, త;,ది;;గి;;ణ |

6 కా.

;,తొం, ▶ తద్ధిం;గి;ణతొం త, -,ది;గి;ణతొం తద్ధిం;గి;ణతొం || త

తగ్గింపుగ త్రికాలము-హెచ్చింపుగ ముక్తాయి

వి :- ఆదితాళమున తగ్గింపు - హెచ్చింపుగల పూర్వ - ఉత్తరాంగములతో గోపుచ్ఛ - (సోపోపహాయతుల బోలినముక్తాయి విధానము. అనగ పూర్వాంగము ప్రతి తగ్గింపు త్రి కాలముగను, ఉత్తరాంగము అధికాక్షరములుగల ముక్తాయిగను అనుష్ఠించ వలెను.

ఉదాహరణము :-

త్రికాలము } :- త;, - ధి;, - త,క, - ది,న, । తోం; - త,ధి, । తకదిన -తోం తధి ॥ తకదినతోం-
ధి-;,త -,క,ది -,న,తోం । ;, ధి -,తకది । నతోం ధి । తకదినతోం-
త ॥ ,క,ది -,న,తోం -;, త - కదినతోం ।, - తకదినతోం ।

ముక్తాయి :- తధీంగిణతోం -
తక । తధీంగిణతోం -
తక । దిగు తధీంగిణతోం ॥

గ్రంథాంత గద్య

శ్రీ మద్భారద్వాజగోత్ర సంభవుడు శాంతాంబాకామార్య దంపతి గర్భశుక్తి ముక్తామణియు, ప్రాచ్యగోదావరీ మండలస్థ పల్వల పురాభిజన వంశుడు ధర్మాల వంశోద్భవుడునగు రామమూర్తిచే ప్రణీతమై అష్టోత్తర శతభిన్న సంఖ్యాగుణిత ముక్తాయి సూత్రభాష్య నామక గ్రంథము సానుబంధము సమాప్తము

మంగళం మహత్

శ్రీ వేంకటేశ్వరార్పణమస్తు

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతి।

పారిభాషికపదములు

అర్థవివరణము

పదములు	అర్థము
అక్షరము	:— సంగీత శాస్త్రములో కాలము కొలుచుటకు ఉపయోగించ బడు ప్రమాణము. దీనిపరిమాణము హ్రస్వాక్షరము ఉచ్చరించుటకు వలయు కాలమునకు సమానము. దీర్ఘాక్షరము రెండక్షరముల పరిమాణము గలది. దీనినే అక్షరకాలమని కూడ వాడుదురు
అటతాళము	:— సప్తతాళములలో ఆరవది. రెండులఘువులు, రెండు ద్రుతములు అంగక్రమముగల తాళము దీనిసంకేతము ।।00
అన్యగతి	:— గతిభేదము
అనాగతము	:— తాళప్రారంభమునకు పూర్వము
అనుద్రుతము	:— ఘాత దీనిసంకేతము
అనులోమము	:— తాళమును ఎత్తుగడచేసిన కాలమునందే ఉంచి, పాటను త్రికాలము మొదలగునవి చేయుట
అంగము	:— తాళమునకుగల అంగము (లు) అనగ (అవయవములు)
అంగసంజ్ఞ	:— తాళాంగములగు లఘు, ద్రుత, అనుద్రుతములు మొదలగుగుర్తులు
అగతము	:— తాళప్రారంభమునకు పరము
ఆదితాళము	:— చతురశ్రత్రిపుట తాళమునకు వ్యావహారికనామము
ఆవృతము	:— ఏ తాళమునకు ఎన్ని అంగములుండునో అట్టిఅంగముల సమూహమునకు అయిన మాత్ర (క్రియ) ల మొత్తము
ఉత్తరాంగము	:— రెండు భాగలు గల పల్లవియొక్క రెండవభాగము
ఉసి	:— నిశ్శబ్దక్రియ. అనగ అరచేతిని ఎదుటకు విసురుట
ఎత్తుగడ	:— గీతమునుగాని, వాద్యమునుగాని ప్రారంభించుట
ఏకవారము	:— (జాతిని) ఒకపర్యాయమనుట

ఏకతాళము :— సప్తతాళములలో ఏడవది. ఒకే లఘువ్వంగము గలది దీనిసంకేతము |

కళ :— అక్షరము మాత్రగాను, కళగాను వ్యవహరింపబడుట ఒకమతము అమతము ననుసరించి, చౌకకాల సందర్భములో 2 కళలచౌకము ప్రథమ కాలమునకు ½ కాలమగును. ఇటులనే ¾ కళల చౌకము నకు తెలియదగును

కావు :— విన్యాసము, నిశ్శబ్దము, కారువ, ఆపు మొదలగునవి

కాలము :— ఒకటి, రెండు, మూడు మొదలగు ఆరుకాలములు

క్రియ :— తాళాంగముల యొక్క విభాగములు ఘాత, ఉసి, వ్రేళ్లను ఎంచుట అనునవి క్రియలు

ఖండము :— ఐదక్షరముల పరిమాణముగలది

గతి :— గమనము (నడక) ఒక్కొక్కక్రియకు నడచు అక్షరముల సంఖ్య

గమనము :— గతి

గ్రహము :— గ్రహించుట లేక ప్రారంభించుట

గుణకము :— గుణించెడిసంఖ్య

గోపుచ్ఛము :— ఆవుతోకవలె ప్రారంభమున హెచ్చుపరిమాణము, తరువాత క్రమ క్రమముగ పరిమాణము తగ్గుచు ఉండెడి శబ్దసముదాయము యొక్క అమరిక

ఘాత :— శబ్దక్రియ

చతురశ్రము :— నాల్గక్షరముల పరిమాణముగలది

జతి :— అనేకశబ్దసముదాయముతో కాల, పైకాల, గతిభేదముగ అనునది

జాగా :— తాళప్రారంభము నకును, అతీతగ్రహ గాహిత్య ప్రారంభమునకును మధ్యగలవిరామము. ఇదిఅక్షరసంఖ్యలో గణించబడును

జాతి :— 4,8,7,5 లేక 9 అక్షరముల పరిమాణముగల శబ్దసముదాయము. అనగ క్రమమున చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణ జాతులు

ఝంపెతాళము :— సప్తతాళములో నాల్గవది. లఘువు, అనుద్రుతము, ద్రుతము అంగ క్రమముగలది దీనిసంకేతము |UO

తగ్గింపు :— ఒకఆవృతమునకు ఉండే జతిరూపమును అర్ధావృతమునకు, పాతిక ఆవృతమునకు తగ్గించుట

తత్తకారము :— సాహిత్యములోని హ్రస్వ, దీర్ఘాక్షరములకు అనురూపముగశబ్దముల కూర్పు

తాళము :— అంగసముదాయముతో ఏర్పడిన కాలప్రమాణము

తృతీయకాలము:— ప్రథమకాల క్రియాగమనమునకు నాల్గురెట్లు పరిమాణముగలది

త్రికాలము :— 1,2,8 కాలములు

త్రిపుటతాళము :— సప్తతాళములలో ఐదవది. లఘువు, రెండుద్రుతములు అంగక్రమముగలది దీనిసంకేతము 100

త్రిశ్రము :— మూడక్షరములు పరిమాణముగలది

ద్వితీయకాలము :— ప్రథమకాల క్రియాగమనమునకు రెండురెట్లు పరిమాణముగలది

ద్రుతకాలము :— హెచ్చువేగము. త్రికాలములలో పైకాలమును దానికిందికాలము యొక్క ద్రుతకాలమని కూడ వాడుకగలదు

ద్రుతము :— తాళమర్దంగములలో ఒకటి. దీనిక్రియలు ఘాత,ఉసి,దీనిసంకేతము0

ధ్రువతాళము :— సప్తతాళములలో మొదటిది. లఘువు, ద్రుతము, రెండులఘువులు అంగక్రమముగలది దీనిసంకేతము 1011

నడ :— అనగ నడక. దీనిగమనము ఒకేవరుసను కొంతదూరము మార్పు లేకుండా వాయించునది

నిశ్శబ్దము :— శబ్దము లేనిది

నిశ్శబ్దక్రియ :— శబ్దములేనిక్రియలు. అవిప్రేక్షను ఎంచుట, మఱియు ఉసి

పల్లవి :— పద, లయ, విన్యాసము

పదగర్భము :— పల్లవియొక్క మధ్య స్థానము

పరిమాణము :— కొలత

పంచనడ :— చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణ క్రమబద్ధమైన క్రియా సముదాయమున సాహిత్య, శబ్దగమనము

ప్రథమకాలము :— ఒకటిగాని, అంతకుఎక్కువగాని సంఖ్యగల అక్షరముల పరిమాణముగల క్రియలతో ప్రారంభించు వేగము

పూర్వాంగము :– రెండు భాగములుగల పల్లవియొక్క మొదటి భాగము

మధ్యతాళము :– సప్తతాళములలో రెండవది. లఘువు, ద్రుతము, లఘువు అంగ క్రమము గలది దీని సంకేతము |0 1

మార్గము :– ఒకక్రియకు ఎంచబడెడి అక్షరముల నడక

మిశ్రమము :– ఏడక్షరముల పరిమాణము గలది

ముక్తాయి :– జాగాకుముందు ఒకజాతిని మూడుపర్యాయములు అనునది

ముగింపు :– పల్లవిలో పదగర్భమునకును, తాళాంతమునందునుచేయు పరిసమాప్తి

మొహరా :– తని ఆవృతములో అనేక పోకళ్ళు వాద్యమునందు జూపి, పైకాలా నంతరం ముక్తాయితో ముమ్మారు అనునది మొహరా అనెదరు (దీనితో ప్రత్యేక వాద్యము సమాప్తి)

రూపకతాళము :– సప్తతాళములలో మూడవది. ద్రుతము, లఘువు అంగక్రమము గలది దీనిసంకేతము 0 1

లఘువు :– తాళషడంగములలో ఒకటి. ఘాత, వ్రేళ్లనెంచుటయు క్రియలుగలది దీని సంకేతము |

లయ :– క్రియాక్షరముల మధ్యనుండు కాలము

విడుపు :– జాగా

విన్యాసము :– విరామము, నిశ్శబ్దము

విలోమము :– పాటను ఎత్తుగడ చేసిన కాలమునందే ఉంచి, తాళమును త్రికాలము మొదలగునవి చేయుట

శబ్దక్రియ :– ఘాత

షట్కాలము :– ఆరుకాలములు

సమగ్రహము :– తాళప్రారంభముతో గీతమును ప్రారంభించుట

సమలోమము :– తాళము, గీతము ఒకదానితో నొకటి త్రికాలముచేయుట

సంకీర్ణము :– తొమ్మిది అక్షరముల పరిమాణముగలది

స్రోతోవహము :– నదివలె ప్రారంభమున తక్కువ పరిమాణము, క్రమక్రమమున హెచ్చు పరిమాణము గల శబ్దసమూహముల అమరిక

హెచ్చింపు :– కొద్దిఅక్షరములుగాని, క్రియలతోగాని ప్రారంభమై వృద్ధినిగోరునది

అనుబంధము

శబ్ద పల్లవులు

ధర్మాల వెంకటేశ్వర రావు

1. చతురస్ర జాతి త్రిపుట తాళం (ఆదితాళం)

మధ్యమ కాలం 2 కళల చౌకం (అనగా ప్రతిక్రియ మణుపు (రెండవ సారి వేయుట)

జాగా 2 అక్షరములు

,, । తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం తకు । దిన తోం । తకు దిన ।

తోం । . త । దిగి । ణత । తది । గిణ । తత । దిగి ॥

ణత తకుదిన తోం తకుదినతోం తకుదినతోం తకుదిన

తోం ,, తదిగిణత తదిగిణత తదిగి ॥ ణత.

ప్రథమ కాలం

,, । త । కు । ది । న । తో । ం । తకు । దిన । తోం । తకు । దిన । తోం । తకు । దిన । తోం ॥

,, । .. । త । ది । గి । ణ । త । త । ది । గి । ణ । త । త । త । ది । గి । ణ ॥

రెండవ కాలం

త । తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం తకు । దిన తోం । తకుదిన ।

తోం , । , త । ది గి । ణత । తది । గిణ । తత । దిగి ॥

మూడవ కాలం

ణత । తకుదిన । తోం తకుదినతోం । తకుదినతోం । తకుదినతోం ,,

తదిగిణత తదిగిణత త ॥

దిగిణత (3వ కాలం రెండుసార్లు అనాలి)

త్రిశ్రం (3 సార్లు అనాలి)

,,, తకుది । నతోం తకుదినతోం । తకుదినతోం తకుదినతోం । ,, తదిగిణ ।

త తదిగిణత । తదిగిణత త । కుదినతోం తకు । దినతోం తకుదినతోం తకు ॥

దిన తోం ,, తది । గిణత తదిగి । ణతత । దిగిణ । త తకు దినతో ।

ంతకుదిన । తోం తకుదిన । తోం తకుదిన । తోం ,, । తదిగిణతత దిగిణత తది ॥

గిణత (జాగా)

ఆదితాళం (సమజాగా)

2. తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం, తకు దిన । తోం, తకుదిన ।

తోం, తకు । దిన, త । కుదిన, । తకుదిన ॥

ప్రథమ కాలం

త । కు । ది । న । తో । ం । తకు । దిన ।

తోం, । తకు । దిన । తోం, । తకుదిన ॥

తోం, । తకు । దిన । , త । కుది । న, । తకు । దిన ॥

రెండవ కాలం

తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం, తకు । దినతోం, । తకుదిన । -

తోం, తకు । దిన, త । కుదిన, । తకుదిన ॥

మూడవ కాలం

తకుదిన తోం తకుదిన । తోం, తకుదినతోం, తకుదిన । తోం, తకుదిన, త

కుదిన, తకుదిన ॥ 2 సార్లు అనాలి.

త్రిశ్రం

తకుది । న తోం । తకుది నతోం, తకుదిన । తోం, తకుదిన తోం, । తకుదిన, త ।

కుదిన । , తకు । దిన త । కు దిన । తోం తకుదిన । తోం, । తకుదినతోం, తకుదిన ॥

తోం, తకుదిన ।, తకుదిన, । తకుదిన తకు । దినతోం తకుదిన ।

తోం, తకుదినతోం, ॥ తకుదినతోం, ।, తకుదిన, తకుది । న, తకుదిన ॥

పై శబ్ద పల్లవిని ఈ క్రింది విధముగా కూడా పాడి త్రికాలము చేయవచ్చును.

తకుదినతాం, తకుదినతాం, తకుదినతాం, తకుదిన । తాం, తదిగిణత । తాం, తదిగిణత ॥

3. **ఆదితాళం (సమజాగా)**

తకుదిన తోం కుదిన తోం దినతోం త ।

తోం తకుదిన, తకుదిన, తకుదిన ॥

మధ్యమ కాలం తకు । దిన । తోం । కుది । న తో । ం ది । న తో । ం త ।

తోం । తకు । దిన । , త । కుది । న, । తకు । దిన ॥

ప్రథమ కాలం త । కు । ది । న । తో । ం కు । ది । న । తో । ం ది । న । తో । ం । త ॥

తో । ం । త । కు । ది । న । , । త । కు । ది । న । , । త । కు । ది । న ॥

రెండవ కాలం తకు । దిన । తోం । కుది । న తో । ం ది । న తో । ం త ।

తోం । తకు । దిన । , త । కుది । న, । తకు । దిన ॥

3వ కాలం తకుదిన । తోం కుది । న తోం ది । న తోం త ।

తోం తకు । దిన , త । కు దిన, । తకు । దిన ॥

త్రిశ్రం తకుది । నతోం । కుదిన-। తోం ది । నతోం । తతోం । తకుది । న, త ॥

కుదిన । , తకు । దిన త । కుదిన । తోం కు । దినతో । ందిన । తోం త ॥

తోం త । కుదిన । ,తకు । దిన, తకుది । నతకు ॥ దినతో । ం కుది ।

నతోం । దిన్నతో । ం తత్తో । ం తకు । దిన . । తకుది । న, త । కుదిన ॥

ఆదితాళం - ఖండగతి

1. ,, తకుదినతోం కుదినతోం దినతోం తత్తోం ॥ తోం,

తదిగిణతతాం తదిగిణతతాం తదిగి ॥

ణత (దీనిని త్రికాలం పాడి, వాయించవలెను.)

త్రిశ్ర జాతి త్రిపుట తాళం

1. తకిటతకదిమి

కిటతకదిమి

టతకదిమి

తకదిమి

కదిమి

దిమి

మి । తాం, తధీంగిణత తధీంగిణత తధీంగిణత

దీనిని త్రికాలముగా పాడి వాయించవలెను.

మరికొన్ని ముక్తాయిలు

చతురస్ర జాతి । త్రిపుటతాళం (ఆదితాళం)

5

1. త, ది, గి, ణ, త,, త, ది, గి । , ణ, త,, త, ది, గి, ణ, త, ।।।

, తద్దిగ్గిణ్ణాంత తాంతద్ధి । గ్గిణ్ణాంత తాం తద్ధిగ్గిణ్ణాంత ॥ తాం.

6

2. త, ధీం, గి, ణ, త,, త, ధీ ।, ం, గి, ణ, త,, త, ధీం, ॥

గి, ణ, త,, తద్ధీంగిణత తాం । తద్ధీంగిణత తాంతద్ధింగిణత ॥ తాం.

7

3. త,,, ద్ధీం,, గి, ణ, త,, త । ,,, ద్ధీం,, గి, ణ, త,, త, ॥

,, ద్ధీం ,, గి, ణ, త,, తదిగి । ణత తాం తదిగిణతతాం తదిగిణత ॥ తాం.

8

4. త, ధీ, ం, గి, ం, ణా, ం, త, । , త, ధీ, ం, గి, ం, ణా, ం, త ॥

,, త, ధీ, ం, గి, ం, ణా, ం, । త,, తకిటతాం తకిటతాం తకిట ॥ తాం.

9

5. త,,, ద్ధి,,, గ్గి ,,, ణాం,, । త,, త,,, ద్ధి ,,, గ్గి ,,, ణా ।

ం,, త,, త,,, ద్ధి,,, గ్గి , । ,, ణాం,, త,, తతాం తతాం త ॥ తాం.

6. తదిగిణత (త, ది, గి, ణ, త,) త । దిగిణత తదిగిణత (త, ది, గి, ణ । , త,) తదిగిణత తదిగిణతతదిగి । ణత (త,,,,) తదిగిణత (త, ది, ॥ గి, ణ, త,) తదిగిణత తదిగిణత । (త, ది, గి, ణ, త,) తదిగిణతత ॥ దిగిణత తదిగిణత (త,,,,) తది । గిణత (త, ది, [illegible] త,) తదిగి । ణత తదిగిణత (త, ది, గి, ణ, త), తదిగిణత తదిగిణత [illegible] ॥